

THE AIRE CENTRE
Advice on Individual Rights in Europe

Ostvarivanje ravnoteže između zaštite podataka i transparentne pravde: evropski pravni okvir

THE AIRE CENTRE

Advice on Individual Rights in Europe

**CIVIL
RIGHTS
DEFENDERS**

**Ostvarivanje
ravnoteže između
zaštite podataka i
transparentne pravde:
evropski pravni okvir**

Urednici

Biljana Braithwaite, direktorka Programa za Zapadni Balkan, AIRE centar
Catharina Harby, viša pravna konsultantkinja, AIRE centar
Goran Miletić, direktor za Evropu, Bliski Istok i Sjevernu Afriku, Civil Rights Defenders

Glavni saradnici

Ledi Bianku, bivši sudija Evropskog suda za ljudska prava
i vanredni profesor Univerziteta u Strazburu
Hannah Smith, pripravnica, advokatska kancelarija Doughty Street Chambers

Ovim putem izražavamo duboku zahvalnost i **Dechert LLP, Ishaani Shrivastavi**, advokatici u advokatskoj kancelariji Devereux Chambers, **Florence Powell**, advokatici i menadžerki pravnih projekata AIRE centra, i **Sihani Cari**, pripravnici u advokatskoj kancelariji Herbert Smith Freehills, kao i **Robertu Fordu**, na njihovom doprinosu ovoj publikaciji.

© 2023 AIRE Centre

Tiraž

400

Originalna engleska verzija je prevedena na bosanski/
crnogorski/hrvatski/srpski, albanski i makedonski jezik.

Priprema i prelom

Kliker Dizajn

Štampa

Kuća Štampe Plus

Predgovor

Transparentnost sudova predstavlja jednu od najsnažnijih garancija nezavisnog i nepristrasnog sudskog sistema. Transparentno dijeljenje pravde omogućuje javno komentarisanje i kritiku sudskih postupaka, povećava javno razumijevanje i povjerenje u pravosuđe i jača opšte povjerenje u sudove i druge demokratske institucije koje sudovi pozivaju na odgovornost.

Međutim, tehnologije koje se koriste u kontekstu istražnih i sudskih postupaka i koje se stalno razvijaju otvaraju nova i složena pitanja o tome kako najdjelotvornije jemčiti pravično, efikasno i transparentno dijeljenje pravde, a istovremeno iskoristiti potencijalne prednosti novih tehnologija.

Prilikom primjene inovativnih metoda u istrazi krivičnih djela mora se ostvariti ravnoteža između legitimnog interesa zaštite nacionalne bezbjednosti i borbe protiv kriminala i zaštite prava na privatni život ljudi koji su predmet mjera ciljanog ili masovnog tajnog nadzora. Državni organi koji krivično gone ljude na osnovu dokaza pribavljenih putem tajnog nadzora ili presretanja komunikacija često nijesu spremni da objelodane pravo porijeklo tog materijala, pa čak ni da otkriju njegov sadržaj, u strahu da će tako podriti efikasnost tajnog istražnog mehanizma. Ta nespремnost ima jasne i potencijalno teške posljedice po pravo na pravičnu i javnu raspravu i jednakost oružja.

Pitanje najboljeg načina za ostvarivanje ravnoteže između ovih vitalnih, ali suprotstavljenih interesa izbija u prvi plan dok se sudovi i državni organi suočavaju sa pitanjima vezanim za prihvatljivost dokaza pribavljenih presretanjem komunikacija preko EncroChat-a, Sky ECC-a, ANOM-a i drugih takvih uređaja. Takvi presretnuti dokazi o komunikacijama koriste se u istrazi i gonjenju hiljada ljudi širom Evrope, uključujući mnoga lica na Zapadnom Balkanu. Ta praksa nailazi na podjednak broj pohvala i pokuda – slave je oni koji je smatraju alatkom od suštinskog značaja za borbu protiv kriminala, dok je kritikuju oni koji su zabrinuti zbog njenog efekta na pravo na pravičnu raspravu.

Bez obzira na lični stav o ovom pitanju, jasno je da je izuzetno važno da sudovi i advokati na Zapadnom Balkanu prodube razumijevanje ovog novog sredstva za prikupljanje dokaza. Obilje dokaza i informacija prikupljenih iz presretnutih komunikacija ima potencijal da podstakne napore usmjerene na sprječavanje i kažnjavanje teškog i organizovanog kriminala u regionu. Međutim, neophodno

je razviti načelan i pragmatičan pristup ostvarivanju ravnoteže između brojnih i raznovrsnih interesa o kojima se radi kako bi se obezbijedilo da svesrdna želja nadležnih organa da se oslone na ove dokaze u borbi protiv kriminala istovremeno ne podrije pravičnost i povjerenje u sudski sistem.

U ovom kontekstu, kao i u mnogim drugim, pravo se razvija u nastojanju da održi korak sa tehnološkim razvojem koji nastoji da uredi. U vrijeme pripreme ovog vodiča još smo čekali na ključne presude sudova u Strazburu i Luksemburgu, koji će, nadamo se, pružiti preko potrebne dodatne smjernice o ovoj temi. U ovoj publikaciji u međuvremenu pojašnjavamo postojeća relevantna pravna načela.

Tehnološki razvoj utiče i na načine na koje sudovi sprovode sudske postupke i komuniciraju o njima. Ovo otvara podjednako goruća pitanja o najboljim načinima za zaštitu javnog karaktera sudskih postupaka i javnog izricanja presuda (oba predstavljaju osnovne aspekte prava na pravično suđenje i na slobodu izražavanja), kao i za zaštitu prava na privatni život, na pretpostavku nevinosti i na pravo na zaborav strana u postupku. Pored toga, sudovi moraju da objavljuju i obrazlažu svoje odluke kako bi jačali javno povjerenje i razumijevanje sudskog sistema. Međutim, netačni, konfuzni ili obmanjujući medijski prilozima o nekoj odluci isto imaju potencijal da podriju povjerenje u sudove.

Razvoj razumijevanja prava i obaveza na osnovu članova 6, 8 i 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima predstavlja, dakle, ključni prvi korak ka osiguranju zaštite svakog od brojnih i raznovrsnih interesa u ovoj sferi. Međutim, rad sudova usmjeren na obezbjeđivanje transparentne pravde zasnovan je ne samo na razumijevanju i primjeni relevantne sudske prakse već i na izgradnji konstruktivnih odnosa sa medijima, razvoju promišljenih i koherentnih strategija komunikacije i sprovođenju politika kojima se uređuju objavljivanje i anonimizacija presuda.

Nadamo se da će ova publikacija doprinijeti produbljivanju i pravnih i praktičnih znanja potrebnih za primjenu ovako holističkog pristupa. Takođe se nadamo da će ova publikacija inspirisati sudije i advokate u regionu da nastave da obavljaju težak, ali neophodan zadatak – da integrišu nove tehnologije i prakse u svoj rad, da profitiraju od svih koristi koje one mogu da ponude, bez narušavanja osnovnih garancija zajemčenih članovima 6, 8 i 10.

Biljana Braithwaite

Direktorka Programa za Zapadni
Balkan, AIRE centar

Goran Miletić

Direktor za Evropu, Bliski Istok i
Sjevernu Afriku, Civil Rights Defenders

Sadržaj

Spisak akronima	10
DIO I – Uvod	11
Poglavlje 1 – Pregled relevantnih pravnih instrumenata	16
a) Instrumenti Savjeta Evrope	16
b) Instrumenti Evropske unije	26
c) Povjerenik Savjeta Evrope za zaštitu podataka	34
d) Evropski nadzornik za zaštitu podataka	35
Poglavlje 2 – Šta su privatne informacije i lični podaci?	37
Poglavlje 3 – Zaštita privatnih informacija tokom istražne faze postupka	42
a) Posebne istražne mjere	42
b) Upotreba materijala pribavljenog protivno članu 8 u sudskom postupku	58
Poglavlje 4 – Objavljivanje informacija tokom sudskog postupka	63
a) Pravo na pretpostavku nevinosti dok se ne dokaže krivica zajemčeno članom 6	64
b) Objavljivanje informacija o postupku koji je u toku – zaštita zajemčena članom 8	67
c) Pravo na javnu raspravu zajemčeno članom 6 st. 1	70
d) Pravo na javno izricanje presude zajemčeno članom 6 st. 1	76
Poglavlje 5 – Pravo na zaborav i pravo na brisanje	86
Poglavlje 6 – Zaključak	111

DIO II – SAŽECI PRESUDA 113

1. ALGIRDAS BUTKEVIČIUS PROTIV LITVANIJE	113
2. B. I P. PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA	117
3. BIANCARDI PROTIV ITALIJE	120
4. BIG BROTHER WATCH I DRUGI PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA.....	124
5. BORIS ANTONOV MITOV I DRUGI PROTIV BUGARSKJE	133
6. BYKOV PROTIV RUSIJE.....	136
7. CENTRUM FÖR RÄTTVISA PROTIV ŠVEDSKE	140
8. CRAXI PROTIV ITALIJE (BR. 2).....	145
9. DRAGOJEVIĆ PROTIV HRVATSKE	148
10. FIGUEIREDO TEIXEIRA PROTIV ANDORE	152
11. GUTSANOVI PROTIV BUGARSKJE	156
12. HALFORD PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA.....	161
13. HAŠČÁK PROTIV SLOVAČKE.....	165
14. HEGLAS PROTIV REPUBLIKE ČEŠKE	169
15. HURBAIN PROTIV BELGIJE	173
16. KENNEDY PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA	179
17. KHAN PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA.....	184
18. KLASS I DRUGI PROTIV NJEMAČKE	187
19. L. B. PROTIV MAĐARSKJE	191
20. L. L. PROTIV FRANCUSKE.....	196
21. MALONE PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA	199
22. MARGARI PROTIV GRČKE.....	203
23. ROMAN ZAKHAROV PROTIV RUSIJE.....	207
24. S. I MARPER PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA	213
25. SCHENK PROTIV ŠVAJCARSKJE.....	216
26. SHIPS WASTE OIL COLLECTOR B. V. PROTIV HOLANDIJE.....	219
27. SOCIÉTÉ COLAS EST I DRUGI PROTIV FRANCUSKE.....	223
28. VICENT DEL CAMPO PROTIV ŠPANIJE	226
29. POVJERENIK ZA ZAŠTITU PODATAKA PROTIV FACEBOOK IRELAND LIMITED I MAXIMILLIANA SCHREMSA	229
30. RIGHTS IRELAND LTD PROTIV MINISTRA ZA KOMUNIKACIJE, MORSKE I PRIRODNE RESURSE I DRUGIH I U PREDMETU POKRAJINSKA VLADA KORUŠKE I DRUGI.....	234

31. LA QUADRATURE DU NET I DRUGI PROTIV PREDSEDNIKA VLADE I DRUGIH , FRENCH DATA NETWORK I DRUGI PROTIV PREDSEDNIKA VLADE I DRUGIH, KAO I ORDRE DES BARREAUX FRANCOPHONES ET GERMANOPHONE I DRUGI PROTIV SAVJETA MINISTARA	238
32. LIGA ZA LJUDSKA PRAVA PROTIV SAVJETA MINISTARA	243
33. SAVEZNA REPUBLIKA NJEMAČKA PROTIV SPACENET AG I TELEKOM DEUTSCHLAND GMBH	247
34. GOOGLE (DÉRÉFÉRENCIJE D'UN CONTENU PRÉTENDUMENT INEXACT)	250
35. UI PROTIV AUSTRIJSKE POŠTE (PRÉJUDICE MORAL LIÉ AU TRAITEMENT DE DONNÉES PERSONNELLES).....	254

SPISAK AKRONIMA

U tabeli koja slijedi navedene su razne skraćenice i akronimi koje koristimo u cijelom Priručniku.

Skraćenica	Definicija
Konvencija/EKLJP	Evropska konvencija o ljudskim pravima
Sud/ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
SPEU	Sud pravde Evropske unije
EEP	Evropsko ekonomsko područje
ENZP	Evropski nadzornik za zaštitu podataka
Države/države ugovornice	Države ugovornice Evropske konvencije o ljudskim pravima
MSP	Međunarodni sud pravde
PGP	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima
Konvencija br. 108	Konvencija o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka (ETS br. 108)
Konvencija br. 108+	Protokol o izmjenama i dopunama Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka (Protokol CETS br. 223)
OUZP	Opšta uredba o zaštiti podataka
UFEU	Ugovor o funkcionisanju Evropske unije
Budimpeštanska konvencija	Konvencija o visokotehnološkom kriminalu (ETS br. 185)
PZP	Povjerenik Savjeta Evrope za zaštitu podataka
IP	Internet protokol
ISP	Pružalac internet usluga
SIAC	Specijalna imigraciona žalbena komisija

D I O I

Uvod

Ova publikacija je podijeljena na dva dijela. Dio 1 sadrži narativni izvještaj, a Dio 2 prikazuje odabranih presuda i odluka Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: Sud ili ESLJP).

Zaštita podataka i privatnost ličnih informacija ljudi jeste oblast koja se širi. Pravni mehanizmi i sudska praksa o ovim pitanjima stalno se razvijaju kako bi održali korak sa brzim napretkom modernih tehnologija i stvaranjem, čuvanjem i upotrebom sve većeg broja ličnih podataka. Nove tehnologije otvaraju bezbrojne mogućnosti, a jedna od najznačajnijih je povećanje i razvoj uzajamnih interakcija između ljudi i organizacija. Međutim, razvoj tehnologija i interakcija ljudi i države dovodi i do otvaranja novih pitanja poštovanja ljudskih prava, kojima će morati da se bave kako domaći, tako i međunarodni sudovi i pravni mehanizmi.

U Dijelu 1 ove publikacije analiziramo ova potencijalna pitanja ljudskih prava u pogledu zaštite ličnih podataka i privatnosti informacija u kontekstu sudskog postupka. U njemu se bavimo istragama koje mogu prethoditi postupku, pitanjima koja se mogu otvoriti tokom postupka i po njegovom okončanju, prilikom izricanja presude, a razmatramo i sve bogatiju sudsku praksu o „pravu na zaborav” ljudi koji su bili predmet sudske istrage i postupka.

U ovoj publikaciji se bavimo kako ranijom sudskom praksom, tako i potencijalnim pitanjima koja se mogu pojaviti kako tehnologije budu nastavile da se razvijaju i koriste. Na primjer, razmatramo potencijalne povrede ljudskih prava do kojih može doći kada države koriste tehnologiju da presreću šifrovane komunikacije, kao i kada jedna drugoj prenose lične podatke.

Usredsređujemo se na Evropsku konvenciju o ljudskim pravima (u daljem tekstu: Konvencija ili EKLJP) i praksu Evropskog suda, kao i na druge pravne instrumente Savjeta Evrope. Međutim, u ovoj publikaciji razmatramo i razvoj prava Evropske unije (EU) i presude Suda pravde Evropske unije (SPEU). Pravo EU

i praksa SPEU su značajni za Zapadni Balkan ne samo zbog nastojanja zemalja u regionu da pristupe EU već i zato što ESLJP uzima u obzir jurisprudenciju SPEU i instrumente EU, naročito u kontekstu zaštite podataka.

Narativni izvještaj u Dijelu 1 podijeljen je u šest odjeljaka. Nakon ovog Uvoda slijedi **drugi odjeljak**, u kome dajemo pregled relevantnih pravnih instrumenata u ovoj oblasti, a koje smo podijelili na instrumente Savjeta Evrope i instrumente Evropske unije. U ovom odjeljku razmatramo i ulogu povjerenika Savjeta Evrope za zaštitu podataka i evropskog nadzornika za zaštitu podataka.

U ovom odjeljku pojašnjavamo da zaštita ličnih podataka ne predstavlja posebno pravo po Konvenciji, ali da je ESLJP utvrdio da su kontrola informacija o sebi, a time i zaštita podataka, od temeljne važnosti za poštovanje prava na privatni i porodični život. ESLJP je razvio opsežnu jurisprudenciju u ovoj oblasti u raznim kontekstima – od tajnog nadzora koji sprovode organi javne vlasti u borbi protiv organizovanog kriminala do upotrebe ličnih podataka kao dokaza u sudskom postupku. Od ključnog su značaja mjere zaštite od zloupotrebe i proizvoljnosti, posebno one kojima se određuju granice u okviru kojih organi mogu da djeluju i koje pružaju priliku za pravnu zaštitu i obeštećenje kada se vjeruje da su te granice prekoračene.

Pravo na pravično suđenje iz člana 6 Konvencije takođe može igrati ulogu kada se u kontekstu sudskog postupka obrađuju lični podaci nekog lica. Međutim, član 6 može se sukobiti sa članom 8 u kontekstu zaštite podataka i sudskog postupka – na primjer, u pogledu prava na javnu raspravu i prava na javno izricanje presude. Pored toga, često se otvara pitanje povrede prava na slobodu izražavanja zajemčenog članom 10 Konvencije. Može doći do sukoba tog prava i člana 8 u kontekstu zaštite podataka – na primjer, u pogledu takozvanog prava na zaborav – a nacionalni organi i sudovi moraju da ostvare pravičnu ravnotežu između ta dva prava. Ova prava i njihove potencijalne sukobe analiziramo u potonjim odjeljcima Priručnika.

U ovom odjeljku, između ostalog, dajemo prikaz Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka (ETS br. 108), usvojene 1981. godine – najznačajnijeg instrumenta koji ima za cilj da osnaži ljude da znaju, razumiju i kontrolišu obradu svojih ličnih podataka od strane drugih i da pruži okvir za međunarodni protok podataka, kao i kasnije usvojenih protokola koji je modernizuju, kako bi se izašlo na kraj sa izazovima koji su posljedica upotrebe novih informacionih i komunikacionih tehnologija.

Kada je riječ o instrumentima Evropske unije, najvažniji je Povelja Evropske unije o osnovnim pravima. Članom 7 Povelje je zajemčeno pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, dok član 8 pruža posebnu zaštitu ličnim podacima. Od naročitog značaja je i Opšta uredba o zaštiti podataka (OUZP), kojom je modernizovano zakonodavstvo EU o zaštiti podataka i u kojoj su propisana dosljedna pravila za sve države članice.

U **trećem odjeljku** detaljnije razmatramo pitanje šta se podrazumijeva pod privatnim informacijama i ličnim podacima. Ispitujemo kako i kada prikupljanje, čuvanje, mjenjanje, objelodanjivanje, upotreba i objavljivanje informacija o nečijem privatnom životu može da predstavlja zadiranje u član 8 Konvencije. ESLJP je razvio opsežnu jurisprudenciju o tome šta se može smatrati ličnim podatkom. Predstavljeni su primjeri takvih informacija i podataka iz prakse Suda, uključujući praksu tog suda o podacima koji se nalaze u javnom domenu i „osjetljivim” podacima.

U **četvrtom odjeljku** se bavimo zaštitom ličnih informacija tokom istražne faze postupka. Državni organi mogu da prikupljaju lične podatke u raznim kontekstima vezanim za pravosuđe, na primjer, u okviru napora da suzbiju kriminal i prikupe dokaze koji će se koristiti u postupku krivičnog gonjenja i u sudskom postupku. U ovom odjeljku dajemo primjere tih mjera koje države mogu da usvoje, uključujući pretres i zaplijenu ličnih podataka, tajni nadzor, masovno presretanje i ciljano presretanje komunikacija, kao i infiltraciju u šifrovane komunikacije, i kako te mjere mogu da predstavljaju zadiranje u član 8 Konvencije.

Obim podataka koje države mogu da prikupljaju samo će rasti kako se tehnologije bude dalje razvijale, što će pak dovesti do povećanja opasnosti od zadiranja u član 8 Konvencije. Na primjer, masovno presretanje komunikacija, koje nije usmjereno ni na jedno konkretno lice, može potencijalno da obuhvati izuzetno širok dijapazon ljudi – kako u državi koja sprovodi nadzor, tako i izvan nje. Takođe, korišćenje softvera za infiltraciju u šifrovane komunikacije od strane državnih organa dovelo je do nekoliko potencijalnih povreda ljudskih prava, uključujući u slučajevima država koje presreću poruke pošiljalaca koji se nalaze u drugim zemljama i prenose podatke drugim državama.

Opasnost od zloupotreba naročito je velika kada je riječ o tajnom nadzoru. Postojanje i primjena mjera tajnog nadzora zbog svoje prirode mogu ostati nepoznate onima na koje utiču, a države nijesu voljne da objelodanjuju detalje tajnog nadzora, pa čak i da se taj nadzor sprovodi, jer bi time narušile njegovu

djelotvornost. Stoga u ovom odjeljku analiziramo kako ESLJP nastoji da prizna nužno tajnu prirodu ovih mjera nadzora, a da pritom ograniči potencijal za zloupotrebu i obezbijedi mogućnost njihovog osporavanja. U ovom odjeljku ističemo značaj postojanja i djelotvornog sprovođenja odgovarajućih mjera zaštite od zloupotrebe ovlaštenja za prikupljanje podataka.

U četvrtom odjeljku dajemo i analizu kada upotreba materijala pribavljenog protivno članu 8 u sudskom postupku može otvoriti pitanje povrede prava na pravično suđenje zajemčenog članom 6. U njemu ukazujemo kada upotreba tih dokaza u sudskom postupku neće automatski dovesti do povrede člana 6, a ESLJP ponavlja da je prvenstveno na nacionalnom zakonodavcu da osmisli pravila o prihvatljivosti dokaza. Pitanje jeste da li je postupak u cjelini pravičan, s obzirom na sve okolnosti slučaja, uključujući da li je podnosilac predstavke u mogućnosti da osporava prihvatljivost dokaza u kontradiktornom postupku.

Postoje mnogi drugi načini na koje zahtjevi vezani za zaštitu ličnih podataka iz člana 8 mogu da utiču na garancije predviđene članom 6. Zato se u **petom odjeljku** bavimo objavljivanjem informacija tokom sudskog postupka i interakcijama člana 8 i člana 6 u tom kontekstu. Ovaj odjeljak je podijeljen na djelove u kojima razmatramo pretpostavku nevinosti iz člana 6, jemstva propisana članom 8, pravo na javnu raspravu iz člana 6 i pravo na javno izricanje presude iz člana 6.

U ovom odjeljku prvo razmatramo istražnu fazu sudskog postupka i kako može doći do povrede prava zajemčenih Konvencijom kada se sa javnošću dijele informacije o tom postupku. U kontekstu krivičnog postupka je od naročitog značaja pravo na pretpostavku nevinosti iz člana 6 st. 2, na primjer, kada se javno iznose preuranjene tvrdnje da je optuženi kriv.

Javni karakter sudskog postupka može dovesti do zabrinutosti u pogledu zaštite povjerljivosti ličnih podataka nekog lica, koji će možda biti objelodanjeni ili će se o njima raspravljati na javnoj raspravi. U ovom dijelu narativa analiziramo praksu Suda o obavezi nacionalnih organa da ostvare pravičnu ravnotežu između javnog karaktera postupka, koji ESLJP prepoznaje kao temeljno načelo demokratskog društva, i zaštite interesa strane ili učesnika u postupku za očuvanje povjerljivosti njegovih podataka, tako što će, na primjer, ograničiti vrstu i obim podataka koji se objelodanjuju na raspravi ili, u određenim okolnostima, raspravu održati iza zatvorenih vrata.

Analizirane su i okolnosti kada je dozvoljeno ograničenje prava na javno

izricanje presude, koje predstavlja samostalno pravo zajemčeno članom 6. To je, na primjer, dozvoljeno u predmetima koji se odnose na nacionalnu bezbjednost. Javnim izricanjem presude se takođe mogu narušiti prava na zaštitu ličnih podataka, fizičkog i moralnog identiteta, ugleda i časti onih koji se pominju u presudi, a mora se i ostvariti ravnoteža između pravičnog suđenja i zaštite podataka. Razmatramo i različite pristupe Evropskog suda i SPEU zahtjevima za anonimnošću koje im strane podnose i poredimo pristupe britanskih i njemačkih sudova.

Tako stižemo do **posljednjeg odjeljka** Dijela 1, u kojem se usredsređujemo na koncept takozvanog *prava na zaborav* i *prava na brisanje podataka*, koji se tek razvija. U ovom odjeljku razmatramo razne izvore „prava na zaborav”, koje u kontekstu Konvencije nije samostalno pravo, ali može činiti dio člana 8. Predmeti o „pravu na zaborav” pojavljuju se u dva široka konteksta kada je riječ o istražnim i sudskim postupcima. To su, prvo, predmeti koji su nastali zbog funkcionisanja krivičnog i građanskog sudskog sistema države i vođenja evidencije o ljudima osumnjičenim za neko krivično djelo koji nikada nijesu osuđeni i, drugo, predmeti koji se odnose na novinarski sadržaj objavljen o licima koja su (bila) predmet istražnog, krivičnog ili građanskog postupka.

Ova potonja kategorija može otvoriti posebna pitanja vezana za slobodu izražavanja i slobodu štampe posebno jer, zahvaljujući razvoju tehnologije i komunikacionih alatki, lične informacije o nekom licu koje su objavljuju onlajn mogu neko vrijeme da budu dostupne na internetu i mogu imati dalekosežne posljedice. Stoga u posljednjem odjeljku podrobno razmatramo suprotstavljenosti prava na privatnost i slobode izražavanja koje se pojavljuju u kontekstu „prava na zaborav”.

U Dijelu 2 ove publikacije dajemo prikaze odluka i presuda Suda i SPEU koje smatramo relevantnim za temu kojom se bavimo.

Poglavlje 1

Pregled relevantnih pravnih instrumenata

Na evropskom nivou postoje razni instrumenti i organi koji se usredsređuju na zaštitu podataka i obaveze zaštite podataka koje važe u kontekstu istražnih i sudskih postupaka. U ovom odjeljku dajemo pregled nekih od najvažnijih pravnih instrumenata, uključujući i relevantne članove svakog od njih.

a) Instrumenti Savjeta Evrope

Evropska konvencija o ljudskim pravima

Zaštita ličnih podataka ne predstavlja posebno pravo zajemčeno Evropskom konvencijom o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLJP ili Konvencija).^[1] Međutim, Evropski sud za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP ili Sud) smatra da je zaštita podataka od ključnog značaja za uživanje prava zajemčenih članom 8 Konvencije.^[2] To je osnovni član Konvencije kojim se štite lične podaci.

Član 8

Član 8, kojim se štiti pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, glasi:

1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti neće se miješati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu

[1] Vidi niže i uporedi sa članom 8 Povelje EU o osnovnim pravima.

[2] *Satakunnan Markkinaporssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske*, presuda Velikog vijeća izrečena 27. juna 2017, predstavka br. 931/13, st. 137; *Z protiv Finske*, presuda izrečena 25. februara 1997, predstavka br. 22009/93, st. 95.

nacionalne bezbjednosti, javne bezbjednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Osnovna svrha člana 8 jeste da štiti od proizvoljnog zadiranja organa javnih vlasti u privatni i porodični život, dom i prepisku. Kako bi dokazao povredu člana 8, podnosilac predstavke mora da pokaže da njegova pritužba potpada pod bar jedan od četiri interesa zaštićena ovim članom, konkretno – da se odnosi na njegov privatni život, porodični život, dom ili prepisku. ESLJP je široko definisao polje dejstva ovog člana kada je riječ o četiri interesa, uključujući u kontekstu zaštite podataka.^[3] Jurisprudencija Suda o prikupljanju i korišćenju ličnih podataka opsežna je i obuhvata širok dijapazon situacija, od tajnog nadzora koji sprovode organi javne vlasti u borbi protiv organizovanog kriminala do upotrebe ličnih podataka kao dokaza u sudskom kontekstu.

ESLJP je jasno istakao da je:

Zaštita ličnih podataka [je] izuzetno važna za uživanje prava neke osobe na poštovanje njenog privatnog i porodičnog života zajemčenog članom 8 Konvencije. Domaćim pravom se moraju predvidjeti odgovarajuće mjere zaštite kako bi se spriječila svaka upotreba ličnih podataka koja bi mogla biti protivna jemstvima sadržanim u ovom članu. Dakle, članom 8 Konvencije se jemči pravo na neki oblik informacionog samoopredjeljenja, koje pojedincima omogućuje da se pozivaju na svoje pravo na privatnost kada je riječ o podacima koji se, iako neutralni, prikupljaju, obrađuju i šire kolektivno, i to u takvom obliku ili na takav način koji može ukazivati na povredu njihovih prava iz člana 8.^[4]

Država može da zadire u neko pravo zaštićeno članom 8 samo ako je to zadiranje (a) u skladu sa zakonom, (b) teži ostvarenju legitimnog cilja i (c) neophodno u demokratskom društvu radi ostvarenja nekog od interesa navedenih u stavu 2 tog člana. Pored toga, države su u obavezi da obezbijede poštovanje prava zajemčenih članom 8 u kontekstu odnosa između privatnih subjekata, npr. tako što će usvojiti određene mjere u tom cilju.

---

[3] Vidi, na primjer, *Klass i drugi protiv Njemačke*, presuda izrečena 6. septembra 1978, predstavka br. 5029/71, st. 41 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[4] *Satakunnan Markkinaporssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske*, presuda Velikog vijeća izrečena 27. juna 2017, predstavka br. 931/13, st. 137.

U tekstu koji slijedi detaljno su razmotreni zahtjevi člana 8 vezani za zaštitu podataka. Na primjer, ESLJP je u presudi u predmetu *Zoltan Varga protiv Slovačke*^[5] razmatrao saglasnost tajnog nadzora sa članom 8. U tom predmetu je država podvrgla podnosioca predstavke tajnom nadzoru kako bi pratila njega i sastanke koji su se odvijali u stanu u njegovom vlasništvu. Rješenja kojima je nadzor odobren su kasnije poništena, a dio materijala prikupljen nadzorom je anonimno postavljen na internet.

ESLJP je utvrdio da je tajni nadzor doveo do zadiranja u privatni život podnosioca predstavke isključivo zato što zadiranje u njegova prava iz člana 8 nije bilo „u skladu sa zakonom”, pri čemu je smatrao da nije neophodno da razmotri da li je to zadiranje težilo ostvarenju nekog legitimnog cilja. Sljedeći su faktori bili značajni za taj zaključak:

- » Domaći sudovi su kasnije ukinuli rješenja o tajnom nadzoru jer su bila nezakonita i neustavna.
- » Sud koji je izdao rješenje nije ispitivao da li i dalje postoje osnovi za tajni nadzor, što je po zakonu bio obavezan da učini.
- » Sudski spisi koji su se odnosili na rješenja bili su uništeni.
- » Nijesu postojala konkretna pravila kojima se uređuje sprovođenje rješenja ili uništenje prikupljenog materijala.
- » Kontrola Slovačke obavještajne službe (SIS) bila je prvenstveno politička; nije formirana nikakva komisija koja bi nadzirala njen rad, a domaći sudovi nijesu preispitali postupke SIS-a.
- » Sprovođenje rješenja nije bilo u nadležnosti upravno-sudske vlasti i bilo je van domašaja propisa o odgovornosti države.
- » Nije postojao dovoljan pravni osnov za čuvanje materijala prikupljenog putem nadzora, a pohranjivanje tog materijala je podlijegalo pravilima o povjerljivosti koje je SIS usvojila i primjenjivala u odsustvu svake spoljne kontrole.

Kao što ova presuda dokazuje, od ključnog su značaja mjere zaštite od zloupotrebe i proizvoljnosti u prikupljanju i obradi ličnih podataka, konkretno – one kojima se određuju granice u okviru kojih organi javne vlasti mogu da djeluju i one koje pružaju priliku za pravnu zaštitu i obeštećenje kada se vjeruje da su te granice prekoračene.

---

[5] *Zoltan Varga protiv Slovačke*, presuda izrečena 20. jula 2021, predstavke br. 58361/12, 25592/16 i 27176/16.

Pitanja zaštite podataka koja se otvaraju tokom sudskog postupka posebno su značajna za sudije i tužioce.^[6] Pored prava zajemčenih članom 8 Konvencije, svako čiji se lični podaci prikupljaju i obrađuju u kontekstu sudskog postupka mora da uživa i garancije člana 6.

Član 6

Član 6, kojim se jemči pravo na pravično suđenje, glasi:

1. Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona. Presuda se izriče javno, ali se štampa i javnost mogu isključiti s cijelog ili s djela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbjednosti u demokratskom društvu, kada to zahtjevaju interesi maloljetnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u mjeri koja je, po mišljenju suda, nužno potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla da naškodi interesima pravde.

2. Svako ko je optužen za krivično djelo smatraće se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona.

3. Svako ko je optužen za krivično djelo ima sljedeća minimalna prava:

- a) da u najkraćem mogućem roku, podrobno i na jeziku koji razumije, bude obaviješten o prirodi i razlozima za optužbu protiv njega;*
- b) da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremanje odbrane;*
- c) da se brani lično ili putem branioca koga sam izabere ili, ako nema dovoljno sredstava da plati za pravnu pomoć, da ovu pomoć dobije besplatno kada interesi pravde to zahtjevaju;*

---

[6] Vidi, na primjer, noviju praksu Suda: *Ships Waste Oil Collector B. V. protiv Holandije*, presuda izrečena 16. maja 2023, predstavka br. 2799/16 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji); i *Janssen de Jong Groep B. V. i drugi protiv Holandije*, presuda izrečena 16. maja 2023, predstavka br. 2800/16, koja nije bila pravosnažna u vrijeme pripreme ovog vodiča.

- d) *da ispituje svjedoke protiv sebe ili da postigne da se oni ispitaju i da se obezbijedi prisustvo i saslušanje svjedoka u njegovu korist pod istim uslovima koji važe za one koji svjedoče protiv njega;*
- e) *da dobije besplatnu pomoć prevodioca ako ne razumije ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.*

Eternit protiv Francuske^[7] predstavlja primjer ravnoteže koju treba ostvariti između člana 6 i člana 8 u sferi zaštite podataka. Preduzeće koje je podnelo predstavku se žalilo na povredu člana 6 jer mu nijesu obezbijeđeni zdravstveni podaci na osnovu kojih je ljekar Fonda za zdravstveno osiguranje zaključio da je zaposleni tog preduzeća obolio od profesionalne bolesti.

ESLJP je zaključio da je pritužba neprihvatljiva (očigledno neosnovana). Otvoreno je pitanje povrede građanskopravnog aspekta člana 6 budući da je poslodavac osporavao odluku Fonda za zdravstveno osiguranje da je u pitanju profesionalna bolest. Međutim, mora se uspostaviti ravnoteža između prava na kontradiktorni postupak zajemčenog članom 6 i prava na povjerljivost zdravstvenih podataka, tako da ne dođe do narušavanja suštine nijednog od njih. Sud je sugerisao jedan od načina na koji se mogu poštovati i član 6 i član 8: domaći sud može da imenuje nezavisnog medicinskog vještaka da pregleda relevantnu zdravstvenu dokumentaciju i o svojim zaključcima obavijesti sud i strane u postupku, a da pritom ne prekrši povjerljivost zdravstvene evidencije. Sud, međutim, ne mora da pribjegne ovom mehanizmu svaki put kada poslodavac to zahtjeva; dovoljno je da imenuje nezavisnog medicinskog vještaka samo kada smatra da nema dovoljno informacija. ESLJP je takođe konstatovao da se ljekar u ovom predmetu nije nalazio pod neposrednom kontrolom Fonda za zdravstveno osiguranje i da je postupak u kojem je Fond donio odluku opšte uzev bio u skladu sa načelom kontradiktornosti.

Pored članova 8 i 6 Konvencije, ESLJP je u nekoliko predmeta razmatrao pitanja zaštite podataka i sa stanovišta člana 10 Konvencije.

---

[7] *Eternit protiv Francuske*, odluka usvojena 27. marta 2012, predstavka br. 20041/10.

Član 10

Član 10, kojim se jemči pravo na slobodu izražavanja, glasi:

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu posjedovanja sopstvenog mišljenja, primanje i saopštavanje informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprječava države da zahtijevaju dozvole za rad televizijskih, radio i bioskopskih preduzeća.

2. Pošto korišćenje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbjednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbjednosti, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprječavanja otkrivanja obavještenja dobijenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

ESLJP smatra da „sloboda izražavanja predstavlja jedan od ključnih temelja [demokratskog] društva, jedan od osnovnih uslova za njegovo napredovanje i za razvoj svakog čoveka”.^[8]

Polje dejstva člana 10 je veoma široko. Zaštita koju taj član pruža nije ograničena na posebne vrste informacija i ideja ili oblike izražavanja. U jednakoj se mjeri odnosi, na primjer, na slike, produkciju predstava, informacije komercijalne prirode, fotografije i foto-montaže, kao i na ponašanje.

ESLJP naglašava da su članom 10 zaštićene informacije i ideje koje vređaju, šokiraju ili uznemiruju, a ne samo one koje nijesu uvredljive ili ljude ostavljaju ravnodušnim; podsticanje na netoleranciju, nasilje ili mržnju predstavljaju legitimni razlog za ograničenje slobode izražavanja zajemčene članom 10.

Član 8 i član 10 mogli bi se posmatrati kao da su međusobno suprotstavljeni u kontekstu zaštite podataka. ESLJP prilikom odmjeravanja prava zaštićenih tim članovima zaključuje da ishod odlučivanja o nekom predmetu ne bi u načelu trebalo da zavisi od toga da li se podnosilac predstavke žalio na povredu člana 8 ili člana 10.

---

[8] *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 7. decembra 1976, predstavka br. 5493/72, st. 49.

Presuda u predmetu *Dupuis i drugi protiv Francuske*^[9] predstavlja primjer ostvarivanja ravnoteže između prava iz člana 6 i prava iz člana 10 u vezi sa objavljivanjem materijala pribavljenog iz sudske istrage koja je bila u toku. U ovom je predmetu domaći sud utvrdio da su podnosioci predstavke – dva novinara i izdavačka kuća – krivi za korišćenje nezakonito pribavljenih informacija (pribavljenih kršenjem pravila o povjerljivosti istrage ili profesionalne tajne) u knjizi u kojoj opisuju operacije tajnog nadzora koje su bile naložene na najvišem državnom nivou. Ove operacije nadzora su izazvale značajno interesovanje medija kada su otkrivene. Tokom sudske istrage je jedan od najvažnijih pomoćnika francuskog predsjednika, GM, bio predmet formalne istrage i on je bio taj koji je podnio prijavu koja je dovela do osude podnosilaca predstavke.

ESLJP je prihvatio da je osuđujuća presuda bila propisana zakonom i težila ostvarenju legitimnog cilja, te je prešao na razmatranje neophodnosti zadiranja. S jedne strane, knjiga podnosilaca predstavke je doprinosila debati od značajnog javnog interesa, a javnost je imala legitimni interes da sazna informacije iznete u knjizi, npr. u odnosu na koga je nadzor naložen, uslove nadzora i identitet onih koji su ga podstakli. GM nije bio političar, ali je bio uticajna javna ličnost. S druge strane, pružanje posebne zaštite povjerljivosti sudske istrage jeste legitimno. Međutim, mediji su već opsežno izvještavali o ovom nadzoru u vrijeme kada je knjiga objavljena i bilo je opšte poznato da se GM nalazi pod istragom, a on je redovno davao izjave medijima. Sud nije utvrdio kako je objelodanjivanje informacija u knjizi moglo negativno da utiče na pretpostavku nevinosti GM. Novinari su postupili u skladu sa standardima kojima se uređuje njihova profesija. ESLJP je utvrdio povredu člana 10.

Podnositeljka predstavke u predmetu *N. Š. protiv Hrvatske*^[10] proglašena je krivom za povredu tajnosti postupka o starateljstvu nad dijetetom jer je objelodanila povjerljive informacije. Nakon tragične nesreće je izbio spor o dodjeli starateljstva nad dijetetom N. G. između njenih srodnika po ocu i po majci. Ovaj slučaj je izazvao značajnu medijsku pažnju. Podnositeljka predstavke je davala intervjue, uključujući one na nacionalnoj televiziji, tokom kojih je saopštavala informacije koje je saznala tokom povjerljivog postupka o dodjeli starateljstva, zbog čega ju je domaći sud proglasio krivom.

---

[9] *Dupuis i drugi protiv Francuske*, presuda izrečena 7. juna 2007, predstavka br. 1914/02.

[10] *N. Š. protiv Hrvatske*, presuda izrečena 10. septembra 2010, predstavka br. 36908/13.

ESLJP je razmotrio da li je zadiranje u njena prava iz člana 10 bilo neophodno u demokratskom društvu. Pravo podnositeljke predstavke da obavijesti javnost o propustima u sistemu dodjele starateljstva nad dijeteom – ona je postupala u dobroj vjeri kako bi zaštitila interese N. G. – moralo se odmjeriti u odnosu na pravo N. G. na privatnost i u odnosu na zabranu neovlašćenog objelodanivanja informacija koje je osoba saznala tokom postupka održanog iza zatvorenih vrata. ESLJP je utvrdio da su nacionalni sudovi primijenili formalistički pristup povjerljivosti. Zaštita ličnih podataka djece od ključnog je značaja. Međutim, domaći sudovi nijesu uopšte u obzir uzeli razloge koji su doveli da objelodanivanja informacija, kao ni činjenicu da su se objelodanjene informacije već nalazile u javnosti, a da su ih povremeno saopštavali i sami domaći organi.

Konvencija br. 108 i Konvencija br. 108+

Konvencija o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka (ETS br. 108) (u daljem tekstu: Konvencija br. 108) predstavlja ključni instrument u oblasti zaštite podataka koji je Savjet Evrope usvojio u januaru 1981.^[11] Cilj Konvencije br. 108 jeste da osnaži lica da znaju, razumeju i kontrolišu obradu svojih ličnih podataka od strane drugih i da pruži okvir za međunarodni protok podataka. Stoga su u njoj propisani uslovi i ograničenja u vezi sa obradom informacija i zaštitom ličnih podataka, kao i ostvarivanjem međunarodne saradnje između nadzornih organa. Njome se ostvaruje delikatna ravnoteža između prava na ličnu autonomiju i ljudsko dostojanstvo, s jedne strane, i značaja globalnog protoka podataka za ostvarivanje osnovnih prava i podsticanje društvenog i ekonomskog napretka, s druge.^[12]

Savjet Evrope je novembra 2011. usvojio Dodatni protokol uz Konvenciju o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka u vezi sa nadzornim organima i prekograničnim protokom podataka (ETS br. 181) (u daljem tekstu: Dodatni protokol) u cilju unaprjeđenja primjene načela sadržanih u Konvenciji br. 108 u dva pogleda. Prvo, njime se države potpisnice obavezuju da formiraju nacionalne nadzorne organe nadležne da obezbijede usaglašenost usvojenih zakona sa Konvencijom br. 108. Drugo, njime se ograničava prekogranični

---

[11] Konvenciju br. 108 je ratifikovalo 55 država, uključujući države koje nijesu članice Savjeta Evrope, kao što su Urugvaj, Tunis i Meksiko. Kada je riječ o državama Zapadnog Balkana, tu konvenciju su 2005. ratifikovale Albanija, Crna Gora i Srbija, dok su je Bosna i Hercegovina i Sjeverna Makedonija ratifikovale 2006. godine. Vidi: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=108>.

[12] Konvencija Savjeta Evrope br. 108+, str. 16. <https://rm.coe.int/convention-108-convention-for-the-protection-of-individuals-with-regar/16808b36f1>.

protok podataka na treće zemlje i/ili međunarodne organizacije koje su kadre da obezbijede odgovarajući nivo zaštite.

Komite ministara Savjeta Evrope je u maju 2018. usvojio Protokol o izmjenama i dopunama Konvencije o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka (Protokol CETS br. 223, u daljem tekstu: Konvencija br. 108+).^[13] Ovaj je instrument usvojen u cilju modernizacije Konvencije br. 108 (i protokola uz nju usvojenih od 1981. godine) kako bi se izašlo na kraj sa izazovima nastalim zbog upotrebe novih informacionih i komunikacionih tehnologija i kako bi se osnažilo njene djelotvorno sprovođenje.^[14]

Postoje znatne razlike između Konvencije br. 108 i Konvencije br. 108+. Na primjer, formulacija i struktura člana 1 o cilju i svrsi Konvencije izmijenjene su kako bi se „istakla činjenica da obrada ličnih podataka može pozitivno da omogući ostvarivanje drugih osnovnih prava i sloboda”.^[15]

U Konvenciji br. 108+ nijesu izmijenjene definicije ličnih podataka i lica na koja se podaci odnose, a uvedene su i nove definicije, kao što su primalac i obrađivač. Konvencija br. 108+ se odnosi i na automatizovanu i neautomatizovanu obradu ličnih podataka, pri čemu se i dalje odnosi i na privatni i na javni sektor i ne povlači razliku između njih.^[16]

Države potpisnice više ne mogu da izuzmu obradu određenih vrsta podataka od primjene Konvencije br. 108+, npr. iz razloga nacionalne bezbjednosti i odbrane. Posebne kategorije podataka (odnosno one koje uživaju veću zaštitu) sada obuhvataju i genetske i biometrijske podatke, podatke o članstvu u sindikatu i o etničkom porijeklu. Lica na koja se podaci odnose sad imaju nova prava koja im omogućuju veću kontrolu nad vlastitim podacima, uključujući dobijanje dodatnih informacija kada ostvaruju svoje pravo na pristup i obavještanje o razlozima za obradu podataka.^[17]

---

[13] Konvenciju br. 108+ je do okončanja rada na ovom vodiču ratifikovalo 26 država, a stupiće na snagu kada je ratifikuje najmanje 38 država. Kada je riječ o državama Zapadnog Balkana, ovu su konvenciju ratifikovale Srbija (2020), Sjeverna Makedonija (2021) i Albanija (2022). Bosna i Hercegovina ju je potpisala, a Crna Gora je nije još potpisala. Vidi: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=223>.

[14] Konvencija Savjeta Evrope br. 108+, str. 16 i 34, <https://rm.coe.int/convention-108-convention-for-the-protection-of-individuals-with-regar/16808b36f1>.

[15] Savjet Evrope, The modernised Convention 108: novelties in a nutshell: <https://rm.coe.int/16808accf8>, str. 1.

[16] Savjet Evrope, The modernised Convention 108: novelties in a nutshell: <https://rm.coe.int/16808accf8>, str. 2.

[17] Savjet Evrope, The modernised Convention 108: novelties in a nutshell: <https://rm.coe.int/16808accf8>, str. 3.

ESLJP se u svojoj praksi o zaštiti podataka poziva na Konvenciju br. 108, pri čemu se naročito oslanja na definicije ličnih podataka, obrade podataka i osjetljivih/posebnih kategorija podataka koje su date u Konvenciji br. 108.^[18]

Takođe treba napomenuti da se rad na Konvenciji br. 108+ i na paketu reformi propisa EU o zaštiti podataka „sprovodio istovremeno i da je maksimalna pažnja posvećena obezbjeđivanju usaglašenosti ta dva pravna okvira”.^[19]

Preporuka br. R (95) 4

Preporuku br. R (95) 4 Komiteta ministara državama članicama o zaštiti ličnih podataka u oblasti telekomunikacionih usluga, s posebnim naglaskom na telefonske usluge (u daljem tekstu: Preporuka br. R (95) 4), usvojio je 7. februara 1995. Komitet ministara Savjeta Evrope.

Ovaj instrument nastoji da primjeni načela Konvencije br. 108 na sektor telekomunikacija, naročito na telefoniju, kako bi licima bila zajemčena privatnost tokom korišćenja telekomunikacionih usluga. U njemu su propisana konkretna pravila i smjernice za taj sektor kako bi se izašlo na kraj sa savremenim rizicima sa kojima se suočava zaštita podataka u telefonskim komunikacijama, kao što je neovlašćeno presretanje i veće stvaranje i pohranjivanje ličnih podataka. Ovaj je korak preduzet jer se smatralo da nijesu momentalno očigledna rješenja za probleme koje donosi nova tehnologija koja su saglasna sa Konvencijom br. 108.

Budimpeštanska konvencija

Konvencija o visokotehnološkom kriminalu (ETS br. 185) (u daljem tekstu: Budimpeštanska konvencija) prvi je i, po mišljenju mnogih, najvažniji međunarodni ugovor o visokotehnološkom kriminalu i elektronskim dokazima. Otvorena je za potpisivanje 23. novembra 2001. godine, a do okončanja rada na ovom vodiču ratifikovalo ju je 68 zemalja u Evropi, Africi, Aziji i Sjevernoj i Južnoj Americi, uključujući i Sjedinjene Američke Države.

---

[18] *Aman protiv Švajcarske*, presuda Velikog vijeća izrečena 16. februara 2000, predstavka br. 27798/95; *Benedik protiv Slovenije*, presuda izrečena 24. aprila 2018, predstavka br. 62357/14; *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. januara 2019, predstavka br. 43514/15, st. 58–60.

[19] Konvencija 108+, *Obrazloženje*, str. 15, dostupno na engleskom na: <https://rm.coe.int/convention-108-convention-for-the-protection-of-individuals-with-regar/16808b36f1>.

Cilj Budimpeštanske konvencije jeste da podrži formiranje zajedničke politike zaštite društva od visokotehnološkog kriminala, na primjer, podsticanjem država potpisnica da usvoje odgovarajuće zakonodavstvo i njeguju međunarodnu saradnju. Stoga ona predviđa: (i) inkriminaciju ponašanja – od nezakonitog pristupa, ometanja podataka i sistema, do povrede autorskih prava, računarskih prevara i dječje pornografije; (ii) pravne procesne alatke za istraživanje visokotehnološkog kriminala i obezbjeđivanje elektronskih dokaza; i (iii) efikasnu međunarodnu saradnju.

Budimpeštanskom konvencijom se ostvaruje ravnoteža između dozvoljavanja društvima da slobodno koriste internet i obezbjeđivanja djelotvorne reakcije krivičnog sistema na visokotehnološki kriminal. Sva eventualna ograničenja upotrebe računara i interneta usko su definisana; istrage i krivično gonjenje su ograničeni na određena krivična djela; i obezbjeđuju se samo navedeni podaci koji treba da posluže kao dokazi u konkretnom krivičnom postupku, pri čemu oni podliježu različitim mjerama zaštite.^[20]

b) Instrumenti Evropske unije

Povelja Evropske unije o osnovnim pravima

Povelja Evropske unije o osnovnim pravima (u daljem tekstu: Povelja) sadrži 50 osnovnih prava i načela, kao i četiri dodatna člana o tumačenju i primjeni Povelje. Ona je pravno obavezujuća od 1. decembra 2009. i ima istu pravnu snagu kao i drugi ugovori Evropske unije.^[21] Dok je Povelja uvijek pravno obavezujuća za institucije, tijela, kancelarije i agencije EU, države članice joj podliježu samo kada sprovode pravo EU.^[22]

Fizička lica, privatna pravna lica, pa čak i javni subjekti, mogu u određenim okolnostima da se pozivaju na Povelju kada je riječ o njihovim odnosima sa institucijama i tijelima EU itd., kao i sa državama članicama koje sprovode pravo EU.^[23]

---

[20] ESJLP se u nekoliko presuda pozvao na Konvenciju o visokotehnološkom kriminalu. Vidi, na primjer, presudu u predmetu *K. U. protiv Finske*, izrečenu 2. decembra 2008, predstavka br. 2872/02. st. 24–27.

[21] Član 6 st. 1 Ugovora o Evropskoj uniji (UEU).

[22] Član 51, Povelja.

[23] FRA, „Primjena Povelje Evropske unije o temeljnim pravima u izradi zakonodavstva i oblikovanju politika na nacionalnoj razini”, 2020, str. 20, dostupno na hrvatskom na: <https://fra.europa.eu/sites/default/files/>

Član 7 Povelje, kojim se jemči pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, glasi:

Svako ima pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i komunikacije.

U Objašnjenjima Povelje^[24] navodi se da se član 7 Povelje podudara sa članom 8 Konvencije. S obzirom na razvoj tehnologije, umjesto izraza „prepiska“ iz člana 8 Konvencije koristi se izraz „komunikacija“. Prema članu 52 st. 3 (vidi dole), ograničenja koja se legitimno mogu nametnuti na ovo pravo ista su kao ona koja su dozvoljena u stavu 2 člana 8 Konvencije.

Slično kao i kod člana 8 Konvencije, pitanje povrede člana 7 Povelje otvara se ako je došlo do zadiranja u pravo zajemčeno njime, što zavisi od konteksta i činjenica svakog predmeta.^[25]

Član 8 Povelje, kojim se konkretno jemči zaštita ličnih podataka, glasi:

1. Svako ima pravo na zaštitu ličnih podataka koji se na njega odnose.

2. Takvi podaci moraju biti pošteno obrađeni u utvrđenu svrhu i na osnovu saglasnosti lica o kome je riječ ili na nekom drugom legitimnom osnovu utvrđenom zakonom. Svako ima pravo da pristupi prikupljenim podacima koji se na njega odnose i pravo na njihovo ispravljanje.

3. Poštovanje ovih pravila podliježe nadzoru nezavisnog tijela.

U EKLJP ne postoji slično samostalno pravo na zaštitu ličnih podataka. Kao što smo pomenuli, pravo na zaštitu ličnih podataka dio je prava na privatni život zajemčenog članom 8 Konvencije. Međutim, autori Povelje su smatrali da tehnološki razvoj, zajedno sa unaprjeđenjem međunarodnog i nacionalnog prava, uključujući sudsku praksu koja se odnosi konkretno na obradu podataka, iziskuju postojanje posebne odredbe kojom se štiti ovo pravo. Sud pravde Evropske unije (u daljem tekstu: SPEU) pojašnjava da su članovi 7 i 8 Povelje toliko blisko povezani

---

[fra_uploads/fra-2018-charter-guidance_hr.pdf](https://www.echr.coe.int/Uploads/fra-2018-charter-guidance_hr.pdf).

[24] Službeni list EU C 303, 14. decembar 2007, str. 17–35.

[25] FRA, „Priručnik o europskom zakonodavstvu o zaštiti podataka“, 2018, str. 20, dostupno na hrvatskom na: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/handbook_data_protection_hrv.

da se može smatrati da se njima uspostavlja „pravo na poštovanje privatnog života u pogledu obrade ličnih podataka”,^[26] pri čemu član 8 Povelje ima ulogu *lex specialis*-a u odnosu na član 7 Povelje.^[27]

Pitanje povrede člana 8 Povelje se otvara čim se obrađuju lični podaci. Za razliku od člana 7 Povelje i člana 8 Konvencije, nema potrebe da se dokazuje da su lica o kojima se radi doživjela ikakve neugodnosti.

Kako bi bila zakonita, svaka obrada podataka mora da ispunjava uslove propisane članom 52 st. 1 (vidi dole). U članu 52 st. 1 propisani su uslovi zakonitosti i srazmjernosti u slučaju ograničenja bilo kog prava zajemčenog Poveljom, koji su slični onima propisanim u članu 8 st. 2 Konvencije. Međutim, u skladu sa Poveljom postoji veći potencijal za primjenu ovih uslova na obradu podataka budući da nije neophodno dokazati da je došlo do zadiranja u prava nekog lica (kao u slučaju člana 8 Konvencije); puka obrada ličnih podataka dovoljna je da aktivira član 8 Povelje.

Član 52 Povelje, koji se odnosi na obim i tumačenje prava i načela, glasi:

1. Svako ograničenje pri ostvarivanju prava i sloboda priznatih ovom poveljom mora biti propisano zakonom i mora poštovati suštinu tih prava i sloboda. Takva ograničenja, pod uslovom poštovanja načela srazmjernosti, mogu biti dopuštena samo ako su neophodna i ako zaista ispunjavaju ciljeve od opšteg interesa koje priznaje Unija ili potrebu zaštite prava i sloboda drugih.

...

3. U mjeri u kojoj ova povelja sadrži prava koja se podudaraju sa pravima zajemčenim Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih

---

[26] Vidi *Volker und Markus Schecke GbR i drugi protiv Land Hessen*, presuda Velikog vijeća SPEU izrečena 9. novembra 2010, spojeni predmeti C-92/09 i C-93/09, st. 52.

[27] SPEU u tom pogledu naglašava: „Čuvanje podataka kako bi se obezbijedilo da im nadležna nacionalna tijela mogu eventualno pristupiti [...] neposredno i konkretno utiče na privatni život, te i na prava zajemčena u članu 7 Povelje. Štaviše, na takvo čuvanje podataka primjenjuje se i član 8 Povelje, jer ono predstavlja obradu ličnih podataka u smislu tog člana, te mora da ispunjava uslove zaštite podataka koji proizlaze iz tog člana [...]”, *Digital Rights Ireland Ltd v. Minister for Communications, Marine and Natural Resources i drugi*, presuda Velikog vijeća SPEU izrečena 8. aprila 2014, spojeni predmeti C-293/12 i C-594/12, st. 29 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

sloboda, značenje i obim tih prava istovjetni su onima iz pomenute konvencije. Ova odredba ne sprječava pravo Unije da pruži opsežniju zaštitu.

...

Prema stavu 3 člana 52, dok je u Konvenciji utvrđen minimalni prag zaštite, pravom EU (uključujući Povelju) može se predvidjeti opsežnija zaštita. Kada je riječ o pravima zajemčenim Poveljom koja se podudaraju sa pravima zaštićenim Konvencijom, značenje i obim tih prava iz Povelje isti su kao i značenje i obim prava propisanih Konvencijom, uključujući i pozivanje na praksu Suda.^[28]

SPEU i ESLJP se u svojoj praksi često međusobno upućuju na presude koje donose, što je dio neprekidnog dijaloga između tih dvaju sudova. Stoga je jurisprudencija SPEU značajna za Zapadni Balkan ne samo iz perspektive pristupanja Evropskoj uniji već i zato što ESLJP u obzir uzima praksu SPEU i instrumente EU, naročito u kontekstu zaštite podataka.

Presuda u predmetu *Digital Rights Ireland*^[29] predstavlja primjer kako je SPEU primijenio odredbe Povelje o zaštiti podataka u oblasti istraživanja i sprječavanja kriminala. O tom predmetu će biti više govora u tekstu koji slijedi, o Direktivi 2006/24/EZ.

Direktiva 2006/24/EZ

Direktiva 2006/24/EZ odnosila se na čuvanje podataka koji su dobijeni ili obrađeni u vezi sa pružanjem javno dostupnih elektronskih komunikacijskih usluga ili javnih komunikacijskih mreža. Njome je bila propisana obaveza pružalaca javno dostupnih elektronskih komunikacijskih usluga ili javnih komunikacijskih mreža da čuvaju podatke korisnika najduže dvije godine u cilju sprječavanja, istrage i gonjenja teških krivičnih djela. Pružaoci nijesu bili u obavezi da pohranjuju sadržaj elektronskih komunikacija.

---

[28] FRA, „Primjena Povelje Europske unije o temeljnim pravima u izradi zakonodavstva i oblikovanju politika na nacionalnoj razini“, 2020, str. 23.

[29] *Digital Rights Ireland Ltd v. Minister for Communications, Marine and Natural Resources i drugi*, presuda Velikog vijeća SPEU izrečena 8. aprila 2014, spojeni predmeti C-293/12 i C-594/12 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

SPEU je aprila 2014. ovu direktivu stavio van snage u presudi u predmetu *Digital Rights Ireland*^[30] jer je omogućavala ozbiljno zadiranje u prava zajemčena članovima 7 i 8 Povelje koje nije bilo strogo ograničeno na ono što je neophodno.

Dakle, presuda u predmetu *Digital Rights Ireland* predstavlja primjer načina na koji SPEU primjenjuje odredbe Povelje o zaštiti podataka u oblasti istraga i sprječavanja krivičnih djela. Konkretno, SPEU je zaključio da je došlo do zadiranja u član 8 Povelje jer je ovom direktivom bila propisana obrada ličnih podataka. Zaključio je da je došlo i do zadiranja u član 7 Povelje jer su sačuvani podaci omogućavali „izvođenje veoma preciznih zaključaka o privatnim životima osoba čiji su podaci sačuvani, kao što su svakodnevne navike, prebivališta i boravišta, dnevna i druga kretanja, obavljane aktivnosti, društveni odnosi i društvene sredine koje su te osobe posjećivale”.^[31]

Opšta uredba o zaštiti podataka

Opšta uredba o zaštiti podataka^[32] (u daljem tekstu: OUZP) usvojena je u skladu sa članom 16 Uredbe o funkcionisanju Evropske unije (u daljem tekstu: UFEU). OUZP predstavlja nezavisni pravni osnov za zaštitu podataka, a odnosi se na sve što je EU nadležna zakonski da uređuje, uključujući policijsku i sudsku saradnju u krivičnim stvarima. Ovom je uredbom modernizovano zakonodavstvo EU o zaštiti podataka i obezbijeđena su dosljedna pravila za sve države članice.^[33]

---

[30] *Digital Rights Ireland Ltd v. Minister for Communications, Marine and Natural Resources i drugi*, presuda Velikog vijeća SPEU izrečena 8. aprila 2014, spojeni predmeti C-293/12 i C-594/12 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[31] *Digital Rights Ireland Ltd v. Minister for Communications, Marine and Natural Resources i drugi*, presuda Velikog vijeća SPEU izrečena 8. aprila 2014, spojeni predmeti C-293/12 i C-594/12, st. 27 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[32] Uredba (EU) 2016/679 Evropskog parlamenta i Savjeta od 27. aprila 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom ličnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka, te o stavljanju van snage Direktive 95/46/EZ (Opšta uredba o zaštiti podataka). Ova uredba je stupila na snagu 25. maja 2018.

[33] Opštom uredbom o zaštiti podataka stavljena je van snage Direktiva 95/46/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 24. oktobra 1995. o zaštiti pojedinaca u vezi sa obradom ličnih podataka i slobodnom kretanju takvih podataka (Direktiva o zaštiti podataka). Vidi, takođe, FRA, „Priručnik o evropskom zakonodavstvu o zaštiti podataka”, 2018, str. 30.

Član 10

Član 10 OUZP, koji se odnosi na obradu ličnih podataka vezanih za krivična djela i osude, glasi:

Obrada ličnih podataka koji se odnose na krivične osude i djela ili povezane bezbjednosne mjere na osnovu člana 6 st. 1 sprovodi se samo pod nadzorom službenog organa ili kada je obrada odobrena pravom Unije ili države članice kojim se propisuju odgovarajuće mjere zaštite prava i sloboda lica na koja se podaci odnose. Svi sveobuhvatni registri krivičnih osuda vode se samo pod nadzorom službenog organa.

Primjenljivost OUZP na sudove

Uvodna izjava 20 OUZP glasi:

Iako se ova Uredba primjenjuje, između ostalog, na aktivnosti sudova i drugih pravosudnih tijela, u pravu EU ili države članice mogle bi se odrediti radnje i postupci obrade u vezi s obradom ličnih podataka koju vrše sudovi i druga pravosudna tijela. Nadležnost nadzornih tijela ne bi trebalo da obuhvata obradu ličnih podataka kada sudovi djeluju u sudskom svojstvu kako bi se zaštitila nezavisnost pravosuđa u obavljanju njegovih sudskih zadataka, uključujući odlučivanje. Trebalo bi omogućiti povjeravanje nadzora nad takvim radnjama obrade podataka posebnim tijelima u okviru pravosudnog sistema države članice, koja bi posebno trebalo da obezbjeđuju usklađenost s pravilima navedenim u ovoj Uredbi, da povećavaju svijest nosilaca pravosudnih funkcija o njihovim obavezama na osnovu ove Uredbe i rešavaju pritužbe u vezi s takvom obradom ličnih podataka. (naglasak naš)

Kako je naznačeno u ovoj uvodnoj izjavi, premda OUZP važi u pogledu sudova, nacionalni nadzorni organ koji se mora uspostaviti po ovoj uredbi ne bi trebalo da nadgleda obradu ličnih podataka koju sprovode sudovi kada djeluju u sudskom svojstvu. Ovo je podrobnije uređeno članovima OUZP u kojima se navode izuzeci od opštih pravila za sudove koji djeluju u sudskom svojstvu.

Prema členu 9 OUZP, o obradi posebnih kategorija ličnih podataka:

1. Zabranjuje se obrada ličnih podataka kojima se otkrivaju rasno ili etničko porijeklo, politička mišljenja, vjerska ili filozofska uvjerenja ili članstvo u sindikatu, kao i obrada genetskih podataka, biometrijskih podataka u svrhu jedinstvene identifikacije fizičkog lica, podataka koji se odnose na zdravlje ili podataka o seksualnom životu ili seksualnoj orijentaciji fizičkog lica.

2. Stav 1 se ne primjenjuje ako:

...

(f) je obrada nužna za uspostavljanje, ostvarivanje ili odbranu pravnih zahtjeva ili kad god sudovi djeluju u sudskom svojstvu;

U členu 23 OUZP se navode situacije u kojima je državama dozvoljeno da ograniče ili predvide izuzetke od obaveza zaštite podataka propisanih OUZP, uključujući kada je to neophodno i srazmjerno radi:

...

(f) zaštite nezavisnosti pravosuđa i sudskih postupaka;

Član 37 OUZP, o potrebi imenovanja službenika za zaštitu podataka, glasi:

1. Rukovalac i obrađivač imenuju službenika za zaštitu podataka u svakom slučaju u kojem:

a) obradu sprovodi organ javne vlasti ili javno tijelo, osim za sudove koji djeluju u sudskom svojstvu;

Stav 3 člana 55 OUZP, o nadležnosti nadzornog organa koji je potrebno imenovati u skladu sa članom 51, glasi:

...

3. Nadzorna tijela nijesu nadležna da nadziru postupke obrade sudova kada djeluju u sudskom svojstvu.

Čini se da je 18 od 30 država članica Evropskog ekonomskog područja (u daljem tekstu: EEP) protumačilo da izraz „djeluju u sudskom svojstvu” znači da sudovi mogu da djeluju u sudskom svojstvu, ali i u drugom svojstvu. To tumačenje je poznato pod nazivom *funkcionalno tumačenje*. S druge strane, samo osam zemalja se priklonilo tumačenju da sudovi uvijek djeluju u sudskom svojstvu, a ovo je tumačenje poznato pod nazivom *institucionalno tumačenje*.^[34]

Kada je riječ o funkcionalnom tumačenju, prakse država članica EEP su homogene. One smatraju da lični podaci u svim sudskim predmetima potpadaju pod postupanje suda u sudskom svojstvu. To obuhvata lične podatke u dokumentima obrađenim u ovim predmetima, uključujući presude, arhivu predmeta itd. Međutim, lični podaci koji nijesu vezani za sadržaj sudskih predmeta, poput podataka koji se odnose na unutrašnju organizaciju suda, sudske procese i zaposlene u sudu, ne potpadaju pod postupanje suda u sudskom svojstvu. U određenim zemljama su sudovi interno organizovali nadzor nad poštovanjem propisa o zaštiti ličnih podataka kada djeluju u sudskom svojstvu; takav nadzor sprovode npr. sudovi viši po hijerarhiji ili posebna odjeljenja.^[35]

Čini se da je SPEU u presudi u predmetu *X i Z protiv holandskog Organa za zaštitu ličnih podataka*^[36] usvojio funkcionalno tumačenje. Z i njegov pravni zastupnik X zatražili su od holandskog nadzornog organa da preduzme izvršne mjere protiv nadležnog sudskog tijela zbog kršenja OUZP. Tvrdili su da je sudsko tijelo povrijedilo OUZP jer je na dan ročišta dostavilo novinarima dokumente iz spisa predmeta kako bi mogli da prate raspravu pred sudom, konkretno – primjerak žalbe, primjerak odgovora na žalbu i primjerak sporne sudske odluke. Ovi su dokumenti uništeni na kraju radnog dana. Holandski Organ za zaštitu ličnih podataka je odbio zahtjev tvrdeći da nije nadležan na osnovu člana 55 st. 3 OUZP, tj. da je sudski organ postupao u sudskom svojstvu.

SPEU je stao na stanovište da član 55 st. 3:

[...] treba shvatiti na način da nije ograničen na obradu ličnih podataka koju sprovode sudovi u okviru konkretnih predmeta, nego se

---

[34] Custers i drugi, „Quis custodiet ipsos custodiet? Data protection in the judiciary in EU and EEA Member States”, *International Data Privacy Law* (2022), str. 103, 108–111.

[35] Custers i drugi, „Quis custodiet ipsos custodiet? Data protection in the judiciary in EU and EEA Member States”, *International Data Privacy Law* (2022), str. 111.

[36] *X i Z protiv Autoriteit Persoonsgegevens*, presuda Prvog vijeća SPEU izrečena 24. marta 2022, predmet C-245/20.

u širem smislu odnosi na sve postupke obrade koje obavljaju sudovi u okviru svoje sudske aktivnosti, tako da su isključeni iz nadležnosti tog nadzornog tela postupci obrade čiji bi nadzor od strane tog tijela mogao neposredno ili posredno da utiče na nezavisnost njegovih članova ili na njihove odluke.^[37]

Dakle, obrada ličnih podataka koju sudovi vrše u kontekstu svoje politike komunikacije o predmetima o kojima odlučuju ne nalazi se u nadležnosti nadzornog organa. Određivanje informacija u spisima predmeta koje se mogu dostaviti novinarima kako bi im se omogućilo da izvještavaju o sudskom postupku „jasno” je povezano sa izvršavanjem sudske funkcije od strane tih sudova. Nebitno je da li u domaćem pravu postoji pravni osnov koji omogućuje sudovima da objelodanjuju informacije trećim licima.^[38]

c) Povjerenik Savjeta Evrope za zaštitu podataka

Povjerenik Savjeta Evrope za zaštitu podataka (PZP) predstavlja nezavisni organ formiran u skladu sa članom 4 Uredbe generalnog sekretara od 17. aprila 1989, kojom se uspostavlja sistem za zaštitu podataka u zbirkama ličnih podataka Savjeta Evrope (u daljem tekstu: Uredba iz 1989. godine).

PZP osigurava da su svi lični podaci koje Savjet Evrope prikuplja i obrađuje u skladu sa načelima zaštite podataka propisanim u Uredbi iz 1989. godine. PZP ima i druga zaduženja, uključujući:

- » istraživanje pritužbi zaposlenih u vezi sa primjenom Uredbe iz 1989. godine;
- » davanje mišljenja, na zahtjev generalnog sekretara, o svim stvarima vezanim za primjenu Uredbe iz 1989. godine;
- » ukazivanje generalnom sekretaru na sve predloge za unaprjeđenje sistema zaštite podataka.^[39]

---

[37] *X i Z protiv Autoriteit Persoonsgegevens*, presuda Prvog vijeća SPEU izrečena 24. marta 2022, predmet C-245/20, st. 34.

[38] *X i Z protiv Autoriteit Persoonsgegevens*, presuda Prvog vijeća SPEU izrečena 24. marta 2022, predmet C-245/20, st. 36–38.

[39] Savjet Evrope, „Activity Report of the Data Protection Commissioner: November 2020–October 2022”, *DPCOM Report 2020–2022*, str. 5.

PZP može takođe biti pozvan da učestvuje u radu Konsultativnog komiteta Konvencije br. 108, kao i na sastancima tijela koja ne pripadaju Savjetu Evrope, kao što je Globalna skupština o privatnosti.^[40]

PZP je tokom Globalne skupštine o privatnosti u Meksiku u periodu od 2020. do 2022. učestvovao na panel diskusiji o Konvenciji br. 108 i veštačkoj inteligenciji. Takođe je prisustvovao raspravi pred Odborom za kulturu, nauku, obrazovanje i medije Parlamentarne skupštine posvećenoj praćenju i pronalaženju aplikacija koje se koriste u vezi sa pandemijom COVID-19.^[41]

PZP je sekretaru Upravnog suda izdao preporuke o anonimizaciji podataka i zaštiti ličnih podataka u sudskom postupku. Zamoljen je da dâ mišljenje o zakonitosti objelodanjivanja podataka u vezi sa istragom interne prevare i konsultovan je prilikom ažuriranja internih propisa o zaštiti ličnih podataka. Komitet ministara Savjeta Evrope je 15. juna 2022. godine usvojio nove Propise o zaštiti ličnih podataka.^[42]

d) Evropski nadzornik za zaštitu podataka

Evropski nadzornik za zaštitu podataka (u daljem tekstu: ENZP) predstavlja nezavisni organ Evropske unije za zaštitu podataka koji je zadužen za nadzor nad obradom ličnih podataka od strane institucija, tijela, kancelarija i agencija Evropske unije.^[43]

Ovlašćenja ENZP su propisana Uredbom 2018/1725 i obuhvataju, na primjer, izricanje administrativnih novčanih kazni institucijama EU ili prosleđivanje predmeta SPEU na razmatranje. ENZP ima posebna ovlašćenja da nadzire način na koji određena tijela i agencije, uključujući Agenciju EU za saradnju u sprovođenju zakona (EVROPOL) i Evropsko javno tužilaštvo, obrađuju lične podatke.^[44]

---

[40] *Ibid.*, str. 5.

[41] *Ibid.*, str. 7.

[42] *Ibid.*, str. 10 i 12.

[43] Evropski nadzornik za zaštitu podataka, Rezime Godišnjeg izvještaja za 2022. godinu, str. 3, dostupan na hrvatskom na: https://edps.europa.eu/system/files/2023-07/2022_executive_summary_hr.pdf.

[44] Evropski nadzornik za zaštitu podataka, Rezime Godišnjeg izvještaja za 2022. godinu, str. 4–5.

Pored nadzora nad obradom ličnih podataka kako bi obezbijedio poštovanje pravila o zaštiti podataka, ENZP:

- » savjetuje Evropsku komisiju, Evropski parlament i Savjet o zakonodavnim predlozima i inicijativama vezanim za zaštitu podataka;
- » prati i ocjenjuje tehnološki razvoj koji utiče na zaštitu ličnih podataka; i
- » saraduje sa organima zaduženim za zaštitu podataka u cilju unaprjeđenja dosljedne zaštite podataka širom EU.^[45]

ENZP je 2022. godine sproveo razne istrage o načinu na koji institucije i agencije EU koriste proizvode i *cloud* usluge subjekata sa sjedištem van Evropskog ekonomskog područja, uključujući korišćenje *Microsoft Office 365* od strane Evropske komisije.^[46] Ovaj je organ takođe podnio zahtjev SPEU da stavi van snage određene odredbe izmijenjene i dopunjene Uredbe o Europolu, jer narušavaju pravnu izvjesnost u pogledu ličnih podataka pojedinaca i ugrožavaju nezavisnost ENZP.

ENZP i Evropski odbor za zaštitu podataka izdali su Zajedničko mišljenje o predlogu uredbe o evropskom prostoru za zdravstvene podatke – prvom u nizu predloga zajedničkih evropskih prostora za podatke, kao i Zajedničko mišljenje o predlogu akta o upravljanju podacima, koji za cilj ima uspostavljanje usaglašenih pravila o pristupu i upotrebi podataka nastalih iz raznih proizvoda i usluga, kao što su povezani predmeti i virtuelni asistenti.^[47]

---

[45] Evropski nadzornik za zaštitu podataka, Rezime Godišnjeg izvještaja za 2022. godinu, str. 4.

[46] Evropski nadzornik za zaštitu podataka, Rezime Godišnjeg izvještaja za 2022. godinu, str. 13.

[47] Evropski nadzornik za zaštitu podataka, Rezime Godišnjeg izvještaja za 2022. godinu, str. 16.

Poglavlje 2

Šta su privatne informacije i lični podaci?

Zaštita ličnih podataka od ključnog je značaja za uživanje prava na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i prepiske, zajemčenih članom 8 Konvencije.^[48] Prikupljanje, pohranjivanje, mijenjanje, objelodanjivanje, korišćenje i objavljivanje informacija o privatnom životu nekog lica stoga mogu predstavljati zadiranje u član 8 Konvencije.^[49]

ESLJP definiše „informacije u vezi sa privatnim životom nekog lica” pozivanjem na definiciju ličnih podataka u Konvenciji br. 108.^[50] Član 2(a) Konvencije br. 108 glasi:

'lični podaci' označavaju sve informacije u vezi sa identifikovanim fizičkim licem ili licem koje se može identifikovati ('lice na koje se podaci odnose'),^[51]

Ova definicija ličnih podataka se ne sme restriktivno tumačiti. Ona predstavlja širok pojam^[52] kojim su obuhvaćene kako informacije kojima se neposredno identifikuje neko lice (npr. njegovo ime i prezime), tako i informacije koje se mogu iskoristiti kako bi se ono posredno identifikovalo na osnovu oznake identiteta, kao što su podaci o lokaciji ili njegova adresa internet protokola (IP).

[48] *Satakunnan Markkinaporssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske*, presuda Velikog vijeća izrečena 27. juna 2017, predstavka br. 931/13, st. 137.

[49] *Rotaru protiv Rumunije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. maja 2000, predstavka br. 28341/95, st. 46.

[50] Konvencija Savjeta Evrope o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka (ETS br. 108), usvojena 28. januara 1981. godine, koja je stupila na snagu 1985. godine i koja je izmijenjena i dopunjena 2018. godine.

[51] *Amann protiv Švajcarske*, presuda Velikog vijeća izrečena 16. februara 2000, predstavka br. 27798/95, st. 65; *Rotaru protiv Rumunije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. maja 2000, predstavka br. 28341/95, st. 43.

[52] *Rotaru protiv Rumunije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. maja 2000, predstavka br. 28341/95, st. 43.

ESLJP je utvrdio da su pojmom ličnih podataka obuhvaćene sljedeće vrste informacija (ovaj spisak nije iscrpan):

- » ime i prezime lica;^[53]
- » datum rođenja lica;^[54]
- » kućna adresa lica;^[55]
- » brojevi telefona koje je lice pozvalo, upotreba telefona, imejla i interneta, kao što su datum, vrijeme i dužina telefonskih razgovora;^[56]
- » poruke poslate preko aplikacija za onlajn razmenu poruka;^[57]
- » dinamična internet protokol (IP) adresa nekog lica, koja otkriva detalje poput šire lokacije lica i pružaoca internet usluga (ISP) na kojeg je korisnik povezan (čak i kad nije evidentiran kao pretplatnik ISP);^[58]
- » genetski i biometrijski podaci, uključujući uzorke ćelija, profile DNK,^[59] otiske prstiju^[60] i uzorke glasa;^[61]
- » zdravstveni podaci, na primjer, informacije o utvrđenoj dijagnozi HIV,^[62] trudnoći^[63] i podvrgavanju namjernom prekidu trudnoće^[64], psihičkom zdravlju i prisilnom smještanju u psihijatrijsku ustanovu;^[65]

---

[53] *Guillot protiv Francuske*, presuda izrečena 24. oktobra 1996, predstavka br. 22500/93.

[54] *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. januara 2019, predstavka br. 43514/15.

[55] *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. januara 2019, predstavka br. 43514/15.

[56] *Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 3. aprila 2007, predstavka br. 62617/00, st. 41 i 43.

[57] *Bărbulescu protiv Rumunije*, presuda Velikog vijeća izrečena 5. septembra 2017, predstavka br. 61496/08, st. 18 i 74–81.

[58] *Benedik protiv Slovenije*, presuda izrečena 24. aprila 2018, predstavka br. 62357/14, st. 107–108: u ovoj je presudi ESLJP utvrdio da se podnositelj predstavke „mogao identifikovati“ (a ne da je bio identifikovan) na osnovu dinamične IP adrese. IP adresa je pokazivala da je povezan za određenog pružaoca internet usluga, ali je njegov otac bio registrovan kao korisnik. Iako IP adresa nije otkrivala njegovo ime i prezime ili adresu, dobijeni podaci (lokacija, upotreba, itd.) omogućili su njegovu identifikaciju.

[59] *Trajkovski i Chipovski protiv Sjeverne Makedonije*, presuda izrečena 13. februara 2020, predstavke br. 53205/13 i 63320/13; *Boljević protiv Srbije*, presuda izrečena 16. juna 2020, predstavka br. 47443/14.

[60] *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. decembra 2008, predstavke br. 30562/04 i 30566/04, st. 70–77 i 84 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[61] *P. G. i J. H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 25. septembra 2001, predstavka br. 44787/98, st. 38 i 63.

[62] *Z protiv Finske*, presuda izrečena 25. februara 1997, predstavka br. 22009/93, st. 113–114.

[63] *Kononova protiv Rusije*, presuda izrečena 9. oktobra 2014, predstavka br. 37873/04, st. 39–50.

[64] *M. S. protiv Švedske*, presuda izrečena 27. avgusta 1997, predstavka br. 20837/92, st. 41–42.

[65] *Malanicheva protiv Rusije*, odluka usvojena 31. maja 2016, predstavka br. 50405/06, st. 13 i 15–18.

- » informacije o seksualnoj orijentaciji i/ili seksualnom životu nekog lica;^[66]
- » zanimanje nekog lica;^[67]
- » podaci o GPS lokaciji;^[68]
- » finansijska situacija nekog lica, njegove finansijske transakcije ili profesionalne aktivnosti;^[69]
- » detalji o oporezivom zarađenom i nezarađenom prihodu i oporezivom neto imovini lica;^[70]
- » informacije o učešću u političkim aktivnostima i protestima;^[71]
- » političko mišljenje, vjerska, filozofska i druga uvjerenja;^[72]
- » članstvo u udruženju ili sindikatu;^[73]
- » informacije o krivičnim djelima, postupcima, osuđujućim presudama, opomenama ili povezanim preventivnim mjerama (npr. zadržavanje u stanici policije);^[74]
- » etničko porijeklo.^[75]

Lični podaci u javnom domenu

„Ličnim podacima” koji zavređuju zaštitu člana 8 mogu se smatrati čak i informacije koje se već nalaze u javnom domenu ili kojima javnost može pristupiti. Da li lični podaci dostupni u javnom domenu otvaraju pitanje povrede člana 8 zavisi od okolnosti predmeta, uključujući način prikupljanja, korišćenja i pohranjivanja podataka. Na primjer, pitanje povrede člana 8 otvorilo se čak i kada je javnost mogla da pristupi podacima o oporezivom prihodu i imovini nekog lica, jer su jedne novine sistematski prikupljale i objavljivale te podatke.^[76] Slično

[66] *Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 22. oktobra 1981, predstavka br. 7525/76, st. 41.

[67] *Khelili protiv Švajcarske*, presuda izrečena 18. oktobra 2011, predstavka br. 16188/07, st. 56.

[68] *Uzun protiv Njemačke*, presuda izrečena 2. septembra 2010, predstavka br. 35623/05, st. 49–53.

[69] *M. N. i drugi protiv San Marina*, presuda izrečena 7. jula 2015, predstavka br. 28005/12, st. 51.

[70] *Satakunnan Markkinaporssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske*, presuda Velikog vijeća izrečena 27. juna 2017, predstavka br. 931/13.

[71] *Rotaru protiv Rumunije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. maja 2000, predstavka br. 28341/95, st. 44.

[72] *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. januara 2019, predstavka br. 43514/15, st. 112; *Sinan Işik protiv Turske*, presuda izrečena 2. februara 2010, predstavka br. 21924/05, st. 37.

[73] *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. januara 2019, predstavka br. 43514/15, st. 112.

[74] *M. M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 13. novembra 2012, predstavka br. 24029/07, st. 188.

[75] *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. decembra 2008, predstavke br. 30562/04 i 30566/04, st. 71 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[76] *Satakunnan Markkinaporssi Oy i Satamedia Oy protiv Finske*, presuda Velikog vijeća izrečena 27. juna 2017,

tome, podaci o krivičnoj osudi nekog lica često se nalaze u javnom domenu; prilično je vjerovatno da je njegovo suđenje bilo otvoreno za javnost i da su mediji izvještavali o njemu, a da je osuđujuća presuda pohranjena u centralnoj evidenciji i da je moguće ostvariti uvid u nju na zahtjev. Međutim, kako vrijeme protiče od dana izricanja osuđujuće presude i ona bleđi iz javne svijesti, podaci o osudi sve više postaju dio privatnog života lica. Što je više vremena prošlo od izricanja osuđujuće presude, to je veći akcenat na zaštiti privatnosti ovih podataka.^[77]

Osjetljive informacije i posebne kategorije ličnih podataka

U Konvenciji br. 108 propisana je veća zaštita određenih „posebnih kategorija podataka“. Prema članu 6 te konvencije:

Lični podaci u vezi sa rasnim porijeklom, političkim opredjeljenjem, vjerskim ubjeđenjem ili nekom drugom vrstom ubjeđenja, kao i lični podaci u vezi sa zdravstvenim stanjem ili seksualnim životom mogu se automatski obrađivati samo u slučaju da domaće zakonodavstvo za to predviđa odgovarajuće garancije. Isti je slučaj i sa ličnim podacima iz kaznene evidencije.

Konvencijom br. 108+ definiciji posebnih kategorija podataka dodate su nove vrste podataka, uključujući genetske i biometrijske podatke, podatke o članstvu u sindikatu, podatke koji se odnose na krivična djela, krivične postupke i osuđujuće presude, kao i podatke kojima se otkriva etničko ili rasno porijeklo. Član 6 Konvencije br. 108+ glasi:

1. Obrada: genetskih podataka; ličnih podataka koji se odnose na krivična djela, krivične postupke i osuđujuće presude, kao i stim povezanih mjera bezbjednosti; biometrijskih podataka koji jedinstveno identifikuju lice; ličnih podataka radi otkrivanja informacija o rasnom ili etničkom porijeklu, političkim opredjeljenjima, članstvu u sindikatu, vjerskim ili drugim uvjerenjima, zdravlju ili seksualnom životu, dozvoljena je samo ako su zakonom propisane odgovarajuće zaštitne mjere koje dopunjuju mjere iz ove Konvencije.

---

predstavka br. 931/13.

[77] *M. M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 13. novembra 2012, predstavka br. 24029/07.

2. Takvom zaštitom se otklanjaju opasnosti koje obrada osjetljivih podataka može predstavljati za interese, prava i osnovne slobode lica na koje se podaci odnose, naročito rizik od diskriminacije.

Sud takođe tretira ove kategorije podataka kao „osjetljive” oblike podataka koji iziskuju viši nivo zaštite, i to usljed činjenice da bi objelodanjivanje tih podataka dramatično moglo da utiče na privatni i porodični život nekog lica, na njegovu društvenu situaciju i zaposlenje, ili da bi ga moglo izložiti opasnosti od izopštavanja.^[78]

---

[78] *Z protiv Finske*, presuda izrečena 25. februara 1997, predstavka br. 22009/93.

Poglavlje 3

Zaštita privatnih informacija tokom istražne faze postupka

Postoje brojni konteksti u kojima državni organi mogu nastojati da prikupljaju lične podatke, na primjer, u okviru borbe protiv kriminala ili kako bi prikupili dokaze koje će iskoristiti tokom krivičnog gonjenja ili krivičnog postupka pred sudom. Prikupljanje ličnih podataka u ovim kontekstima može u određenim okolnostima predstavljati zadiranje u prava na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i prepiske zajemčena članom 8 Konvencije.

Pošto se dokaže da se otvara pitanje povrede člana 8, prikupljanje ličnih podataka u ovom kontekstu predstavljaće povredu člana 8 izuzev ako država ne dokaže da prikupljanje ličnih podataka u ovom kontekstu: (i) teži ostvarenju legitimnog cilja i (ii) predstavlja srazmjerno sredstvo za ostvarenje tog cilja. Postojanje i djelotvorna primjena odgovarajućih mjera zaštite od zloupotrebe ovlašćenja za prikupljanje podataka predstavlja jedan od ključnih aspekata dokazivanja da se nadzor i prikupljanje podataka u ovom kontekstu sprovode samo u mjeri u kojoj je to neophodno za ostvarenje legitimnog cilja. U tekstu koji slijedi detaljnije govorimo o svakom od ovih faktora.

a) Posebne istražne mjere

Šta predstavlja zadiranje u član 8?

Brojni su faktori od značaja za utvrđivanje da li je privatnost nekog lica pogođena nadzorom i istražnim mjerama koji se sprovode na javnim mjestima ili u pogledu javnih komunikacija. Ljudi se u nekim okolnostima svjesno ili namjerno bave aktivnostima koje jesu ili mogu biti predmet javnog snimanja ili izvještavanja, na primjer, kada ulaze u neki prostor koji je podvrgnut internom video-nadzoru

koji prati radnik obezbjeđenja. Zato je za utvrđivanje mogućnosti povrede člana 8 značajno razmotriti stepen u kojem neko lice osnovano može očekivati da će njegova privatnost biti zaštićena u bilo kom datom scenariju.^[79]

U nastavku slijede primjeri mjera koje predstavljaju zadiranje u prava iz člana 8:

i) Pohranjivanje ličnih podataka

Pohranjivanje podataka vezanih za privatni život nekog lica predstavlja zadiranje u smislu člana 8.^[80] To je slučaj čak i kada je pohranjeni materijal u kodiranom obliku i razumljiv samo uz pomoć kompjuterske tehnologije i ako samo ograničeni broj lica može da ga tumači.^[81]

ii) Pretres i zaplena ličnih podataka i prepiske

Pretres doma nekog lica i pretres i zaplena njegovih ličnih elektronskih uređaja, ličnih dokumenata i prepiske otvaraju pitanje povrede prava na privatni i porodični život, dom i prepisku zajemčenih članom 8.^[82] Pojam „doma” iz člana 8 nije ograničen na dom fizičkog lica, već su njime obuhvaćene i registrovane kancelarije nekog preduzeća i druge poslovne prostorije. Dakle, pretres poslovnih prostorija nekog preduzeća,^[83] pretres i zaplena elektronskih podataka ili dokumenata preduzeća ili izdavanje naloga preduzeću da obezbijedi organima vlasti pristup

---

[79] *Herbecq i udruženje „Ligue des droits de l'homme” protiv Belgije*, predstavke br. 32200/96 i 32201/96, odluka Evropske komisije za ljudska prava usvojena 14. januara 1998, *Decisions and Reports* (DR) 92-B, str. 92 – snimanje prikupljenih vizuelnih podataka; *Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 17. jula 2003, predstavka br. 63737/00, st. 37. S druge strane, kreiranje sistematske ili trajne evidencije takvih materijala iz javnog domena može otvoriti pitanje povrede prava na privatnost (*P. G. i J. H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 25. septembra 2001, predstavka br. 44787/98, st. 57; *Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 28. januara 2003, predstavka br. 44647/98, st. 58–59; *Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 17. jula 2003, predstavka br. 63737/00, st. 38).

[80] *Leander protiv Švedske*, presuda izrečena 26. marta 1987, predstavka br. 9248/81, st. 48.

[81] *Amann protiv Švajcarske*, presuda Velikog vijeća izrečena 16. februara 2000, predstavka br. 27798/9, st. 69; *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. decembra 2008, predstavke br. 30562/04 i 30566/04, st. 67 i 75 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[82] *Trabajo Rueda protiv Španije*, presuda izrečena 30. maja 2017, predstavka br. 32600/12, st. 44–47; *K. S. i M. S. protiv Njemačke*, presuda izrečena 6. juna 2016, predstavka br. 3369/11.

[83] *Société Colas Est i drugi protiv Francuske*, presuda izrečena 16. aprila 2002, predstavka br. 37971/97, st. 40–42 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

svim podacima na svom serveru i da ih kopira^[84] otvaraju pitanje povrede prava na poštovanje doma i prepiske iz člana 8.

iii) Tajni nadzor

Brojni metodi tajnog nadzora koje koriste državni organi mogu zadirati u prava zajemčena članom 8. Oni obuhvataju:

- » **Prisluškivanje telefona:** kada se presreću, prate, transkribuju i/ili snimaju telefonski razgovori nekog lica, a sadržaj razgovora objelodanjuje dok se oni odvijaju.^[85] Ovim su obuhvaćene i situacije u kojima je prisluškivan telefon trećeg lica.^[86]
- » **Evidencija telefonskih poziva:** koja obuhvata brojeve telefona koje je lice pozvalo, kao i vrijeme i trajanje svakog razgovora.^[87]
- » **Audio i video nadzor:** koji obuhvata snimak razgovora sačinjen korišćenjem skrivenog prislušnog uređaja koje neko lice sakrije ispod odeće, snimanje glasova u stanici policije, tajni interni video-nadzor u stanici policije i instalaciju prislušnog uređaja u domu ili privatnim prostorijama nekog lica.^[88]
- » **Geolokacijski nadzor:** kada se GPS uređaj koristi (na primjer, instalira u vozilo) kako bi se dobijale informacije o lokaciji i kretanju nekog lica u realnom vremenu.^[89]

---

[84] *Bernh Larsen Holding AS i drugi protiv Norveške*, presuda izrečena 14. marta 2013, predstavka br. 24117/08 – u ovom predmetu je ESLJP zaključio da je rješenje otvorilo pitanje povrede prava na poštovanje doma i prepiske preduzeća koja su podnela predstavku.

[85] *Klass i drugi protiv Njemačke*, presuda izrečena 6. septembra 1978, predstavka br. 5029/71 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji); *Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 2. avgusta 1984, predstavka br. 8691/79 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[86] *Lambert protiv Francuske*, presuda izrečena 24. avgusta 1998, predstavka br. 23618/94, st. 21.

[87] *Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 2. avgusta 1984, predstavka br. 8691/79 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[88] *Bykov protiv Rusije*, presuda Velikog vijeća izrečena 10. marta 2009, predstavka br. 4378/02 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji); *Perry protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 17. jula 2003, predstavka br. 63737/00; *Heglas protiv Republike Češke*, presuda izrečena 1. marta 2007, predstavka br. 5935/02 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[89] *Uzun protiv Njemačke*, presuda izrečena 2. septembra 2010, predstavka br. 35623/05.

iv) Razlike između masovnog i ciljanog presretanja

Može se povući razlika između masovnog i ciljanog presretanja komunikacija, kako u pogledu zadiranja u član 8, tako i u pogledu načina na koji države moraju da uredi svaku vrstu zadiranja.

Dok se ciljano presretanje komunikacija prvenstveno koristi u cilju sprječavanja kriminala, masovno presretanje se često koristi za prikupljanje stranih obavještajnih podataka i identifikaciju novih prijetnji kako poznatih tako i nepoznatih aktera koji možda djeluju u više zemalja, na primjer, onih koji su umiješani u globalni terorizam, trgovinu drogom, trgovinu ljudima i sajber napade.

Imajući u vidu ovu širu svrhu masovnog presretanja, tajnost njegovog postojanja i sprovođenja nesumnjivo je od ključnog značaja za njegovu uspešnost. Međutim, u doba koje se odlikuje sve većom digitalizacijom, velika većina komunikacija se odvija u digitalnom obliku i prenosi se putem globalnih telekomunikacionih mreža bez ikakve značajne veze sa nacionalnim granicama. To znači da mjere masovnog presretanja mogu biti izuzetno opsežne, kako unutar tako i izvan države koja sprovodi presretanje. Premda je naglasak na potrebi za tajnošću kako bi masovnim presretanjem bili uhvaćene šire prijetnje, ono zbog svoje obimnosti može biti znatno intruzivnije od ciljanog presretanja i njegova primjena može iziskivati veće mjere zaštite.

ESLJP masovno presretanje definiše kao postepeni proces i smatra da stepen zadiranja u član 8 dobija na intenzitetu kako taj proces odmiče. On ovaj proces dijeli na sljedeće četiri faze:^[90]

- i) Presretanje i prvobitno čuvanje komunikacija i povezanih komunikacionih podataka (odnosno podataka o saobraćaju koji se odnose na presretnutu komunikaciju).^[91] U ovoj fazi se presreću komunikacije najvećeg broja ljudi,

---

[90] *Centrum för rättvisa protiv Švedske*, presuda Velikog vijeća izrečena 25. maja 2021, predstavka br. 35252/08 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[91] Podaci o sadržaju su okruženi brojnim povezanim komunikacionim podacima. Premda podaci o sadržaju mogu biti šifrovani i u svakom slučaju možda ne otkrivaju ništa važno o pošiljaocu ili primaocu, povezani komunikacioni podaci bi mogli otkriti brojne lične podatke, kao što su identitet i geografska lokacija pošiljaoca i primaoca i oprema preko koje je komunikacija prenijeta. Masovni povezani komunikacioni podaci mogu se analizirati i istraživati kako bi se stekla intimna slika nekog lica putem mapiranja društvenih mreža, praćenja njegovih lokacija, praćenja njegovog pretraživanja interneta, mapiranja obrazaca komunikacije i uvida u to s kim je komuniciralo

- a mnoge od njih nemaju nikakvog obavještajnog značaja i odbacuju se.
- ii) Korišćenje prvobitne, u velikoj mjeri automatizovane, pretrage primjenom određenih selektora kako bi se počelo sa usredsređivanjem na lica korišćenjem sačuvanih komunikacionih / povezanih komunikacionih podataka.
  - iii) Proučavanje odabranih komunikacionih / povezanih komunikacionih podataka od strane analitičara.
  - iv) Potonje čuvanje podataka i upotreba „krajnjeg proizvoda“, uključujući dijeljenje podataka sa trećim licima, kao što su strane obavještajne službe. Ovo je zapravo prvi put da obavještajne službe koriste presretnuti materijal.

Svaka od navedene četiri faze masovnog presretanja predstavlja zadiranje u član 8.^[92]

v) Infiltracija u šifrovane komunikacije

Uporedo sa razvojem tehnologija za nadzor koje koriste državni organi razvijaju se i softveri i uređaji za komunikaciju koje koriste građani. EncroChat, Sky ECC i Exclu jesu tri preduzeća koja su osmislila komunikacione alatke sa konkretnim ciljem – da zaštite privatnu komunikaciju od presretanja. Međutim, organi reda su presreli i demontirali sva ta tri sistema. Podaci dobijeni iz ovih sistema korišćeni su u krivičnim istragama u brojnim zemljama, u borbi protiv organizovanog kriminala i radi sprječavanja planiranih krivičnih djela. Organi reda navode da je zahvaljujući dobijenim podacima uhapšeno na stotine ljudi i zaplenjena velika količina imovine stečene krivičnim djelom. Priznajući ovaj potencijal za dobijanje opsežnih informacija o djelovanju teškog i organizovanog kriminala, Federalni istražni biro (FBI) Sjedinjenih Američkih Država distribuirao je sopstvenu navodno bezbjednu tehnologiju za razmjenu poruka, ANOM, kako bi pratio komunikaciju ljudi umiješanih u kriminalne radnje.

(*Centrum för rättvisa protiv Švedske*, presuda Velikog vijeća izrečena 25. maja 2021, predstavka br. 35252/08, st. 256 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji)).

[92] (*Centrum för rättvisa protiv Švedske*, presuda Velikog vijeća izrečena 25. maja 2021, predstavka br. 35252/08, st. 239–244 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji)).

Šifrovani komunikacioni softver: Kako funkcioniše?

EncroChat: EncroChat uređaji predstavljaju modifikovane mobilne telefone (iz kojih su uklonjeni kamera, GPS i USB port, a postoji mogućnost brzog brisanja sadržaja telefona) koji mogu da se koriste za komunikaciju samo sa drugim EncroChat uređajima. EncroChat softver šifrira poruke koje su poslate dok prolaze kroz centralni EncroChat server u Francuskoj. Poruke se zatim dešifruju preko softvera u aparatu kome su poslate, te ih u teoriji može čitati samo primalac kojem su namenjene.

Sky ECC: Mnogi bivši korisnici EncroChat-a prešli su na platformu Sky ECC kada je EncroChat demontiran 2020. godine. Sky ECC je obezbjeđivao telefone preko kojih su slate samouništavajuće i šifrovane poruke i nije pohranjivao šifrovane poruke na svojim serverima, a poruka koja nije pročitana u roku od 48 časova nije mogla da se primi.

ANOM: ANOM je preduzeće koje se bavilo distribucijom šifrovanih uređaja koje je osmislio FBI. Ti su uređaji distribuirani kriminalnim grupama koje su ovu tehnologiju prodavale i promovisale širom sveta. Kopije svih poruka poslatih sa ANOM uređaja slale su se do servera u trećoj zemlji, gdje su bile redovno prikupljane, pohranjivane i davane na uvid FBI-ju u skladu sa međunarodnim sporazumom o saradnji. Za razliku od EncroChat-a i Sky ECC-a, FBI je ANOM koristio od samog početka. Prikupljanje podataka preko ANOM-a nije predstavljalo infiltraciju u postojeće preduzeće za šifrovanu komunikaciju.

Razni su metodi korišćeni kako bi se dobili i presreli podaci iz ovog šifrovanog komunikacionog softvera. Organi reda uključeni u presretanje ovih šifrovanih komunikacija presreli su, podijelili i analizirali milione poruka. Na primjer, kada je riječ o EncroChat-u, francuska policija je ugradila zlonamjerni softver (tzv. *malver*) u sve EncroChat-ove uređaje koji je presretao sve podatke koji nijesu bili obrisani i sve poruke koje su potom kreirane, zahvaljujući čemu je bila u mogućnosti da poruke čita u realnom vremenu.

Značajan broj ljudi koji je slao presretnute poruke nalazio se izvan zemalja u kojima su organi reda presretali komunikaciju u realnom vremenu.^[93] Prikupljeni

[93] Agencija Evropske unije za saradnju u krivičnom pravosuđu, „New Major interventions to block encrypted

podaci su prenijeti i istražiteljima u brojnim drugim zemljama.^[94] Ovo potencijalno otvara pitanja zadiranja u član 8 u pogledu i) prikupljanja podataka i ii) prenosa podataka u druge zemlje. S obzirom na širinu definicije ličnih podataka (opisane gore u tekstu) i široki dijapazon djelovanja koje se smatra zadiranjem u član 8 u ovom kontekstu (takođe opisan gore u tekstu), vjerovatno će se obje aktivnosti smatrati zadiranjem u član 8.

Status žrtve

i) Dokazivanje statusa žrtve

Shodno članu 34 Konvencije, podnosilac predstavke mora dokazati da je „žrtva” povrede svojih prava zajemčenih Konvencijom kako bi mogao da podnese pritužbu Sudu. Prema tumačenju ove odredbe, Konvencijom nije dozvoljeno apstraktno podnošenje pritužbi. Umjesto toga, podnosioci predstavke moraju, opšte uzev, da dokažu da su neposredno pogođeni mjerom na koju se žale.

Međutim, ovaj test se primjenjuje sa određenim stepenom fleksibilnosti u kontekstu tajnog nadzora, u svijetlu njegovih posebnih karakteristika. Postojanje i primjena mjera tajnog nadzora zbog svoje prirode mogu ostati nepoznati onima na koje utiču.^[95] Strogo sprovođenje testa za utvrđivanje statusa „žrtve” stoga bi u ovom kontekstu moglo da dovede do situacije u kojoj je zapravo nemoguće osporavati mjere tajnog nadzora, čime se obesmišljavaju jemstva člana 8, a lice bi se moglo tretirati na način protivan članu 8, a da ono za to nikad ne sazna. Fleksibilniji pristup testu za utvrđivanje statusa „žrtve” u ovom kontekstu je važan kako bi se obezbijedilo da takve mjere ostanu podložne nadzoru i kontroli sudova.

Dakle, podnosilac predstavke u određenim okolnostima može tvrditi da je žrtva povrede prava zajemčenih članom 8 zbog pukog postojanja mjera tajnog

---

communications of criminal networks” (2021), dostupno na engleskom na: <https://t.ly/ZTUzn>.

[94] Srbija, Bosna i Hercegovina, Albanija, Crna Gora i Slovenija – Skoro 100 ljudi uhapšeno i optuženo u Srbiji, Bosni i Hercegovini, Albaniji, Crnoj Gori i Sloveniji na osnovu dokaza dobijenih iz komunikacija koje su se odvijale preko Sky ECC-a; vidi Ivana Jeremić i dr., „Encrypted Phone Crack No Silver Bullet against Balkan Crime Gangs” (*Balkan Insight*, 25. april 2022), dostupno na engleskom na: <https://t.ly/SCBvp>; i Europol, „Balkans’ biggest drug lords arrested after investigation into encrypted phones” (12. maj 2023), dostupno na engleskom na: <https://t.ly/1iDtO>.

[95] Vidi *Klass i drugi protiv Njemačke*, presuda izrečena 6. septembra 1978, predstavka br. 5029/71, st. 34–36 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

nadzora ili zakonodavstva kojim se dozvoljava primjena takvih mjera. ESLJP je u predmetima koji su se odnosili na takve mjere nadzora zaključio da *svaki podnosilac predstavke ima prava da „(tvrdi) da je žrtva povrede“ Konvencije, iako ne može da potkrijepi tvrdnju da je predmet konkretne mjere nadzora. Pitanje da li su podnosioci predstavke zaista bili žrtve bilo koje povrede Konvencije podrazumijeva utvrđivanje da li je sporno zakonodavstvo samo po sebi u skladu sa odredbama Konvencije.*^[96]

Sljedeći su faktori značajni za utvrđivanje da li podnosilac predstavke može tvrditi da ima status žrtve:

» **Dostupnost i djelotvornost domaćih pravnih lijekova:** mogu se izdvojiti dva ključna scenarija:

- i) Nepostojanje nacionalnih djelotvornih pravnih lijekova koji stoje na raspolaganju licu koje sumnja da je podvrgnuto tajnom nadzoru može prouzrokovati rasprostranjenu sumnju i zabrinutost opšte javnosti o zloupotrebi ovlaštenja državnih organa da vrše tajni nadzor. U takvim okolnostima, opasnost od nadzora može sama po sebi da ograniči slobodnu komunikaciju i zadire u prava iz člana 8 svih potencijalnih korisnika komunikacionih usluga. Lice u ovoj situaciji ne mora da dokaže postojanje opasnosti da je lično podvrgnuto mjerama tajnog nadzora.
- ii) Rasprostranjene sumnje o zloupotrebi ovlaštenja teže je opravdati kada su u nacionalnom sistemu obezbijeđeni djelotvorni pravni lijekovi za one koji sumnjaju da su podvrgnuti tajnom nadzoru. Lice koje se nalazi u ovoj situaciji treba da dokaže da se zbog svoje lične situacije potencijalno nalazi u opasnosti da je podvrgnuto mjerama tajnog nadzora (vidi dole).

» **Opseg zakonodavstva koje dopušta mjere tajnog nadzora:** neko lice može dokazati da je u opasnosti od podvrgavanja mjerama nadzora u sljedećim situacijama:

- i) to lice pripada grupi ljudi na koje je to zakonodavstvo usmjereno; ili
- ii) tim se zakonodavstvom uspostavlja sistem u kojem može biti presretnuta komunikacija svakog korisnika komunikacionog sistema.
- iii) Imaju li pravni subjekti pravo na zaštitu podataka?

---

[96] *Klass i drugi protiv Njemačke*, presuda izrečena 6. septembra 1978, predstavka br. 5029/71, st. 38 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

Propisi EU o zaštiti podataka (u skladu sa Poveljom o osnovnim pravima i OUZP) odnose se samo na lične podatke pojedinaca ili „fizičkih lica“ i njima se ne uređuju podaci o preduzećima i drugim pravnim subjektima. Međutim, informacije o preduzećima koja imaju samo jednog zaposlenog mogu predstavljati lične podatke ako omogućavaju identifikaciju fizičkog lica.^[97]

Slično tome, prema Konvenciji, pravni subjekti nemaju sami po sebi pravo na poštovanje privatnog života. Međutim, pravni subjekti, uključujući preduzeća, advokatske kancelarije, nevladine organizacije itd., imaju pravo da se pozivaju na svoja prava iz člana 8 u ovom kontekstu kada su pogođeni nekom mjerom kojom se krši njihovo pravo na poštovanje njihove „prepiske“ ili „doma“ iz člana 8. Pojam „doma“ iz člana 8 obuhvata i registrovane kancelarije ili druge poslovne prostorije nekog preduzeća (vidi gore).^[98] Dakle, pretres prostorija nekog preduzeća, pretres i zaplena elektronskih podataka ili dokumenata nekog preduzeća ili izdavanje naloga preduzeću da obezbijedi organima vlasti pristup svim podacima na svom serveru i da ih kopiraju^[99] otvaraju pitanje poštovanja prava na dom i prepisku zajemčene članom 8. Slično tome, nadzor i presretanje komunikacija putem telefona, imejla i faksa između zaposlenih u pravnim subjektima može zadirati u pravo tih pravnih subjekata na poštovanje prepiske.^[100]

Pored toga, i član 8 Konvencije i propisi EU o zaštiti podataka važe u pogledu svih ličnih podataka vezanih za fizička lica koja obavljaju neku profesionalnu aktivnost, kao što su zaposleni u nekom preduzeću ili organizaciji, uključujući službene imejl-adrese ili službene telefonske brojeve tih zaposlenih.

U skladu sa zakonom

Uslov da je svaka mjera koja zadire u član 8 „u skladu sa zakonom“ znači da ta mjera mora biti i) zasnovana na domaćem pravu i da mora biti ii) u skladu sa vladavinom prava. To, opšte uzev, znači da pravo kojim se uređuje mjera kojom se zadire u prava iz člana 8 mora da bude dostupno licu o kojem se radi i formulisano dovoljno jasno da bi njegovi efekti bili predvidljivi.^[101]

---

[97] *Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura di Lecce v. Salvatore Manni*, predmet br. C-398/15, presuda SPEU izrečena 9. marta 2017.

[98] *Société Colas Est i drugi protiv Francuske*, presuda izrečena 16. aprila 2022, predstavka br. 37971/97, st. 40–42 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[99] *Bernh Larsen Holding AS i drugi protiv Norveške*, presuda izrečena 14. marta 2013, predstavka br. 24117/08.

[100] *Liberty i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 1. jula 2008, predstavka br. 58243/00.

[101] *Roman Zakharov protiv Rusije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. decembra 2015, predstavka br. 47143/06, st.

Međutim, zahtjev vezan za „predvidljivost” mora se nešto drugačije tumačiti u posebnoj kontekstu mjera tajnog nadzora. S obzirom na potrebu da nalažanje i primjena tih mjera ostanu tajni, predvidljivost u ovom kontekstu ne znači da bi lica trebalo da budu u mogućnosti da predvide kada će državni organi vjerovatno pribjeći takvoj mjeri kako bi prilagodila svoje ponašanje.

Umjesto toga, predvidljivost u ovom kontekstu državama nameće obavezu da usvoje jasna i detaljna pravila o primjeni mjera tajnog nadzora koja građanima pružaju bar odgovarajuće naznake okolnosti i uslova u kojima su organi javne vlasti ovlašćeni da pribjegavaju tim mjerama.^[102] U zakonu kojim se odobrava primjena tih mjera mora biti naznačen obim svih diskrecionih ovlašćenja datih organima vlasti i način njihovog izvršenja.^[103]

U ovom je kontekstu test za utvrđivanje kriterijuma „u skladu sa zakonom” blisko povezan sa testom za utvrđivanje „neophodnosti” (opisan dolje u tekstu). Pravni osnov za mjere i pravni režim kojim se uređuje njihova primjena moraju biti dovoljni da pružaju odgovarajuća i djelotvorna jamstva od zloupotrebe i da obezbijede da se mjere nadzora primjenjuju samo kada su neophodne u demokratskom društvu.^[104]

Težnja ostvarenju legitimnog cilja

Prema stavu 2 člana 8:

Javne vlasti neće se miješati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbjednosti, javne bezbjednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

---

228 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[102] *Roman Zakharov protiv Rusije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. decembra 2015, predstavka br. 47143/06, st. 229 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[103] *Roman Zakharov protiv Rusije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. decembra 2015, predstavka br. 47143/06, st. 230 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[104] *Roman Zakharov protiv Rusije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. decembra 2015, predstavka br. 47143/06, st. 36 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji); *Centrum för rättvisa protiv Švedske*, presuda Velikog vijeća izrečena 25. maja 2021, predstavka br. 35252/08, st. 248 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

Dakle, pretraživanje, zaplena i pohranjivanje podataka i mehanizmi nadzora o kojima govorimo u odjeljku (a) gore u tekstu neće biti protivni članu 8 ako predstavljaju neophodno i srazmjerno sredstvo za zaštitu nacionalne bezbjednosti, javne bezbjednosti ili sprječavanje nereda ili kriminala. Na primjer, ESLJP je zaključio da članom 8 nije zabranjeno korišćenje masovnog presretanja radi zaštite nacionalne bezbjednosti i drugih suštinskih nacionalnih interesa od ozbiljnih spoljnih prijetnji.^[105] Isto tako je u nekoliko presuda istakao da države mogu smatrati da je neophodno da pribjegu mjerama pretresa i zaplene kako bi prikupile fizičke dokaze o krivičnim djelima.^[106]

Neophodnost

Države opšte uzev imaju široko polje slobodne procjene da određuju kako da na najbolji način ostvare cilj zaštite nacionalne bezbjednosti, uključujući i koja je vrsta režima tajnog nadzora ili presretanja komunikacija neophodna.^[107]

Međutim, s obzirom na veliku opasnost od zloupotrebe ovlašćenja i potencijalno opsežnog zadiranja u prava zajemčena članom 8 do kojih može doći zbog primjene mjera pretresa, zaplene i tajnog nadzora, države moraju biti u mogućnosti da dokažu da primjenjuju adekvatne i djelotvorne mjere zaštite od zloupotrebe. Svako zadiranje u prava zajemčena članom 8 smije da se vrši samo u mjeri koja je „neophodna u demokratskom društvu”.

Prilikom utvrđivanja da li je neko zadiranje neophodno u demokratskom društvu, potrebno je u obzir uzeti sve okolnosti slučaja. Sljedeći će faktori naročito biti značajni:

- » težina krivičnog djela koje se istražuje i hitnost istrage;
- » priroda, obim i trajanje mjera;
- » dostupnost drugih izvora dokaza;
- » priroda i opseg pravnih osnova potrebnih za nalažanje tih mjera;

---

[105] *Centrum för rättvisa protiv Švedske*, presuda Velikog vijeća izrečena 25. maja 2021, predstavka br. 35252/08, st. 261 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[106] *Vasylchuk protiv Ukrajine*, presuda izrečena 13. juna 2013, predstavka br. 24402/07, st. 79; *K. S. i M. S. protiv Njemačke*, presuda izrečena 6. oktobra 2016, predstavka br. 33696/11, st. 43.

[107] *Weber i Saravia protiv Njemačke*, odluka usvojena 29. juna 2006, predstavka br. 54934/00, st. 106; *Centrum för rättvisa protiv Švedske*, presuda Velikog vijeća izrečena 25. maja 2021, predstavka br. 35252/08, st. 261 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

- » priroda organa vlasti i postojećih sistema za odobravanje i sprovođenje mjera;
- » postojanje mehanizama za nadzor nad nalažanjem i sprovođenjem tih mjera;
- » postojanje i djelotvornost pravnih lijekova na raspolaganju licima koja su podvrgnuta ili sumnjaju da su podvrgnuta tim mjerama.

Koja su jemstva potrebna zavisi od prirode, obima i trajanja mjera nadzora. Na primjer, ciljana mjera će vjerovatno biti opravdanija od opsežnog ili neselektivnog pretresa, naročito kada mu se pribjegava tokom istrage nekog lakšeg krivičnog djela ili kada se sprovodi u odnosu na treće lice, a ne na optuženog.^[108]

Kada je riječ o mjerama tajnog nadzora, sljedeća dva faktora su od ključnog značaja za procjenu da li je neko zadiranje neophodno u demokratskom društvu: (1) kvalitet pravnog režima kojim se odobrava i uređuje primjena tih mjera i (ii) dostupnost i djelotvornost nezavisnih kontrolnih mehanizama.

i) Pravni režim kojim se odobrava i uređuje primjena ciljanih mjera nadzora

Kao što je opisano gore u tekstu, pravnim režimom kojim se odobrava i uređuje primjena mjera tajnog nadzora mora se obezbijediti primjena tih mjera samo kada je to „neophodno u demokratskom društvu”.

Kako bi se obezbijedila djelotvorna zaštita od zloupotrebe ovlašćenja, u zakonima kojima se uređuje primjena ovlašćenja ciljanog tajnog nadzora moraju u najmanju ruku jasno biti definisani:

- i) priroda krivičnih djela zbog kojih se može izdati nalog za presretanje;
- ii) kategorija lica čija se komunikacija može presresti;
- iii) ograničenje trajanja presretanja;
- iv) postupak proučavanja, korišćenja i pohranjivanja prikupljenih podataka;
- v) mjere predostrožnosti koje treba preduzeti prilikom prenosa podataka drugim stranama; i
- vi) okolnosti u kojima se presretnuti podaci smiju ili moraju obrisati ili uništiti.

---

[108] *Buck protiv Njemačke*, presuda izrečena 28. aprila 2005, predstavka br. 41604/98, st. 30–53.

Ovi zahtjevi važe kada se ciljane mjere nadzora primjenjuju u okviru krivične istrage, kao i kada se ciljane mjere koriste u interesu nacionalne bezbjednosti.^[109]

ii) Tajni nadzor i preispitivanje ciljanih mjera nadzora

Mehanizmi za preispitivanje i nadzor moraju se primjenjivati tokom sljedeće tri faze tajnog nadzora:

- i) kada je nadzor prvi put naložen;
- ii) dok se nadzor sprovodi; i
- iii) pošto je nadzor okončan.

Kako bi mjere nadzora ostale tajne, faze (i) i (ii) moraju se sprovesti bez znanja ili učešća lica koje je podvrgnuto mjeri o kojoj je riječ. Stoga je od ključne važnosti sprovesti postupak u kojem nezavisno i nepristrasno nadzorno tijelo preispituje i kontroliše nalaganje i sprovođenje tajnog nadzora. To bi u idealnom slučaju trebalo da bude sudija, koji predstavlja najbolju garanciju nezavisnosti, nepristrasnosti i valjanosti postupka.^[110]

Postojanje postupka obavještanja nekog lica o preduzetoj mjeri tajnog nadzora nakon njenog okončanja ključni je faktor za utvrđivanje djelotvornosti mjere preispitivanja u fazi (iii). Lice mora biti obavješteno o preduzetim mjerama kako bi bilo u mogućnosti da retroaktivno osporava njihovu zakonitost. Ako država nije uspostavila postupak obavještanja, trebalo bi da u najmanju ruku ima sistem koji licu omogućava da podnese tužbu domaćem sudu na osnovu puke sumnje da je podvrgnuto nadzoru.

iii) Mjere masovnog presretanja

Različiti se faktori uzimaju u obzir prilikom razmatranja neophodnosti mjera masovnog presretanja. Kao što smo opisali gore, u odjeljku 4(a)(iv), masovno presretanje služi drugom cilju i državama pruža pristup većem obimu informacija o širem dijapazonu ljudi.^[111] Korišćenje ove mjere za prikupljanje stranih obavještajnih

---

[109] *Roman Zakharov protiv Rusije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. decembra 2015, predstavka br. 47143/06, st. 231.

[110] *Roman Zakharov protiv Rusije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. decembra 2015, predstavka br. 47143/06, st. 233.

[111] Vidi odjeljak 4(a)(iv) ove publikacije, a naročito fusnotu br. 91.

podataka možda nije usmjereno na neko konkretno lice, već ponekad može imati za cilj otkrivanje novih tragova.

Premda članom 8 nije zabranjena primjena sistema za masovno presretanje radi zaštite nacionalne bezbjednosti i drugih ključnih nacionalnih interesa, polje slobodne procjene države je u ovom kontekstu uže, dok je potreba za jemstvima veća.^[112] Pored toga, početne faze masovnog presretanja često obuhvataju automatsku obradu podataka, a potreba za jemstvima je često veća kada su lični podaci podvrgnuti automatskoj obradi.^[113] Garancije koje se primjenjuju kako bi pružile zaštitu od zloupotrebe režima masovnog presretanja moraju su prilagoditi kako bi u obzir uzele posebne karakteristike takvog presretanja.

Pravni režim kojim se odobravaju i uređuju mjere masovnog presretanja

Minimalna jemstva u slučajevima ciljanog presretanja, koja iziskuju jasnu definiciju prirode krivičnih djela i kategorija ljudi čije komunikacije mogu biti presretnute, ne mogu se tek tako primjenjivati u kontekstu masovnog presretanja.

Zato je ključno da države primjenjuju domaće zakone kojima se konkretno uređuje sprovođenje mjera masovnog presretanja. Tim pravilima moraju jasno biti definisani:

- i) osnov za odobrenje masovnog presretanja;
- ii) okolnosti u kojima se mogu presretati komunikacije nekog lica;
- iii) postupak odobrenja mjere masovnog presretanja;
- iv) postupak selekcije, proučavanja, korišćenja i pohranjivanja prikupljenih podataka;
- v) mjere predostrožnosti koje treba preduzeti prilikom prenosa podataka drugim stranama;
- vi) dužina trajanja presretanja, pohranjivanje presretnutog materijala i okolnosti u kojima taj materijal mora biti obrisano ili uništen;
- vii) postupak i modaliteti nadzora usaglašenosti mjera sa navedenim jemstvima od strane nezavisnog organa i ovlašćenja tog organa u slučaju njihove neusaglašenosti; i

---

[112] *Centrum för rättvisa protiv Švedske*, presuda Velikog vijeća izrečena 25. maja 2021, predstava br. 35252/08, st. 261 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[113] *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. decembra 2008, predstave br. 30562/04 i 30566/04, st. 103 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

- viii) postupci nezavisnog *ex post facto* preispitivanja usaglašenosti i ovlaštenja nadležnog tijela u slučaju neusaglašenosti.

Nadzor i kontrola mjera masovnog presretanja

Države iz razloga nacionalne bezbjednosti često ne mogu da otkriju informacije o sprovođenju režima masovnog presretanja (čak i retroaktivno), čime se povećava potencijal za zloupotrebe i značaj djelotvornih mehanizama nadzora i kontrole. Odobranje tog procesa i nadzor nad njim predstavljaju, dakle, najvažnije garancije usaglašenosti sa članom 8.

Režimi masovnog presretanja moraju da podliježu sljedećim jemstvima od početka do kraja tajnog nadzora:

- i) Odobrenje tajnog nadzora od strane nezavisnog tijela na početku, pri čemu se ocjenjuje neophodnost i srazmjernost cilja i obima operacije.
  - a) Sudsko odobrenje je poželjno, ali nije neophodno dok god tajni nadzor odobrava nezavisno tijelo.
  - b) Nezavisno tijelo koje odobrava primjenu režima mora biti obavješteno o cilju presretanja i nosiocima ili rutama komunikacije koji će vjerovatno biti presretani.
  - c) U zahtjevu za odobrenje nije nužno navesti sve „selektore” koji će se koristiti, ali bi u najmanju ruku trebalo navesti vrste kategorija selektora koji će se koristiti.
- ii) Svaka faza procesa masovnog presretanja – uključujući njegovo odobrenje na početku i sva potonja produženja, odabir nosilaca, odabir i primjena selektora i pojmova za pretraživanje, kao i korišćenje, pohranjivanje, dalji prenos i brisanje presretnutog materijala – takođe treba da bude podvrgnuta robusnom nadzoru od strane nezavisnog organa kako bi „zadiranje” ostalo „neophodno u demokratskom društvu”.
- iii) Treba da postoje snažnija jemstva kada obavještajne službe koriste jake selektore vezane za lica koja je moguće identifikovati. Upotreba svakog takvog selektora mora biti opravdana – imajući u vidu načela neophodnosti i srazmjernosti.
- iv) Obavještajne službe treba tokom svake faze procesa da vode detaljnu evidenciju kako bi olakšale nadzor i kontrolu.
- v) Moraju postojati mehanizmi za *ex post facto* preispitivanje mjera tajnog nadzora:

- a) Budući da nije vjerovatno da će se u ovom kontekstu sprovesti obaveza obavještavanja lica da su podvrgnuta tajnom nadzoru, svi koji sumnjaju da obavještajne službe presreću njihovu komunikaciju moraju imati na raspolaganju djelotvorni pravni lijek kako bi osporavali bilo zakonitost presretanja na koje sumnjaju bilo usaglašenost režima presretanja sa Konvencijom.
- b) Mora postojati mogućnost ulaganja tog pravnog lijeka tijelu/ organu koji je nezavisan od izvršnih vlasti i pred kojim je u najvećoj mogućoj mjeri moguće sprovesti kontradiktorni postupak kako bi se ocijenila opšta pravičnost režima i, u prvom redu, da li domaći pravni okvir zadovoljava osam uslova navedenih gore u tekstu.

Prenos presretnutog materijala trećim stranama

Prenos materijala pribavljenog masovnim presretanjem drugoj državi ili međunarodnoj organizaciji treba da bude ograničen na materijal koji je prikupljen i pohranjen na način koji je u skladu sa Konvencijom, a taj prenos treba da podliježe određenim dodatnim garancijama:

- i) Okolnosti u kojima može doći do prenosa moraju biti jasno propisane domaćim pravom.
- ii) Država koja prenosi presretnuti materijal mora da obezbijedi da je država prijema uspostavila jemstva koja mogu da spriječe zloupotrebu i nesrazmjerno zadiranje, kao i da garantuje njegovo bezbjedno pohranjivanje i ograniči njegovo dalje objelodanjivanje.
- iii) Biće potrebne jače garancije prilikom prenosa materijala koji iziskuje posebnu povjerljivost – poput povjerljivog novinarskog materijala.
- iv) Prenos materijala stranim obavještajnim partnerima treba da bude podložan nezavisnoj kontroli.

Primjena na presretnute šifrovane komunikacije

Još nije jasno da li prikupljanje, pohranjivanje i prenos podataka dobijenih iz EncroChat-a, Anom-a i Sky ECC-a predstavljaju povredu člana 8. Na primjer, u pogledu EncroChat-a vjerovatno će biti od značaja činjenica da je francusko pravosuđe unaprijed odobrilo mjere kao neophodne za identifikaciju i hapšenje korisnika umiješanih u nezakonite radnje. Međutim, francuski advokati osporavaju nepostojanje roka važenja mjera presretanja u tim sudskim rješenjima, masovnu i neselektivnu prirodu odobrenih mjera, kao i činjenicu da odobrene mjere prevazilaze

radnje koje bi mogle biti opravdane predviđenim pravnim osnovama.^[114]

b) Upotreba materijala pribavljenog protivno članu 8 u sudskom postupku

Dok istražne mjere o kojima smo govorili mogu dovesti do povrede člana 8, lica na koje su te mjere uticale takođe mogu nastojati da osporavaju njihovu upotrebu kao dokaza u sudskom postupku, žaleći se na kršenje prava na pravično suđenje zajemčenog članom 6. Međutim, puka činjenica da su dokazi pribavljeni protivno članu 8 ne znači neizostavno da će se smatrati neprihvatljivim u sudskom postupku, niti će njihova upotreba u sudskom postupku automatski dovesti do povrede člana 6.

Članom 6 Konvencije jemči se pravo na pravično suđenje, ali njime nijesu propisana konkretna pravila o prihvatljivosti dokaza. Osmišljavanje pravila o prihvatljivosti dokaza u prvom je redu zadatak domaće zakonodavca. Sud dosljedno ponavlja da njegova uloga nije da u načelu utvrđuje da li su određene vrste dokaza prihvatljive.^[115]

Umjesto toga, ključno pitanje koje se otvara prilikom ocjenjivanja usaglašenosti sa članom 6 jeste da li je postupak u cjelini bio pravičan, imajući u vidu sve okolnosti predmeta, uključujući način na koji su dokazi pribavljeni i proglašeni prihvatljivim. Prihvatanje dokaza prikupljenih protivno članu 8 predstavlja, dakle, jedan od brojnih faktora koje treba uzeti u obzir prilikom utvrđivanja da li je postupak bio pravičan. U krivičnim, upravnim^[116] i građanskim postupcima^[117], dokazi pribavljeni protivno članu 8 mogu biti proglašeni prihvatljivim, a da pri tome ne dođe do kršenja člana 6 i narušavanja pravičnosti postupka u cjelini. Na

[114] Evropski parlament, „At a glance: EncroChat's path to Europe's highest courts”, dostupno na engleskom na: <https://t.ly/iineP>.

[115] *Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 12. maja 2000, predstavka br. 35394/97 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji); *Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 5. novembra 2002, predstavka br. 48539/99; *Heglas protiv Republike Češke*, presuda izrečena 1. marta 2007, predstavka br. 5935/02 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji); *Dragojević protiv Hrvatske*, presuda izrečena 15. januara 2015, predstavka br. 68955/11 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji); *Bykov protiv Rusije*, presuda Velikog vijeća izrečena 10. marta 2009, predstavka br. 4378/02 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[116] *Vukota-Bojić protiv Švajcarske*, presuda izrečena 18. oktobra 2016, predstavka br. 61838/10, st. 77.

[117] *Bărbulescu protiv Rumunije*, presuda Velikog vijeća izrečena 5. septembra 2017, predstavka br. 61496/08, st. 140–141.

primjer, dokazi i informacije prikupljeni prisluškivanjem telefona^[118] ili korišćenjem skrivenih uređaja za prisluškivanje i snimanje^[119] protivno članu 8 ne krše nužno član 6 ako se tužiocima na njih oslanjaju tokom suđenja za krivično djelo.

Prilikom ocjene da li je neki postupak u cjelini pravičan (te da li je u skladu sa članom 6) neophodno je uzeti u obzir sljedeće faktore:

- » prirodu nezakonitosti o kojoj je riječ i prirodu povrede člana 8;
- » da li je podnosilac predstavke imao priliku da osporava autentičnost dokaza i da se usprotivi njihovoj upotrebi;
- » da li su postojali pravični postupci za osporavanje prihvatljivosti dokaza, naročito kontradiktorni proces;
- » mjera u kojoj sudovi razmatraju i rešavaju prigovore o prihvatljivosti tih materijala i mjera u kojoj daju obrazložene odluke zašto su dokazi prihvatljivi;
- » kvalitet dokaza i stepen u kojem okolnosti u kojima su oni pribavljeni bacaju sumnju na njihovu pouzdanost ili tačnost;
- » postojanje jemstava koja garantuju ili ocjenjuju pouzdanost dokaza; na primjer, pozivanje nezavisnih vještaka u svojstvu svjedoka kako bi analizirali i pojasnili dokaze i/ili izveli i prihvatili dokaze i sačinili nezavisne i stručne izvještaje u kojima analiziraju dokaze;^[120]
- » dostupnost ostalih dokaza i mjera u kojoj je osuđujuća presuda zasnovana na različitim vrstama dokaza, npr. na iskazima svjedoka i dokazima prikupljenim tokom pretresa i zaplene, pored dokaza prikupljenih tajnim nadzorom.^[121]
- » mjera u kojoj se prihvatanjem dokaza prikupljenih protivno članu 8 ostvaruje javni interes, na primjer, ako se koriste za istragu, gonjenje i kažnjavanje za teško krivično djelo.^[122]

---

[118] *Dragojević protiv Hrvatske*, presuda izrečena 15. januara 2015, predstavka br. 68955/11 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[119] *Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 12. maja 2000, predstavka br. 35394/97 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[120] *Bykov protiv Rusije*, presuda Velikog vijeća izrečena 10. marta 2009, predstavka br. 4378/02, st. 37 i 103 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[121] *Dragojević protiv Hrvatske*, presuda izrečena 15. januara 2015, predstavka br. 68955/11, st. 133–134 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[122] *Heglas protiv Republike Češke*, presuda izrečena 1. marta 2007, predstavka br. 5935/02, st. 90–91 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

Mjera u kojoj je potrebno izvesti druge potkrijepljujuće dokaze zavisi od snage i autentičnosti nezakonito pribavljenih dokaza. Kada su nezakonito pribavljeni dokazi veoma jaki i ne postoji opasnost da su nepouzdana, manja je potreba za potkrijepljujućim dokazima.^[123]

Važno je, međutim, razmotriti da li dokazi prikupljeni tajnim nadzorom ili presretanjem daju uvid u razgovore i informacije koje su pružene slobodno ili spontano ili je lice o kome je riječ bilo izloženo pritisku ili prisili da dâ određenu izjavu ili nešto prizna. Prihvatanje snimljenih ili presretnutih dokaza koji su pribavljeni prisilom ili pod pritiskom bilo bi protivno članu 6 st. 1 ako bi taj pritisak uticao na dobrovoljnu prirodu priznanja u mjeri u kojoj bi se moglo smatrati da je narušeno pravo lica da čuti i da sâm sebe ne optuži.^[124] Na primjer, kada se priroda snimljenog razgovora može smatrati funkcionalnim ekvivalentom saslušanja, ali je do njega došlo bez ikakvih jemstava koja bi obično postojala tokom formalnog saslušanja u policiji, kao što je opomena ili prisustvo pravobranioaca.^[125]

Prihvatljivost presretnutih šifrovanih komunikacija

Pošto su dokazi prikupljeni presretanjem komunikacija preko uređaja EncroChat-a, Sky ECC-a i ANOM-a iskorišćeni za istragu i krivično gonjenje hiljada ljudi širom Evrope, podnijete su tužbe o prihvatljivosti tog materijala kao dokaza u krivičnim postupcima. Ni ESLJP ni SPEU još nijesu odlučivali ni o jednom predmetu koji se odnosi na efekat prihvatanja tih dokaza na pravo na pravično suđenje zajemčeno članom 6.^[126] Međutim, navedena načela su i ovdje relevantna i biće

---

[123] *Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 12. maja 2000, predstavka br. 35394/97, st. 35 i 37 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji); *Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 5. novembra 2002, predstavka br. 48539/99, st. 43.

[124] *Bykov protiv Rusije*, presuda Velikog vijeća izrečena 10. marta 2009, predstavka br. 4378/02, st. 100–102 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji); ESLJP je u presudi u predmetu *Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, izrečenju 5. novembra 2002, predstavka br. 48539/99, utvrdio povredu člana 6, ali nije utvrdio povredu člana 6 u predmetu *Heglas protiv Republike Češke*, izrečenju 1. marta 2007, predstavka br. 5935/02 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[125] *Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 5. novembra 2002, predstavka br. 48539/99, st. 45–53.

[126] Regionalni sud u Berlinu je Sudu pravde Evropske unije (SPEU) podnio zahtjev za preliminarnu odluku o 14 ključnih pitanja vezanih za upotrebu dokaza prikupljenih posredstvom EncroChat uređaja. Ona obuhvataju i pitanje da li su njemački istražni organi prekršili pravo EU kada su prikupili te podatke i, ako jesu, da li ove povrede prava EU znače da se podaci ne mogu koristiti kao dokazi u krivičnom postupku. Vidi: Zahtjev za preliminarnu odluku Regionalnog suda u Berlinu (Njemačkoj) podniet 24. oktobra 2022. godine — *Krivični postupak protiv M. N.*

neophodno sprovesti analizu opšte pravičnosti postupka u svakom predmetu pojedinačno.

Jedan od ključnih faktora koji će vjerovatno biti relevantan u konkretnom kontekstu dokaza pribavljenih preko EncroChat-a, Sky ECC-a i ANOM-a jeste mjera u kojoj je odbrana u mogućnosti da osporava i proučava autentičnost i pouzdanost tih dokaza.^[127] Presretanje komunikacije preko EncroChat, Sky ECC i ANOM uređaja oslanja se na inovativnu i prekograničnu tehnologiju. Djelotvornost te tehnologije da pomogne u istrazi i borbi protiv kriminala djelimično se oslanja na očuvanje tajnosti i načinu na koji je razvijena i kako se koristi, kako se kriminalnim mrežama ne bi omogućilo da razviju sredstva za osujećivanje tog presretanja. Državni organi stoga često nijesu voljni da objelodanjuju detaljne tehničke informacije o tome kako se podaci pribavljaju, analiziraju, obrađuju i prenose.^[128] Bez tih saznanja, optuženima može biti skoro nemoguće da osporavaju autentičnost i legitimnost dokaza,^[129] i to uprkos mogućnosti da je korišćena tehnologija defektna, da su učinjene greške tokom analize podataka i opasnosti od manipulacije sirovim podacima.^[130]

(predmet C-670/22).

- [127] Na primjer, italijanski Vrhovni sud je stao na stanovište da se šifrovane poruke prikupljene prilikom međunarodne policijske akcije hakovanja jedne druge telefonske mreže koju su koristile organizovane kriminalne grupe ne mogu koristiti u prekrivičnom postupku ako tužioci ne mogu da objasne kako su prikupili te dokaze. Kasacioni sud Italije je utvrdio da optuženi treba da ima mogućnost ne samo da postavlja pitanja o sadržaju poruka koje je policija dobila iz telefonske mreže Sky ECC već i da postavlja pitanja o načinu sprovođenja istražnog postupka. Vidi: Evropski parlament, „At a glance: EncroChat's path to Europe's highest courts”, dostupno na engleskom na: <https://t.ly/iineP>.
- [128] Na primjer, francuska Žandarmerija nije voljna da objelodani tehničke detalje istrage EncroChat-a. Vidi: Evropski parlament, „At a glance: EncroChat's path to Europe's highest courts”, dostupno na engleskom na: <https://t.ly/iineP>.
- [129] Više od 100 holandskih pravobranilaca i 22 evropska advokata specijalizovana za krivično pravo, pri čemu su mnogi od njih uključeni u odbranu korisnika EncroChat-a, kritikovali su u dva otvorena pisma činjenicu da se optuženi suočavaju sa nepravičnim suđenjem jer tužioci odbijaju da objelodane informacije o operacijama hakovanja. Vidi: Bill Goodwin, „Dutch lawyers raise human rights concerns over hacked cryptophone data” (*ComputerWeekly.com*, oktobar 2022), dostupno na engleskom na <https://t.ly/UOGVi>, i Fair Trials, „EncroChat hack: Fair Trials denounces lack of transparency and oversight” (februar 2022), dostupno na engleskom na <https://t.ly/n1BYX>.
- [130] Ivana Jeremić i dr., „Encrypted Phone Crack No Silver Bullet against Balkan Crime Gangs” (*Balkan Insight*, 25. april 2022), dostupno na engleskom na <https://t.ly/SCBvp> – u ovom članku profesor Dennis-Kenji Kipker, član odbora Evropske akademije za slobodu informisanja i zaštitu podataka (*European Academy for Freedom of Information and Data Protection*, EAID), navodi: „Kada se koriste sirovi, digitalni podaci, oni se mogu promijeniti i autentičnost

Kada su pruženi ograničeni podaci o postupku prikupljanja i analiziranja ove vrste presretnutog materijala, vjerovatno je da će postojanje drugih dokaza kako bi se obezbijedila osuda predstavljati ključni faktor za utvrđivanje da li je postupak u cjelini bio pravičan. Na primjer, manja je vjerovatnoća da će optuženi koji je prvi put identifikovan preko dokaza pribavljenih preko EncroChat-a, da bi se potom utvrdilo da posjeduje nezakonito oružje ili drogu, biti u mogućnosti da osporava pravičnost postupka ako je njegova osuda zasnovana na dokazima koji obuhvataju i one pribavljene preko EncroChat-a i one dobijene putem pretresa i zaplijene. Nasuprot tome, neko čija je osuda zasnovana isključivo na podacima pribavljenim preko EncroChat-a može imati snažniji osnov da osporava pravičnost postupka. Ključnu ulogu mogu igrati i nezavisni stručnjaci, koji imaju iskustva u tehnologiji koja se koristi, kada su uključeni u analizu i pojašnjavanje autentičnosti dokaza ili izražavaju potencijalne sumnje u njihovu zakonitost.

Pored toga, ogromna količina presretnutih podataka prikupljena je u jednoj zemlji, ali je prenijeta drugoj državi kako bi je koristili njeni istražni organi. Premda su nacionalni organi – a ne ESLJP – zaduženi za osmišljavanje pravila o prihvatljivosti dokaza, ESLJP nadzire poštovanje članova 8 i 6 ocjenjujući da li su dokazi pribavljeni, a sudske rasprave sprovedene u skladu sa zakonom ili na osnovu zakona. Dakle, nacionalni organi moraju obezbijediti da se postupak odvija i dokazi prihvataju na način koji je predvidljiv i u skladu sa domaćim zakonima. To može biti teže ostvarivo kada su dokazi prikupljeni u drugoj državi, čiji se zakoni i jemstva vezana za prikupljanje dokaza mogu razlikovati od onih u zemlji u kojoj se dokazi izvode na suđenju. Međutim, domaći sudovi moraju da primjenjuju svoja domaća pravila kako bi ocijenili da li su podaci pribavljeni u inostranstvu prihvatljivi.

---

i integritet podataka se ne može garantovati".

Poglavlje 4

Objavljivanje informacija tokom sudskog postupka

Pored načina na koji prihvatanje dokaza pribavljenih protivno članu 8 može da utiče na opštu pravičnost postupka (o čemu smo govorili gore u ovom vodiču), postoje brojni drugi načini na koje određene garancije propisane članom 6 mogu da djeluju i da se nalaze pod uticajem zahtjeva za zaštitu ličnih podataka iz člana 8. Na primjer, objavljivanje informacija o osumnjičenom tokom istrage može uticati na njegovo pravo da se smatra nevinim dok se ne dokaže njegova krivica. Pored toga, kada lični podaci predstavljaju dio dokaza izvedenih tokom pretresa, potrebno je ostvariti ravnotežu između zaštite javnog karaktera sudskog postupka, što je neophodno kako bi se očuvalo javno povjerenje u sudove, sa jedne, i interesa strane u postupku ili trećeg lica da njegovi podaci ostanu povjerljivi, sa druge strane.

Tokom istražne faze sudskog postupka postoje dva ključna načina na koja se može otvoriti pitanje povrede prava iz Konvencije kada se informacije o postupku objelodanjuju javnosti. U konkretnom kontekstu krivičnog postupka, pravo na pretpostavku nevinosti, zaštićeno članom 6 st. 2 Konvencije, može biti prekršeno javnim izjavama pre okončanja suđenja ako te izjave sadrže preuranjene tvrdnje da je optuženi kriv.

Pored toga, mogu postojati konteksti u kojima se dijele lični podaci o učesnicima u tekućem sudskom postupku u kojima se otvara pitanje povrede člana 8, ali ne i člana 6 st. 2. To je, na primjer, slučaj kada se objavi fotografija optuženog ili strane u parničnom, a ne krivičnom postupku, gdje stav 2 člana 6 nije primjenjiv.

a) Pravo na pretpostavku nevinosti dok se ne dokaže krivica zajemčeno članom 6

Stav 2 člana 6 Konvencije glasi:

Svako ko je optužen za krivično djelo smatraće se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica na osnovu zakona.

Prema ovoj odredbi, članovi suda ne smiju da otpočnu pretres sa predubjeđenjem da je optuženi izvršio krivično djelo za koje je optužen. Njome se postavljaju zahtjevi u pogledu (između ostalog) svakog publiciteta ili izjava javnih zvaničnika pre suđenja. Sve takve izjave ili publicitet moraju pažljivo da se formulišu i objavljuju kako bi se obezbijedilo da ne sadrže preuranjene izjave ili tvrdnje o krivici lica da bi se izbjeglo zadiranje u njegovo pravo na pretpostavku nevinosti.

i) Na koga se odnosi član 6 st. 2?

Svi organi javne vlasti su u obavezi da izbjegavaju davanje izjava kojima se narušava pretpostavka nevinosti. Ovom je odredbom, dakle, sudu, sudiji ili članovima suda zabranjeno da preuranjeno, pre okončanja suđenja, izjave da je neko lice krivo za krivično djelo za koje je optuženo. Njome su takođe zabranjene izjave drugih javnih službenika o tekućim krivičnim istragama koje javnost ohrabruju da vjeruje da je osumnjičeni kriv i kojima se tako prejudicira ocjena činjenica od strane nadležnog sudskog organa.^[131] Zahtjevi člana 6 st. 2 u tom pogledu važe i u odnosu na predsjednika, premijera, političare, ministare, tužioce i policiju neke države i može doći do povrede ovog stava ako, na primjer, javni službenici daju izjave u okviru intervjuja nekim novinama ili TV stanicama ili tokom konferencije za štampu.^[132]

Pitanje povrede člana 6 st. 2 ne otvara se kada sporne izjave daju privatni subjekti (kao što su novine) i kada one ne predstavljaju doslovno ponavljanje (ili direktan citat) bilo kog djela zvaničnih informacija koje daju vlasti. Međutim, tada se može otvoriti pitanje povrede člana 8 Konvencije (vidi dolje).^[133]

[131] *Allenet de Ribemont protiv Francuske*, presuda izrečena 10. februara 1995, predstavka br. 15175/89, st. 36.

[132] *Peša protiv Hrvatske*, presuda izrečena 8. aprila 2010, predstavka br. 40523/08, st. 138 i 141.

[133] *Mityanin i Leonov protiv Rusije*, presuda izrečena 7. maja 2019, predstavke br. 11436/06 i 22912/06, st. 102 i 105.

ii) Kada važi član 6 st. 2?

Zahtjevi člana 6 st. 2 odnose se na krivični postupak u cijelosti. Zaštita člana 6 st. 2 obično se aktivira čim se neko lice optuži za krivično djelo, odnosno kada ga nadležni organ obavijesti o navodu da je izvršio krivično djelo.^[134] Ova odredba važi tokom cjelokupnog postupka, sve do pravosnažnog okončanja žalbenog postupka. Na primjer, član 6 st. 2 ne prestaje da važi isključivo zato što je prvostepeni postupak okončan osuđujućom presudom, ako je ta odluka predmet žalbe o kojoj još nije odlučeno.^[135]

iii) Šta iziskuje član 6 st. 2?

Članom 6 st. 2 javni organi vlasti se ne sprječavaju da obavještavaju javnost o krivičnim istragama koje su u toku. Pravom na slobodu izražavanja zajemčenim članom 10 Konvencije, koje obuhvata i pravo na primanje i saopštavanje informacija, štiti se kako pravo javnosti da prima, tako i pravo javnih vlasti da saopštavaju informacije o krivičnim istragama u toku.^[136] Konkretno, kada je krivični postupak od velikog javnog značaja ili javnog interesa, državni organi mogu biti u obavezi da redovno obavještavaju javnost o navodnom krivičnom djelu i krivičnom postupku. To je, na primjer, slučaj kada je krivični postupak pokrenut zbog sumnji da je neka poznata politička ličnost zloupotrebila funkciju.^[137]

Sve javne izjave o krivičnim postupcima koji su u toku, međutim, moraju se davati sa diskreциjom i oprezom koji su neophodni kako bi se poštovala pretpostavka nevinosti.^[138] Javni službenici smiju da daju izjave o činjenicama, da

---

[134] *Gogitidze i drugi protiv Gruzije*, presuda izrečena 12. maja 2015, predstavka br. 36862/05, st. 125–126. S druge strane, vidi presudu u predmetu *Batiashvili protiv Gruzije*, izrečenu 10. oktobra 2019, predstavka br. 8284/07, st. 79, gdje je ESLJP zaključio da je član 6 st. 2 izuzetno važio od trenutka kada su vlasti manipulisale audio-snimkom i javno ga objavile kako bi insinuirale da postoji krivično djelo, dok je podnosilac predstavke formalno optužen četiri dana kasnije.

[135] *Konstas protiv Grčke*, presuda izrečena 24. maja 2011, predstavka br. 53466/07, st. 36.

[136] *Allenet de Ribemont protiv Francuske*, presuda izrečena 10. februara 1995, predstavka br. 15175/89, st. 38; *Daktaras protiv Litvanije*, odluka usvojena 11. januara 2000, predstavka br. 42095/98, st. 41; *Gutsanovi protiv Bugarske*, presuda izrečena 15. oktobra 2013, predstavka br. 34529/10 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[137] *Arrigo i Vella protiv Malte*, odluka usvojena 10. maja 2005, predstavka br. 6569/04; *Algirdas Butkevičius protiv Litvanije*, presuda izrečena 14. juna 2022, predstavka br. 70489/17, st. 51 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[138] *Allenet de Ribemont protiv Francuske*, presuda izrečena 10. februara 1995, predstavka br. 15175/89, st. 38.

---

kažu da je neko samo osumnjičen da je izvršio krivično djelo, a mogu i da daju najnovije objektivne informacije o statusu tekuće istrage. Na primjer, davanje sljedećih izjava i pružanje sljedećih informacija jeste u skladu sa članom 6 st. 2:^[139]

- » izjava da je neko uhapšen i zadržan do okončanja istrage;
- » objašnjenje da je otvoren krivični predmet;
- » čitanje optužbi;
- » objašnjenje prirode optužbi i mogućih kazni; i
- » opis preduzetih istražnih radnji, na primjer, izjava da je sproveden pretres.

Međutim, kako bi izbjegli povredu člana 6 st. 2, javni službenici ne smiju da daju izjave u kojima tvrde da je neko lice izvršilo krivično djelo o kojem je riječ. Oni ne smiju da izražavaju mišljenja koja predstavljaju proglašenje krivice lica niti da podstiču javnost da vjeruje da je to lice krivo i tako nepovoljno utiču na ocjenu činjenica od strane sudskog organa.^[140]

U ovom kontekstu je od ključnog značaja izbor riječi za koje se javni organi opredjele. Kako bi se ocijenilo da li je prekršen član 6 st. 2, neophodno je uzeti u obzir sve okolnosti predmeta, uključujući način na koji je javna izjava sročena, konkretne riječi koje su korišćene i kontekst u kojem su izjave date.^[141]

Izjave ne smiju da prevazilaze puko saopštavanje informacija. Na primjer, javni službenici treba da izbjegavaju upotrebu rječnika kojim se nedvosmisleno predočava da je optuženi izvršio djela za koja se sada tereti ili kojim se on opisuje kako ih izvršava. To obuhvata korišćenje izraza kao što su „Ono što su uradili predstavlja složenu zavjeru”, čime se nedvosmisleno ukazuje na to da je optuženi izvršio kriminalne radnje,^[142] upotreba izraza poput „Uopšte ne sumnjam” da je optuženi izvršio krivično djelo ili opisivanje optuženog kao „primaoca mita”

---

[139] *Gutsanovi protiv Bugarske*, presuda izrečena 15. oktobra 2013, predstavka br. 34529/10, st. 197 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[140] *Algirdas Butkevičius protiv Litvanije*, presuda izrečena 14. juna 2022, predstavka br. 70489/17, st. 53 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji); *Gutsanovi protiv Bugarske*, presuda izrečena 15. oktobra 2013, predstavka br. 34529/10 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji); *Garycki protiv Poljske*, presuda izrečena 6. februara 2007, predstavka br. 14348/02, st. 67.

[141] *Daktaras protiv Litvanije*, odluka usvojena 11. januara 2000, predstavka br. 42095/98, st. 41–42.

[142] *Gutsanovi protiv Bugarske*, presuda izrečena 15. oktobra 2013, predstavka br. 34529/10, st. 200 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

prije no što se predoče dokazi da je primio mito^[143] ili distribucija fotografija osumnjičenih uz opis da su „članovi ilegalne organizacije”.^[144]

Pored načina na koji su izjave formulisane, značajno je i vrijeme kada su one date. Te će izjave vjerovatnije dovesti do povrede člana 6 st. 2 ako su date u vrijeme velikog javnog interesovanja za predmet, na primjer – odmah nakon hapšenja nekog lica ili malo prije njegovog pojavljivanja na suđenju.^[145] Značajna je i mjera u kojoj mediji objavljuju izjave, kao i status, položaj i nivo organa ili osobe koja daje izjavu.^[146] Odsustvo namjere lica da ugrozi pretpostavku nevinosti nije značajno prilikom ove procjene.

b) Objavljivanje informacija o postupku koji je u toku – zaštita zajemčena članom 8

Kao što smo objasnili, članom 6 st. 2 organi se ne mogu spriječiti da javnost obaviještavaju o krivičnim istragama koje su u toku. Prema članu 6 st. 2, lični podaci osumnjičenog mogu se podijeliti i njegova se fotografija može objaviti bez povrede pretpostavke nevinosti dok god se podaci i fotografije dijele bez ikakve ocjene ili prejudiciranja krivice.^[147] Međutim, čak i kada se ne otvara pitanje povrede člana 6 st. 2, objavljivanje ovih podataka može predstavljati zadiranje u član 8. Kako bi se izbjeglo kršenje člana 8, objavljivanje ovih ličnih podataka mora biti sprovedeno u skladu sa zakonom, težiti ostvarenju legitimnog cilja i smatrati se srazmjernim sredstvom za ostvarenje tog legitimnog cilja.

i) Legitimni cilj

Objavljivanje ličnih podataka u kontekstu krivičnog postupka može se smatrati načinom za ostvarenje legitimnog cilja istrage i gonjenja krivičnog djela. Na primjer, fotografija i lični podaci optuženog mogu se objaviti kako bi doprinjeli

[143] *Algirdas Butkevičius protiv Litvanije*, presuda izrečena 14. juna 2022, predstavka br. 70489/17, st. 52–53 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[144] *Y. B. i drugi protiv Turske*, presuda izrečena 28. oktobra 2004, predstavke br. 48173/99 i 48319/99.

[145] *Algirdas Butkevičius protiv Litvanije*, presuda izrečena 14. juna 2022, predstavka br. 70489/17, st. 51 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[146] *Gutsanovi protiv Bugarske*, presuda izrečena 15. oktobra 2013, predstavka br. 34529/10, st. 199–201 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji); *Algirdas Butkevičius protiv Litvanije*, presuda izrečena 14. juna 2022, predstavka br. 70489/17, st. 50–53 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[147] *Y. B. i drugi protiv Turske*, presuda izrečena 28. oktobra 2004, predstavke br. 48173/99 i 48319/99, st. 47.

prikupljanju dodatnih informacija značajnih za tekuću istragu, utvrđivanju da li su izvršena još neka krivična djela ili ulaženju u trag osumnjičenom. Pored toga, može se smatrati da objavljivanje ovih informacija doprinosi spriječavanju izvršenja novih krivičnih djela i zaštiti prava i sloboda drugih, budući da odvraća javnost od prilaženja i kontakata sa osumnjičenim.^[148]

Mora se, međutim, obezbjediti da objavljivanje fotografije u kontekstu izvještavanja o krivičnom postupku služi ostvarenju nekog informativnog ili istražnog cilja. Na primjer, kada je optuženi već u pritvoru, pokazivanje njegove fotografije ne može se opravdati pozivanjem na cilj zaštite javnosti od tog lica ili traženjem pomoći od javnosti da mu se uđe u trag.^[149] Ova se situacija razlikuje od one u kojoj je osumnjičeni pušten na slobodu uz jemstvo ili, na primjer, nije poznato gdje se nalazi.^[150]

Pored toga, može se smatrati da objavljivanje ličnih informacija služi ostvarenju cilja smanjenja ili obeshrabrivanja nepoštovanja građanskih pravila i propisa. To je, na primjer, slučaj kada se objavljuju imena i prezimena / nazivi, adrese i finansijski podaci velikih poreskih dužnika kako bi se javnost odvratila od nepoštovanja poreskih propisa, a ljudi ohrabрили da plaćaju porez.^[151]

ii) Srazmjernost

Sljedeći se faktori moraju uzeti u obzir prilikom ocjenjivanja da li je objavljivanje informacija neophodno u demokratskom društvu i da li predstavlja srazmjerno sredstvo za ostvarenje opisanih legitimnih ciljeva:^[152]

- » Stepenu u kojem objavljivanje informacija predstavlja mjeru usmjerenu na pojedinca ili predstavlja dio opšteg aranžmana. Veća je vjerovatnoća da će usvajanje opštih mjera u okviru šireg

---

[148] *Margari protiv Grčke*, presuda izrečena 20. juna 2023, predstavka br. 36705/16, st. 47–49 i 52 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[149] *Khuzhin i drugi protiv Rusije*, presuda izrečena 23. oktobra 2008, predstavka br. 13470/02, st. 117.

[150] *Margari protiv Grčke*, presuda izrečena 20. juna 2023, predstavka br. 36705/16 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[151] *L. B. protiv Mađarske*, presuda Velikog vijeća izrečena 9. marta 2023, predstavka br. 36345/16, st. 108–114 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[152] *L. B. protiv Mađarske*, presuda Velikog vijeća izrečena 9. marta 2023, predstavka br. 36345/16, st. 118–122 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

zakonodavnog aranžmana o objavljivanju informacija o ljudima koji se nalaze u unaprijed definisanim situacijama biti srazmjerno nego što će to biti mjere usmjerene na određene pojedince.

- » Da li objavljivanje informacija podliježe vremenskom ograničenju.
- » Stepenu u kojem se radi o posebno važnom aspektu identiteta lica, na primjer:
  - » Intimne informacije, kao što su podaci o zdravstvenom stanju, seksualnoj orijentaciji i vjerskim ubjeđenjima, treba da uživaju viši stepen zaštite.
  - » Finansijski podaci nekog lica se ne smatraju intimnim detaljima njegovog života i ne iziskuju viši stepen zaštite.
- » Posljedice objavljivanja informacija o privatnom životu nekog lica, na primjer, mjera u kojoj je objavljivanje tih informacija kod njega izazvalo osjećanja nesigurnosti, poniženja i isključenosti iz javnog života.
- » Nivo javnog interesovanja za djeljenje informacija i ozbiljnost pitanja o kojem je riječ, na primjer, težina krivičnog djela ili povreda građanskih propisa koju objavljivanje informacija nastoji da odvrati.
- » Sredstvo širenja informacija, na primjer, obično se smatra da objavljivanje informacija u štampi ima manje efekta nego objavljivanje informacija na internetu.
- » Veličina publike koja pristupa sredstvu korišćenom za objavljivanje informacija.
- » Postojanje procesnih jemstava, na primjer, obavještanje lica da će informacije o njemu ili njegove fotografije biti objavljene, davanje prilike licu da se usprotivi objavljivanju ili davanje prava da izjavi žalbu u kojoj će tvrditi da su mu prekršena prava zajemčena članom 8.

Za svaku ocjenu srazmjernosti značajna su i sljedeća načela prava o zaštiti podataka:^[153]

- » **Ograničenje svrhe:** Svaka obrada ličnih podataka mora se vršiti radi ostvarenja neke konkretne, jasno definisane svrhe i samo radi ostvarenja dodatnih svrha koje su u skladu sa prvobitnom potrebom.
- » **Minimizacija podataka:** Objavljeni lični podaci moraju biti adekvatni, relevantni i ograničeni na ono što je neophodno u vezi sa svrhama zbog kojih se obrađuju.

---

[153] *L. B. protiv Mađarske*, presuda Velikog vijeća izrečena 9. marta 2023, predstavka br. 36345/16, st. 123 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

- » **Tačnost podataka:** Moraju postojati zakonska procesna jamstva za ispravku i reviziju podataka imajući u vidu da netačne informacije u javnim registrima mogu naštetiti ugledu lica na koja se podaci odnose.
- » **Ograničenje pohranjivanja:** Lične podatke je najbolje čuvati u obliku koji omogućuje identifikaciju lica na koja se podaci odnose samo onoliko dugo koliko je neophodno za ostvarenje svrha zbog kojih su podaci obrađeni. Prvobitna zakonita obrada tačnih podataka može vremenom postati nesaglasna sa članom 8 kada ti podaci nijesu više neophodni za ostvarenje svrha zbog kojih su obrađeni.

Primjena navedenih načela u kontekstu krivičnog postupka

Objavljivanje i obrada ličnih podataka vezanih za krivične optužbe iziskuju viši nivo zaštite budući da su u pitanju posebno osjetljivi podaci. Kada se osjetljivi podaci objavljuju u kontekstu tekućeg krivičnog postupka ili u kontekstu istrage krivičnih djela, od ključnog je značaja da objavljeni podaci tačno odražavaju situaciju i optužbe protiv optuženog, pri čemu treba voditi računa i o poštovanju pretpostavke nevinosti.

c) Pravo na javnu raspravu zajemčeno članom 6 st. 1

Članom 6 Konvencije jemči se pravo na „pravičnu i javnu raspravu“.

Pravo na „javnu raspravu“ i načelo javnosti iz člana 6 sadrže dva aspekta: održavanje javnih rasprava (o čemu detaljnije govorimo dolje u tekstu) i javno izricanje presuda (o čemu detaljnije govorimo u narednom odjeljku ove publikacije).^[154]

Javni karakter postupka predstavlja osnovno načelo u svakom demokratskom društvu. Ono je od ključnog značaja za omogućavanje javne kontrole nad sprovođenjem pravde i očuvanje povjerenja u sudove.^[155] Da bi zahtjev vezan za javnost rasprava bio poštovan, javnost mora biti u mogućnosti da dobije informacije o datumu, vremenu i mjestu rasprave, a mjesto na kojem se rasprava održava mora biti lako dostupno javnosti.^[156] Javni karakter sudskog postupka može, međutim, da izazove zabrinutost u pogledu zaštite povjerljivosti ličnih

[154] *Sutter protiv Švajcarske*, presuda izrečena 22. februara 1984, predstavka br. 8209/78, st. 27.

[155] *Riepan protiv Austrije*, presuda izrečena 14. novembra 2000, predstavka br. 35115/97, st. 27.

[156] *Riepan protiv Austrije*, presuda izrečena 14. novembra 2000, predstavka br. 35115/97, st. 29.

podataka nekog lica, koji će možda biti objelodanjeni ili će se o njima govoriti na javnoj raspravi. Nacionalni organi moraju da ostvare pravičnu ravnotežu između zaštite javnog karaktera postupka u skladu sa članom 6, sa jedne, i zaštite interesa strane u postupku ili trećeg lica za očuvanje povjerljivosti njegovih podataka u skladu sa članom 8, sa druge strane.^[157] To može podrazumijevati: i) ograničavanje vrste i obima podataka objelodanjenih na raspravi; ili ii) u određenim okolnostima, države mogu smatrati da je neophodno da sud raspravu održi iza zatvorenih vrata.

i) Ograničavanje informacija koje se objelodanjuju tokom rasprave

---

Prihvatanje ličnih i osjetljivih podataka kao dokaza na javnoj raspravi može predstavljati zadiranje u član 8 Konvencije, budući da podrazumijeva objelodanjivanje tih informacija javnosti.

Da bi objelodanjivanje ličnih podataka u ovom kontekstu bilo u skladu sa članom 8, ono mora biti u skladu sa zakonom, služiti ostvarenju legitimnog cilja i biti u najvećoj mogućoj mjeri ograničeno na ono što je nužno potrebno zbog konkretnih odlika postupka i činjeničnog stanja.^[158]

Legitimni cilj

Objelodanjivanje ličnih podataka tokom javnog postupka, čak i osjetljivih zdravstvenih podataka, može biti nužno radi ostvarenja legitimnog cilja zaštite prava i sloboda drugih. To se naročito odnosi na pravo izvođenja dokaza kojima se potkrijepljuju navodi pred sudom.^[159] Nastojanje da se ostvari ovaj cilj iziskuje objelodanjivanje dovoljno informacija kako bi se sudija u potrebnoj mjeri upoznao sa predmetom kako bi mogao da odlučuje o meritumu i kako bi se obezbjedilo nesmetano sprovođenje sudske postupka.^[160]

---

[157] *C. C. protiv Španije*, presuda izrečena 6. oktobra 2009, predstavka br. 1425/06, st. 35.

[158] *L. L. protiv Francuske*, presuda izrečena 10. oktobra 2006, predstavka br. 7508/02, st. 45 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[159] *L. L. protiv Francuske*, presuda izrečena 10. oktobra 2006, predstavka br. 7508/02, st. 40 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[160] *C. C. protiv Španije*, presuda izrečena 6. oktobra 2009, predstavka br. 1425/06, st. 29.

Srazmjernost

Prilikom određivanja mjere u kojoj je objelodanjivanje ličnih podataka „nužno potrebno” zbog činjenica i odlika predmeta, potrebno je uzeti u obzir vrstu ličnih podataka o kojima je riječ, karakter postupka i mjeru u kojoj su podaci od odlučujućeg značaja za odluku o predmetu. Na primjer, smatra se da je zaštita osjetljivih ili posebnih kategorija podataka, kao što su podaci o zdravstvenom stanju, od suštinskog značaja i da ti podaci treba da uživaju viši stepen zaštite.^[161] S druge strane, određene vrste postupaka, na primjer, porodični sporovi i brakorazvodne parnice, nameću sudovima obavezu da se upoznaju sa najintimnijim privatnim informacijama lica i tako zadiru u njihov privatni i porodični život kako bi odlučili o datom sporu.^[162]

Kada se smatra da je objelodanjivanje osjetljivih podataka neophodno, ono mora biti ograničeno na ono što je nužno potrebno za odluku o predmetu. Ključni test jeste: (i) da li sudija ima dovoljno saznanja da riješi predmet bez objelodanjivanja osjetljivih informacija; i (ii) da li bi sudija došao do istog zaključka da su osjetljivi podaci objelodanjeni i da nijesu objelodanjeni.^[163]

ii) Rasprave iza zatvorenih vrata

Obaveza održavanja javne rasprave podliježe nekim dozvoljenim izuzecima. U nekim okolnostima je možda neophodno isključiti javnost i štampu iz rasprave

---

[161] *L. L. protiv Francuske*, presuda izrečena 10. oktobra 2006, predstavka br. 7508/02, st. 44 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[162] *L. L. protiv Francuske*, presuda izrečena 10. oktobra 2006, predstavka br. 7508/02, st. 45 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[163] Uporedi presudu u predmetu *L. L. protiv Francuske*, izrečenu 10. oktobra 2006, predstavka br. 7508/02 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji), sa presudom u predmetu *C. C. protiv Španije*, izrečenom 6. oktobra 2009, predstavka br. 1425/06. U prvom predmetu je ESLJP zaključio da je objelodanjivanje osjetljivih zdravstvenih podataka bilo protivno članu 8 budući da ti podaci nijesu bili neophodni za rješenje slučaja. Odluka domaćih sudova da odobre razvod bila je zasnovana na nizu dokaza, konkretno – na svjedočenju svjedoka, te je ESLJP zaključio da bi sudovi izveli isti zaključak čak i da su sporni dokazi proglašeni neprihvatljivim. U drugom predmetu je ESLJP zaključio da objelodanjivanje zdravstvenih podataka podnosioca predstavke nije bilo protivno članu 8. Ovaj se predmet odnosio na isplatu naknade zbog nesposobnosti podnosioca predstavke da radi (te njegovog zdravstvenog stanja/istorije). Njegov zdravstveni karton je, dakle, sadržao informacije koje su predstavljale predmet postupka i bilo je neophodno objelodaniti ih kako bi sud razmotrio predmet i odlučio o njemu.

kako bi se zaštitilo pravo na privatni život učesnika u postupku. Možda će biti neophodno ograničiti pravo na prisustvo kako bi se zaštitila opšta pravičnost postupka u skladu sa članom 6. To je, na primjer, slučaj kada je mogućnost strana u postupku da djelotvorno učestvuju u raspravi osujećena jer je rasprava otvorena za javnost.^[164]

Prema članu 6 st. 1:

[...] štampa i javnost mogu se isključiti s cijelog ili s dijela suđenja [...] kada to zahtijevaju interesi maloljetnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u mjeri koja je, po mišljenju suda, nužno potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla da naškodi interesima pravde.

Otvoreni i javni karakter postupka je moguće ograničiti čak i u kontekstu krivičnog postupka, kada je veći naglasak na potrebi za javnošću, kako bi se, na primjer, zaštitila bezbjednost svjedoka ili podstakla slobodna razmjena informacija i mišljenja u interesu pravde.^[165]

Neophodno je, međutim, dokazati da je odluka o održavanju cijele ili dijela rasprave iza zatvorenih vrata nužna, imajući u vidu sve okolnosti predmeta.^[166] Relevantne okolnosti obuhvataju uzrast i ranjivost lica o kome je riječ. Takođe treba imati u vidu mjeru u kojoj će strane u postupku morati iskreno da govore o izuzetno ličnim stvarima bez straha od javne znatiželje ili komentara kako bi sudija usvojio odluku zasnovanu na svim činjenicama i tačno shvatio sve relevantne informacije.^[167] U tom bi kontekstu državama moglo biti dozvoljeno i da polaze od opšte pretpostavke u korist rasprava iza zatvorenih vrata za određene kategorije

---

[164] *T. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 16. decembra 1999, predstavka br. 24724/94 – u ovom predmetu je krivično suđenje podnosiocu predstavke – djetetu privuklo veliko interesovanje medija i javnosti i utvrđeno je da podnosilac predstavke ne može djelotvorno da učestvuje u krivičnom postupku pokrenutom protiv njega, protivno njegovom pravu na pravično suđenje zajemčenom članom 6 st. 1. ESLJP je utvrdio da je načinom održavanja rasprave trebalo obezbijediti da se njegova osjećanja zastrašenosti i inhibiranosti svedu na najmanju moguću mjeru, tako što bi sud, na primjer, selektivno dozvoljavao prisustvo.

[165] *B. i P. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. aprila 2001, predstavke br. 36337/97 i 35974/97, st. 37 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[166] *Kilin protiv Rusije*, presuda izrečena 11. maja 2021, predstavka br. 10271/12, st. 111–112; *Martinie protiv Francuske*, presuda Velikog vijeća izrečena 12. aprila 2006, predstavka br. 58675/00, st. 40.

[167] *B. i P. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. aprila 2001, predstavke br. 36337/97 i 35974/97, st. 38 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

predmeta, kao što su, na primjer, predmeti u koje su umješana djeca, kako bi se zaštitili interesi maloljetnika, privatni život strana u postupku i opšta pravičnost postupka.^[168]

Međutim, od ključnog je značaja da postoje procesna jamstva koja omogućavaju zahtjevanje sudske revizije svake odluke o održavanju rasprave iza zatvorenih vrata i postojanje u najmanju ruku mogućnosti održavanje javne rasprave kada se tokom revizije utvrdi da je to neophodno.^[169]

Nasuprot tome, odluka o održavanju javne rasprave, a ne rasprave iza zatvorenih vrata može dovesti do kršenja prava nekog lica zajemčenih članom 8 ako javna rasprava uključuje razmatranje njegovih ličnih i osjetljivih podataka. Procesna jamstva su podjednako važna u ovom kontekstu. Kada neko lice podnese zahtjev za održavanje rasprave iza zatvorenih vrata, sudovi treba da sprovedu individualizovanu procjenu srazmjernosti kako bi utvrdili neophodnost javne rasprave i posljedičnog zadiranja u prava iz člana 8 podnosioca zahtjeva, imajući u vidu sve okolnosti predmeta. Ova individualizovana procjena srazmjernosti trebalo bi da teži ostvarivanju ravnoteže između značaja transparentnog postupka i značaja poštovanja povjerljivosti ličnih informacija. Sudovi treba da uzimaju u obzir mjeru u kojoj je za odluku o predmetu neophodno objelodaniti osjetljive informacije (kao što smo naveli gore u tekstu). Ograničenje obima ličnih podataka koji se objelodanjuju tokom postupka moglo bi biti način za očuvanje javnog karaktera postupka, a time bi se ograničio i efekat na prava lica zajemčena članom 8. Rasprava iza zatvorenih vrata se može smatrati neophodnom kada se objelodanjivanje ne može ograničiti (kao što smo pomenuli u prethodnom odjeljku).^[170] Ono što je važno iz perspektive člana 8 jeste da postoji postupak za valjano razmatranje ovih pitanja po prijemu zahtjeva za raspravu iza zatvorenih vrata, postupak na kraju kojeg će biti dat valjano obrazložen i opravdan odgovor na taj zahtjev.^[171]

---

[168] *B. i P. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. aprila 2001, predstavke br. 36337/97 i 35974/97, st. 39 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji); *Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 28. juna 1984, predstavke br. 7819/77 i 7878/77, st. 87–88.

[169] *B. i P. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. aprila 2001, predstavke br. 36337/97 i 35974/97, st. 39 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[170] *C. C. protiv Španije*, presuda izrečena 6. oktobra 2009, predstavka br. 1425/06.

[171] *Frāncu protiv Rumunije*, presuda izrečena 13. oktobra 2020, predstavka br. 69356/13, st. 62–75.

Pravo na ispitivanje zakonitosti lišenja slobode u skladu sa članom 5

Pitanja vezana za objavljivanje povjerljivih ili osjetljivih podataka mogu se pojaviti i u kontekstu postupaka vezanih za pravo na hitno ispitivanje zakonitosti lišenja slobode od strane suda zajemčeno stavom 4 člana 5.

Presuda u predmetu *A. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*^[172] pokazuje kako se dva pitanja o kojima smo već govorili u ovoj publikaciji u kontekstu člana 6 (ograničeno objelodanjivanje osjetljivog materijala tokom postupka i održavanje rasprava iza zatvorenih vrata) mogu otvoriti i u pogledu prava zaštićenih članom 5. Jedanaest podnosilaca predstavke je lišeno slobode u skladu sa proširenim ovlašćenjem koje je uvela Vlada UK, kada ministar osnovano vjeruje da prisustvo nekog lica u Ujedinjenom Kraljevstvu predstavlja rizik po nacionalnu bezbjednost i osnovano sumnja da je to lice međunarodni terorista.^[173]

Odluka o lišenju nekog lica slobode podlijegala je preispitivanju od strane Specijalne imigracione žalbene komisije (u daljem tekstu: SIAC) svakih šest mjeseci. SIAC je bila ovlašćena da razmotri dokaze koji su objavljeni (javni materijal) i osjetljive podatke koji nijesu mogli da se objelodane iz razloga nacionalne bezbjednosti (povjerljivi materijal). Lice lišeno slobode i njegov pravni tim imali su pristup javnom materijalu i mogli su ga komentarisati pisanim putem i na raspravi. Povjerljivi materijal je objelodanjan samo posebnom advokatu, kojeg je za svako lice lišeno slobode imenovao zamjenik ministra pravde. SIAC je održavala i javne rasprave i rasprave iza zatvorenih vrata. SIAC je na raspravama iza zatvorenih vrata razmatrala povjerljivi materijal, a posebni advokat je mogao da podnosi procesne i materijalne podneske u ime lica lišenog slobode. Posebnom advokatu bez dozvole suda više nije bio dozvoljen nikakav kontakt sa licem lišenim slobode ili njegovim advokatima nakon što bi ostvario uvid u povjerljivi materijal.

SIAC je odbila žalbe koje su podnosioci predstavke izjavili zbog lišenja sloboda. Podnosioci predstavke su pokrenuli postupke u kojima su osporavali razne stvari, uključujući usaglašenost postupka pred SIAC sa članom 5 st. 4 Konvencije, tvrdeći da je postupak nepravičan jer im nijesu objelodanjeni svi dokazi protiv njih.

---

[172] *A. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda Velikog vijeća izrečena 19. februara 2009, predstavka br. 3455/05.

[173] Vlada UK je u skladu sa članom 15 Konvencije izdala obavještenje o odstupanju od člana 5 st. 1 Konvencije.

ESLJP je prihvatio da je u vrijeme o kojem je riječ postojala hitna potreba da se stanovništvo UK zaštiti od terorističkih napada, kao i snažan javni interes da se prikupe informacije o Al-Kaidi, a da se pritom očuva tajnost izvora. Ovo je moralo da se odmjeri u odnosu na prava podnosioca predstavke zajemčena članom 5 st. 4 Konvencije.

ESLJP je zaključio da je od ključnog značaja da se objelodani što je više moguće informacija o tvrdnjama i dokazima protiv svakog podnosioca predstavke bez ugrožavanja nacionalne bezbjednosti ili bezbjednosti drugih. Kada objelodanjivanje svih informacija nije moguće, svaki podnosilac predstavke ipak mora da dobije priliku da djelotvorno osporava navode protiv sebe. SIAC, koja je predstavljala u potpunosti nezavisan sud, nalazila se u najboljem položaju da obezbjedi da nijednom podnosiocu predstavke ne bude bespotrebno uskraćen nikakav materijal, dok je posebni advokat predstavljao važnu, dodatnu mogućnost da se neutrališe nepravičnost prouzrokovana uskraćivanjem punog uvida u materijale i nepostojanjem potpunog, otvorenog kontradiktornog postupka. ESLJP je prihvatio da su tajnost i neobjelodanjivanje svih dokaza u pogledu svakog podnosioca predstavke bili opravdani i srazmjerni.

ESLJP je, međutim, utvrdio da posebni advokat nije mogao valjano da vrši svoju funkciju kada se javni materijal sastojao od pukih opštih tvrdnji, a odluka SIAC bila zasnovana na povjerljivom materijalu. Na primjer, javni materijal o određenim podnosiocima predstavke sadržao je dovoljno detaljne tvrdnje o, na primjer, kupovini konkretne telekomunikacione opreme, koje su podnosiocima predstavke omogućile da ih djelotvorno pobijaju. Nasuprot tome, kada je riječ o drugim podnosiocima predstavke koji su se suočavali sa tvrdnjama da su bili umješani u prikupljanje sredstava za terorističke grupe, dokazi o povezanosti prikupljenog novca i terorizma nijesu bili objelodanjeni, te oni nijesu mogli djelotvorno da osporavaju te navode.

Dakle, ključno jemstvo u ovom kontekstu jeste da licu moraju biti pružene dovoljne informacije o navodima protiv njega kako bi moglo da daje djelotvorna uputstva svom pravnom zastupniku.

d) Pravo na javno izricanje presude zajemčeno članom 6 st. 1

Prema članu 6 Konvencije, „presuda se izriče javno”.

Pravo na javno izricanje presude je samostalno pravo shodno članu 6 i odvojeno je od prava na javnu raspravu (o kojem smo govorili gore u tekstu). Dakle, ako je

rasprava neopravdano održana iza zatvorenih vrata, javno izricanje presude se ne može iskoristiti kako bi se ispravila povreda prava na javnu raspravu.^[174]

i) Šta se podrazumijeva pod javnim izricanjem presude?

Izraz „izriče javno“ ne mora se bukvalno tumačiti, što znači da presude ne moraju naglas da se pročitaju u sudnici. Postoji određeni stepen fleksibilnosti u pogledu načina izricanja presude. Međutim, potpuno skrivanje cijele sudske odluke od javnosti vjerovatno nikad neće biti opravdano.^[175]

Oblik javnosti koji iziskuje član 6 st. 1 zavisi od okolnosti predmeta i konkretnih karakteristika postupka. Taj se oblik mora ocijeniti u svjetlu opšteg cilja odredbe – obezbjediti javnu kontrolu nad pravosuđem kako bi se doprinijelo zaštiti prava na pravično suđenje i obezbjedila zaštita od proizvoljnosti.^[176] Sudovi prilikom tumačenja i primjene prava na javnost zajemčenog članom 6 (o kojem govorimo dolje u tekstu) takođe moraju da imaju u vidu i zahtjeve iz člana 8.

Javnost bi u najmanju ruku trebalo da, opšte uzev, bude u mogućnosti da ostvari uvid makar u primjerke izreke presude. Pojam javnog izricanja presude, dakle, može da obuhvata pohranjivanje teksta presude u pisarnici suda ili njegovo postavljanje na internet stranicu gdje svi mogu da mu pristupe.^[177] Javno izricanje presude u krivičnom kontekstu može obuhvatati čitanje krivične sankcije na javnom pretresu, a potom pohranjivanje obrazloženja odluke u pisarnici suda, pri čemu pročitani tekst o krivičnoj sankciji treba da sadrži dovoljno informacija o optužbi, proglašenju krivice, postojanju otežavajućih okolnosti i izrečenoj kazni.^[178]

Prirada postupka u cjelini značajna je za utvrđivanje da li je zahtjev vezan za javno izricanje presude ispoštovan. To obuhvata godine života i ugroženost strana u postupku, da li je neki državni organ strana u postupku i mjeru u kojoj se svaka faza postupka javno odvijala.

---

[174] *Artemov protiv Rusije*, presuda izrečena 3. aprila 2014, predstavka br. 14945/03, st. 109.

[175] *Raza protiv Bugarske*, presuda izrečena 11. februara 2010, predstavka br. 31465/08, st. 53.

[176] *Preto i drugi protiv Italije*, presuda izrečena 8. decembra 1983, predstavka br. 7984/77, st. 21 i 26; *Raza protiv Bugarske*, presuda izrečena 11. februara 2010, predstavka br. 31465/08, st. 53.

[177] *Preto i drugi protiv Italije*, presuda izrečena 8. decembra 1983, predstavka br. 7984/77, st. 27–28.

[178] *Crociani i drugi protiv Italije*, odluka usvojena 18. decembra 1980, predstavke br. 8603/79, 8722/79, 8723/79 i 8729/79.

Na primjer, u slučajevima u kojima se pojedinci spore o starateljstvu nad djecom i kada je već utvrđeno da je opravdano održati raspravu iza zatvorenih vrata, pristup sudskim rješenjima i presudama koje sadrže privatne podatke o boravištu djece može biti ograničen samo na one koji mogu da dokažu interes da pristupe tim podacima.^[179] U tim okolnostima, sudovi bi u najmanju ruku trebalo da stave presude od posebnog interesa na raspolaganje široj javnosti.^[180] Nasuprot tome, kada je neki državni organ strana u postupku, potreba da presuda bude dostupna cjelokupnoj javnosti je veća, a manje je vjerovatno da će ograničenje pristupa onima koji imaju pravni interes za predmet biti u skladu sa članom 6.^[181] U kontekstu postupka protiv državnih organa posebno je važno da javnost (kao i strane u postupku) imaju pristup obrazloženju presude, a ne samo izreci.^[182]

Predmeti vezani za nacionalnu bezbjednost

Ponekad je u kontekstu predmeta vezanih za nacionalnu bezbjednost možda neophodno klasifikovati djelove presude koji se odnose na povjerljivi materijal kao tajnu. Međutim, potpuno skrivanje cjelokupne sudske odluke u takvom postupku od javnosti ne može se smatrati opravdanim. Države mogu da klasifikuju kao tajnu ili rediguju samo djelove odluka čije bi objelodanjivanje dovelo u pitanje nacionalnu bezbjednost ili bezbjednost drugih. One moraju da usvoje tehnike koje se mogu upotrebiti kako bi se otklonila opravdana bojazan u pogledu bezbjednosti bez potpunog uskraćivanja temeljnih procesnih garancija, kao što je javno izricanje sudskih odluka.^[183]

---

[179] *B. i P. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. aprila 2001, predstavke br. 36337/97 i 35974/97, st. 47 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji). Vidi, takođe, presudu u predmetu *Sutter protiv Švajcarske*, izrečenu 22. februara 1984, predstavka br. 8209/78, gdje je ESLJP, imajući u vidu poseban karakter vojnog postupka, utvrdio da je zahtjev vezan za javno izricanje presude ispunjen, budući da je svako ko je imao dokazani interes mogao da ostvari uvid u nju ili dobije kopiju integralnog teksta presude Vojnog kasacionog suda. Činjenica da je niži sud održao javnu raspravu takođe je bila značajna.

[180] *B. i P. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. aprila 2001, predstavke br. 36337/97 i 35974/97, st. 47; *Sutter protiv Švajcarske*, presuda izrečena 22. februara 1984, predstavka br. 8209/78, st. 34 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[181] *Moser protiv Austrije*, presuda izrečena 21. septembra 2006, predstavka br. 12643/02, st. 101–103. Ovaj se predmet odnosio na preuzimanje starateljstva nad djetetom od strane države, za razliku od predmeta *B. i P. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. aprila 2001, predstavke br. 36337/97 i 35974/97 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji), u kojem se radilo o sporu između dva fizička lica.

[182] *Ryakib Biryukov protiv Rusije*, presuda izrečena 17. januara 2008, predstavka br. 14810/02.

[183] *Raza protiv Bugarske*, presuda izrečena 11. februara 2010, predstavka br. 31465/08, st. 53; *Vasil Vasilev protiv*

Rasprava u vezi sa tajnim nadzorom i presretnutim dokazima

Države mogu da ograniče i mjeru u kojoj se neka presuda objavljuje u kontekstu krivičnih suđenja u kojima su predočeni dokazi pridobijeni tajnim policijskim operacijama. Državama se priznaje legitimni interes da gone učinioce krivičnih djela i da možda moraju da preduzimaju mjere kako bi policijski metodi tajnog nadzora i istrage ostali tajni. U tom kontekstu, sudovima je dozvoljeno da ograniče pristup integralnom tekstu presude (uključujući obrazloženju) isključivo na strane u postupku ako bi objavljivanje obrazloženja odluke nanijelo štetu djelotvornom sprovođenju policijskih istražnih radnji i tajnog nadzora. Sudovi, međutim, i dalje moraju da izreku presude učine dostupnom javnosti, uključujući, na primjer, i informacije o optuženima, optužbama protiv njih i njihovoj pravnoj kvalifikaciji, zaključke o njihovoj krivici i kazni i nalogu da plate sudske troškove.^[184]

ii) Izricanje presude: ostvarivanje ravnoteže između pravičnog suđenja i zaštite podataka

Javno izricanje presude može da povrijedi prava na zaštitu ličnih podataka, fizički i moralni integritet, ugled i čast onih koji se pominju u presudi. Javno izricanje presude ne smije da zadire u ova prava više nego što je to neophodno za ostvarenje legitimnog cilja.

Kada se aktivira član 8?

U ovom kontekstu se zaštita člana 8 proteže ne samo na strane u postupku već i na sva treća lica čiji se identitet ili lični podaci pominju u presudi.^[185]

Član 8 se aktivira kada je neko lice identifikovano imenom i prezimenom u nekoj presudi uz informacije koje potpadaju pod lične podatke (opisane gore u tekstu) ili izjave koje narušavaju njegov ugled ili čast.^[186] Ovaj se član aktivira i

---

Bugarske, presuda izrečena 16. novembra 2021, predstavka br. 7610/15; *Fazliyski protiv Bugarske*, presuda izrečena 16. aprila 2013, predstavka br. 40908/05.

[184] *Welke i Bialek protiv Poljske*, presuda izrečena 1. marta 2011, predstavka br. 15924/05, st. 83–84.

[185] *Z. protiv Finske*, presuda izrečena 25. februara 1997, predstavka br. 22009/93; *Vicent Del Campo protiv Španije*, presuda izrečena 6. novembra 2018, predstavka br. 25527/13 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[186] *Vicent Del Campo protiv Španije*, presuda izrečena 6. novembra 2018, predstavka br. 25527/13 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji), gdje je podnosilac predstavke imenovan u presudi u kojoj je navedeno da je njegovo ponašanje predstavljalo psihičko zlostavljanje i mobing.

kada lice nije identifikovano imenom i prezimenom, ali je moguće identifikovati ga na osnovu drugih informacija objavljenih u presudi. Recimo, kada je u presudi navedeno da je osoba o čijim se ličnim podacima govori u presudi supruga ili drugi član porodice lica imenovanog u presudi, te ju je na osnovu te veze moguće identifikovati.^[187]

Međutim, podnosilac predstavke ne može da se pozove na član 8 i žaliti na gubitak ugleda koji je predstavljao predvidljivu posljedicu njegovih sopstvenih postupaka. Na primjer, neko lice ne može, opšte uzev, da se žaliti na povredu člana 8 jer je njegov ugled narušen zbog objavljivanja njegovog imena i prezimena u presudi kojom je ono osuđeno za krivično djelo ili u kojoj se utvrđuje da se ponašalo na način za koji je optuženo tokom građanskog postupka.^[188]

Legitimni cilj

Objavljivanje ličnih informacija značajnih za neku presudu može služiti ostvarenju legitimnog cilja obezbjeđivanja transparentnosti sudskog postupka, te očuvanja povjerenja javnosti u sudove.^[189] Objavljivanje informacija o nečijem ponašanju takođe može služiti ostvarenju cilja „zaštite prava i sloboda drugih“, budući da to potvrđivanje i objelodanjivanje činjenica predstavlja način naknade štete koju je žrtva tog ponašanja pretrpjela i da je u interesu valjanog sprovođenja pravde.^[190]

Srazmjernost

Kako bi se ocijenilo da li je neko zadiranje u član 8 srazmjerno u ovom kontekstu, neophodno je ispitati postoje li dovoljno uvjerljivi razlozi koji opravdavaju objelodanjivanje ličnih informacija. To obuhvata razmatranje da li je sud bio u

---

[187] *Z. protiv Finske*, presuda izrečena 25. februara 1997, predstavka br. 22009/93, gdje ime i prezime podnositeljke predstavke nijesu pomenuti u presudi, ali jesu pomenuti ime i prezime njenog supruga, usljed čega su prekršena njena prava na privatni i porodični život iz člana 8, jer se ona pominjala kao njegova „supruga“ i „nosilac virusa HIV“.

[188] *Vicent Del Campo protiv Španije*, presuda izrečena 6. novembra 2018, predstavka br. 25527/13, st. 41 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[189] *Vicent Del Campo protiv Španije*, presuda izrečena 6. novembra 2018, predstavka br. 25527/13, st. 45 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[190] *Vicent Del Campo protiv Španije*, presuda izrečena 6. novembra 2018, predstavka br. 25527/13, st. 45 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

mogućnosti da usvoji bilo kakve zaštitne mjere koje bi ograničile efekat na prava nekog lica na privatni i porodični život uz istovremeno poštovanje načela javnosti iz člana 6 st. 1.

Na primjer, sudovi mogu da anonimizuju presude tako što će izostaviti ime i prezime na osnovu kojih je moguće identifikovati neko lice i zamijeniti ih inicijalima. Takođe mogu da objave skraćenu verziju presude koja sadrži izreku i sve relevantne pravne analize, a da pritom ograniče pristup cijelom obrazloženju presude.^[191]

Države će prekršiti član 8 ako njihovi sudovi imaju mogućnost da preduzmu takve mjere, ali odluče da to ne učine bez uvjerljivog razloga.^[192] Sljedeći su faktori takođe značajni prilikom ocjenjivanja srazmjernosti u ovom kontekstu:

- » da li su lične informacije bili relevantne/ odlučujuće za zaključke u presudi;^[193]
- » efekat objelodanjivanja informacija na lice o kome se radi, uključujući efekat na njegovu ličnu i profesionalnu situaciju, čast i ugled, kao i mjera u kojoj bi to objelodanjivanje dovelo do njegove stigmatizacije ili izopštenja iz zajednice;^[194]
- » obim medijskog izvještavanja i javnog interesovanja za predmet i vjerovatni broj ljudi koji će pročitati presudu;^[195]
- » kada se u presudi pominje treće lice, da li su uspostavljena djelotvorna procesna jamstva, poput obavještanja lica o postupku i postojanja mehanizma koji mu omogućuje da prije objavljivanja presude zahtjeva da njegov identitet ili lične informacije ne budu objelodanjene.^[196]

---

[191] *Z. protiv Finske*, presuda izrečena 25. februara 1997, predstavka br. 22009/93; *Vicent Del Campo protiv Španije*, presuda izrečena 6. novembra 2018, predstavka br. 25527/13 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[192] *Vicent Del Campo protiv Španije*, presuda izrečena 6. novembra 2018, predstavka br. 25527/13 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji); *C. C. protiv Španije*, presuda izrečena 6. oktobra 2009, predstavka br. 1425/06.

[193] *Vicent Del Campo protiv Španije*, presuda izrečena 6. novembra 2018, predstavka br. 25527/13, st. 47 i 49 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[194] *Vicent Del Campo protiv Španije*, presuda izrečena 6. novembra 2018, predstavka br. 25527/13, st. 48 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[195] *Vicent Del Campo protiv Španije*, presuda izrečena 6. novembra 2018, predstavka br. 25527/13, st. 48 i 54 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[196] *Vicent Del Campo protiv Španije*, presuda izrečena 6. novembra 2018, predstavka br. 25527/13, st. 53 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

iii) Anonimizacija presuda

U ovom odjeljku je dat uporedni prikaz postupaka anonimizacije presuda koje određeni sudovi (kako na evropskom, tako i na domaćem nivou) sprovede kako bi obezbijedili da se objavljivanjem presuda ne zadire bespotrebno u prava zajemčena članom 8.

Evropski sud za ljudska prava

Sve informacije u postupcima pred Sudom su javne izuzev ako je taj sud odobrio anonimnost. Podnosilac predstavke može da zahtjeva od Suda da ne objelodani njegov identitet i dokumenta u postupku u obrascu predstavke ili što prije nakon što podnese predstavku. ESLJP, međutim, može i na sopstvenu inicijativu da odluči da ne objelodani identitet podnosioca predstavke. Podnosilac predstavke koji podnosi zahtjev za anonimnost mora pisanim putem da predoči razloge koji opravdavaju odstupanje od uobičajenog pravila javnosti podataka i da precizira kakav bi efekat objavljivanje presude Suda moglo imati na njega.

Poslovníkom Suda je takođe dozvoljeno podnošenje retroaktivnih zahtjeva za anonimnost. Ako podnosilac predstavke želi da podnese takav zahtjev, on mora da objasni razloge za zahtjev i precizira efekat objavljivanja, kao i da obrazloži zašto nije zahtjevao anonimnost u vrijeme trajanja postupka pred Sudom. Predsjednik Suda uzima u obzir objašnjenja podnosioca predstavke, nivo publiciteta koji je odluka već dobila, te da li je prikladno i praktično udovoljiti tom zahtjevu. Ako predsjednik Suda odobri zahtjev, on takođe utvrđuje korake koje treba preduzeti kako bi se podnosilac predstavke zaštitio od identifikacije.

Kako bi zaštitio privatni život nekog lica, predsjednik Suda takođe može „donijeti bilo koju drugu mjeru koju smatra nužnom ili poželjnom” s obzirom na bilo koje materijale koje Sud objavi kako bi osigurao poštovanje privatnog života.^[197]

---

[197] Pravilo br. 47 Poslovníka Suda od 23. juna 2023, dostupno na engleskom na: <https://t.ly/HKYxc>. Stav 12(a) Praktičnih uputstava o pokretanju postupka, koja je izdao predsjednik Suda u skladu sa članom 32 Poslovníka od 1. novembra 2003, koja su izmjenjena i dopunjena 22. septembra 2008, 24. juna 2009, 6. novembra 2013, 5. oktobra 2015, 27. novembra 2019, 25. januara 2021. i 1. februara 2022. Ova Praktična uputstva dopunjuju Pravila br. 45 i 47, dostupna na engleskom na: <https://t.ly/HKYxc>, str. 60–62. Praktična uputstva o zahtjevima za anonimnost koja je predsjednik Suda izdao u skladu sa Pravilom br. 32 Poslovníka 14. januara 2010, dostupna na engleskom na: <https://t.ly/HKYxc>, str. 73.

Sud pravde Evropske unije

SPEU poštuje zaštitu identiteta koju je odredio sud koji mu je uputio zahtjev. SPEU takođe može da odobri anonimnost u pogledu ličnih podataka na zahtjev suda koji mu je uputio zahtjev u okviru glavnog postupka ili na sopstvenu inicijativu. SPEU može da odobri zaštitu identiteta jednog ili više fizičkih ili pravnih lica kojih se postupak tiče.^[198]

SPEU u Praktičnim uputstvima^[199] stranama ukazuje na to da on po pravilu odlučuje o predmetima u anonimizovanom obliku kako bi obezbjedio zaštitu ličnih podataka. Strana u postupku koja želi da se ne otkriju njen identitet ili određeni podaci o njoj može da podnese zahtjev za anonimizaciju SPEU, koji potom odlučuje da li treba sprovesti potpunu ili djelimičnu zaštitu identiteta ili zadržati zaštitu identiteta koja je već sprovedena.

Zahtjev za anonimnost mora se podnijeti što je prije moguće tokom postupka budući da će biti mnogo teže sprovesti zaštitu identiteta nakon što je obavještenje o predmetu već objavljeno ili nakon što je zahtjev za prethodnu odluku već dostavljen zainteresovanim licima, oko mjesec dana nakon podnošenja zahtjeva SPEU.

Ujedinjeno Kraljevstvo

Sudstvo UK dosljedno obrađuje podatke u skladu sa propisima o zaštiti podataka. Međutim, pravo lica na koja se podaci odnose da pristupe svojim podacima u skladu sa britanskom Opštom uredbom o zaštiti podataka ne odnose se na lične podatke koje pravosuđe obrađuje prilikom vršenja sudskih funkcija.^[200]

Opšte je pravilo da je sudski postupak javan i da javnost i mediji imaju pravo da mu prisustvuju i da su mediji u mogućnosti da u potpunosti i ažurno izvještavaju o postupku. Svako ograničenje ovog opšteg pravila je izuzetno – ono mora da bude

---

[198] Član 95 Poslovnika SPEU od 25. septembra 2012, dopunjenog 18. juna 2013, 19. jula 2016, 9. aprila 2019. i 26. novembra 2019, dostupnog na hrvatskom na: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-10/tra-doc-hr-div-c-0000-2016-201608368-05_01.pdf.

[199] Stavovi 7–9 Praktičnih uputstava za stranke u vezi sa predmetima pred SPEU od 14. februara 2020, dostupno na hrvatskom na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020Q0214\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020Q0214(01)).

[200] Predsjednik Vrhovnog suda Engleske i Velsa i viši predsjednik sudova, „Judiciary and Data Protection: privacy notice”, dostupno na engleskom na: https://t.ly/qhG_j.

neophodno i srazmjerno.^[201] Ako su ovi uslovi zadovoljeni, sud može da ograniči objelodanjivanje ličnih podataka u presudi, održi raspravu iza zatvorenih vrata ili ograniči pristup sudskim spisima. Sve odluke o ograničenjima mogu se donositi samo tokom pravnog postupka.^[202]

Sud tokom krivičnog postupka može na sopstvenu inicijativu ili na zahtjev strane u postupku da ograniči izvještavanje o raspravi ili prisustvo javnosti na raspravi ili da uskrati objelodanjivanje informacija tokom inače javne rasprave. Strana u postupku mora što prije da podnese takav zahtjev pisanim putem i da se u njemu pozove na ovlaštenje suda da odstupa od opšteg pravila i obrazloži zašto je to neophodno. Na primjer, kada je riječ o ograničenju izvještavanja o određenim informacijama u krivičnom postupku, dok god su svjedoci živi i dok god su žrtve mlađe od 18 godina, strana mora obrazložiti zašto bi ta ograničenja unaprijedila kvalitet izvedenih dokaza ili nivo saradnje svjedoka/žrtve. Između ostalog je potrebno u obzir uzeti sljedeće faktore: prirodu i navodne okolnosti krivičnog djela, godine života svjedoka ili žrtve, društveno, kulturno i etničko porijeklo svjedoka ili žrtve. Informacije koje se ne smiju objaviti uključuju ime i prezime, adresu, obrazovnu instituciju koju pohađa ili mjesto gdje radi svjedok/žrtva.^[203]

U izuzetnim okolnostima, krivični postupak može biti održan iza zatvorenih vrata. Strana koja to zahtjeva mora da podnese zahtjev najmanje pet radnih dana prije suđenja, objasni zašto je neophodno postupak održati iza zatvorenih vrata i zašto druge mjere ne bi bile dovoljne. Neophodno je utvrditi da li postupak mora da se održi iza zatvorenih vrata kako ne bi došlo do osujećivanja ili onemogućavanja sprovođenja pravde. Argument da bi javni postupak posramio lice ili narušio njegov ugled nije dovoljan. Test se ne može zadovoljiti ako bi vođenje postupka iza zatvorenih vrata za posljedicu imalo nepravilno suđenje. Mediji imaju priliku da iznesu primjedbe.^[204]

---

[201] Pravosudni fakultet, „Reporting Restrictions in the Criminal Courts” (septembar 2022), str. 9, dostupno na engleskom na: <https://tinyurl.com/3endbhpk>.

[202] Predsjednik Vrhovnog suda Engleske i Velsa i viši predsjednik sudova, „Judiciary and Data Protection: privacy notice”, dostupno na engleskom na: https://t.ly/qhG_j.

[203] Član 45A, Zakon o maloljetnim učionicima krivičnog djela i dokazima u krivičnom postupku iz 1999. godine; pravilo 6.4 Pravila krivičnog postupka iz 2000. godine.

[204] Pravila 6.6–6.7 Pravila krivičnog postupka iz 2000. godine; Pravosudni fakultet, „Reporting Restrictions in the Criminal Courts”, 2022, str. 11–12, dostupno na engleskom na: <https://tinyurl.com/3endbhpk>.

Njemačka

Njemački Savezni ustavni sud može da obezbjedi pristup svojim spisima ili pruži informacije iz njih sljedećim licima:

- » javnim subjektima, u mjeri u kojoj je to neophodno za sprovođenje pravde (i iz drugih razloga); i
- » fizičkim licima i drugim nejavnim subjektima po okončanju postupka, pod uslovom da mogu da dokažu da imaju legitimni interes i da su interesi zaštite podataka trećih lica zaštićeni.

Uvid u spise predmeta dozvoljen je samo ako pružanje informacija iz spisa nije dovoljno da javni subjekt koji je podnio zahtjev ispuni svoje zadatke ili ako se time ne bi zadovoljili legitimni interesi fizičkog lica ili drugog nejavnog subjekta ili ako bi pružanje informacija iziskivalo nesrazmjerno veliki trud.

Kada tražene informacije nijesu dio spisa predmeta, strana koja je podnijela zahtjev mora da dokaže da je subjekt čiji su spisi u pitanju saglasan sa tim da joj budu prenijete te informacije.

Lični podaci koje Savezni ustavni sud čuva u svojim spisima zaštićeni su opštim propisima o zaštiti podataka. Lica na koja se podaci odnose imaju, dakle, pravo da pristupe svojim ličnim podacima i pravo da isprave netačne podatke. Međutim, brisanje ličnih podataka može se zahtjevati samo ako oni više nijesu potrebni (tj. sudski postupak je okončan, a zakonski rokovi za čuvanje podataka ne važe ili su istekli), ako su nezakonito obrađivani ili je povučena relevantna saglasnost.

i) Anonimizacija presuda i član 10 Konvencije

Ključni predmet u ovoj oblasti jeste nedavna presuda Velikog vijeća Suda u predmetu *Hurbain protiv Belgije*,^[205] o kojoj govorimo u odjeljku koji slijedi.

---

[205] *Hurbain protiv Belgije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. jula 2023, predstavka br. 57292/16 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

Poglavlje 5

Pravo na zaborav i pravo na brisanje

Pravo na zaborav

Veliko vijeće Suda nedavno je u presudi u predmetu *Hurbain protiv Belgije* razmatralo sadržaj „prava na zaborav” – odnosno prava na brisanje podataka – koje evoluirala, kao i njegov značaj za neko lice. Veliko vijeće je navelo da:

Uporedo sa razvojem tehnologije i komunikacionih alatki, sve veći broj ljudi godinama nastoji da zaštiti svoje interese u skladu sa takozvanim „pravom na zaborav”. Ono je zasnovano na interesu lica da izdejtstvuje brisanje ili mijenjanje, promjenu ili ograničenje pristupa informacijama iz prošlosti koje utiču na način na koji ga drugi sada percipiraju. Nastojeći da izdejtstvujju nestanak tih informacija, dotična lica žele da spriječe neograničeno suočavanje sa svojim ranijim postupcima ili javnim izjavama u raznoraznim kontekstima, kao što su, na primjer, traženje zaposlenja i poslovni odnosi.^[206]

Veliko vijeće je priznalo da lične informacije koje su objavljene i koje su neko vrijeme dostupne na internetu mogu imati dalekosežni negativni efekat na način na koji javno mnjenje percipira lice o kome je riječ.^[207] Postoje i druge opasnosti, poput rizika da gomilanje informacija može dovesti do kreiranja profila lica o kome je riječ, kao i da oni koji van konteksta čitaju onlajn članak steknu fragmentarnu i iskrivljenu sliku realnosti. Lice o kome se radi takođe se nalazi u stalnoj opasnosti, a usljed toga i u strahu, da se u svako doba može neočekivano suočiti sa svojom prošlašću.

[206] *Hurbain protiv Belgije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. jula 2023, predstavka br. 57292/16, st. 191 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[207] *Hurbain protiv Belgije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. jula 2023, predstavka br. 57292/16, st. 192 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

Veliko vijeće je ukazalo na to da pojam prava na zaborav ima brojne aspekte i da se i dalje razvija.^[208] Ono je takođe navelo da to pravo može u praksi da dovede do raznih mjera koje operateri programa za pretraživanje ili izdavači vijesti mogu da preduzmu.^[209] One se mogu odnositi bilo na sadržaj arhiviranog članka (na primjer, uklanjanje, mijenjanje ili anonimizaciju članka) bilo na ograničenja dostupnosti informacija.

U potonjem slučaju, ograničenja pristupa se mogu uvesti bilo preko programa za pretraživanje bilo od strane izdavača novina. Veliko vijeće je pojasnilo da će koristiti termin „uklanjanje” (*delisting*), koji označava mjere koje preduzimaju operateri programa za pretraživanje, i termin „deindeksiranje” (*deindexing*), koji označava mjere koje uvodi izdavač novina odgovoran za internet stranicu na kojoj je arhiviran članak o kojem je riječ.

U ovom se odjeljku usredsređujemo na istražni i sudski postupak. Predmeti u ovoj oblasti su se pojavili u dva široka konteksta. To su, prvo, predmeti koji su nastali zbog funkcionisanja krivičnog i građanskog sudskog sistema države i vođenja relevantne evidencije i, drugo, predmeti koji se odnose na novinare i novine, koji su nastali zbog sadržaja objavljenog o licima koja su (bila) predmet krivičnog, građanskog ili istražnog postupka. Ti ključni predmeti se zatim mogu svrstati u sljedeće kategorije:

- 1) lica koja su bila predmet istrage policije ili koja su osumnjičena ili optužena za izvršenje krivičnog ili građanskog djela;
- 2) lica koja su osuđena za neko djelo;
- 3) lica čije su podatke prikupile i sačuvale bezbjednosne službe;
- 4) lica koja su predmet novinarskih izvještaja jer su bila pod istragom, uhapšena ili osuđena.

Izvori prava na zaborav

Podnosioci predstavki Evropskom sudu koji su nastojali da izdejstvuju brisanje informacija o sebi u javnom domenu pozivali su se na član 8 – na pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života. Veliko vijeće je u presudi u predmetu *Hurbain* navelo da tvrdnja nekog lica da ima pravo na zaborav ne predstavlja samostalno

[208] *Hurbain protiv Belgije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. jula 2023, predstavka br. 57292/16, st. 194 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[209] *Hurbain protiv Belgije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. jula 2023, predstavka br. 57292/16, st. 175 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

pravo zaštićeno Konvencijom, te da se ono, u mjeri u kojoj je obuhvaćeno članom 8, može odnositi samo na određene situacije i informacije.^[210]

Veliko vijeće je u stavovima 17–80 presude navelo ključne međunarodne instrumente o pravu na zaborav. Oni obuhvataju neke ključne instrumente za zaštitu podataka o kojima govorimo u Dijelu 2 ove publikacije, kao što su Konvencija br. 108, Konvencija br. 108+ i OUZP.

Oni takođe obuhvataju instrumente koji se konkretno odnose na pravo na zaborav, kao što su:

Instrument Ujedinjenih nacija

- » Univerzalna deklaracija o arhivama sačinjena je na inicijativu Međunarodnog vijeća za arhive, a UNESCO ju je usvojio 10. novembra 2011. U ovoj neobavezujućoj deklaraciji data je definicija arhive, koja obuhvata sve evidentirane odluke, postupke i službene dokumente u svim formatima, uključujući na papiru i u digitalnom i audio-vizuelnom formatu. U njoj su navedene sljedeće dužnosti: obezbjediti (i) da se arhivskom građom upravlja i da se ona čuva u uslovima i na način kojim će se obezbjediti njena autentičnost, cjelovitost i upotrebljivost, i (ii) da je arhivska građa dostupna svima, poštujući pritom odgovarajuće propise i prava pojedinaca.

Instrumenti Savjeta Evrope

- » Preporuka Komiteta ministara br. R (2000) 13, kojom se državama preporučuje da usvoje propise o dostupnosti arhivske građe kojima se ostvaruje ravnoteža između suprotstavljenih zahtjeva za transparentnost i tajnost, zaštitu privatnosti i dostupnost istorijskih dokumenata.
- » Preporuka Komiteta ministara Rec (2003) 13 o pružanju informacija koje se odnose na krivične postupke putem medija, u kojoj se naglašava značaj medijskih izvještaja za informisanje javnosti o krivičnim postupcima, što doprinosi vidljivosti odvrćajuće funkcije krivičnog prava i javnoj kontroli funkcionisanja sistema krivičnog pravosuđa.

---

[210] *Hurbain protiv Belgije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. jula 2023, predstavka br. 57292/16, st. 199 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

- » Preporuka Komiteta ministara Rec (2012) o zaštiti ljudskih prava u pogledu programa za pretraživanje interneta. Iako se u njoj naglašava značaj programa za pretraživanje za upotrebljivost i dostupnost sadržaja na internetu, Komitet ministara također ukazuje na efekat koji programi za pretraživanje imaju na pravo na privatni život i zaštitu ličnih podataka usljed sveprisutnosti programa za pretraživanje i čuvanja podataka.

Pravni instrumenti i smjernice Evropske unije

- » Smjernice br. 5/2019 Evropskog odbora za zaštitu podataka o kriterijumima prava na zaborav u predmetima programa za pretraživanje u skladu sa OUZP, usvojene 7. jula 2020.
- » Smjernice o sprovođenju presude SPEU u predmetu *Google Španija*,^[211] usvojene 26. novembra 2014.

Značaj slobode izražavanja za pravo na zaborav

Novinari i novine pokušavaju da se oslone na slobodu izražavanja zajemčenu članom 10 kako bi se oduprli zahtjevima pojedinaca za brisanje ili, kao u predmetu *Hurbain*, anonimizaciju članaka. Sud u tim predmetima potvrđuje postojanje tenzija između članova 8 i 10 i razmatra da li su domaći sudovi utvrdili i u dovoljnoj mjeri razmotrili relevantne faktore tokom odlučivanja.

Veliko vijeće je u presudi u predmetu *Hurbain* naglasilo značaj slobode izražavanja.^[212] Ponovilo je da sloboda izražavanja predstavlja jedan od osnovnih temelja demokratskog društva i jedan od osnovnih uslova za njegovo napredovanje i za samoostvarenje svakog pojedinca. Po njegovom mišljenju, kada je riječ o slobodi štampe, iako štampa ne smije da pređe određene granice, naročito kada je riječ o ugledu i pravima drugih, ona je ipak dužna da saopštava informacije i ideje o svim stvarima od javnog interesa na način koji je u skladu sa njenim dužnostima i obavezama. Dakle, saopštavanje informacija nužno podrazumijeva dužnosti i obaveze, kao i granice koje štampa mora spontano sebi da nametne. Javnost također ima pravo da prima ove informacije i ideje. Štampa mora biti u stanju da igra ključnu ulogu „javnog psa čuvara” i moraju se predočiti naročito

[211] Presuda Velikog vijeća SPEU u predmetu C-131/12, *Google Spain SL and Google Inc v. Agencia Espanola de Proteccion de Datos and Gonzalez*, izrečena 13. maja 2014.

[212] *Hurbain protiv Belgije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. jula 2023, predstavka br. 57292/16, st. 176–179 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

snažni razlozi za svaku mjeru kojom se ograničava pristup informacijama koje javnost ima pravo da primi. Veliko vijeće je naglasilo da nije na Sudu, kao ni na nacionalnim sudovima, da štampi nametne svoje stavove o tome koje tehnike izvještavanja treba da koristi u konkretnom slučaju ili kako treba da obavlja svoju profesiju, uključujući način saopštavanja mišljenja ili informacija.

Veliko vijeće je posebno ukazalo na značaj čuvanja arhivske građe. Istaklo je da pored svoje primarne funkcije – uloge „javnog psa čuvara” – štampa ima i sekundarnu, takođe dragocjenu funkciju, da vodi arhivu koja sadrži vijesti koje su ranije objavljene i da ih stavi na raspolaganje javnosti.^[213] Internet arhive značajno doprinose očuvanju i dostupnosti vijesti i informacija. Digitalne arhive predstavljaju važan izvor za obrazovanje i istorijska istraživanja, naročito jer su lako dostupne javnosti i uglavnom besplatne. Ova funkcija štampe, kao i odgovarajući legitimni interes javnosti da pristupi arhivama, zaštićeni su članom 10.

Veliko vijeće je čak i u kontekstu objavljivanja kleveta konstatovalo da Sud smatra da sudski organi nemaju ulogu da mijenjaju istoriju tako što nalažu uklanjanje iz javnog domena svih tragova publikacija za koje je u ranijim pravosnažnim sudskim odlukama utvrđeno da predstavljaju neopravdane napade na ugled određenih pojedinaca.

Veliko vijeće je ukazalo na pojavu konsenzusa o značaju arhive štampe tokom posljednje decenije. U kontekstu obrade ličnih podataka na nivou Evropske unije, u OUZP se izričito navodi izuzetak od prava na brisanje ličnih podataka kada je obrada tih podataka neophodna za ostvarivanje prava na slobodu izražavanja i informisanje. Njome se države članice EU obavezuju da u domaćem zakonodavstvu predvide izuzetke ili odstupanja kada je riječ o obradi podataka u novinarske svrhe ako su ti izuzeci ili odstupanja neophodni za pomirenje prava na poštovanje ličnih podataka sa slobodom izražavanja i informisanja. U istom duhu, u kontekstu Savjeta Evrope, u obrazloženju Konvencije br. 108+ precizira se da izuzeci i ograničenja propisani članom 11 te konvencije treba naročito da važe u pogledu obrade ličnih podataka u novinskim arhivama i bibliotekama štampe.

Po mišljenju Velikog vijeća, budući da je uloga arhiva da obezbjede kontinuiranu dostupnost informacija koje su zakonito objavljene u određenom trenutku, opšte je pravilo da one moraju da ostanu autentične, pouzdane i potpune. Cjelovitost

---

[213] *Hurbain protiv Belgije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. jula 2023, predstavka br. 57292/16, st. 180 i 182–186 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

digitalnih arhiva bi trebalo da bude vodeće načelo na kojem se zasniva razmatranje svih zahtjeva za uklanjanje ili mijenjanje cijelog ili dijela arhiviranog člana koji doprinosi očuvanju sjećanja, naročito ako (kao što je to bio slučaj u predmetu *Hurbain*) zakonitost članka nikada nije bila dovedena u pitanje. Nacionalni organi moraju biti posebno obazrivi prilikom razmatranja zahtjeva za uklanjanje ili mijenjanje elektronske verzije nekog arhiviranog članka čija zakonitost nije dovedena u pitanje kada je prvi put objavljen, a koji se pozivaju na poštovanje privatnog života. Takvi zahtjevi iziskuju posebno razmatranje.

Analiza koju ESLJP sprovodi kada utvrđuje da li je došlo do povrede prava na zaborav

U svakom predmetu koji razmatra, Sud sprovodi svoju uobičajenu analizu kako bi utvrdio da li je prekršeno neko pravo zajemčeno Konvencijom. Ta analiza se sastoji od četiri faze tokom kojih utvrđuje:

- 1) da li je došlo do zadiranja;
- 2) da li je zadiranje bilo u skladu sa zakonom;
- 3) da li je zadiranje težilo ostvarenju legitimnog cilja; i
- 4) da li je zadiranje bilo srazmjerno legitimnom cilju čijem se ostvarenju težilo i da li su razlozi koje su nacionalni organi naveli kako bi opravdali zadiranje relevantni i dovoljni. Sud prilikom razmatranja ovih pitanja u obzir uzima polje slobodne procjene koje imaju nacionalni organi.

1) Da li je došlo do zadiranja?

Kada razmatra da li je došlo do zadiranja, Sud pridaje dužnu pažnju:

- 1) konkretnom kontekstu u kojem su informacije o kojima je riječ zabilježene i sačuvane;
- 2) prirodi evidencije; i
- 3) načinu na koji se ta evidencija koristi i obrađuje i rezultatima koji se mogu dobiti.^[214]

Sud, opšte uzev, zauzima širok pristup pitanju postojanja zadiranja. Kao što je navedeno u odjeljku 3 gore u tekstu, zaštita ličnih podataka je od suštinskog značaja za uživanje prava na poštovanje privatnog i porodičnog života, a prikupljanje,

[214] *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 13. februara 2020, predstavka br. 45245/15, st. 70.

pohranjivanje, mijenjanje, objelodanjivanje, korišćenje i objavljivanje informacija vezanih za privatni život nekog lica mogu predstavljati zadiranje u član 8.

Sud sa zanimanjem razmatra pitanja koja se sada otvaraju i koja se mogu ubuduće otvoriti u pogledu pohranjivanja i objelodanjivanja podataka o ćelijama i DNK, otisaka prstiju, fotografija i snimaka glasa. Veliko vijeće je u presudi u predmetu *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva*^[215] stao na stanovište da je zabrinutost lica zbog moguće upotrebe privatnih podataka koje su organi sačuvali legitimna i relevantna za odgovor na pitanje da li je došlo do zadiranja. Imajući u vidu brzi tempo tehnološkog razvoja u oblasti genetike i informacionih tehnologija, Sud ne može isključiti mogućnost da će u budućnosti interesi vezani za privatni život zajedno sa genetskim podacima imati negativan efekat na neki novi način ili na način koji se danas ne može precizno predvidjeti.

2) Da li je bilo koje zadiranje bilo u skladu sa zakonom?

Pitanje da li je zadiranje bilo „u skladu sa zakonom” nije se u značajnoj mjeri postavilo ni u jednom predmetu o pravu na zaborav. Sud je ili zaključivao da je zadiranje bilo u skladu sa zakonom ili da ovo pitanje treba razmotriti u fazi opravdanja zadiranja. Na primjer, Sud je u presudi u predmetu *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*^[216] naveo da pitanje da li je prikupljanje, čuvanje i korišćenje ličnih podataka podnosioca predstavke bilo u skladu sa zakonom blisko povezano sa širim pitanjem – da li je to zadiranje neophodno u demokratskom društvu. Dakle, Sud nije smatrao nužnim da odluči da li je zadiranje bilo „u skladu sa zakonom”. Sud je taj stav izneo i u presudi u predmetu *Gaughran*.^[217]

3) Da li je država dokazala postojanje legitimnog cilja?

Kada je riječ o legitimnim ciljevima, Sud lako prihvata da su sljedeći ciljevi legitimni:

- (a) Zaštita nacionalne bezbjednosti.^[218]
- (b) Otkrivanje i sprječavanje kriminala i zaštita prava i sloboda drugih.^[219]

[215] *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. decembra 2008, predstavke br. 30562/04 i 30566/04, st. 70–71 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[216] *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. januara 2019, predstavka br. 43514/15, st. 106–107.

[217] *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 13. februara 2020, predstavka br. 45245/15, st. 73.

[218] *Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske*, presuda izrečena 6. juna 2006, predstavka br. 62332/00, st. 87.

[219] *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. decembra 2008, predstavke br.

- (c) Postojanje nacionalnog registra seksualnih prestupnika u cilju sprječavanja kriminala i borbe protiv recidivizma, kao i lakše identifikacije prestupnika.^[220]
- (d) Potreba za vođenjem sveobuhvatne evidencije svih ukora, opomena, upozorenja, osuda, oslobađajućih presuda i ostalih sličnih informacija.^[221] Sud je jasno istakao da neselektivno i neograničeno prikupljanje podataka u kazenoj evidenciji vjerovatno nije u skladu sa zahtjevima iz člana 8 u odsustvu jasnih i detaljnih zakonskih propisa kojima se pojašnjavaju važeća jamstva i propisuju pravila kojima, se između ostalog, uređuju okolnosti u kojima se podaci mogu prikupljati, dužina njihovog pohranjivanja, svrhe u koje se mogu koristiti i okolnosti u kojima mogu biti uništeni.^[222]
- (e) Potreba za vođenjem DNK baze.^[223] Sud je i ovdje jasno istakao da se takve baze ne mogu voditi kao dio zlonamjernog pokušaja maksimalnog povećavanja broja podataka koji se u njima pohranjuju i perioda na koji se pohranjuju. Bez poštovanja potrebne srazmjernosti u odnosu na legitimni cilj dodijeljen ovim mehanizmima, nad njihovim prednostima bi pretegle teške povrede koje bi ti mehanizmi izazvali pravima i slobodama koje države u skladu sa Konvencijom moraju da jamče ljudima u svojoj nadležnosti.^[224]
- (f) Čuvanje biometrijskih podataka i fotografija radi otkrivanja, a time i sprječavanja kriminala. Prvobitno uzimanje ovih podataka ima za cilj povezivanje određenog lica sa konkretnim krivičnim djelom za koje je osumnjičeno. Čuvanje tih podataka teži ostvarenju šireg cilja – pomoći u identifikaciji lica koja bi mogla izvršiti neko krivično djelo u budućnosti.^[225]

30562/04 i 30566/04, st. 100 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji); *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. januara 2019, predstavka br. 43514/15, st. 108.

[220] *B. B. protiv Francuske*, presuda izrečena 17. decembra 2009, predstavka br. 5335/06, st. 58; *Gardel protiv Francuske*, presuda izrečena 17. decembra 2009, predstavka br. 16428/05, st. 63; *M. B. protiv Francuske*, presuda izrečena 17. decembra 2009, predstavka br. 22115/06, st. 50.

[221] *M. M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 13. novembra 2012, predstavka br. 24029/07, st. 199.

[222] *M. M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 13. novembra 2012, predstavka br. 24029/07, st. 199.

[223] *Aycaguer protiv Francuske*, presuda izrečena 22. juna 2017, predstavka br. 8806/12, st. 34.

[224] *Aycaguer protiv Francuske*, presuda izrečena 22. juna 2017, predstavka br. 8806/12, st. 34.

[225] *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 13. februara 2020, predstavka br. 45245/15, st. 75.

4) Da li su mjere koje je država preduzela bile srazmjerne legitimnom cilju koji je utvrđen i opravdan?

U sudskoj praksi se vodi prava bitka o pitanju srazmjernosti: da li je zadiranje srazmjerno legitimnom cilju čijem se ostvarenju teži i da li su razlozi koje nacionalni organi predočavaju kako bi opravdali zadiranje relevantni i dovoljni? Test srazmjernosti ne podrazumijeva utvrđivanje da li je mogao da se nametne manje restriktivni režim. Suštinsko pitanje jeste da li je zakonodavno tijelo postupalo u okviru polja slobodne procjene koje ima kada je usvajalo mjere i ostvarilo ravnotežu koju je ostvarilo.^[226]

Polje slobodne procjene

Kada je riječ o polju slobodne procjene, Sud primjenjuje sljedeći pristup u kontekstu predmeta u kojima država posjeduje informacije o nekom licu koje je bilo predmet istražnog ili sudskog postupka ili je osuđeno za neko krivično djelo:

Premda je na nacionalnim organima da izvrše početnu procjenu svih ovih faktora, konačna ocjena neophodnosti zadiranja ostaje podložna preispitivanju Suda, koji treba da utvrdi da li je saglasno zahtjevima Konvencije. Polje slobodne procjene, čija širina varira u zavisnosti od brojnih faktora, uključujući prirodu aktivnosti koje su ograničene i ciljeve zbog kojih su ograničenja uvedena, stoga u ovom kontekstu mora biti u načelu prepušteno državama. To polje je obično uže kada je pravo o kojem je riječ od ključnog značaja za djelotvorno uživanje intimnih ili ključnih prava od strane nekog lica. Kada je u pitanju posebno važan aspekt postojanja ili identiteta nekog lica, polje koje je dozvoljeno državi je ograničeno. Međutim, to polje slobodne procjene biće šire kada među državama članicama Savjeta Evrope nema konsenzusa bilo o relativnom značaju interesa o kojem je riječ bilo o najboljem načinu da se on zaštiti.^[227]

Kada je u pitanju posebno važan aspekt postojanja ili identiteta nekog lica, polje slobodne procjene koje je dozvoljeno državi je, opšte uzev, ograničeno.^[228]

---

[226] *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 13. februara 2020, predstavka br. 45245/15, st. 95.

[227] *M. K. protiv Francuske*, presuda izrečena 18. aprila 2013, predstavka br. 19522/09, st. 31.

[228] *Gardel protiv Francuske*, presuda izrečena 17. decembra 2009, predstavka br. 16428/05, st. 61.

Sud će ispitati državnu praksu država članica prilikom razmatranja širine polja slobodne procjene koju treba priznati državi u određenom predmetu. Podnosilac predstavke u predmetu *Gaughran* žalio se na povredu člana 8 zbog neograničenog čuvanja njegovog DNK profila, otisaka prstiju i fotografije u skladu sa opštom politikom čuvanja ličnih podataka svih lica osuđenih za krivično djelo za koje je predviđena kazna zatvora, tvrdeći da to predstavlja nesrazmjerno zadiranje. Sud je stao na stanovište da mali broj država koje je istražio ima režime čuvanja podataka na neograničeno vrijeme, ali da te države predstavljaju izrazitu manjinu.^[229] Većina država ima režime u kojima je period čuvanja podataka ograničen. Sud nije mogao da zaključi da je polje slobodne procjene tužene države u ovom predmetu prošireno u mjeri u kojoj je to ona tvrdila. Ujedinjeno Kraljevstvo je bilo jedna od rijetkih država članica Savjeta Evrope koja je dozvoljavala neograničeno čuvanje DNK profila, otisaka prstiju i fotografija osuđenih lica. Stepjen konsenzusa visokih država ugovornica suzio je polje slobodne procjene tužene države, naročito kada je riječ o čuvanju DNK profila. Sud je u presudi u predmetu *Gaughran* naglasio vezu između polja slobodne procjene i jemstava u domaćim sistemima za zaštitu od zloupotrebe, izjavivši da postojanje i funkcionisanje određenih jemstava postaje odlučujuće kada se država, davanjem sebi najšireg ovlašćenja neograničenog čuvanja, postavi na granicu polja slobodne procjene.^[230]

Kada je riječ o polju slobodne procjene u kontekstu novinskog izvještavanja, Veliko vijeće je u presudi u predmetu *Hurbain* izjavilo da je ranije zaključilo da će polje slobodne procjene koje države imaju u ostvarivanju ravnoteže između suprotstavljenih prava vjerovatno biti šire kada se radi o novinskim arhivama prošlih događaja, a ne o novinskom izvještavanju o aktuelnim događajima.^[231] Konkretno, dužnost štampe da postupa u skladu sa načelima odgovornog novinarstva tako što obezbjeđuje tačnost istorijskih umjesto prolaznih informacija koje objavljuje vjerovatno će biti stroža kada objavljivanje materijala nije hitno. Veliko vijeće je naglasilo da se ovi zaključci moraju tumačiti uz pridavanje dužne pažnje konkretnom kontekstu predmeta o kojem se radi. Veliko vijeće je naglasilo da je od ključnog značaja da se Konvencija tumači i primjenjuje na način koji prava zajemčena njome čini praktičnim i djelotvornim, a ne teorijskim i iluzornim. Sud bi mogao da postane prepreka

---

[229] *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 13. februara 2020, predstavka br. 45245/15, st. 82 i 84.

[230] *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 13. februara 2020, predstavka br. 45245/15, st. 88.

[231] *Hurbain protiv Belgije*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. jula 2023, predstavka br. 57292/16, st. 181 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

reformi ili poboljšanju Konvencije ako ne bi nastavio sa dinamičnim i evolutivnim pristupom njenom tumačenju i primjeni.

Srazmjernost

Ključni faktori koje Sud uzima u obzir kada ocjenjuje srazmjernost mjera za koje je utvrđeno da predstavljaju zadiranje u neko pravo iz Konvencije razmatraju se u okviru četiri široke kategorije lica koja smo gore identifikovali:

- 1) lica koja su predmet policijske istrage ili koja su osumnjičena ili optužena za izvršenje krivičnog djela;
- 2) lica koja su osuđena za krivično djelo;
- 3) lica čije su podatke prikupile i sačuvale bezbjednosne službe;
- 4) lica koja su bila predmet novinskih izvještaja jer su bila pod istragom, uhapšena ili osuđena.

Lica koja su predmet policijske istrage ili koja su osumnjičena ili optužena za izvršenje krivičnog djela

(a) *Da li je postojala goruća društvena potreba da se prikupe lični podaci?*

Kada je riječ o predmetima koji se odnose na lica koja su bila pod istragom ili osumnjičena ili optužena za neko krivično djelo, Sud razmatra da li je postojala goruća društvena potreba za prikupljanjem podataka o kojima je riječ. Podnosilac predstavke u predmetu *Catt*, koji je redovno učestvovao u javnim demonstracijama i koji je bivao hapšen, ali nikada nije bio osuđen, žalio se na povredu prava na privatnost iz člana 8 jer je policija sačuvala njegove podatke. Sud je potvrdio potrebu za prikupljanjem podataka, naročito u kontekstu lica koja su dio protestnih grupa poznatih po nasilnosti, te je prešao na razmatranje „goruće društvene potrebe”.^[232] Sud je naveo da se pitanje koje on treba da razmotri ne odnosi na to da li postoji „goruća društvena potreba” da policija uspostavi i vodi takvu bazu podataka. Sud je ovo pitanje razmotrio iz šire perspektive, te je zaključio da je kreiranje baze podataka težilo ostvarenju legitimnog cilja. Sud je u ovoj fazi razmatrao da li se prikupljanje i čuvanje ličnih podataka podnosioca predstavke moglo smatrati opravdanim prema Konvenciji. Sud je prihvatio da postoji goruća potreba da se prikupe lični podaci podnosioca predstavke. Složio se sa Vrhovnim sudom UK da policija zbog same prirode obavještajnih podataka prvo mora da ih

---

[232] *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. januara 2019, predstavka br. 43514/15, st. 116–118.

prikupi prije no što ocijeni njihovu vrijednost. Sud je u tom pogledu podsjetio da je policija otvoreno sakupila lične podatke o kojima je riječ. Sud se takođe složio da je policija imala očiglednu ulogu da prati proteste kada se znalo da aktivnosti te grupe mogu biti nasilne i potencijalno kriminalne. Čak i da sam podnosilac predstavke nije bio osumnjičen za neposredno učešće u kriminalnim aktivnostima grupe, bilo je opravdano da policija prikuplja njegove lične podatke budući da je odlučio da kontinuirano i javno podržava aktivnosti nasilne protesne grupe.

(b) *Da li je postojala goruća društvena potreba da se podaci sačuvaju?*

Dok je u presudi u predmetu *Catt* utvrdio da je postojala potreba za prikupljanjem podataka, Sud je stao na drugačije stanovište kada je riječ o potrebi čuvanja tih podataka. Sud je u ovoj presudi takođe zaključio da ne postoji goruća potreba da se sačuvaju podaci podnosioca predstavke.^[233] On je dijelio zabrinutost domaćeg suda da je potrebno biti oprezan pre zauzimanja drugačijeg stava u odnosu na policiju o tome koje će joj informacije vjerovatno pomoći da izvrši svoj zadatak. Sud je podvukao da njegov zaključak ne dovodi u pitanje činjenicu da je možda postojala goruća potreba da policija sačuva lične podatke podnosioca predstavke jedan određeni vremenski period nakon što ih je prikupila. Međutim, u odsustvu svih pravila kojima se određuje definitivni maksimalni rok, podnosilac predstavke je u potpunosti zavisio od pravovremene primjene izuzetno fleksibilnih mjera zaštite kojima se obezbjeđuje srazmjerno čuvanje njegovih podataka. Sud je zaključio da nužnost djelotvornih procesnih jemstava postaje odlučujuća kada država odluči da uspostavi takav sistem. Ta jemstva moraju da omogućе brisanje svih tih podataka nakon što njihovo dalje čuvanje postane nesrazmjerno. U načelu 2 o prikupljanju podataka u Preporuci R (87) 15 navodi se da prikupljanje podataka o licima isključivo zbog njihovog pripadništva određenim pokretima ili organizacijama koji nijesu zabranjeni zakonom treba da bude zabranjeno izuzev kada je ono apsolutno neophodno ili u cilju konkretne istrage. Sud je smatrao da država nije dokazala da je čuvanje podataka podnosioca predstavke, naročito u vezi sa mirnim protestom, bilo ni apsolutno neophodno niti u cilju konkretne istrage.

(c) *Potreba za jemstvima*

Sud je svjestan potrebe da u domaćem pravu postoje jemstva svaki put kada državni organi sačuvaju ili objelodane informacije o pojedincima. U presudi u predmetu *M. K. protiv Francuske*, u kome se podnosilac predstavke žalio na

---

[233] *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. januara 2019, predstavka br. 43514/15, st. 119 i 124.

povredu člana 8 zato što su podaci o njemu sačuvani u nacionalnoj bazi otisaka prstiju, Sud je zaključio da je potreba za jemstvima veća kada je riječ o zaštiti ličnih podataka koji se automatski obrađuju, naročito kada se ti podaci koriste u policijske svrhe.^[234] Konkretno, domaćim pravom treba obezbjediti da su ti podaci relevantni i da nijesu pretjerani u odnosu na svrhu zbog koje su pohranjeni, te da se čuvaju u obliku koji omogućuje identifikaciju lica na koja se odnose samo onoliko dugo koliko je to neophodno za ostvarenje svrhe zbog koje su pohranjeni. Domaće pravo takođe treba da sadrži odgovarajuće garancije o efikasnoj zaštiti ličnih podataka od zloupotrebe i pogrešne upotrebe.

Sud je u presudi u predmetu *Catt* utvrdio da je odsustvo djelotvornih jemstava naročito zabrinjavajuće jer lični podaci koji otkrivaju političke stavove zavređuju viši nivo zaštite.^[235] Sud je stao na stanovište da učešće u mirnom protestu uživa određenu zaštitu u skladu sa članom 11 Konvencije, kojim se takođe pruža posebna zaštita sindikatima, čijim je skupovima podnosilac predstavke prisustvovao. S tim u vezi je konstatovao da se definicija „domaćeg ekstremizma” u izjavi nacionalnog koordinatora odnosila na prikupljanje podataka o grupama i licima koja djeluju „izvan demokratskog procesa”. Dakle, čini se da policija nije poštovala sopstvenu definiciju kada je sačuvala podatke o povezanosti podnosioca predstavke sa mirnim, političkim skupovima. Ti događaji predstavljaju suštinski dio demokratskog procesa. Sud je već istakao opasnost od nejasnog pristupa obimu prikupljanja podataka u ovom predmetu. Smatrao je da odluke o čuvanju ličnih podataka podnosioca predstavke nijesu u obzir uzele viši nivo zaštite koji oni iziskuju budući da otkrivaju njegovo političko mišljenje, te da je njihovo čuvanje u tim okolnostima sigurno imalo odvrćajući efekat.

(d) Potreba da se obezbijedi da argumenti države nijesu ravni opravdavanju pohranjivanja podataka o cjelokupnom stanovništvu

Premda Sud prihvata da je širok dijapazon ciljeva u načelu „legitiman”, on pažljivo razmatra mjere koje državni organi zapravo preduzimaju kako bi ostvarili te ciljeve, uključujući da li su te mjere pretjerano širokog obima. Podnosilac predstavke u predmetu *M. K. protiv Francuske* žalio se na povredu člana 8 jer su njegovi lični podaci sačuvani u nacionalnoj bazi otisaka prstiju. Država je, između ostalog, tvrdila da će se čuvanjem njegovih ličnih podataka zaštititi njegovi interesi, jer će se isključiti njegova umješanost u slučaju da neko pokuša

[234] *M. K. protiv Francuske*, presuda izrečena 18. aprila 2013, predstavka br. 19522/09, st. 32.

[235] *Catt protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 24. januara 2019, predstavka br. 43514/15, st. 123.

da mu ukrade identitet. Sud je naveo da bi, pored činjenice da ovaj razlog nije izričito naveden u domaćim propisima, prihvatanje ovog argumenta na osnovu navodne garancije zaštite od potencijalne krađe identiteta u praksi bilo ravno opravdavanju pohranjivanja informacija o cjelokupnom stanovništvu Francuske, što bi definitivno bilo pretjerano i nerelevantno.^[236]

(e) Da li je period čuvanja ravan neograničenom čuvanju i da li podnosilac predstavke zaista ima mogućnost da zahtjeva brisanje podataka?

Kada državni organi tvrde da su preduzete mjere srazmjerne jer je čuvanje informacija vremenski ograničeno ili da podnosilac predstavke može da podnese zahtjev za brisanje podataka, Sud će prioritet dati sadržaju, a ne formi i razmotriće praksu koja se zaista odvija na domaćem nivou. Sud je u presudi u predmetu *M. K. protiv Francuske* zaključio da je pravo podnosioca predstavke da u svako doba podnese zahtjev za brisanje podataka sudu moglo da bude u sukobu sa interesima istražnih organa, za koje se tvrdilo da moraju da pristupaju bazi podataka koja sadrži što više referenci.^[237] Budući da su predmetni interesi bili suprotstavljeni, makar i dijelimično, brisanje, koje zapravo nije bilo pravo, predstavljalo je jemstvo koje je „teorijsko i iluzorno”, a ne „praktično i djelotvorno”. Sud je konstatovao da je čuvanje podataka pohranjenih u fajlu bilo vremenski ograničeno, ali da je trajalo 25 godina. Imajući u vidu svoj raniji zaključak da je vjerovatnoća da će zahtjevi za brisanje biti odobreni u najboljem slučaju hipotetička, dvadesetpetogodišnji rok je u praksi bio ravan neograničenom čuvanju ili u najmanju ruku, kako je podnosilac predstavke tvrdio, uobičajenom, a ne maksimalnom roku.

Slično tome, Sud je u presudi u predmetu *Brunet protiv Francuske*,^[238] koji se odnosio na pritužbu o pohranjivanju podataka o podnosiocu predstavke u bazi podataka o izvršenim krivičnim djelima iako je krivični postupak protiv njega obustavljen, utvrdio da podnosilac predstavke nije imao stvarnu mogućnost da zahtjeva brisanje informacija o sebi iz baze podataka, a da je rok čuvanja tih podataka – 20 godina – mogao da se uporedi ako ne sa neograničenim čuvanjem, onda u najmanju ruku sa normom, a ne sa maksimalnim zakonskim limitom. Sud je zaključio da je prekršen član 8.

---

[236] *M. K. protiv Francuske*, presuda izrečena 18. aprila 2013, predstavka br. 19522/09, st. 37.

[237] *M. K. protiv Francuske*, presuda izrečena 18. aprila 2013, predstavka br. 19522/09, st. 41–42.

[238] *Brunet protiv Francuske*, presuda izrečena 18. septembra 2014, predstavka br. 21010/10.

(f) *Potreba da se razmotri težina djela o kojem je riječ*

Za ocjenu srazmjernosti mjera prikupljanja ili čuvanja ličnih podataka relevantna je i težina djela o kojem je riječ. Sud je u presudi u predmetu *M. K. protiv Francuske* zaključio da je tužena država prekoračila svoje polje slobodne procjene budući da primjenom propisa o čuvanju otisaka prstiju lica koja su osumnjičena, ali ne i osuđena za izvršenje krivičnih djela u spornoj bazi podataka na podnosioca predstavke nije ostvarena pravična ravnoteža između suprotstavljenih javnih i privatnih interesa o kojima se radilo. Shodno tome, čuvanje podataka je moralo da se posmatra kao nesrazmjerno zadiranje u pravo podnosioca predstavke na privatni život i nije se moglo smatrati neophodnim u demokratskom društvu.

Sud je pritom stao na stanovište da se pored primarne funkcije baze podataka (da olakša napore usmjerene na pronalaženje i identifikaciju učinilaca teških krivičnih i drugih ozbiljnih djela) u uredbi o kojoj je riječ pominje i još jedna funkcija, konkretno – da olakša „krivično gonjenje, istragu i odlučivanje o predmetima podnijetim sudskom organu”, pri čemu nije precizirano da li je ova funkcija ograničena na teška krivična i druga ozbiljna djela.^[239] Njome su obuhvaćena i „lica koja su optužena u krivičnom postupku i čija je identifikacija potrebna”, te bi mogla da obuhvata faktički sva djela, uključujući i obične prekršaje, ako bi to u teoriji doprinjelo identifikaciji učinilaca krivičnih i ostalih djela preciziranih u uredbi. Okolnosti ovog predmeta, koji se odnosio na krađu knjiga i koji je bio obustavljen, ukazivale su na to da se ovaj instrument odnosi i na manja djela. Stoga se ovaj predmet veoma razlikovao od onih koji su se konkretno odnosili na teška djela, poput organizovanog kriminala^[240] ili seksualnih napada^[241].

(g) *Potreba povlačenja razlike između optuženih i osuđenih lica*

Sud priznaje da bi različito trebalo tretirati položaj optuženog i osuđenog lica. Sud je u presudi u predmetu *M. K. protiv Francuske*, između ostalog, kritikovao

---

[239] *M. K. protiv Francuske*, presuda izrečena 18. aprila 2013, predstavka br. 19522/09, st. 41.

[240] *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. decembra 2008, predstavke br. 30562/04 i 30566/04 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[241] *B. B. protiv Francuske*, presuda izrečena 17. decembra 2009, predstavka br. 5335/06; *Gardel protiv Francuske*, presuda izrečena 17. decembra 2009, predstavka br. 16428/05; *M. B. protiv Francuske*, presuda izrečena 17. decembra 2009, predstavka br. 22115/06.

uredbu o kojoj je riječ jer se u njoj nije povlačila razlika između toga da li je sud osudio lice o kome je riječ i da li je ono bilo čak i krivično gonjeno.^[242]

(h) *Opasnost od stigmatizacije ljudi koji su samo optuženi za neko krivično djelo*

Sud priznaje da čuvanje podataka ljudi koji su samo bili predmet istrage ili su samo optuženi za neko krivično djelo, ali nijesu za njega osuđeni, može ipak dovesti do njihove stigmatizacije ili pretpostavke da su zaista odgovorni za neko krivično djelo. Sud je u presudi u predmetu *S. i Marper* izrazio zabrinutost zbog stigmatizacije prouzrokovane činjenicom da su lica koja su se nalazila u položaju podnosioca predstavke, a koja nijesu bila osuđena za neko krivično djelo i koja su imala pravo na pretpostavku nevinosti, bila tretirana na isti način kao i osuđena lica.^[243] Sud je naglasio da svako lice ima pravo na pretpostavku nevinosti i da to obuhvata opšte pravilo da se nikakva sumnja u nevinost optuženog ne smije iskazati nakon što je on oslobođen krivice. Sud se složio sa tim da se čuvanje privatnih podataka podnosioca predstavke ne može poistovjetiti sa izražavanjem sumnji, ali je smatrao da je utisak podnosioca predstavke da ih ne tretiraju kao nevine pojačavala činjenica da će njihovi podaci biti sačuvani na neograničeno vrijeme na isti način kao i podaci osuđenih lica, dok su podaci onih koji nikada nijesu osumnjičeni za neko djelo morali da budu uništeni. Sud je naveo da država mora da predoči uvjerljive razloge koji opravdavaju tu razliku u postupanju prema privatnim podacima podnosioca predstavke i podacima drugih ljudi koji nijesu osuđeni. Sud je isto tako u presudi u predmetu *M. K. protiv Francuske* naveo da uslovi čuvanja podataka ne smiju da ostavljaju utisak da se lica o kojima je riječ ne tretiraju kao nevinna.^[244]

(i) *Opasnost od činjenja štete maloljetnicima*

Sud potvrđuje da čuvanje podataka maloljetne djece može uticati na njihovu dugoročnu sposobnost rehabilitacije i integracije u društvo. Sud se ovim pitanjem pozabavio u presudi u predmetu *S. i Marper*, u kojoj je naveo da čuvanje podataka lica koja su osumnjičena, ali nijesu i osuđena može biti naročito štetno u slučaju maloljetnika, s obzirom na njihovu posebnu situaciju i značaj njihovog razvoja

---

[242] *M. K. protiv Francuske*, presuda izrečena 18. aprila 2013, predstavka br. 19522/09, st. 42.

[243] *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. decembra 2008, predstavke br. 30562/04 i 30566/04, st. 122–123 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[244] *M. K. protiv Francuske*, presuda izrečena 18. aprila 2013, predstavka br. 19522/09, st. 33.

i integracije u društvo.^[245] Sud je citirao član 40 Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i ukazao na poseban položaj maloljetnika u oblasti krivičnog pravosuđa. Sud je smatrao da treba posvetiti posebnu pažnju zaštiti maloljetnika od svake štete koju može prouzrokovati čuvanje njihovih privatnih podataka pošto su oslobođeni odgovornosti za neko krivično djelo. Sud se složio sa stavom Savjeta za bioetiku fondacije Nuffield o efektu koji na mlade ljude ima neograničeno čuvanje njihovog DNK materijala i ukazao je na zabrinutost tog Savjeta da su politike koje su se sprovodile dovele do toga da su u bazi podataka prekomjerno zastupljeni mladi i pripadnici etničkih manjina koji nijesu osuđeni ni za jedno krivično djelo.

Lica osuđena za krivična djela

Slična pitanja kao ona u pogledu optuženih lica pojavljuju se i u pogledu lica osuđenih za krivična djela.

(a) Potreba za jemstvima

Sud naglašava potrebu za jemstvima u slučajevima koji se odnose na informacije o licima osuđenim za neko krivično djelo koje su sačuvane ili podjeljene. Sud je u presudi u predmetu *Gardel* stao na stanovište da je potreba za tim jemstvima veća kada je riječ o zaštiti ličnih podataka koji su predmet automatske obrade, naročito kada se ti podaci koriste u policijske svrhe.^[246] Konkretno, u domaćem pravu treba obezbjediti da su ti podaci relevantni i da nijesu pretjerani s obzirom na ciljeve zbog kojih se pohranjuju, te da se čuvaju u formatu koji omogućava identifikaciju lica na koja se odnose samo onoliko dugo koliko je neophodno za ostvarenje svrha zbog kojih su pohranjeni. U domaćem pravu takođe moraju biti obezbjeđena adekvatna jemstva kojima se osigurava efikasna zaštita sačuvanih ličnih podataka od zloupotreba i pogrešne upotrebe.^[247]

Podnositeljka predstavke u predmetu *M. M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*^[248] žalila se na čuvanje i otkrivanje, u kontekstu provjere kaznene evidencije, podataka o opomeni koju joj je izrekla policija. Pritužbu je podnijela nakon što je jedno preduzeće povuklo ponudu za zaposlenje koju joj je poslalo pošto je otkrilo postojanje opomene.

---

[245] *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda Velikog vijeća izrečena 4. decembra 2008, predstavke br. 30562/04 i 30566/04, st. 124 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[246] *Gardel protiv Francuske*, presuda izrečena 17. decembra 2009, predstavka br. 16428/05, st. 62.

[247] *Aycaguer protiv Francuske*, presuda izrečena 22. juna 2017, predstavka br. 8806/12, st. 38.

[248] *M. M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 13. novembra 2012, predstavka br. 24029/07.

Sud je tokom zaključivanja da je prekršen član 8 razmotrio potencijalne negativne efekte čuvanja podataka o prekršajima ili aktima od upitnog značaja na lica koja se prijavljuju za posao. Po mišljenju Suda, što je veći obim evidencionog sistema, a time i količina i osjetljivost podataka koji su sačuvani i mogu biti objelodanjeni, to je važniji sadržaj jemstava koja treba primjenjivati u raznim ključnim fazama potonje obrade podataka. Naročito je važna obaveza organa zaduženih za čuvanje i objelodanjivanje podataka iz kaznene evidencije da obezbjede poštovanje privatnog života, s obzirom na prirodu sačuvanih podataka i potencijalno razornih posljedica njihovog objelodanjivanja. Čak i kada je u izvodu iz kaznene evidencije navedena osuda ili opomena za relativno minorno ili upitno relevantno djelo, potencijalni poslodavac će možda smatrati da je sigurnije da odbije kandidata. Sud se složio da je realno pretpostaviti da će negativni izvod iz kaznene evidencije nanijeti „fatalni udarac” nadama kandidata koji nastoji da zauzme bilo koji položaj koji spada među one za koje je neophodno priložiti izvod iz evidencije.

Sud je naglasak stavio na nepostojanje jasnog zakonodavnog okvira za prikupljanje i pohranjivanje podataka i nedovoljno jasan obim, stepen i ograničenja ovlašćenja koja policija ima na osnovu običajnog prava da čuva i objelodanjuje podatke o opomenama. Pomenuo je nepostojanje bilo kakvog mehanizma za nezavisno preispitivanje odluke o čuvanju ili objelodanjivanju podataka. Konačno, Sud je ukazao na ograničene mehanizme filtriranja podataka koji će biti objelodanjeni, koji nijesu omogućavali povlačenje bilo kakve razlike na osnovu prirode krivičnog djela, ishoda postupka, vremena koje je proteklo od izvršenja djela ili značaja podataka za posao za koji se lice prijavilo.

Sud zbog kumulativnog efekta ovih nedostataka nije bio uvjeren da u sistemu za čuvanje i objelodanjivanje podataka iz kaznene evidencije postoje dovoljna jemstva kojima bi se obezbjedilo da podaci vezani za privatni život podnositeljke predstavke nijesu i neće biti objelodanjeni protivno njenom pravu na poštovanje privatnog života.^[249]

(b) Potreba da se obezbjedi da argumenti države nijesu ravni opravdanju pohranjivanja informacija o cjelokupnom stanovništvu

Kao i u presudi u predmetu *M. K. protiv Francuske* u pogledu optuženih lica, Sud je u odgovoru na tvrdnju tužene države u predmetu *Gaughran* da je prevencija

---

[249] *M. M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 13. novembra 2012, predstavka br. 24029/07, st. 200 i 206–207.

kriminala veća što se više podataka čuva istakao da bi prihvatanje takvog argumenta u kontekstu sheme neograničenog čuvanja u praksi bilo ravno opravdanju čuvanja informacija o cjelokupnom stanovništvu i njihovim preminulim srođnicima, što bi definitivno bilo pretjerano i bespredmetno.^[250]

(c) *Rok čuvanja podataka i da li je on ravan neograničenom čuvanju i da li lice ima stvarnu mogućnost da podnese zahtjev za brisanje podataka*

Kao i u slučaju optuženih lica, Sud u predmetima koji se odnose na osuđena lica razmatra da li je čuvanje informacija vremenski ograničeno i da li lice može da podnese zahtjev za brisanje tih podataka. Sud je u presudi u predmetu *Gardel*, koji se odnosio na zavođenje imena i prezimena podnosioca predstavke u nacionalnom sudskom registru seksualnih prestupnika, zaključio da period čuvanja podataka nije bio nesrazmjeran cilju pohranjivanja informacija i da je lice imalo praktičnu priliku da podnese zahtjev za brisanje podataka.^[251] Sud je smatrao da je sudskim postupkom za uklanjanje podataka predviđena mogućnost nezavisnog preispitivanja opravdanosti čuvanja informacija prema definisanim kriterijumima i da su obezbjeđene adekvatne i djelotvorne mjere zaštite prava na poštovanje privatnog života imajući u vidu težinu djela zbog kojih je neko evidentiran u registru. Pohranjivanje podataka na tako dug period moglo bi otvoriti pitanje povrede člana 8. Sud je, međutim, konstatovao da bi podnosilac predstavke u svakom slučaju imao praktičnu priliku da podnese zahtjev za uklanjanje pohranjenih podataka od prestanka važenja odluke koja je dovela do unosa podataka u registar. Sud je u tim okolnostima smatrao da period čuvanja podataka nije bio nesrazmjeran cilju pohranjivanja tih informacija. Činjenično stanje u predmetima *B. B. protiv Francuske* i *M. B. protiv Francuske* bilo je slično kao u predmetu *Gardel*. Sud nije utvrdio povredu člana 8 ni u jednom od ovih predmeta.

Nasuprot tome, u predmetu *Aycaguer* nije postojala nikakva odredba koja je osuđenim licima omogućavala da zahtjevaju brisanje podataka. Sud je u ovom predmetu utvrdio povredu člana 8, zaključivši da period od 40 godina u načelu predstavlja maksimalni period koji je trebalo da bude izmijenjen u posebnoj uredbi.^[252] Budući da takva uredba nikada nije usvojena, period od 40 godina je u praksi tretiran kao neograničeno pohranjivanje ili, u najmanju ruku, kao norma, a ne kao maksimum. Kada je riječ o postupku brisanja, nije bilo sporno da su pristup

---

[250] *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 13. februara 2020, predstavka br. 45245/15, st. 89.

[251] *Gardel protiv Francuske*, presuda izrečena 17. decembra 2009, predstavka br. 6428/05, st. 69.

[252] *Aycaguer protiv Francuske*, presuda izrečena 22. juna 2017, predstavka br. 8806/12, st. 34.

tom postupku imala samo osumnjičena, ali ne i osuđena lica, poput podnosioca predstavke. Sud je smatrao da osuđenim licima treba pružiti praktično sredstvo za podnošenje zahtjeva za brisanje registrovanih podataka. Taj pravni lijek bi trebalo da im se stavi na raspolaganje kako bi se obezbjedilo da je period čuvanja podataka srazmjern karakteru krivičnih djela i ciljevima ograničenja.

Sud je u presudi u predmetu *Gaughran*^[253] zaključio da u praksi nije postojala mogućnost da neko lice izdejsvuje brisanje svojih podataka. Biometrijski podaci i fotografije podnosioca predstavke sačuvani su bez obzira na težinu djela za koje je osuđen i bilo kakvu kontinuiranu potrebu neograničenog čuvanja tih podataka. Policija je bila ovlašćena da briše biometrijske podatke i fotografije samo u izuzetnim okolnostima. Podnosilac predstavke nije imao nikakvu mogućnost da podnese zahtjev za brisanje svojih podataka ako se čini da njihovo čuvanje nije više neophodno s obzirom na prirodu djela, godine starosti lica o kome je riječ, vremenski period koji je protekao i sadašnju ličnost osobe. Dakle, mogućnost preispitivanja odluke o čuvanju podataka koja je licu bila na raspolaganju bila je toliko mala da je bila skoro hipotetička.

(d) *Potreba uzimanja u obzir djela o kojem je riječ*

Sud prilikom ocjene srazmjernosti mjera prikupljanja ili čuvanja ličnih podataka osuđenih lica značajnom smatra težinu djela o kojem je riječ. Sud je u presudi u predmetu *Aycaguer* konstatovao da je Ustavni savjet izrekao odluku po kojoj su odredbe o spornom kompjuterskom fajlu u skladu sa Ustavom, između ostalog, pod uslovom da se „dužina pohranjivanja tih ličnih podataka odredi u zavisnosti od svrhe pohranjenog fajla i prirode i/ili težine krivičnog djela o kojem je riječ”.^[254] Međutim, nikakva odgovarajuća mjera nije preduzeta u pogledu te rezerve. Nije obezbjeđena nikakva diferencijacija na osnovu prirode i/ili težine izvršenog krivičnog djela bez obzira na značajni disparitet do kojeg može doći u različitim situacijama. To je dokazivala i situacija podnosioca predstavke, gdje su se događaji odvijali u političkom/sindikalom kontekstu, a odnosili su se na puke zamaha kišobranom na službenike policije koji nijesu čak ni identifikovani. To je bilo suprotno težini akata koji su mogli da predstavljaju izuzetno teška krivična djela po domaćem pravu, kao što su djela protiv polnih sloboda, terorizam, zločini protiv čovečnosti i trgovina ljudima. Sud je konstatovao da se predmet *Aycaguer* veoma razlikuje od predmeta o tako teškim krivičnim djelima, kao što su organizovani kriminal ili seksualni napad.

[253] *Gaughran protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 13. februara 2020, predstavka br. 45245/15, st. 94.

[254] *Aycaguer protiv Francuske*, presuda izrečena 22. juna 2017, predstavka br. 8806/12, st. 43.

(e) *Značaj rehabilitacije*

Sud takođe razmatra razvoj evropske politike kažnjavanja punoljetnih lica i njenog rehabilitacionog cilja. Čuvanje podataka i njihova javna dostupnost mogu osujetiti rehabilitaciju i reintegraciju lica u društvo. Sud je u presudi u predmetu *Gardel* istakao da se evropska kaznena politika razvija i da, pored cilja kažnjavanja, sve veći značaj posvećuje rehabilitacionom cilju zatvorske kazne, naročito pred kraj duge kazne zatvora.^[255] Uspješna rehabilitacija, između ostalog, podrazumijeva sprječavanje recidivizma.

(f) *Dostupnost informacija*

Sud razmatra mjeru u kojoj su javnosti dostupne informacije o licima i u koje se svrhe mogu koristiti. Zaključku Suda da nije prekršen član 8 u presudi u predmetu *Gardel*, u kojem se podnosilac predstavke žalio na njegovo evidentiranje u nacionalni registar seksualnih prestupnika pošto je osuđen, doprinijela je činjenica da su organi vlasti na odgovoran način pohranili te podatke. Prema pravilima o korišćenju tog registra, uvid u njega su mogli da ostvaruju isključivo sudski organi, policija i upravna tijela koji su vezani obavezom povjerljivosti, i to u precizno određenim okolnostima.^[256]

Lica čije su podatke prikupile i čuvaju bezbjednosne službe

Sud je u presudi u predmetu *Segerstedt-Wiberg* stao na stanovište da se ovlašćenja vršenja tajnog nadzora mogu tolerisati samo onoliko koliko je nužno potrebno za zaštitu demokratskih institucija.^[257] Takvo zadiranje mora biti potkrijepljeno relevantnim i dovoljnim razlozima i mora biti srazmjerno jednom ili više legitimnih ciljeva čijem se ostvarenju teži. S obzirom na karakter i starost informacija o određenim podnosiocima predstavke u ovom predmetu, Sud je zaključio da se razlozi za pohranjivanje podataka, iako relevantni, ne mogu smatrati i dovoljnim 30 godina kasnije.

Lica koja su bila predmet novinskih izvještaja jer su bila pod istragom, uhapšena ili osuđena

---

[255] *Gardel protiv Francuske*, presuda izrečena 17. decembra 2009, predstavka br. 16428/05, st. 64.

[256] *Gardel protiv Francuske*, presuda izrečena 17. decembra 2009, predstavka br. 16428/05, st. 70.

[257] *Segerstedt-Wiberg i drugi protiv Švedske*, presuda izrečena 6. juna 2006, predstavka br. 62332/00, st. 88–92.

Veliko vijeće se u predmetu *Hurbain* posebno bavilo pravom na zaborav u kontekstu informacija o istrazi, hapšenju i osudi lica koje su novinari ili novine objavili i pohranili. Podnositelj predstavke se žalio na povredu svojih prava zajemčenih članom 10 zbog odluke građanskog suda kojom mu je naloženo da anonimizuje članak koji je arhiviran na internetu, a u kojem je pomenuto puno ime i prezime vozača (G.) odgovornog za fatalnu saobraćajnu nesreću u prošlosti. Veliko vijeće je utvrdilo da taj član nije prekršen. Sud do sada nije podržao nijednu mjeru kojom se uklanjaju ili mijenjaju informacije koje su zakonito objavljene u novinarske svrhe i koje su arhivirane na internet stranici sredstva javnog informisanja.

Nije se otvorilo pitanje postojanja zadiranja, pravnog osnova ili legitimnog cilja (u ovom predmetu – zaštite ugleda ili prava drugih u pogledu G.). Jedino se otvorilo pitanje srazmjernosti i opravdanosti. Sud je u obzir uzeo svoju raniju praksu, uključujući presude u predmetima *M. L. i W. W. protiv Njemačke*^[258] i *Biancardi protiv Italije*^[259].

- 1) Predmet *M. L. i W. W.* odnosio se na odbijanje domaćeg suda da naloži trima različitim medijskim organizacijama da anonimizuju svoje priloge o osudi podnosioca predstavke za smrt poznatog glumca u kojima su navedena njihova puna imena i prezimena. Sud je zaključio da nije došlo do povrede prava podnosioca predstavke zajemčenih članom 8, pri čemu je u obzir uzeo sljedeće faktore: činjenicu da su u vrijeme kada su podnosioci predstavke podnijeli zahtjeve za anonimizaciju sporni priloz i dalje doprinosili raspravi od javnog interesa; činjenicu da podnosioci predstavke nijesu bili obična fizička lica koja nijesu bila poznata javnosti; ponašanje podnosioca predstavke prema medijima, kojima su se obratili nakon osude kako bi izdejstvovali ponovno otvaranje postupka; činjenicu da su u priložima na objektivnan način prenijete činjenice bez namjere omalovažavanja podnosioca predstavke ili narušavanja njihovog ugleda; i ograničenu dostupnost informacija. Sud je u presudi u predmetu *M. L. i W. W.* ukazao da je zbog važne uloge programa za pretraživanje opasnost od štete koju može da prouzrokuje sadržaj na internetu veća od one koju može da prouzrokuje štampa.^[260] Sud je takođe naveo da lakoća s kojom

---

[258] *M. L. i W. W. protiv Njemačke*, presuda izrečena 28. juna 2018, predstavke br. 60798/10 i 65599/10.

[259] *Biancardi protiv Italije*, presuda izrečena 25. novembra 2021, predstavka br. 77419/16 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[260] *M. L. i W. W. protiv Njemačke*, presuda izrečena 28. juna 2018, predstavke br. 60798/10 i 65599/10, st. 91.

se informacije mogu pronaći na internetu intenzivira dijeljenje informacija i prirodu aktivnosti u osnovi objavljivanja informacija, tako da se obaveze programa za pretraživanje prema licu koje je predmet informacija može razlikovati od obaveza subjekta koji je izvorno objavio informacije.^[261] Ostvarivanje ravnoteže između interesa o kojima se radi moglo bi dovesti do različitih ishoda u zavisnosti od toga da li se zahtjev za brisanje ličnih podataka odnosi na subjekta koji je izvorno objavio informacije, čija se aktivnost opšte uzev nalazi u srži onoga što sloboda izražavanja treba da štiti, ili programa za pretraživanje, čiji osnovni interes nije objavljivanje izvornih informacija o licu o kome se radi, već olakšavanje identifikacije svih raspoloživih informacija o tom licu i kreiranje njegovog profila.

- 2) Podnosioca predstavke u predmetu *Biancardi*,^[262] bivšeg glavnog i odgovornog urednika onlajn novina, građanski sud je proglasio odgovornim zbog toga što je na internet stranici svojih novina čuvao članak iz 2008. o tuči u jednom restoranu u kojem su navedeni detalji krivičnog postupka pokrenutog u vezi s tom tučom. Sud je utvrdio da ne samo programi za pretraživanje interneta već i administratori novina ili novinskih arhiva dostupnih preko interneta, kao što je podnositelj predstavke, mogu biti u obavezi da deindeksiraju dokumenta. Sud je utvrdio da je došlo do zadiranja u pravo podnosioca predstavke na saopštavanje informacija, ali da je za to zadiranje postojao legitimni cilj – zaštita ugleda vlasnika restorana, kao i da je to zadiranje bilo neophodno. Sud je prilikom odlučivanja u obzir uzeo sljedeće kriterijume: dužinu vremena koje je članak bio dostupan onlajn, osjetljivost podataka i težinu izrečene sankcije (novčana kazna izrečena u parničnom postupku, a ne zahtjev da se ukloni članak).^[263] Stao je na stanovište da nije prekršena sloboda izražavanja podnosioca predstavke, posebno zato što od njega zapravo nije zahtjevano da ukloni članak sa internet stranice.

Ključno obrazloženje Velikog vijeća u presudi u predmetu *Hurbain* nalazi se u stavovima 201–211 presude. Sud je u obzir uzeo drugačiji kontekst ovog predmeta – digitalnu arhivu – u poređenju sa predmetima koji se odnose na izvorno objavljivanje informacija. Uzevši u obzir navedena opšta načela, a naročito

---

[261] *M. L. i W. W. protiv Njemačke*, presuda izrečena 28. juna 2018, predstavke br. 60798/10 i 65599/10, st. 97.

[262] *Biancardi protiv Italije*, presuda izrečena 25. novembra 2021, predstavka br. 77419/16 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

[263] *Biancardi protiv Italije*, presuda izrečena 25. novembra 2021, predstavka br. 77419/16, st. 62–69 (prikaz odluke dat u ovoj publikaciji).

potrebu očuvanja cjelovitosti novinske arhive, kao i, u određenoj mjeri, praksu sudova u državama članicama Savjeta Evrope, Sud je zaključio da bi sljedeći kriterijumi trebalo da budu uzeti u obzir prilikom odmjeravanja svih ovih raznih prava podjednake vrijednosti u kontekstu zahtjeva za mijenjanje novinskog sadržaja koji je arhiviran onlajn:

- i) priroda arhiviranih informacija;
- ii) vrijeme koje je proteklo od događaja i prvobitnog objavljivanja na internetu;
- iii) sadašnje interesovanje za informacije;
- iv) da li je lice koje se poziva na pravo na zaborav poznato i kako se ono ponašalo nakon događaja;
- v) negativne posljedice stalne dostupnosti informacija na internetu;
- vi) stepen dostupnosti informacija u digitalnoj arhivi; i
- vii) efekat mjere na slobodu izražavanja i, preciznije, na slobodu štampe.

Veliko vijeće je utvrdilo da napad na ugled nekog lica mora da dosegne određeni nivo težine kako bi se otvorilo pitanje povrede člana 8. U većini slučajeva je potrebno istovremeno uzeti u obzir nekoliko kriterijuma kako bi se odredila zaštita koju treba pružiti privatnom životu kada se on odmjerava u odnosu na druge interese o kojima se radi i u odnosu na sredstva primjenjena kako bi se u konkretnom predmetu ostvarila ta zaštita.

Lica na koja se podaci odnose nijesu u obavezi da kontaktiraju internet stranicu koja je izvorno objavila informacije kako bi ostvarila svoja prava u odnosu na programe za pretraživanje, budući da se obrada od strane programa za pretraživanje razlikuje od obrade od strane internet stranice, a svaki od tih oblika obrade ima vlastiti osnov za legitimnost i različite efekte na prava i interese nekog lica. Slično tome, razmatranje tužbe protiv izdavača internet novina ne može da se uslovi prethodnim podnošenjem zahtjeva za uklanjanje operateru programa za pretraživanje. Po mišljenju Suda, ova razlika između aktivnosti operatera programa za pretraživanje i aktivnosti izdavača vijesti značajna je i kada Sud ispituje zadiranje u slobodu izražavanja, uključujući pravo javnosti da prima informacije, na osnovu tvrdnje o pravu na zaborav.

Sud je priznao da se ne može da ignoriše odvrćajući efekat na slobodu štampe koji proizlazi iz obaveze izdavača da anonimizuje članak koji je prvobitno objavljen na zakonit način. Obaveza naknadnog preispitivanja zakonitosti stalne dostupnosti članka na internetu nakon zahtjeva lica koje tvrdi da je žrtva situacije

nosi sa sobom opasnost da se štampa ubuduće uzdržava od čuvanja priloga u onlajn arhivi ili da izostavlja pojedinačne elemente iz članaka koji mogu biti predmet takvih zahtjeva. Ipak, pružaoci sadržaja moraju da ocjenjuju i odmjeravaju interese iz perspektive slobode izražavanja i prava na poštovanje privatnog života samo kada to izričito zahtjeva lice o kome se radi.

Iako u kontekstu odmjeravanja prava na slobodu izražavanja i prava na poštovanje privatnog života treba smatrati da ova dva prava imaju podjednaku vrijednost, ne slijedi da su podjednako važni kriterijumi koje pritom treba primjenjivati. Zapravo, u ovom kontekstu se mora poštovati načelo očuvanja cijelovitosti novinskih arhiva, što podrazumijeva obezbjeđivanje da je mijenjanje i, *a fortiori*, uklanjanje arhiviranog sadržaja ograničeno na ono što je nužno potrebno, kako bi se spriječilo da te mjere imaju ikakav odvratajući efekat na vršenje zadatka štampe da saopštava informacije i vodi arhivu. Dakle, prilikom primjene navedenih kriterijuma, posebnu pažnju treba pridavati, sa jedne strane, valjanom odmjeravanju interesa lica koja zahtjevaju mijenjanje ili uklanjanje članka o njima u novinskoj arhivi i, sa druge, efektu tih zahtjeva na novinske izdavače o kojima se radi, kao i, zavisno od situacije, na funkcionisanje štampe.

Sud je na kraju zaključio da su nacionalni sudovi na koherentan način u obzir uzeli prirodu i težinu sudskih činjenica o kojima je izvješteno u članku o kojem je riječ, činjenicu da članak nije bio ni od kakvog aktuelnog, istorijskog ili naučnog interesa, kao i činjenicu da G. nije bio poznat. Domaći sudovi su, pored toga, značaj pridali teškoj šteti koju je G. pretrpio zbog kontinuirane onlajn dostupnosti članka kome pristup nije bio ograničen i koji je mogao da kreira „virtuelni krivični dosije“, posebno s obzirom na dužinu vremena koje je proteklo otkad je prvi put objavljen. Pored toga, nakon što su razmotrili moguće mjere radi ostvarenja ravnoteže između prava o kojima se radi, domaći sudovi su zaključili da anonimizacija članka ne predstavlja prekomjerni i neizvodljivi teret za podnosioca predstavke, a da pritom predstavlja najdjelotvornije sredstvo za zaštitu privatnosti G. U tim okolnostima, a imajući u vidu polje slobodne procjene, Sud je zaključio da su nacionalni sudovi pažljivo ostvarili ravnotežu između prava o kojima je riječ, tako da je zadiranje u član 10 bilo ograničeno na ono što je nužno potrebno, te da se moglo smatrati neophodnim u demokratskom društvu i srazmjerno. Nije utvrdio nijedan snažan razlog da stav domaćih sudova zamijeni vlastitim ili da prenebregne ishod odmjeravanja prava koje su sproveli, te je zaključio da nije došlo do povrede člana 10.

Poglavlje 6

Zaključak

Ova se oblast zaštite podataka i prava na zaborav u kontekstu istražnog i sudskog postupka stalno razvija usljed brzog napretka modernih tehnologija. Sud je svjestan teškoća koje zbog toga mogu nastati, kao i potrebe da se sada ostvari ravnoteža između suprotstavljenih prava s obzirom na mogućnost upotrebe podataka u drugačije svrhe već u bliskoj budućnosti.

Sud je pokazao volju da „lične podatke“ definiše na širok način kako bi obuhvatili informacije koje posredno i neposredno identifikuju neko lice. Činjenica da se podaci nalaze u javnom domenu ne znači da su izgubili svoje „lično“ obilježje. Sud takođe neke kategorije podataka tretira kao „osjetljive“ i smatra da iziskuju viši nivo zaštite, potvrđujući da objelodanjivanje tih podataka može dramatično da utiče na privatni i porodični život nekog lica, na njegovu društvenu situaciju i zaposlenje ili da bi ga moglo izložiti opasnosti od izopštavanja.

Sud štiti podatke tokom istražnih faza postupka i naglašava značaj pružanja te zaštite. Ova oblast prolazi kroz brze promjene, a države koriste metode presretanja komunikacija u cilju sprječavanja kriminala i očuvanja bezbjednosti, dok pojedinci i grupe istovremeno pronalaze komunikacione alatke koje za cilj upravo imaju da zaštite privatne komunikacije od presretanja. Kao što smo naveli gore u tekstu, još nije jasno da li će Sud zaključiti da je prikupljanje, pohranjivanje i prenos podataka iz EncroChat-a, Anom-a i Sky ECC protivno članu 8. Kada je riječ o upotrebi takvih materijala u sudskom postupku, bitna je mjera u kojoj pravobranilac optuženog može da osporava i ispituje autentičnost i uvjerljivost svih tih dokaza. Države moraju da postupaju s naročitim oprezom kada koriste dokaze pribavljene u nekoj drugoj zemlji u kojoj su možda predviđena drugačija jemstva u pogledu prikupljanja dokaza.

U kontekstu objavljivanja informacija o sudskom postupku, države moraju da ostvare ravnotežu između interesa otvorene pravde i zaštite podataka, pri čemu sve vrijeme treba da imaju u vidu značaj pretpostavke nevinosti zajemčene članom 6.

Pravo na zaborav je od sve većeg značaja za pojedince. I tehnologija i njeno korišćenje od strane društva napredovali su u toj mjeri da se članci o krivičnim djelima koje je neko lice izvršilo pojavljuju na prvoj stranici rezultata pretraživanja i poslije nekoliko decenija. Ovo može teško pogoditi lične i profesionalne odnose tog lica. Sud priznaje da čak i puke optužbe protiv ljudi mogu dovesti do stalnog dovođenja njihovog karaktera u pitanje. Mogućnost neograničenog čuvanja DNK nekog lica i njegovog povezivanja sa njim i njegovim potomcima takođe otvara etička pitanja u kojima se odmjerava interes sprječavanja kriminala i očuvanja nacionalne bezbjednosti i privatnosti nekog lica, a možda i članova njegove porodice. Tenzije između članova 8 i 10 nastaviće da se pojavljuju u raznim kontekstima, a domaće sudije moraju osigurati da su razmotrile sve relevantne faktore prije nego što odluče da prednost daju pravu na privatnost ili slobodi izražavanja.

Vlade, advokati, nacionalni pravosudni sistemi i NVO sektor, svi će oni morati stalno da se usavršavaju kako bi shvatili na koji način nove tehnologije mogu ili kako bi mogle da utiču na prava koja lica već odavno imaju i kako bi se izborili sa izazovima koji se zbog njih pojavljuju. Pažljivo, nijansirano razmatranje svih suprotstavljenih prava o kojima se radi biće od ključnog značaja za ispunjenje zahtjeva iz Konvencije u ovoj dinamičnoj oblasti.

D I O II

SAŽECI PRESUDA

Zakonito i srazmjerno objelodanjivanje presretnutog razgovora sa premijerom o pitanju od javnog interesa nije bilo protivno članu 8 iako je uticalo na njegov ugled

PRESUDA U PREDMETU **ALGIRDAS BUTKEVIČIUS PROTIV LITVANIJE**

(predstavka br. 70489/17)

14. jun 2022. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen 1958. godine i živio je u Viljnsu. Bio je član Seimasa (litvanskog parlamenta) od 1996. godine. U vrijeme događaja o kojima je riječ u predmetu bio je premijer Litvanije, a na toj funkciji se nalazio od novembra 2012. do novembra 2016. godine.

Regionalno tužilaštvo i Posebna istražna služba Litvanije 2015. godine sproveli su istragu navoda o političkoj korupciji vezanoj za usvajanje određene rezolucije Vlade. Ova bi rezolucija imala uticaja na status i privilegije teritorija sa statusom zaštićenih područja. Ta je rezolucija usvojena u septembru 2015, da bi potom bila ukinuta u maju 2016. godine. Jedan sud je tokom ove istrage odobrio snimanje telefonskih razgovora lokalnog političara (R. M.), gradonačelnika jedne od teritorija sa statusom zaštićenog područja. Između ostalih je presretnut razgovor između R. M. i podnosioca predstavke, koji su ukratko diskutovali o rezoluciji Vlade.

Regionalni tužilac je na kraju odlučio da obustavi istragu, budući da očigledno nije izvršeno nijedno krivično djelo. Odluka o obustavljanju postupka sadržala je transkripte telefonskog razgovora između podnosioca predstavke i R. M. Parlamentarnoj Komisiji za borbu protiv korupcije (u daljem tekstu: Komisija) posebno je naloženo da sprovede parlamentarnu istragu o usvajanju Vladine

rezolucije. Regionalni tužilac je Komisiji tokom njene istrage poslao primjerak odluke o obustavi istrage, uključujući transkripte telefonskih razgovora. Komisija je na kraju održala javnu raspravu o ovom pitanju, tokom koje je razgovarano o tužilačkoj istrazi.

Jedan od novinara koji je prisustvovao javnoj raspravi objavio je članak na internetu pod naslovom „Sočni detalji u razgovorima koji su objavljeni“, u kojem je prenio odabrane izvode iz transkripata telefonskih razgovora koji su podnosioca predstavke prikazivali u negativnom svijetlu. Ovi izvodi su potom objavljeni na najvećim novinskim portalima u zemlji, kao i televizijskim stanicama. Podnosilac predstavke je podnio pritužbu Glavnom tužilaštvu, a potom i domaćim sudovima, žaleći se na objelodanjivanje telefonskog razgovora i zadiranje u njegovo pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života zajemčeno članom 8, ali su njegove žalbe bile neuspješne.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke je tvrdio da je objavljivanje njegovog razgovora dokazivalo da tužena država nije adekvatno zaštitila njegovu privatnost i da je to teško opterećivalo njegov privatni život, protivno njegovim pravima iz člana 8.

Član 8

Sud je naglasio da privatni razgovori i prepiska, kakvog god sadržaja bili i gdje se god odvijali, uživaju zaštitu člana 8, bez eksplicitne ili implicitne kvalifikacije. To se može odnositi i na profesionalne aktivnosti, koje je često teško ili nemoguće izolovati od privatnog života i identiteta nekog lica, uključujući njegove privatne odnose. Stoga je Sud zaključio da u ovom predmetu važi član 8.

Sud je potom potvrdio da je objavljivanje presretnog telefonskog razgovora podnosioca predstavke i razmatranje transkripata razgovora tokom javne rasprave Komisije predstavljalo zadiranje u prava podnosioca predstavke zajemčena članom 8.

Podnosilac predstavke nije sporio činjenicu da je navedeno zadiranje u njegov privatni život bilo zakonito. On se žalio da tužena država nije zaštitila njegov privatni život jer je tužilac transkripte prosljedio Komisiji i jer nije ograničila pristup javnosti transkriptima. Budući da se razgovor o kojem je riječ odnosio na moguću političku korupciju i nezakonitu aktivnost, Sud je utvrdio da je regionalni

tužilac imao ne samo pravo već i obavezu da transkripte proslijedi Glavnoj komisiji za etiku javnih službenika. Dakle, regionalni tužilac je postupio u skladu sa standardnim domaćim pravom i postupkom.

Domaći organi su zaključili da tužilac nije prekršio nijedno pravilo ili etički standard tokom krivičnog postupka time što je objelodanio transkripte. Pored toga, domaći sudovi nikada nisu smatrali da treba da ukinu zaključke tužioca. Konačno, transkripti su objelodanjeni u uobičajenom okviru postupka Komisije, kao što je propisano domaćim pravom. Imajući u vidu nadležnost, prosuđivanje i postupke lokalnih organa i u odsustvu bilo kakvih jasnih dokaza o njihovoj proizvoljnosti, Sud je odbio argument podnosioca predstavke da tužena država nije u dovoljnoj mjeri zaštitila informacije koje je prikupila tokom istrage.

Pravni osnov zadiranja tužene države bio je i pristupačan i predvidljiv. Konkretno, podnosilac predstavke je trebalo da predvidi da će njegovi postupci biti podvrgnuti kontroli javnosti s obzirom na njegovu funkciju, a zakonsko uređenje javnosti i transparentnosti javnih službi dodatno je podrlo tvrdnje podnosioca predstavke o narušavanju njegove privatnosti. Stoga je Sud zaključio da je zadiranje bilo u skladu sa zakonom.

Zadiranje u privatnost podnosioca predstavke težilo je ostvarenju legitimnih ciljeva, uključujući zaštitu prava i sloboda drugih, utvrđivanje odgovornosti za korupciju i prevenciju kriminala. Pored toga, presretnuti razgovor se odnosio na političku stvar i nije obuhvatao osjetljive informacije o privatnom životu podnosioca predstavke, kao što su informacije o njegovom zdravlju ili seksualnom životu.

Sad je zatim razmotrio da li je zadiranje bilo neophodno u demokratskom društvu. Istakao je značaj ostvarenja ravnoteže između suprotstavljenih interesa u predmetu podnosioca predstavke, poput ravnoteže između prava podnosioca predstavke na čast i ugled, prava štampe da izvještava o stvarima od javnog interesa, prava javnosti da pristupi tim informacijama i na političku transparentnost i ograničenja očekivanja javnih ličnosti vezanih za očuvanje privatnosti dok vrše javnu funkciju. Ne samo što javne ličnosti nemaju pravo na totalnu privatnost već su pitanja javnog karaktera opšte uzev zaštićena članom 8. Zaista, privatni životi javnih ličnosti mogu izazivati javno interesovanje i mogu u pitanje dovesti prava i slobode drugih.

Sud je priznao da je zadiranje uticalo na privatni život podnosioca predstavke, naročito na njegov ugled. Pored toga je priznao da javne ličnosti i političari mogu

posebno da budu zabrinuti za svoj ugled. Međutim, za razliku od drugih predmeta u kojima je dolazilo do zadiranja u prava zajemčena članom 8 u profesionalnom okruženju, podnosilac predstavke nije doživio nikakve mjerljive i opipljive reperkusije, osim što mu je ugled malo ukaljan. Pored toga, rezolucija Vlade koja je bila tema telefonskog razgovora podnosioca predstavke i istrage kasnije je ukinuta, tako da je sva moguća stigmatizacija u vezi sa tim pitanjem pravno okončana.

Stoga Sud nije bio u stanju da utvrdi da je zadiranje bilo nesrazmjerno legitimnim ciljevima čijem se ostvarenju težilo, te je zaključio da nije došlo do povrede člana 8.

Odluke suda da postupak po zahtjevu za boravište djeteta održi iza zatvorenih vrata i da presudu ne izrekne javno nijesu bile protivne članu 6 st. 1 Konvencije

PRESUDA U PREDMETU
B. I P. PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

(predstavke br. 36337/97 i 35974/97)
24. april 2001. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavki su rođeni 1963, odnosno 1949. godine i živjeli su u Ujedinjenom Kraljevstvu. Nakon što su se rastali od svoje partnerke, odnosno supruge, obojica su podnijela zahtjev domaćem Okružnom sudu da odredi da njihovi sinovi žive sa njima (zahtjev za boravište) u skladu sa članom 8 st. 1 Zakona o djeci iz 1989. godine (u daljem tekstu: Zakon).

Obojica podnosilaca predstavki su zatražila da sud javno odluči o njihovom zahtjevu i da javno izrekne presudu. Sud je odbio njihove zahtjeve. Prema merodavnim pravilima, „ročište, rasprava o smjeru u kojem predmet ide ili postupak na koji se ovaj Dio odnosi održava se iza zatvorenih vrata, osim ako sud ne naloži drugačije“. Apelacioni sud je odbacio žalbe podnosilaca predstavki na odluke sudija prvostepenih sudova, smatrajući da su oni valjano iskoristili svoje ovlaštenje da odbiju da o zahtjevima raspravljaju javno i da izdaju anonimizovano rješenje.

Postupak po zahtjevu B. bio je u potpunosti održan iza zatvorenih vrata, dok je zahtjev P. za starateljstvo nad djetetom razmotren na javnom ročištu. Kada je riječ o zahtjevu B., sudija koji je odlučivao o predmetu zabranio je objelodanjivanje van suda ijednog spisa korišćenog tokom postupka. B. je takođe tvrdio da ga je sudija upozorio da će svako objavljivanje informacija dobijenih u kontekstu postupka predstavljati nepoštovanje suda, za koje B. može biti određena kazna zatvora. Okružni sud je odbio zahtjeve za rješenje o boravištu obojice podnosilaca predstavki. U oba postupka je presudu izrekao iza zatvorenih vrata, a stranama je uručen po primjerak presude.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavki su se žalili na činjenicu da sud o njihovim zahtjevima nije raspravljao javno i da nije javno izrekao presudu, smatrajući da je to protivno

članu 6 st. 1 Konvencije (kojim se jemči pravo na pravično i javno suđenje). Pored toga su se žalili na povredu člana 10 Konvencije zbog zabrane da objelodanjuju bilo koje informacije o postupku.

Član 6

Sud je prvo razmotrio pritužbu o odbijanju suda da održi javnu raspravu, ukazujući na svoju praksu o značaju javnog karaktera postupka za ostvarenje cilja pravičnog suđenja iz člana 6 st. 1 Konvencije. Međutim, obaveza održavanja javnih rasprava podliježe izuzecima. Sud je smatrao da postupci o boravištu djeteta predstavljaju odlične primjere predmeta u kojima isključenje štampe i javnosti može biti opravdano kako bi se zaštitila privatnost djeteta i strana u postupku i izbjeglo nanošenje štete interesima pravde. Neophodno je da roditelji i ostali svjedoci osjećaju da mogu iskreno da se izražavaju bez straha od javne znatiželje ili komentara, kako bi sudija bio u stanju da stekne što potpuniju i što tačniju predstavu o prednostima i manama raznih opcija boravišta djeteta i održavanja kontakta sa djetetom.

Premda je Sud potvrdio da je u članu 6 st. 1 Konvencije navedeno da građanski postupci opšte uzev treba da budu javni, to ne znači da bi država povrijedila tu odredbu ukoliko bi odredila čitavu kategoriju predmeta kao izuzetak od tog opšteg pravila ako bi to smatrala neophodnim kako bi ostvarila legitimni cilj. Domaće procesno pravilo predstavljalo je konkretan odraz opštih izuzetaka propisanih članom 6 st. 1 Konvencije. Domaći sudovi su takođe imali diskrecionu slobodu da javno vode postupak, ako to smatraju opravdanim zbog posebnih odlika predmeta, a sudija je morao da na zahtjev jedne od strana razmotri da li će tu slobodu da iskoristi.

Kada je riječ o prvom podnosiocu predstavke, iako se čini da je sudija prvostepenog suda smatrao da nije ovlašćen da odredi javnu raspravu, ovo pogrešno tumačenje domaćeg prava je ispravljeno u žalbenom postupku, a sudija je kasnije pojasnio da javna rasprava nije bila u interesu djeteta. Kada je riječ o drugom podnosiocu predstavke, i sudija prvostepenog i sudija žalbenog suda su pažljivo razmotrili i podrobno obrazložili svoje razloge. Stoga Sud nije smatrao da je prekršen član 6 st. 1 Konvencije zbog odbijanja suda da održi javnu raspravu.

Kada je riječ o odbijanju domaćih sudova da javno izreknu svoje presude o zahtjevima za boravište, Sud je podsjetio na svoje ustaljeno stanovište da se način obezbjeđivanja javnog karaktera presuda po domaćem pravu mora ocijeniti u

svijetlu posebnih odlika postupka o kojem je riječ i imajući u vidu cilj i svrhu člana 6 st. 1 Konvencije.

Sud je konstatovao da su domaći organi pravilno odlučili da postupke sprovedu iza zatvorenih vrata kako bi zaštitili privatnost djece i strana u postupku i izbjegli nanošenje štete interesima pravde. Sud je smatrao da bi javno izricanje presude u velikoj mjeri osujetilo ostvarivanje ovih ciljeva.

Sud je, pored toga, ukazao na to da svako ko može da dokaže postojanje interesa može da ostvari uvid ili dobije primjerak integralnog teksta rješenja i/ili presuda, kao i da se presude Apelacionog suda i prvostepenih sudova o predmetima od posebnog interesa redovno objavljuju. Javnost je, dakle, bila u mogućnosti da proučava način na koji sudovi opšte uzev pristupaju predmetima vezanim za boravište djeteta i načela koja primjenjuju kada o njima odlučuju.

Bukvalno tumačenje uslova iz člana 6 st. 1 Konvencije u vezi sa izricanjem presuda ne samo da bi bilo nepotrebno kada je riječ o javnoj kontroli već bi moglo i da osujeti ostvarenje prvenstvenog cilja člana 6 Konvencije – da obezbjedi pravično suđenje.

Stoga je Sud zaključio da član 6. st. 1 Konvencije ne iziskuje javno izricanje presuda.

Član 10

S obzirom na svoje zaključke o članu 6 Konvencije, Sud je stao na stanovište da nije neophodno da posebno razmotri pritužbe podnosilaca predstavki o povredi člana 10 Konvencije.

Sankcija izrečena uredniku u građanskom postupku zbog dugotrajnog odbijanja da deindeksira članak o krivičnom postupku protiv fizičkih lica nije bila protivna pravima urednika zajemčenim članom 10 Konvencije

PRESUDA U PREDMETU
BIANCARDI PROTIV ITALIJE

(predstavka br. 77419/16)
25. novembar 2021. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnio italijanski državljanin rođen 1972. godine koji je živjeo u Peskari. Bio je glavni i odgovorni urednik internet novina.

On je marta 2008. objavio članak o tuči u jednom restoranu tokom koje je jedan od učesnika izboden nožem. U članku su navedena imena učesnika u tuči, konkretno jedne porodice, dva brata i njihovih sinova, koji su bili vlasnici restorana. U njemu je navedeno i da je tuča vjerovatno bila prouzrokovana svađom o vlasništvu nad jednom zgradom, a iznijete su i pojedinosti o kućnom i/ili policijskom pritvoru članova porodice.

Jedan od braće i njegov restoran su septembra 2010. godine poslali formalni dopis podnosiocu predstavke, zahtjevajući od njega da ukloni članak sa interneta. Budući da podnosilac predstavke to nije učinio niti preduzeo bilo kakve druge korake, brat ga je tužio domaćim sudovima.

Okružni sud je januara 2013. usvojio odluku da nema potrebe da razmotri zahtjev za uklanjanje članka sa interneta budući da je podnosilac predstavke deindeksirao članak. Zaključio je, međutim, da je lak onlajn pristup informacijama o krivičnom postupku od marta 2008. do maja 2011, kada je podnosilac predstavke deindeksirao članak, predstavljao povredu prava tužilaca na poštovanje njihovog ugleda. Naročito je ukazao na to da je odbijanje podnosioca predstavke da deindeksira tagove ka članku omogućavalo svakome da pristupi osjetljivim informacijama o postupku jednostavnim unosom imena tužilaca u program za pretraživanje. Okružni sud je podnosiocu predstavke naložio da svakom tužiocu plati po 5.000 eura na ime obeštećenja. Vrhovni sud je juna 2016. potvrdio cijelu prvostepenu odluku.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na povredu člana 10 Konvencije (slobode izražavanja), jer mu je prekršeno pravo na saopštavanje informacija i da je odšteta od 5.000 eura, koju je sud naredio da plati svakom tužiocu ponaosob, pretjerana.

Član 10

Sud je konstatovao da strane ne spore da su odluke domaćih sudova zadirale u slobodu izražavanja podnosioca predstavke zajemčenu članom 10 Konvencije, kao i da ne spore da je to zadiranje bilo „propisano zakonom”. Štaviše, Sud je bio uvjeren da je zadiranje o kojem je riječ za cilj imalo zaštitu „ugleda ili prava drugih”, te da je stoga težilo ostvarenju legitimnog cilja iz člana 10 st. 2 Konvencije.

Kada je riječ o tome da li je zadiranje bilo neophodno u demokratskom društvu, Sud je na početku ukazao na specifičnost i obim predmeta o kojem je riječ. Podnosilac predstavke nije proglašen odgovornim jer nije uklonio članak sa interneta, već zato što ga nije deindeksirao. Deindeksiranje je definisano kao aktivnost programa za pretraživanje inicirana od strane operatera koja podrazumijeva uklanjanje sa spiska prikazanih rezultata nakon pretraživanja nečijeg imena internet stranica koje objavljuju treća lica, a koje sadrže informacije o licu čije je ime pretraženo. U ovom predmetu je zbog propusta podnosioca predstavke da deindeksira članak postojala mogućnost unosa imena tužilaca u program za pretraživanje u cilju pristupa informacijama o krivičnom postupku tokom određenog perioda koji su domaći sudovi smatrali predugačkim.

Sud je ovo smatrao važnom polaznom tačkom za definisanje zadiranja u slobodu izražavanja podnosioca predstavke i za utvrđivanje važećih načela kako bi ocijenio srazmjernost tog zadiranja. Pozivajući se na svoju raniju praksu, Sud je ustanovio relevantna načela na kojima će zasnovati svoju ocjenu i utvrdio je brojne kriterijume u kontekstu ostvarenja ravnoteže između slobode izražavanja i prava na ugled.^[264] Ti su kriterijumi obuhvatali: (i) doprinos raspravi od opšteg interesa; (ii) mjera u kojoj je lice o kom se radi poznato i subjekat izvještaja o kojem se radi; (iii) prethodno ponašanje lica o kom se radi prema medijima; (iv) način pribavljanja informacija o kojima je riječ i njihova istinitost; (v) sadržaj, format i posljedice objave o kojoj je riječ; i (vi) težina sankcije izrečene podnosiocu predstavke.

---

[264] *Axel Springer AG protiv Njemačke*, presuda Velikog vijeća izrečena 7. februara 2012, predstavka br. 39954/08.

Postojalo je nekoliko faktičkih razlika između ovog predmeta i ranije prakse Suda, a on je na kraju priznao da stroga primjena navedenih kriterijuma ne bi bila adekvatna u ovim okolnostima. Ono što je morao da utvrdi jeste da li je, u svjetlu osnovnih načela uspostavljenih u njegovoj praksi, utvrđenje građanske odgovornosti podnosioca predstavke od strane domaćeg suda bilo zasnovano na relevantnim i dovoljnim osnovama, s obzirom na konkretne okolnosti ovog predmeta. U ovom predmetu je trebalo obratiti posebnu pažnju na: (i) dužinu vremena tokom kojeg se članak nalazio na internetu; (ii) osjetljivost podataka o kojima je riječ; i (iii) težinu sankcije izrečene podnosiocu predstavke.

Kada je riječ o dužini vremena, Sud je potvrdio da je krivični postupak i dalje bio u toku u vrijeme kada je Vrhovni sud usvojio presudu u predmetu podnosioca predstavke. Potrebno je, međutim, ukazati na to da informacije u članku nijesu ažurirane otkad su se zbili događaji o kojima je riječ. Štaviše, članak je ostao na internetu uprkos formalnom dopisu u kojem je od podnosioca predstavke zahtjevano da ga ukloni i još osam mjeseci mu je bilo lako pristupiti. Merodavno italijansko pravo je u tom pogledu podržavalo ideju da se relevantnost prava podnosioca predstavke na širenje informacija smanjivala tokom proteka vremena, u poređenju sa pravom subjekata članka na poštovanje njihovog ugleda, čime je ravnoteža prevagnula u korist tužilaca.

Kada je riječ o osjetljivosti podataka o kojima je riječ u ovom predmetu, Sud je imao u vidu da se članak odnosio na krivični postupak. Okolnosti u kojima se objavljuju informacije koje sadrže osjetljive podatke predstavljaju faktor koji treba imati u vidu prilikom ostvarenja ravnoteže između prava na širenje informacija i prava lica na koje se podaci odnose na poštovanje njegovog privatnog života.

Kada je riječ o težini izrečene sankcije, podnosilac predstavke je proglašen odgovornim u građansko-pravnom, a ne u krivično-pravnom postupku. Iako iznos koji je podnosiocu predstavke sud naložio da isplati tužiocima zbog kršenja njihovog prava na poštovanje ugleda nije bio zanemarljiv, Sud je stao na stanovište da težina kazne i iznos obeštećenja na ime nematerijalne štete (5.000 eura svakom tužiocu) nije bio pretjeran s obzirom na okolnosti predmeta.

Kada su domaći organi vlasti odmjerili slobodu izražavanja zaštićenu članom 10 Konvencije u odnosu na pravo na poštovanje privatnog života zajemčeno članom 8 Konvencije u skladu sa kriterijumima propisanim u praksi Suda, Sud nije voljan da stav domaćih sudova zamijeni svojim.

Navedeni faktori su bili dovoljni da Sud utvrdi da zaključak domaćih sudova da je podnosilac predstavke prekršio pravo tužilaca na poštovanje njihovog ugleda zbog kontinuiranog prisustva spornog članka na internetu i njegovog propusta da ga deindeksira predstavlja opravdano ograničenje njegovog prava na izražavanje. Tim pre što se od podnosioca predstavke nije zahtjevalo da zauvijek ukloni članak sa interneta.

Sud je stoga zaključio da nije došlo do povrede člana 10 Konvencije.

Ujedinjeno Kraljevstvo je presretanjem i uvidom u komunikacije prekršilo članove 8 i 10 Konvencije iako se vlastima priznaje široko polje slobodne procjene kada je riječ o zaštiti nacionalne bezbjednosti

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U PREDMETU
**BIG BROTHER WATCH I DRUGI PROTIV
UJEDINJENOG KRALJEVSTVA**

(predstavke br. 58170/13, 62322/14 i 24960/15)

25. maj 2021. godine

1. Osnovne činjenice

Prvu predstavku su podnijeli nevladina organizacija *Big Brother Watch*, Engleski PEN, *Open Rights Group* i dr Konstans Kurc (*Constance Kurz*), drugu predstavku su podnijeli Biro za istraživačko novinarstvo i Alis Ros (*Alice Ross*), dok su treću predstavku podnijele organizacije *Amnesty International*, *Bytes for All*, *Liberty*, *Privacy International*, Američki savez za građanske slobode, Kanadsko udruženje građanskih sloboda, Egipatska inicijativa za lična prava, Mađarski savez građanskih sloboda, Irski savjet za građanske slobode i Centar za pravne resurse.

Te tri predstavke su podnijete kao reakcija na objelodanjivanje rasprostranjene prakse elektronskog nadzora u Sjedinjenim Američkim Državama i u Ujedinjenom Kraljevstvu od strane Edvarda Snoudena (*Edward Snowden*). Svi podnosioci predstavke su vjerovali da su njihove elektronske komunikacije, po svemu sudeći, presretane i/ili da im pristupa Ujedinjeno Kraljevstvo, koje za to koristi pružaoce komunikacionih usluga. Pružaoци komunikacionih usluga za prenos internet komunikacije koriste međunarodne podvodne optičke kablove. Svaki kabl može imati na sebi nekoliko „nosača”, koji prenose komunikacije podijeljene na „pakete” podataka.

Shemama masovnog nadzora o kojima je ovdje riječ upravlja se iz Sjedišta za komunikacije Vlade Ujedinjenog Kraljevstva (u daljem tekstu: GCHQ) i iz Američke agencije za nacionalnu bezbjednost (u daljem tekstu: NSA). GCHQ upravlja programom TEMPORA, koji omogućuje prisluškivanje i pohranjivanje velike količine podataka preuzetih sa „nosača”. GCHQ prikuplja komunikacije koje odgovaraju nekim konkretnim identifikatorima, kao što je imejl-adresa koja se odnosi na određenu obavještajnu metu. Prikupljene komunikacije se potom otvaraju i analitičar u GCHQ ih čita samo ako se smatra da imaju veliku obavještajnu vrijednost. GCHQ takođe ima sekundarni sistem za obradu

podataka koji automatski sortira manje podskupove prikupljenih informacija na osnovu složenih kriterijuma. Kada se nađe materijal koji odgovara određenim kriterijumima, analitičari ga potom mogu otvoriti.

Pravni okvir za elektronsko presretanje koje sprovodi GCHQ propisan je u Zakonu o uređenju istražnih ovlašćenja iz 2000. godine (u daljem tekstu: RIPA), kojim se ministar ovlašćuje da izdaje naloge za presretanje spoljnih elektronskih komunikacija. Prema RIPA, nije dopušteno čitanje, uvid i slušanje presretnutog materijala ukoliko se pojedinci o kojima je riječ u to vrijeme nalaze na Britanskim ostrvima.

NSA je upravljala dvama programima – PRISM i Upstream. Program PRISM namenjen je za specifičan materijal pružalaca internet usluga (u daljem tekstu: ISP) i uređen je američkim Zakonom o nadzoru stranog obavještajnog djelovanja (u daljem tekstu: FISA), kojim je bilo propisano da prijave za pristup materijalu prikupljenom pomoću programa PRISM odobri Sud za nadzor nad djelovanjem stranih obavještajnih službi, u čiji sastav ulazi 11 viših sudija. Program Upstream omogućio je da se masovno prikupljaju sadržaji i komunikacije sa komunikacione infrastrukture koja je u posjedu američkih pružalaca komunikacionih usluga. Taj program je omogućio da se prikupljaju, pohranjuju i pretražuju globalni podaci, posebno oni koji su se odnosili na lica koja nijesu američki državljani. Iz dokumenata koje je objelodanio Edvard Snowden se može zaključiti da je GCHQ imao pristup programu PRISM od 2010. godine.

RIPA izričito isključuje nadležnost Visokog suda Ujedinjenog Kraljevstva za pritužbe da obavještajne službe krše ljudska prava. Takve pritužbe razmatra Tribunal za istražna ovlašćenja (u daljem tekstu: IPT), koji je osnovan upravo da bi razmatrao navode koje građani iznose o neopravdanom zadiranju u njihove komunikacije. Podnosioci prvih dveju predstavki nijesu izneli svoje pritužbe pred IPT-om, dok su podnosioci treće predstavke podnijeli pritužbu tom tribunalu 2013. godine. Rasprava pred IPT-om vođena je i na otvorenim i na zatvorenim sjednicama, a sa tih zatvorenih sjednica je IPT objavio informacije koje su ranije bile tajne, a ticale su se odnosa između američkih i britanskih obavještajnih službi i njihove razmjene podataka.

IPT je saopštio da kako je režim razmjene obavještajnih podataka sa NSA u skladu sa zakonom, on nije u suprotnosti sa Konvencijom jer je regulatorni okvir djelotvoran i podvrgnut nadzoru i istrazi Parlamenta, nezavisnog povjerenika i samog IPT-a. IPT je presudio da su aranžmani o kojima je riječ dostupni javnosti na dovoljno jasan način i da pružaju pojedincu adekvatnu zaštitu od proizvoljnog

miješanja. Pravni okvir za masovno presretanje spoljnih komunikacija (onih komunikacija koje se odvijaju van Ujedinjenog Kraljevstva) prema članu 8 st. 4 RIPA takođe je kompatibilan sa Konvencijom, jer je u skladu sa zakonom i jer su uspostavljene mjere zaštite koje sprječavaju bezbjednosne analitičare da ispituju komunikacije ljudi u Ujedinjenom Kraljevstvu. Svaka indirektna diskriminacija pojedinaca zasnovana na njihovom nacionalnom porijeklu opravdana je razlozima nacionalne bezbjednosti. IPT je u dva pojedinačna slučaja utvrdio da su službe bezbjednosti prekršile sopstvena pravila i povrijedile Konvenciju, u prvom slučaju zbog tehničke greške, a u drugom bez nanošenja materijalne štete podnosiocu pritužbe. Ni u jednom ni u drugom slučaju žrtvama nije dosuđena naknada.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavki su se žalili na neusaglašenost sa članom 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života) i sa članom 10 (pravo na slobodu izražavanja) tri zasebna režima: režima masovnog presretanja komunikacija prema članu 8 st. 4 Zakona o uređenju istražnih ovlašćenja iz 2000. godine (RIPA), režima prijema obavještajnih podataka od stranih obavještajnih službi i režima prikupljanja komunikacionih podataka od pružalaca komunikacionih usluga.

Vijeće Suda je 13. septembra 2018. izreklo presudu u ovom predmetu. Predmet je u skladu sa članom 43 na zahtjev podnosilaca predstavki prosljeđen na razmatranje Velikom vijeću.

Masovno presretanje komunikacija (član 8 st. 4 RIPA)

Član 8

Podnosioci predstavki su se žalili da je režim masovnog neselektivnog presretanja komunikacija (uspostavljen u skladu sa članom 8 st. 4 RIPA) nesaglasan sa članom 8 Konvencije.

Sud je svoju analizu započeo ukazujući na posebne teškoće u ocjenjivanju tog režima. Masovni nadzor nije usmjeren prema pojedincima, pa samim tim može imati veoma veliki domet, kako na teritoriji, tako i van teritorije države koja vrši nadzor. Iako su mehanizmi zaštite od presudnog značaja, oni su u praksi nedostižni s obzirom na to da se uglavnom koriste za prikupljanje stranih obavještajnih podataka i za identifikovanje novih prijetnji koje dolaze kako od poznatih, tako i od nepoznatih aktera. Usljed svega toga, visoke strane ugovornice Konvencije

imaju legitimnu potrebu za tajnošću, što znači da je malo informacija poznato o funkcionisanju takvih shema – ako su ikakve informacije tog tipa uopšte poznate. Osim toga, prijetnje s kojima se suočavaju visoke strane ugovornice znatno su se uvećale i proširile, uključujući globalni terorizam, trgovinu ljudima i seksualnu eksploataciju djece. Mnoge među tim prijetnjama ostvaruju se preko međunarodnih mreža neprijateljskih aktera koji imaju pristup tehnologiji pomoću koje mogu da poremete digitalnu infrastrukturu, izazovu kibernetičke napade i ugroze nacionalnu bezbjednost. Sljedstveno tome, Sud je priznao korisnost režima masovnog presretanja za identifikovanje novih prijetnji u digitalnom domenu i nastojao je da takve režime ocijeni sa stanovišta usklađenosti s Konvencijom razmatrajući postojanje mehanizama zaštite od proizvoljnosti i zloupotreba.

Evropski sud na masovno neselektivno presretanje komunikacija gleda kao na postepeni proces u kome se stepen zadiranja u prava pojedinaca zajemčena članom 8 povećava, a sam taj proces napreduje. Faze masovnog neselektivnog presretanja mogu se opisati na sljedeći način:

- (a) presretanje i početno čuvanje komunikacija i s njima povezanih komunikacionih podataka (to jest podataka o saobraćaju koji pripadaju presretnutim komunikacijama);
- (b) primjena specifičnih selektora na sačuvane komunikacije / povezane komunikacione podatke;
- (c) proučavanje odabranih komunikacija / povezanih komunikacionih podataka koje sprovode analitičari;
- (d) potonje čuvanje podataka i korišćenje „konačnog proizvoda”, uključujući razmjenu i dijeljenje podataka sa trećim licima.

Ustanovljeno je da svaka od navedene četiri faze predstavlja zadiranje u prava pojedinaca zajemčena članom 8 Konvencije. Iako početno presretanje ne predstavlja značajno zadiranje, stepen zadiranja u prava pojedinca utvrđen u članu 8 Konvencije povećava se kako napreduje proces masovnog neselektivnog presretanja. Potreba za jemstvima postaje najveća u završnoj fazi, kada se analiziraju informacije o ličnosti ili kada analitičar ispituje sadržaj komunikacija. Stoga je prilikom razmatranja opravdanosti zadiranja Sud svoju procjenu režima uspostavljenog na osnovu člana 8 st. 4 RIPA zasnovao na tom progresivnom zadiranju.

Kada je riječ o odgovoru na pitanje da li je to zadiranje bilo opravdano, Evropski sud je ukazao na opšta načela utvrđena u ranijoj praksi, kada je potvrđeno da režimi masovnog neselektivnog presretanja sami po sebi ne izlaze iz okvira polja slobodne

procjene države. S obzirom na gomilanje prijetnji s kojima se države danas suočavaju usljed postojanja mreža međunarodnih aktera koji koriste sofisticiranu tehnologiju, Sud je stao na stanovište da odluka o sprovođenju režima masovnog neselektivnog presretanja radi identifikacije prijetnji po nacionalnu bezbjednost ili prijetnji suštinskim nacionalnim interesima potpada pod polje slobodne procjene države.

Sud je potom nastojao da utvrdi da li je režim masovnog neselektivnog presretanja u skladu s Konvencijom i u tu je svrhu izvršio globalnu procjenu funkcionisanja tog režima. Takva procjena treba da se usredsredi na to da li domaći pravni okvir sadrži dovoljno jemstava koja štite od zloupotreba i da li taj proces podliježe zaštiti „od početka do kraja”. Prilikom vršenja te procjene potrebno je voditi računa o stvarnom funkcionisanju sistema presretanja, uključujući sve kontrolne mehanizme koji postoje i koji se primjenjuju na ostvarivanje tih ovlašćenja, kao i postojanje ili nepostojanje dokaza o stvarnim zloupotrebama.

Procjenjujući da li je tužena država postupala u okviru svog polja slobodne procjene, Sud se uvjerio da se režimom uspostavljenim na osnovu člana 8 st. 4 RIPA težilo ostvarenju legitimnih ciljeva zaštite nacionalne bezbjednosti, sprječavanja nereda i kriminala i zaštite prava i sloboda drugih. Sud je takođe prihvatio tezu da je unutrašnje pravo u dovoljnoj mjeri pristupačno s obzirom na to da su zakonodavne odredbe kojima je uređeno djelovanje režima masovnog presretanja bile bliže određene u Kodeksu prakse presretanja komunikacija (u daljem tekstu: Kodeks). Taj kodeks je javni dokument koji sadrži sve detalje o tome kako taj režim funkcioniše u praksi.

Potom je Sud prešao na razmatranje pitanja da li domaće pravo sadrži adekvatne i djelotvorne mehanizme zaštite i jemstva kojima bi se ispunili zahtjevi u pogledu „predvidljivosti” i „neophodnosti u demokratskom društvu”. I tu se Sud oslonio na svoju prethodnu praksu i nadovezao se na već utvrđene kriterijume kako bi procijenio presretanje sadržaja komunikacija, konkretno – kako bi utvrdio da li su domaćim pravnim okvirom jasno definisani:

1. osnovi za davanje ovlašćenja za masovno presretanje;
2. okolnosti u kojima komunikacije nekog pojedinca mogu biti presretane;
3. postupak odobravanja presretanja;
4. postupak odabira, razmatranja i korišćenja presretnutog materijala;
5. mjere predostrožnosti koje treba preduzeti kada se taj materijal dostavlja drugim strankama;
6. ograničenje trajanja presretanja, pitanje pohranjivanja presretnutog materijala i okolnosti u kojima se taj materijal mora izbrisati ili uništiti;

7. procedure i modaliteti nadzora koji sprovodi nezavisni organ kako bi se ustanovilo poštovanje navedenih mjera zaštite i njegova ovlaštenja u slučaju da utvrdi njihovo nepoštovanje;
8. postupci nezavisne *ex post facto* revizije tog poštovanja i ovlaštenja koja su povjerena nadležnom organu u slučaju da utvrdi njihovo nepoštovanje.

Pošto je analizirao svaki navedeni kriterijum, Sud je na kraju zaključio da režim uspostavljen na osnovu člana 8 st. 4 RIPA, uprkos svim svojim mjerama zaštite od kojih su neke robusne, ne sadrži dovoljnu zaštitu „od početka do kraja” koja bi na odgovarajući način obezbijedila adekvatna i djelotvorna jamstva protiv proizvoljnosti i opasnosti od zloupotreba. Režime masovnog neselektivnog presretanja karakteriše mogućnost zloupotrebe tog presretanja na način koji se negativno odražava na pravo pojedinca na poštovanje njegovog privatnog života. Sud je naročito identifikovao suštinske nedostatke tog režima, kao što je, između ostalog, činjenica da kategorije selektora nijesu navedene u zahtjevu za presretanje, kao i da prethodno nijesu odobreni ti selektori vezani za pojedinca. Iako povjerenik za presretanje komunikacija vrši nezavisan i djelotvoran nadzor nad tim režimom, a sam IPT pruža robustan sudski pravni lijek svakome ko sumnja da obavještajne službe presreću njegove komunikacije, ti važni mehanizmi zaštite nijesu dovoljni da neutrališu utvrđene nedostatke.

S obzirom na sve navedeno, Sud je zaključio da režim uspostavljen na osnovu člana 8 st. 4 RIPA ne zadovoljava zahtjeve u pogledu „kvaliteta zakona” iz člana 8, te da stoga ne uspeva da održi zadiranje u granicama onog što je „neophodno u demokratskom društvu”. Prema tome, u datom slučaju bio je prekršen član 8.

Član 10

Iz perspektive člana 10, Sud je razmatrao da li režim formiran na osnovu člana 8 st. 4 RIPA krši obavezu zaštite novinara, konkretno – zaštitu povlašćenih komunikacija.

Evropski sud je potvrdio da mjere zaštite koje se pružaju štampi imaju naročito veliki značaj, kao i da zaštita novinarskih izvora predstavlja jedan od kamena temeljaca slobode izražavanja. Zadiranje u zaštitu novinarskih izvora ne može biti saglasno sa članom 10 osim ako je opravdano preovlađujućim imperativom javnog interesa. Svako zadiranje u pravo na zaštitu novinarskih izvora mora biti praćeno zakonom propisanim procesnim jamstvima koja su primjerena važnosti načela o kojem se radi.

Sud je prihvatio da režim presretanja komunikacija uspostavljen na osnovu člana 8 st. 4 RIPA predstavlja zadiranje u prava novinara na slobodu izražavanja iz člana 10. Iako taj režim ima jasan zakonski osnov, Sud je prilikom procjene predvidljivosti i neophodnosti prema članu 8 već identifikovao manjkavosti u samom režimu i njegovim jemstvima, kao što je nepostojanje prethodnog internog odobrenja selektora vezanih za pojedinca koji se može identifikovati.

U kontekstu člana 10, Sud je preispitivao postojeće mjere zaštite u odnosu na povjerljivi novinarski materijal koji je utvrđen u Kodeksu i ustanovio je da su te garancije adekvatne u smislu člana 10. Međutim, ti mehanizmi zaštite ne otklanjaju slabosti koje je Sud identifikovao analizirajući režim iz perspektive člana 8, niti ispunjavaju uslove zakonskih procesnih jemstava prema članu 10. Naročito treba istaći da nije bilo obaveze da korišćenje selektora ili pojmova za pretraživanje za koje se znalo da su vezani za novinara odobri sudija ili neko drugo nezavisno tijelo za odlučivanje ovlašćeno da odlučuje da li je to „opravdano preovlađujućim imperativom javnog interesa” , kao i da li bi se taj imperativ javnog interesa mogao ostvariti nekom manje intruzivnom mjerom. Osim toga, Kodeksom je propisano posvećivanje „posebne pažnje” presretanju koje se može odnositi na povjerljivi novinarski materijal, za razliku od situacije u kojoj se od nekog sudije ili nezavisnog tijela zahtjeva da presudi o daljem čuvanju materijala.

Imajući u vidu sve te uočene slabosti, Sud je zaključio da je usljed djelovanja režima uspostavljenog na osnovu člana 8 st. 4 RIPA bio prekršen i član 10 Konvencije.

Prijem obavještajnih podataka od stranih obavještajnih službi

Član 8

Podnosioci predavki su se žalili zbog toga što su vlasti UK primale materijal od stranih obavještajnih službi. Konkretno su se žalili da su njihovim prijedom materijala koji je američka NSA presrela zahvaljujući svojim programima PRISM i Upstream bila prekršena njihova prava prema članu 8 Konvencije.

Evropski sud je potvrdio obim odgovornosti visoke strane ugovornice prema članu 8. Stao je na stanovište da svako zadiranje u član 8 Konvencije može da leži samo u početnom zahtjevu i potonjem prijemu presretnutog materijala, a potom njegovom pohranjivanju, proučavanju i korišćenju od strane obavještajnih službi države koja je primila taj materijal. Pored toga, kada se uputi zahtjev državi koja nije visoka strana ugovornica da pošalje presretnuti

materijal, taj zahtjev mora imati osnov u domaćem zakonu koji mora biti dostupan licu o kome je riječ i mora imati predvidljive posljedice. Osim toga, svaki režim koji dopušta obavještajnim službama da zahtijevaju bilo presretanje bilo sam presretnuti materijal od država koje nijesu visoke strane ugovornice ili da omoguće neposredan pristup tom materijalu treba da bude podvrgnut nezavisnom nadzoru i mogućnosti nezavisnog *ex post facto* preispitivanja. Sud je zaključio da režim podnošenja zahtjeva i dobijanja obavještajnih podataka od zemalja koje nijesu visoke strane ugovornice ima jasan osnov u domaćem pravu i da je dostupan na zadovoljavajući način. Tim režimom se nesumnjivo teži ostvarenju legitimnih ciljeva zaštite nacionalne bezbjednosti, sprječavanja nemira i kriminala i zaštite prava i sloboda drugih.

Kada je riječ o predvidljivosti i neophodnosti tog režima, Sud je smatrao da postoje jasna i detaljna pravila koja građanima adekvatno ukazuju na okolnosti u kojima su vlasti ovlašćene da upute jedan takav zahtjev stranoj obavještajnoj službi. Pored toga, Sud se uvjerio da UK ima ustanovljene odgovarajuće mjere zaštite kada je riječ o proučavanju, upotrebi, pohranjivanju, prenosu, brisanju i uništenju tog materijala. Dodatni sloj zaštite su pružali povjerenik i IPT, koji su sprovodili nadzor nad režimom razmjene obavještajnih podataka, odnosno odgovarajuće *ex post facto* preispitivanje.

Na osnovu svih gore navedenih zaključaka, Sud je stao na stanovište da je režim podnošenja zahtjeva i prijema presretnutog materijala u skladu sa članom 8, te u tom pogledu nije ustanovio nikakvu povredu Konvencije.

Član 10

Podnosioci predstavki su se žalili da su režimom dijeljenja podataka prekršena njihova prava iz člana 10 Konvencije. Međutim, Sud je ustanovio da ta pritužba ne otvara nijedno zasebno pitanje izvan onoga o čemu je već bilo govora u vezi sa članom 8, te je zaključio da nije bio prekršen ni član 10.

Prikupljanje podataka o komunikacijama od pružalaca komunikacionih usluga

Član 8

Podnosioci predstavki su se žalili da je režim prikupljanja komunikacionih podataka prema Poglavlju II RIPA nesaglasan sa zaštitom njihovih prava prema članu 8 Konvencije.

Vijeće Suda je prethodno stalo na stanovište da unutrašnje pravo zahtjeva da svaki režim koji dopušta vlastima da pristupe podacima koje čuvaju pružaoci komunikacionih usluga mora taj pristup ograničiti samo na cilj borbe protiv „teškog kriminala”, kao i da taj pristup treba da podliježe prethodnom preispitivanju suda ili nezavisnog upravnog tijela. Budući da sadašnji režim ne zadovoljava taj zahtjev, vijeće Suda je stalo na stanovište da on ne može biti „u skladu sa zakonom” u smislu člana 8 Konvencije.

Država nije osporila zaključke vijeća Suda, a Veliko vijeće nije našlo nijedan osnov da se ne složi sa zaključcima tog vijeća. Iz tih je razloga konstatovalo povredu člana 8.

Član 10

Podnosioci predstavki su se žalili da je režim prikupljanja komunikacionih podataka od pružalaca komunikacionih usluga protivan članu 10 Konvencije.

Prethodno je vijeće Suda zaključilo da režim propisan Poglavljem II RIPA pruža pojačanu zaštitu kada se podaci traže radi identifikovanja novinarskog izvora. Međutim, ta zaštita važi samo onda kada je svrha da se utvrdi novinarski izvor, a ne i u svakom pojedinačnom slučaju u kome se podnese zahtjev za dobijanje komunikacionih podataka nekog novinara ili kada postoji vjerovatnoća da će doći do takvog kolateralnog miješanja. Sljedstveno tome, vijeće Suda je zaključilo da navedeni režim nije „u skladu sa zakonom” u smislu člana 10. Država nije osporila taj zaključak vijeća Suda, a Veliko vijeće nije našlo nijedan osnov da se ne složi sa zaključcima tog vijeća. Iz tih je razloga konstatovalo povredu člana 10.

Član 41

Sud je podnosiocima prve predstavke dosudio iznos od 227.500 eura, podnosiocima druge predstavke iznos od 90.000 eura, a podnosiocima treće predstavke iznos od 36.000 eura na ime sudskih i ostalih troškova i izdataka. Podnosioci predstavki nijesu podnijeli zahtjev za naknadu materijalne štete, tako da Sud nije dosudio nikakva sredstva u te svrhu.

Pritužba o anonimizaciji spisa u onlajn bazi sudske prakse i pravilu odloženog objavljivanja proglašena je neprihvatljivom jer član 10 ne može da važi u pogledu apstraktnih informacija koje nijesu od ključnog značaja za ostvarivanje prava na slobodu izražavanja podnosilaca predstavke

ODLUKA U PREDMETU
BORIS ANTONOV MITOV I DRUGI PROTIV BUGARSKJE

(predstavka br. 80857/17)
28. februar 2023. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnijelo osam bugarskih novinara iz više medijskih kuća koji su se specijalizovali za izvještavanje o pitanjima vezanim za pravosuđe. Podnosioci predstavke su oktobra 2016. podnijeli zahtjev za sudsku reviziju internih pravila anonimizacije sudskih odluka koja je nedavno propisao predsjednik Vrhovnog upravnog suda (u daljem tekstu: VUS), a nakon postupka pred Komisijom za zaštitu ličnih podataka po pritužbi dva lica da je VUS nezakonito obradio njihove lične podatke. Komisija je izrekla novčanu kaznu VUS-u i naložila mu da usaglasi sve spise koji su objavljeni u njegovoj internet bazi sudske prakse i koji sadrže lične podatke lica sa propisima o zaštiti ličnih podataka. Stoga je pravilima koja je propisao predsjednik VUS-a bilo predviđeno zatamnjivanje ličnih podataka u svim spisima objavljenim u onlajn bazi VUS-a.

Podnosioci predstavke su podnijeli zahtjev za sudsku reviziju pravila br. 1, 2 i 3. U pravilu br. 1 su navedene vrste spisa koji mogu biti objavljeni u internet bazi pod uslovom da su svi lični podaci u njima zatamnjeni. U pravilu br. 2 je navedeno 13 kategorija „ličnih podataka“ koje je trebalo zatamniti u tim spisima, dok je pravilom br. 3 zabranjeno objavljivanje skeniranih spisa predmeta koji sadrže lične podatke, budući da se oni ne mogu anonimizovati zatamnjivanjem. Podnosioci predstavke su posebno bili zabrinuti što pravilima nije bilo predviđeno onlajn objavljivanje osporavanih upravnih odluka ili zahtjeva za sudsku reviziju. Pored toga su se žalili da kategorije podataka koje podliježu zatamnjivanju prema pravilu br. 2 nijesu lični podaci ili da su preširoko definisane da bi bili lični podaci u svim predmetima. Gradski upravni sud u Sofiji je februara 2017. proglasio neprihvatljivim dva zahtjeva koja su podnosioci predstavke podnijeli. Iako su podnosioci predstavke izjavili žalbu na tu odluku, VUS je maja 2018. potvrdio odluku nižeg suda.

Novembra 2017. na snagu je stupio amandman na član 64 st. 1 Zakona o sudovima iz 2007. godine (pravilo odloženog objavljivanja). Stavom 1 člana 64 prvobitno je bilo propisano objavljivanje svih sudskih odluka na internet stranici relevantnog suda. Godine 2009. usvojen je amandman na ovu odredbu i njome je propisano da se ove odluke objavljuju onlajn odmah po izricanju. Prema pravilu odloženog objavljivanja, sudske odluke u krivičnim predmetima, kojima se neko osuđuje ili kažnjava ili kojima se potvrđuju osude i kazne, mogu se objaviti onlajn tek pošto organi gonjenja obavijeste relevantni sud da su preduzeti koraci za njihovo izvršenje.

1. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili na povredu člana 10 Konvencije zbog pravila anonimizacije koja je septembra 2016. propisao predsjednik VUS-a i na zakonski amandman iz novembra 2017, kojim je uvedeno pravilo odloženog objavljivanja.

Prihvatljivost pritužbe o pravilima VUS-a o anonimizaciji iz 2016. godine

Članom 10 se ne jemči neograničeno, automatsko pravo na pristup informacijama koje posjeduju organi vlasti niti se njime vlasti obavezuju da po prijemu zahtjeva te informacije saopšte. Sud je naglasio da se prava zajemčena članom 10 aktiviraju samo ako su te informacije od ključnog značaja za ostvarivanje prava na slobodu izražavanja i naglasio je da u ovom predmetu nije ispunjen nijedan od kriterijuma koje je razvio u svojoj sudskoj praksi za utvrđivanje tog praga. Ti kriterijumi su: (a) cilj podnošenja zahtjeva za pristup informacijama; (b) priroda informacija koje se zahtijevaju; (c) konkretna uloga lica koje zahtijeva informacije u njihovom „prijemu i saopštavanju” javnosti; i (d) da li su informacije spremne i dostupne.

U skladu sa ustaljenim načelima koja je razvio u svojoj praksi, Sud je trebalo da ocijeni navedene kriterijume u svjetlu konkretnih okolnosti svakog predmeta pojedinačno. U ovom predmetu se pritužba podnosioca predstavke nije odnosila na konkretne informacije ili na definisanu kategoriju informacija u posjedu javnih vlasti, već se zasnivala na čisto apstraktnom pitanju nemogućnosti pristupanja svim skeniranim spisima predmeta dostupnim u bazi VUS-a. Prema ustaljenoj praksi Suda, potencijalni podnosilac predstavke ne može se apstraktno žaliti na ograničenje pristupa informacijama, a opšte izjave o tome zašto bi određene vrste informacija u posjedu vlasti trebalo da budu dostupne nijesu dovoljne da aktiviraju zaštitu člana 10. Sud stoga nije bio u položaju da zaključi da li bi informacije na

čiju su se nedostupnost podnosioci predstavke žalili bile od ključnog značaja za ostvarivanje njihovog prava na slobodu izražavanja budući da te konkretne informacije nijesu postojale. Dakle, član 10 nije važio u ovom predmetu budući da nijesu postojale nikakve konkretne okolnosti na koje je trebalo primijeniti navedene kriterijume. Sud je stoga odbio pritužbu jer nije bila saglasna *ratione materiae* sa odredbama Konvencije.

Prihvatljivost pritužbe o pravilu odloženog objavljivanja određenih krivičnih presuda

Država je tvrdila da podnosioci predstavke ne mogu biti žrtve jer se nijesu pozvali ni na jedan konkretan predmet u kojem je njihov rad bio osujećen zbog pravila odloženog objavljivanja, već su se isključivo žalili na samo pravilo. Budući da nije bilo dokaza da je pravilo odloženog objavljivanja spriječilo podnosiocima predstavke da pristupe konkretnim informacijama, samo pravilo nije moglo da utiče na njihovo pravo na slobodu izražavanja. Kao i u zaključku o pravilima anonimizacije VUS-a, Sud je ponovio da se zaštita člana 10 ne može aktivirati jer se ne može utvrditi da su informacije kojima su podnosioci predstavke željeli da pristupe bile od suštinskog značaja za ostvarivanje njihovog prava na slobodu izražavanja.

Sud je stoga zaključio da član 10 ne važi i ovu je pritužbu odbio jer nije bila saglasna *ratione materiae* sa odredbama Konvencije. Stoga je predstavku proglasio neprihvatljivom i odbacio je.

Povreda člana 8 jer presretanje komunikacija podnosioca predstavke, nepostojanje adekvatnih jamstava, te veća opasnost od proizvoljnosti nijesu bili saglasni sa zahtjevom vezanim za zakonitost

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U PREDMETU
BYKOV PROTIV RUSIJE

(predstavka br. 4378/02)
10. mart 2009. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnio ruski državljanin rođen 1960. godine koji je živio Rusiji.

U vrijeme hapšenja u oktobru 2000. bio je jedan od vodećih akcionara i izvršni rukovodilac korporacije, a istovremeno i poslanik u regionalnoj skupštini Krasnojarska.

Podnosilac predstavke je septembra 2000. godine navodno naložio jednom od svojih saradnika, g. V., da ubije g. S., njegovog nekadašnjeg poslovnog partnera. V. nije izvršio taj nalog, već je prijavio podnosioca predstavke Saveznoj službi bezbjednosti (u daljem tekstu: FSB). FSB i policija su odlučili da organizuju tajnu operaciju kako bi prikupili dokaze o nameri podnosioca predstavke da ubije S. Policija je 29. septembra 2000. inscenirala otkriće dva leša u kući S. U medijima je zvanično saopšteno da je jedan od ubijenih identifikovan kao S. Drugi čovek bio je njegov poslovni partner, g. I.

V. je 3. oktobra 2000. otišao podnosiocu predstavke u stan. Imao je kod sebe sakriveni uređaj koji je djelovao kao emiter, tako da je policajac koji se nalazio napolju mogao da snima sve zvučne signale. Na temelju uputstava koje je dobio, V. je poveo razgovor sa podnosiocem predstavke, kazavši mu da je izvršio ubistvo. Kao dokaz predao je podnosiocu predstavke nekoliko predmeta pozajmljenih od S. i I. Policija je na taj način došla do šesnaestominutnog snimka razgovora između V. i podnosioca predstavke.

Pretres imanja podnosioca predstavke izvršen je 4. oktobra 2000. Zaplenjeni su predmeti koje mu je dao V. Podnosilac predstavke je uhapšen i zadržan u pritvoru. Optužen je za planiranje ubistva i nabavku, posjedovanje i korišćenje oružja.

Podnosiocu predstavke je nekoliko puta produžavan pritvor u prekrivičnom postupku, a njegove mnogobrojne žalbe i zahtjevi za puštanje na slobodu odbačeni su zbog težine krivičnih djela koja su mu stavljana na teret i opasnosti da bi mogao da pobjegne i da izvrši pritisak na svjedoke.

U junu 2002. godine podnosilac predstavke je oglašen krivim po obe tačke optužnice i osuđen na šest i po godina zatvora. Sud je potom uračunao period koji je podnosilac već proveo u pritvoru i pušten je uslovno na pet godina. U žalbenom postupku je odluka preinačena, tj. ublažena je kvalifikacija djela, ali je kazna potvrđena.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na povredu člana 5 st. 3 Konvencije, tvrdeći da je pritvor u prekrivičnom postupku bio prekomerno dug i da je u više navrata zaredom produžavan bez ukazivanja na iole relevantne i dovoljne razloge za tu mjeru. Žalio se i na povredu člana 6 st. 1, tvrdeći da postupak koji je protiv njega vođen nije bio pravičan, budući da je policija pripremila zamku kako bi ga prevarila i navela na to da sam sebe inkriminiše u razgovoru sa V., a sud je potom prihvatio snimak tog razgovora kao dokaz na suđenju. Podnosilac predstavke je u tužbi takođe naveo da je tajna operacija koju je policija organizovala podrazumijevala i nezakoniti upad u njegov dom i presretanje i snimanje njegovog razgovora sa V., što, po ocjeni podnosioca predstavke, predstavlja zadiranje u njegov privatni život i prepisku, čime je prekršen član 8 Konvencije.

Član 5 st. 3

Dugotrajni pritvor u prekrivičnom postupku može se opravdati samo ako postoje konkretne indicije istinskog javnog interesa koje, ne dovodeći u pitanje pretpostavku nevinosti, pretežu nad pravilom poštovanja individualne slobode iz člana 5 Konvencije. Sud je, međutim, ustanovio da osnovi za određivanje pritvora u ovom slučaju nijesu bili u potpunosti potkrijepljeni odlukama sudova o kojima je ovdje riječ, posebno u početnim fazama postupka, te da je došlo do kršenja člana 5 st. 3.

Član 6 st. 1

Sud je još jednom naglasio da član 6 garantuje pravo na pravično suđenje u celini i da tim članom nijesu ustanovljena pravila prihvatljivosti dokaza, čak ni

kada je riječ o dokazima koji su pribavljeni nezakonito u smislu nacionalnih zakona. Sud je s tim u vezi primijetio da je podnositelj predstavke mogao da ospori metode koje je policija primijenila u kontradiktornom postupku kako u prvostepenom, tako i u žalbenom postupku. Prema tome, podnositelj predstavke je mogao da tvrdi da su dokazi koji su protiv njega prikupljeni bili nezakonito pribavljeni, kao i da je sporni snimak bio pogrešno protumačen. Domaći sudovi su se detaljno bavili svim tim argumentima i svaki od njih su pojedinačno odbacili, donoseći obrazložene odluke. Sud je, sem toga, primijetio da izjave podnosioca predstavke koje su tajno snimljene nijesu bile date ni pod kakvom prisilom, da domaći sudovi nijesu neposredno uzeli u obzir te izjave, već su se više oslanjali na izvještaj vještaka sačinjen na temelju tog snimka i da je sve to bilo potkrijepljeno fizičkim dokazima. Sud je iz tih razloga zaključio da je pravo podnosioca predstavke na odbranu i njegovo pravo da sam sebe ne tereti bilo poštovano, te da u ovom predmetu nije došlo do povrede člana 6 st. 1.

Član 8

Sud je napomenuo da nije sporno da su mjere koje je policija preduzela predstavljale zadiranje u pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog privatnog života. Sud je istakao da je takvo zadiranje u skladu sa Konvencijom ako je saglasno zakonu i neophodno u demokratskom društvu radi ostvarenje neke od svrha koje su pobrojane u stavu 2 člana 8.

Sud je konstatovao da se ruskim Zakonom o operativno-istražnim radnjama izričito štiti privatnost pojedinca budući da se njime nalaže sudska dozvola za bilo kakve operativne radnje koje bi mogle zadirati u privatnost doma ili privatnost telefonskih ili elektronskih komunikacija. Domaći sudovi su u ovom predmetu zaključili da policijska operacija nije bila protivna važećim propisima, budući da je V. bio pozvan u dom podnosioca predstavke i da se tu nije radilo ni o kakvim telefonskim ili elektronskim vidovima komunikacije (jer je razgovor snimljen pomoću daljinskog radio-uređaja).

Sud je s tim u vezi ponovio da, kako bi bio ispunjen zahtjev u pogledu zakonitosti naveden u članu 8, ukoliko se radi o presretanju komunikacija u cilju policijske istrage, domaće pravo mora da pruža zaštitu od proizvoljnog zadiranja u pravo nekog lica zajemčeno članom 8 i mora da sadrži dovoljno jasnu naznaku o tome u kakvim okolnostima i pod kakvim uslovima policijski organi imaju pravo da pribjegu takvim mjerama. Pored toga, Sud je naglasio da u pravo mora biti naznačen obim ovlašćenja datih nadležnim organima i način na koji ih ti organi

vrše. Sud je u ovom predmetu smatrao da je korišćenje daljinskog radio-uređaja radi snimanja razgovora između V. i podnosioca predstavke u suštini identično prisluškivanju telefona, u smislu prirode i stepena zadiranja u privatnost pojedinca o kome je riječ. Smatrao je da podnosilac predstavke nije uživao nijedno ili veoma mali broj jemstava u postupku u kojem je naloženo i sprovedeno presretanje njegovog razgovora sa V., kao i da obim ovlašćenja koja su nadležni organi imali i način njihovog vršenja nijesu bili definisani. Argument tužene države da su ispunjeni neophodni uslovi jer je podnosilac predstavke imao mogućnost da u postupku pred sudom osporava zakonitost „operativnog eksperimenta” nije uvjerio Sud, naročito s obzirom na nepostojanje konkretnih odredaba kojima se propisuju jemstva. Konačno, Sud je konstatovao da je, budući da je zakonom uređeno samo presretanje telefonskih i elektronskih komunikacija, zakonsko ovlašćenje policijskih organa da pribjegnu ovom načinu bilo isuviše široko, te je moglo dovesti do proizvoljnosti i nije bilo u skladu sa zahtjevom vezanim za zakonitost. Sud je zaključio da zadiranje u pravo podnosioca predstavke na poštovanje privatnog života nije bilo u skladu sa zakonom. Sud je stoga smatrao da ne mora da utvrdi da li je zadiranje bilo neophodno u demokratskom društvu niti da li je došlo do zadiranja u pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog doma. Zaključio je da je prekršen član 8.

Član 41

Sud je podnosiocu predstavke dosudio 1.000 eura na ime nematerijalne štete i 25.000 eura na ime sudskih i ostalih troškova.

Povreda člana 8 jer švedska država nije obezbijedila dovoljne mehanizme zaštite kako bi spriječila opasnost od zloupotrebe režima za masovno presretanje informacija

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U PREDMETU **CENTRUM FÖR RÄTTVISA PROTIV ŠVEDSKE**

(predstavka br. 35252/08)
25. maj 2021. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnijela švedska neprofitna organizacija koja je zastupala klijente koji su se žalili na povredu prava i sloboda zajemčenih Konvencijom i u sličnim postupcima u skladu sa švedskim pravom. Organizacija koja je podnijela predstavku je bila uvjerena da postoji opasnost da su njene komunikacije preko mobilnih telefona i širokopojasne mobilne mreže bile ili da će biti presretute i proučene zbog masovnog presretanja elektronskih signala u spoljnoobavještajne svrhe.

Organizacija koja je podnijela predstavku je osporavala konkretan Zakon o prikupljanju obavještajnih podataka putem presretanja elektronskih signala (u daljem tekstu: Zakon), kojim je nacionalna Odbrambena radijska ustanova (*Försvarets radioanstalt*, FRA) bila ovlašćena da sprovodi presretanje elektronskih signala i kojim je uspostavljen sistem tajnog nadzora koji je mogao da obuhvati sve korisnike usluga mobilne telefonije i interneta bez ikakvog obavještavanja o tom nadzoru. Budući da nije postojao nijedan domaći pravni lijek koji je pružao mogućnost žalbe licu koje sumnja na presretanje njegove komunikacije, organizacija koja je podnijela predstavku je tvrdila da se ovim zakonom zadire u njena prava zajemčena članom 8.

2. Odluka Suda

Organizacija koja je podnijela predstavku se žalila da su švedsko zakonodavstvo i praksa u oblasti prikupljanja podataka elektronskim izviđanjem protivni njenom pravu na poštovanje privatnog života i prepiske zajemčenom članom 8 Konvencije i da na raspolaganju nije imala djelotvorno pravno sredstvo, suprotno članu 13.

Vijeće Suda je 19. juna 2018. zaključilo da nije prekršen član 8 i da nema potrebe da posebno razmotri žalbu o povredi člana 13. Predmet je na zahtjev organizacije

koja je podnijela predstavku upućen na razmatranje Velikom vijeću u skladu sa članom 43.

Prihvatljivost

Tužena država je prvo osporila da organizacija koja je podnijela predstavku ima status žrtve, tvrdeći da ona ne pripada „grupi lica ili subjekata na koje se odnosi zakonodavstvo” o prikupljanju podataka putem elektronskog presretanja u okviru aktivnosti vezanih za prikupljanje stranih obavještajnih podataka. Takođe je tvrdila da Zakon ne pogađa neposredno sve korisnike usluga mobilne telefonije i interneta, budući da je ograničen na prikupljanje stranih obavještajnih podataka, te da – budući da telefonske i internet komunikacije organizacije koja je podnijela predstavku vjerovatno neće biti presretane – bukvalno ne postoji nikakva opasnost da će biti sačuvane za dalje proučavanje nakon faze automatske obrade. S obzirom na to da ne bi došlo ni do kakvog zadiranja u prava iz člana 8 do faze u kojoj je moguće analitičko proučavanje odabranih signala, tužena država je zatražila od Velikog vijeća da predstavku proglasi neprihvatljivom jer organizacija koja ju je podnijela nema status žrtve.

Sud je ukazao na to da podnosilac predstavke može tvrditi da je žrtva povrede prava zajemčenog Konvencijom prouzrokovane pukim postojanjem zakonodavstva koje omogućuje sprovođenje mjera tajnog nadzora ako su zadovoljeni sljedeći uslovi koje Sud mora da ispita: prvo, da li opseg zakonodavstva koje dopušta mjere tajnog nadzora „neposredno pogađa sve korisnike komunikacionih usluga zbog uspostavljenog sistema koji omogućava presretanje komunikacije bilo koje osobe” i, drugo, kakva je „dostupnost (i djelotvornost) pravnih lijekova na nacionalnom nivou”. Pošto je konstatovao da organizacija koja je podnijela predstavku nije tvrdila da pripada grupi lica na koje je zakonodavstvo konkretno usmjereno, Sud je odbio argument tužene države da organizacija nema status žrtve i složio se sa tom organizacijom da Zakon omogućava presretanje komunikacija bilo kog fizičkog ili pravnog lica u Švedskoj, bar tokom početnih faza automatske obrade od strane FRA. Budući da su domaći pravni lijekovi na raspolaganju u Švedskoj podliježali određenim ograničenjima, što je praktično rezultiralo mogućnošću da puka prijetnja nadzorom u skladu sa švedskim propisima o masovnom presretanju može sama po sebi da ograniči slobodnu komunikaciju, Sud je zaključio da bi to predstavljalo neposredno zadiranje u prava iz člana 8 svih korisnika ili potencijalnih korisnika. Stoga je Veliko vijeće zaključilo da organizacija koja je podnijela predstavku ima status žrtve i predstavku je proglasilo prihvatljivom.

Član 8

Sud je prvo razmotrio postojanje zadiranja i ukazao na četiri opšte faze procesa masovnog presretanja. Izjavio je da on masovno presretanje smatra postepenim procesom u kojem stepen zadiranja u prava lica po osnovu člana 8 raste kako proces odmiče. Član 8 važi u sve četiri faze, ali je potreba za mjerama zaštite od zloupotreba najveća na kraju procesa, kada analitičar proučava informacije o konkretnom licu ili sadržaj komunikacija. Sud je, dakle, utvrdio i potvrdio postojanje zadiranja u prava zajemčena članom 8 organizacije koja je podnijela predstavku.

Sud je potom razmotrio opravdanost zadiranja. Ukazao je na ustaljena načela koja je razvio u svojoj praksi da takvo zadiranje može biti opravdano samo ako je u skladu sa zakonom, ako teži ostvarenju jednog ili više legitimnih ciljeva i ako je neophodno u demokratskom društvu. Strane nijesu sporile niti da je zadiranje bilo u skladu sa zakonom niti da je težilo ostvarenju legitimnog cilja zaštite nacionalne bezbjednosti.

Sud je istakao da države uživaju široko polje slobodne procjene u odabiru vrste režima presretanja neophodnog za ostvarenje legitimnog cilja zaštite nacionalne bezbjednosti. Usljed razvoja tehnologije u oblasti bezbjednosnog nadzora, neophodno je da, pored šest minimalnih neophodnih jemstava za ciljano presretanje koja je razvio u svojoj ranijoj praksi, razmotri postojanje još dva, kako bi se obuhvatila inherentna opasnost od zloupotrebe i legitimna potreba za tajnošću u kontekstu režima masovnog presretanja. Dakle, kako bi ocijenio da li je tužena država postupala u okviru svog polja slobodne procjene kada je riječ o režimu masovnog presretanja, Sud je naveo i proučio dodatnih osam zahtjeva kako bi utvrdio da li su švedskim domaćim pravnim okvirima obezbijeđene dovoljne mjere zaštite od zloupotreba i da li je postupak podlegao neophodnim jemstvima u svakoj fazi.

Sud je proučio svaki od osam zahtjeva pojedinačno kako bi utvrdio da li švedsko pravo sadrži odgovarajuća i djelotvorna jemstva i garancije koji zadovoljavaju kriterijume „predvidljivosti” i „neophodnosti u demokratskom društvu” i ustanovio je nedostatke u pogledu tri zahtjeva.

Sud je utvrdio ozbiljan nedostatak u pogledu petog zahtjeva – o mjerama predostrožnosti koje treba preduzeti prilikom prenosa presretnutog materijala drugim stranama, budući da nije postojala izričita zakonska obaveza FRA da

procjenjuje neophodnost i srazmjernost prosljeđivanja obavještajnih podataka kada materijal koji se prenosi stranom partneru sadrži informacije koje ozbiljno narušavaju prava zajemčena članom 8. Prema zakonodavstvu o prikupljanju obavještajnih podataka putem elektronskog presretanja koje je bilo na snazi u to vrijeme, stranim partnerima su se mogle prosljeđivati informacije koje ozbiljno ugrožavaju pravo na privatnost čak i kada nemaju nikakvu značajnu obavještajnu vrijednost.

Sud je takođe utvrdio nedostatak u pogledu šestog zahtjeva zbog nepostojanja odredbe kojom bi FRA bila obavezana da obustavi misiju presretanja informacija ako više ne postoje uslovi za njeno sprovođenje ili same mjere više nijesu neophodne. Organizacija koja je podnijela predstavku je tvrdila da je država stoga bila u mogućnosti da sprovodi pretjerane i neodgovarajuće misije nadzora koje traju nekoliko mjeseci duže no što je to neophodno. Sud je, međutim, utvrdio da postoje dovoljni mehanizmi za obustavljanje misije masovnog presretanja koji zadovoljavaju ovaj zahtjev, a da nepostojanje odredbe o uništavanju presretnutog materijala koji ne sadrži lične podatke predstavlja minorni procesni nedostatak.

Kada je riječ o osmom i posljednjem zahtjevu, koji se odnosi na nezavisno *ex post facto* preispitivanje, Sud je utvrdio još jedan ozbiljan nedostatak mehanizma za zaštitu jer je Zakonom bilo propisano sprovođenje *ex post facto* preispitivanja na inicijativu fizičkih ili pravnih lica koja nijesu bila u obavezi da dokažu da su možda pogođena operacijom masovnog presretanja. Prema tom mehanizmu, Inspektorat stranih obavještajnih aktivnosti mora da istraži da li je došlo do presretanja komunikacija fizičkog ili pravnog lica i potom da utvrdi da li je to presretanje bilo u skladu sa zakonom. Utvrđeno je da je Inspektorat takođe bio dužan da nadzire i prati aktivnosti FRA: ova dvojna uloga bi mogla da dovede do situacija u kojima bi Inspektorat morao da procjenjuje vlastito djelovanje u nadziranju masovnog presretanja od strane FRA, što bi dovelo do jasne mogućnosti sukoba interesa. Sud je smatrao da sistem *ex post facto* preispitivanja ne predstavlja djelotvorno jemstvo u kombinaciji sa nepostojanjem mogućnosti da obični građani dobiju obrazložene odluke u odgovor na pritužbe o masovnom presretanju komunikacija.

Imajući u vidu utvrđene nedostatke u pogledu jemstava koje mora da pruža domaće pravo, Sud je zaključio da je prekršen član 8 jer tužena država nije sveobuhvatno ispunila zahtjev vezan za jemstva u svakoj fazi tajnog nadzora. Budući da navedeni nedostaci nijesu bili dovoljno nadoknađeni postojećim jemstvima, Sud je zaključio da je švedski sistem masovnog presretanja prekoračio polje slobodne procjene dato državama i da nije sadržao dovoljne i djelotvorne mjere zaštite od proizvoljnosti i opasnosti od zloupotrebe.

Član 13

Vijeće Suda nije utvrdilo postojanje posebnog pitanja povrede člana 13. Veliko vijeće je došlo do istog zaključka imajući u vidu da je konstatovalo da jeste došlo do povrede člana 8.

Član 41

Organizacija koja je podnijela predstavku je navela da bi utvrđenje povrede predstavljalo dovoljno obeštećenje, te Sud nije dosudio nikakav iznos po toj stavci. Sud je organizaciji koja je podnijela predstavku dosudio 52.625 eura na ime sudskih troškova i izdataka.

Čitanje transkripata telefonskih razgovora presretnutih u kontekstu krivičnog postupku na suđenju i njihovo objelodanjivanje u javnosti bilo je protivno članu 8

PRESUDA U PREDMETU
CRAZI PROTIV ITALIJE (BR. 2)

(presuda br. 25337/94)
17. jul 2003. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen 1934. godine. Bio je generalni sekretar italijanske Socijalističke partije od 1976. do 1993. godine i premijer Italije od 1983. do 1987. godine. Od 1994. je živio u Tunisu, a njegova porodica je nastavila postupak kada je preminuo. Podnosilac predstavke je tokom takozvane „čiste ruke“ kampanje u Italiji optužen za korupciju, protivpravno primanje novca, skrivanje protivpravno stečene dobiti i nezakonito finansiranje političkih stranaka.

Okružni sud je odobrio zahtjev javnog tužioca da prisluškuje telefonske razgovore koje je podnosilac predstavke vodio iz svog doma u Tunisu sa ljudima u Italiji. Javni tužilac je tokom krivičnog postupka zaveo transkripte presretnutih telefonskih razgovora u sekretarijatu suda i podnio zahtjev da budu predočeni kao dokazi. Tužilaštvo je tokom pretresa pročitalo nekoliko izvoda iz transkripata, a sadržaj određenih razgovora i imena sagovornika podnosioca predstavke kasnije su objavljeni u štampi.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na povredu njegovih prava zajemčenih članovima 8, 14 i 18 Konvencije zbog objelodanjivanja presretnutih telefonskih razgovora koji su bili privatnog karaktera, a naročito zbog odluke tužioca da deponuje transkripte u sekretarijatu suda.

Član 8

Sud je ponovio da telefonski razgovori potpadaju pod pojmove „privatni život“ i „prepiska“ iz člana 8 Konvencije. Čitanje transkripata presretnutih telefonskih razgovora na pretresu i objelodanjivanje sadržaja razgovora štampi predstavljalo je, dakle, zadiranje u član 8 Konvencije. Sud je stoga smatrao da mora da razmotri da li je to zadiranje bilo u skladu sa zakonom i srazmjerno legitimnom cilju.

Kada je riječ o objavljivanju izvoda transkripata razgovora u štampi, Sud je podsjetio na značaj slobode izražavanja u jednom demokratskom društvu. Izvještavanje, uključujući i komentarisanje sudskih postupaka od strane štampe, doprinosi javnom karakteru postupaka i u skladu je sa zahtjevom iz člana 6 st. 1 Konvencije o javnosti sudskih rasprava. Mediji imaju zadatak da saopštavaju informacije i ideje, a javnost ima pravo da ih prima, naročito kada se radi o nekoj javnoj ličnosti. Međutim, interes javnosti da prima informacije odnosi se samo na činjenice koje su povezane sa krivičnim optužbama protiv optuženog. Štampa bi trebalo da se uzdržava od objavljivanja informacija koje mogu, bilo namjerno bilo nenamjerno, da ugroze neko pravo optuženog koje je zajemčeno članom 8.

Sud je u ovom predmetu konstatovao da su neki od razgovora objavljenih u štampi bili isključivo privatnog karaktera, a da njihov sadržaj nije imao nikakve ili je imao veoma slabe veze sa krivičnim optužbama. Njihovo objavljivanje od strane štampe nije zadovoljavalo goruću društvenu potrebu. Dakle, zadiranje nije bilo srazmjerno legitimnim ciljevima čijem je ostvarenju objavljivanje moglo da teži, te ono nije bilo neophodno u demokratskom društvu.

Kada je riječ o tome da li se zadiranje na koje se podnosilac predstavke žalio može pripisati tuženoj državi, Sud je konstatovao da su izvode iz razgovora objavile privatne novine, koje nijesu bile pod kontrolom javnih vlasti. Pored toga, novinari informacije nijesu dobili tokom čitanja transkripata na pretresu, već uglavnom iz materijala deponovanog u sekretarijatu suda. Sud nije prihvatio da je javni tužilac deponovanjem transkripata presretnutih razgovora u sekretarijatu odlučio da ih objavi u javnom domenu, jer su, prema domaćem pravu, pristup dokumentima deponovanim u sekretarijatu suda imale samo strane u postupku. Sud je stoga zaključio da su razgovori objavljeni u štampi vjerovatno ili zbog propusta sekretarijata ili zato što su ih objelodanile strane u postupku ili njihovi advokati.

Sud je, međutim, ponovio da države prema članu 8 Konvencije imaju pozitivnu obavezu da preduzimaju neophodne korake kako bi obezbijedile djelotvornu zaštitu prava pojedinca na poštovanje njegovog privatnog života i prepiske. To obuhvata usvajanje odgovarajućih mjera zaštite kako bi se spriječilo objelodanjivanje informacija privatnog karaktera, kao i sprovođenje djelotvorne istrage kako bi se u najvećoj mogućoj mjeri ispravila šteta izazvana objelodanjivanjem. Sud je u ovom predmetu zaključio da domaći organi nijesu ispunili ove obaveze. Domaći organi nijesu osigurali bezbjedno čuvanje transkripata, a čini se i da nije sprovedena djelotvorna istraga. Sud je zato zaključio da tužena država nije ispunila svoje obaveze da osigura pravo podnosioca predstavke na poštovanje privatnog života i

prepiske, te da je došlo do povrede člana 8 Konvencije.

Kada je riječ o čitanju transkripata nekih presretnutih telefonskih razgovora, Sud je prvo ispitao da li je to zadiranje bilo „u skladu sa zakonom”. Sud je ponovio da je prvenstveno na nacionalnim organima da tumače i primjenjuju relevantna interna pravila, dok Sud može i treba da vrši određenu nadležnost da preispituje da li je poštovano domaće pravo.

Prema italijanskom Zakonu o krivičnom postupku (ZKP), kada je javni tužilac u ovom predmetu zaveo transkripte presretnutih razgovora u sekretarijatu suda, sud je trebalo da održi raspravu iza zatvorenih vrata kako bi odlučio koji materijal treba izuzeti. Svrha ovih procesnih zahtjeva je bila da stranama u postupku i sudiji pruži priliku da odaberu presretnute razgovore koji nijesu ni od kakvog značaja i čije bi objelodanjivanje negativno zadiralo u pravo optuženog na poštovanje njegovog privatnog života i prepiske. Ove odredbe bi predstavljale značajne mjere zaštite da su primjenjene.

Okružni sud je zaključio da ove odredbe ZKP-a nijesu primjenljive na slučaj podnosioca predstavke, ali u svom rješenju nije objasnio zašto ova jemstva nijesu poštovana, a Sud je stao na stanovište da je trebalo primjeniti ZKP. Sud je stoga zaključio da zadiranje nije bilo „u skladu sa zakonom” budući da su podnosiocu predstavke bila uskraćena značajna procesna jemstva predviđena domaćim pravom, pri čemu domaći sudovi nijesu za to dali valjano obrazloženje. Zaključio je da nema potrebe da razmatra da li je zadiranje težilo ostvarenju „legitimnog cilja” i da li je bilo „neophodno u demokratskom društvu”.

Članovi 14 i 18 Konvencije

Sud je konstatovao da su pritužbe o povredi članova 14 i 18 Konvencije zasnovane na istim činjenicama kao i one koje je razmotrio u vezi sa članom 8 Konvencije. S obzirom na odluku o članu 8 Konvencije, smatrao je da nije neophodno da razmotri pritužbe o kršenju članova 14 i 18 Konvencije.

Član 41 Konvencije

Sud je naslednicima podnosioca predstavke dosudio ukupno 6.000 eura na ime nematerijalne štete.

Povreda člana 8 jer nijesu navedeni relevantni i konkretni detalji u rješenjima o tajnom nadzoru – prisluškivanju telefona osumnjičenog za trgovinu drogom – domaćim pravom nijesu u praksi obezbijeđene adekvatne mjere zaštite od raznih mogućih zloupotreba

PRESUDA U PREDMETU
DRAGOJEVIĆ PROTIV HRVATSKE

(predstavka br. 68955/11)
15. januar 2015. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnio hrvatski državljanin koji je radio kao mornar za brodarsku kompaniju sa sjedištem u Hrvatskoj.

Godine 2007. policija i Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (u daljem tekstu: USKOK) istraživali su navode o mogućem krijumčarenju narkotika između Latinske Amerike i Evrope velikim prekookeanskim brodovima u kojem je učestvovalo nekoliko lica iz Hrvatske. Na osnovu jednog policijskog izvještaja, USKOK je u martu 2007. zatražio dozvolu za primjenu tajnih mjera nadzora i snimanja telefonskih razgovora podnosioca predstavke i dobio je tu dozvolu.

U januaru 2009. podnosilac predstavke je uhapšen i pritvoren pod sumnjom da je krijumčario narkotike. U martu 2009. godine optužen je za krijumčarenje narkotika i pranje novca. Njegov advokat je od Županijskog suda u Dubrovniku zatražio da mu se omogući pristup audio-snimcima koji su dobijeni primjenom tajnih mjera nadzora i snimanja i taj zahtjev mu je ispunjen. Podnosilac predstavke je tada podnio prigovor na optužnicu pozivajući se na to da rezultati mjera tajnog nadzora ne upućuju na njegovu umiješanost u krivično djelo. Prigovor je odbačen kao neosnovan i Županijski sud je zaključio da postoje dovoljni osnovi sumnje da se pristupi suđenju.

Podnosilac predstavke je tada zatražio da rezultati mjera tajnog nadzora budu isključeni iz sudskih spisa kao nezakonito pribavljeni dokazi, pozivajući se na to da rješenje kojim je odobrena primjena tih mjera nije bilo u dovoljnoj meri obrazloženo, te je stoga bilo nezakonito prema unutrašnjem pravu. Predsjednik sudskog vijeća odbacio je taj zahtjev kao neosnovan. Tokom tog perioda istražni pritvor koji je određen podnosiocu predstavke više puta je produžavan.

U decembru 2009. Županijski sud u Dubrovniku je podnosioca predstavke proglasio krivim za krijumčarenje droge i pranje novca i osudio ga je na kaznu zatvora u trajanju od devet godina. Presuda je, između ostalog, bila zasnovana na iskazima svjedoka, dokazima koji su dobijeni prilikom mnogobrojnih pretraga i zaplena i na primjeni tajnih mjera nadzora. Osuđujuću presudu potvrdio je i Vrhovni sud u septembru 2010, a ustavna žalba koju je podnosilac predstavke podnio odbačena je u maju 2011.

2. Odluka Suda

Pozivajući se na član 8 Konvencije, podnosilac predstavke se žalio zbog primjene mjera tajnog nadzora i snimanja njegovih telefonskih razgovora. On se takođe žalio i po članu 6 st. 1, na nepravilnost postupka koji je vođen protiv njega, tvrdeći da suđenje nije bilo nepristrasno i da se tu radilo o nepravilnosti koja je bila prouzrokovana činjenicom da je njegova osuđujuća presuda bila zasnovana na dokazima pribavljenim primjenom nezakonitih mjera tajnog nadzora.

Član 8

Sud je primijetio da nema spora oko toga da je tajno prisluškivanje telefonskih razgovora podnosioca predstavke predstavljalo zadiranje u njegova prava po članu 8. Ključno pitanje jeste da li je sistem tajnog nadzora, onako kako su ga primjenile hrvatske vlasti, pružao dovoljno zaštite od zloupotreba.

Domaćim pravom je jasno propisano da svaka mjera tajnog nadzora u kontekstu krivičnog postupka mora biti naložena rješenjem istražnog sudije na zahtjev državnog tužioca kako bi bila zakonita. Sud je primijetio da domaće pravo takođe izričito propisuje da rješenje istražnog sudije kojim se odobrava korišćenje tajnog nadzora mora biti izdato u pisanom obliku i da mora sadržati obrazloženje, te da domaći zakon time omogućuje prethodno odobravanje upotrebe mjera tajnog nadzora koje mora biti dovoljno temeljito i koje ukazuje na to da su ispunjeni zakonski uslovi za sprovođenje tajnog nadzora, kao i da je upotreba takvih mjera neophodna i srazmjerna u datim okolnostima.

Sud je naglasio da je neophodno detaljno navesti razloge u rješenju o primjeni mjera tajnog nadzora, budući da se na taj način jemči da postoji osnovan razlog za uvjerenje da je počinjeno krivično djelo koje je utvrđeno zakonom. Organ vlasti koji odobrava primjenu mjera tajnog nadzora mora to odobrenje da izdaje isključivo onda kada postoji činjenični osnov za sumnju da neko lice planira ili

izvršava teško krivično djelo. Mjere tajnog nadzora treba da budu dozvoljene samo ukoliko nema izgleda da se nekim drugim metodom uspešno dokažu te činjenice ili ukoliko bi primjena nekog drugog metoda bila znatno teža. Na taj način se osigurava da se mjere tajnog nadzora neće uvoditi nasumice, nezakonito ili bez propisnog i temeljitog razmatranja.

U slučaju ovog podnosioca predstavke, četiri rješenja o primjeni mjera tajnog nadzora koja je izdao istražni sudija Županijskog suda u Zagrebu bila su u suštini zasnovana na izjavi u kojoj je ukazano na to da postoji zahtjev USKOK-a za primjenu mjera tajnog nadzora. Pritom nijesu navedene nikakve detaljnosti u vezi s konkretnim činjenicama iz predmeta ovog podnosioca predstavke, niti je na bilo koji način ukazano na specifične okolnosti koje upućuju na osnov sumnje da su ta krivična djela počinjena ili da se istraga ne može sprovesti ni na kakav drugi način.

Iako nijesu poštovane odredbe kojima se nalaže prethodni sudski nadzor i temeljito obrazloženje rješenja, Vrhovni sud je odobrio takvu praksu Županijskog suda. Domaći sudovi su na taj način praktično uveli mogućnost retroaktivnog opravdanja u situacijama kada nijesu poštovani uslovi koje propisuje zakon. Pošto je ispunjavanje tog zakonskog zahtjeva izbjegnuto pomoću retroaktivnog opravdanja, nijesu bile pružene dovoljne i primjerene mjere zaštite od potencijalnih zloupotreba. Umjesto toga, na taj način su otvorena vrata proizvoljnosti, jer je primjena mjera tajnog nadzora bila dopuštena protivno proceduri propisanoj relevantnim zakonom.

Razmatrajući mogućnost podnosioca predstavke da ospori zakonitost mjera tajnog nadzora, Sud je primijetio da su krivični sudovi ograničili svoju procjenu primjene tajnog nadzora na pitanja prihvatljivosti dokaza koji su na taj način pribavljeni, bez ulaženja u suštinu navoda podnosioca predstavke o proizvoljnom miješanju u prava koja su mu zajemčena članom 8 Konvencije. Konačno, Hrvatska nije dostavila informacije o pravnim lijekovima koji su na raspolaganju licu u položaju ovog podnosioca predstavke.

Sud je iz svih tih razloga utvrdio da je u ovom predmetu bio prekršen član 8.

Član 6

Sud je jasno stavio do znanja da sama činjenica da je jedan od sudija koji je sjedio u Vijeću u isto vrijeme bio uključen u donošenje odluka o produženju

istražnog pritvora za podnosioca predstavke ne otvara pitanje nepristrasnosti po Konvenciji.

Kada je riječ o upotrebi dokaza pribavljenih tajnim nadzorom, Sud je primijetio da podnositelj predstavke nije osporio pouzdanost informacija dobijenih primjenom tih mjera, već je svoje primjedbe ograničio na formalnu upotrebu tih informacija kao dokaza u postupku. Budući da je podnosiocu predstavke bila pružena mogućnost da ospori autentičnost dokaza, kao i da to nije bio jedini dokaz na kome se temeljila osuđujuća presuda, Sud je zaključio da nema ničeg što bi moglo poslužiti kao osnov za zaključak da njegova prava na odbranu nijesu bila propisno poštovana.

Sljedstveno tome, Sud je zaključio da nije bio prekršen član 6 st. 1.

Član 41

Sud je presudio da Hrvatska treba da isplati 7.500 eura podnosiocu predstavke na ime nematerijalne štete i 2.160 eura na ime sudskih troškova i izdataka.

Rješenje istražnog sudije kojim se odobrava upotreba podataka o pozivima sa ličnih telefona osumnjičenog u krivičnoj istrazi nije bilo protivno članu 8 Konvencije

PRESUDA U PREDMETU
FIGUEIREDO TEIXEIRA PROTIV ANDORE

(predstavka br. 72384/14)
8. novembar 2016. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen 1983. godine i živio je u Andori.

Podnosilac predstavke je 5. decembra 2011. uhapšen pod sumnjom da je trgovao drogom. Sudija zadužen za krivičnu istragu (istražni sudija), u rješenju izdatom 30. avgusta 2012, zatražio je od jedne telefonske kompanije (*Andorra Telecom*) da (a) predoči spisak dolaznih i odlaznih poziva sa dva broja koja pripadaju podnosiocu predstavke u periodu od 15. avgusta do 4. decembra 2011. godine; i (b) objelodani identitet pretplatnika koji koriste brojeve na tom spisku (u daljem tekstu: sporna mjera).

Podnosilac predstavke je zahtjevao ukidanje rješenja istražnog sudije tvrdeći da se njime krši njegovo pravo na tajnost komunikacija. Istražni sudija je odbio zahtjev podnosioca predstavke, a odbijene su i njegove žalbe na odluku sudije. Ustavni sud je takođe odbio žalbu podnosioca predstavke, pošto je utvrdio da je čuvanje podataka clijenata predviđeno opštim uslovima ugovora koje je kompanija sklopila sa korisnicima. Domaćim Zakonom o krivičnom postupku istražni sudija je takođe bio ovlašćen da u okviru istrage preduzima određene mjere, uključujući presretanje telefonskih razgovora.

Domaći sud je podnosioca predstavke kasnije proglasio krivim i osudio na kaznu zatvora 29. septembra 2015. zbog prodaje i posjedovanja velikih količina droga u komercijalne svrhe. Viši sud u Andori je potvrdio ovu presudu. Taj je sud konstatovao da je pred prvostepenim sudom izvedeno nekoliko dokaza koji su ukazivali na krivicu podnosioca predstavke, uključujući, između ostalog, evidenciju telefonskih razgovora podnosioca predstavke.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio da je čuvanje podataka o njegovim telefonskim komunikacijama i korišćenje tih podataka u krivičnoj istrazi predstavljalo neopravdano zadiranje u njegova prava iz člana 8 Konvencije. Podnosilac predstavke se žalio i na povredu njegovih prava zajemčenih članom 6 Konvencije.

Član 8 Konvencije

Sporna mjera je predstavljala zadiranje u prava podnosioca predstavke zajemčena članom 8 Konvencije. Kada je riječ o tome da li je zadiranje bilo propisano zakonom, Sud nije smatrao nužnim da ispita da li je podnosilac predstavke telefonskoj kompaniji dao dozvolu da prikuplja podatke kada je pristao na opšte uslove ugovora koji je sa njom potpisao. U svakom slučaju, ovo je zadiranje bilo neposredno propisano članom 87 Zakona o krivičnom postupku i Zakonom br. 15/2003 (u daljem tekstu: Zakon).

Najvažnije pitanje u pogledu toga da li je zadiranje bilo propisano zakonom u smislu člana 8 Konvencije bilo je da li je bio dovoljno predvidljiv efekat nacionalnih propisa kojima je bilo propisano čuvanje telefonskih podataka podnosioca predstavke i njihovo predočavanje nacionalnom sudu, a time i zadiranje u pravo podnosioca predstavke na privatni život.

Sud se pozvao na svoju raniju praksu i ponovio da se predvidljivost kada je riječ o presretanju komunikacija ne može ocijenjivati na isti način kao u drugim oblastima. U kontekstu tajnog nadzora, odnosno presretanja komunikacija, predvidljivost ne znači da je neko lice u mogućnosti da predvidi kada organi vlasti mogu da presreću njegovu komunikaciju i da svoje ponašanje tome prilagodi. Međutim, s obzirom na opasnost od proizvoljnosti prilikom tajnog vršenja izvršne vlasti, naročito imajući u vidu kontinuirano unaprijeđivanje tehnologije za presretanje komunikacija, zakon mora da bude dovoljno jasan i mora u dovoljnoj meri da ukazuje na okolnosti i uslove u kojima organi vlasti mogu da presreću komunikacije. Pored toga, preciznost koju nacionalni instrument iziskuje, a koji u svakom slučaju ne može da predvidi svaku mogućnost, u značajnoj mjeri zavisi od sadržaja instrumenta o kojem je riječ, oblasti koju treba da obuhvata, kao i broja i statusa onih na koje je usmjeren.

Sud je u ovom predmetu konstatovao da član 87 Zakona obavezuje nacionalne sudove da pruže obrazloženu odluku u kojoj objašnjavaju neophodnost i srazmjernost svake mjere, razmatraju prikupljene dokaze i težinu djela koje je predmet istrage. Sud je smatrao da rješenje od 30. avgusta 2012. zadovoljava ove uslove, budući da su u njemu razmotrene potrebe istrage, težina navodnog krivičnog djela, kao i praktični aspekti zadiranja u privatnu sferu podnosioca predstavke.

Andorsko pravo je takođe sadržalo nekoliko procesnih garancija od proizvoljnih postupaka. One su obuhvatale: obavezno prethodno odobrenje sudije; zakonom propisano ograničenje trajanja mjera; izricanje mjera samo u slučaju najtežih krivičnih djela; i mogućnost podnosioca predstavke da osporava zakonitost prikupljenih dokaza tokom cjelokupnog postupka.

Sud je takođe konstatovao da nacionalni propisi i pravila ne povlače nikakvu razliku između potpisnika pretplatničkih ugovora i korisnika pripejd kartica i da je razumno smatrati da nacionalni propisi i pravila važe i za jedne i za druge.

Sud je stoga zaključio da je nacionalno zakonodavstvo bilo dovoljno predvidljivo u smislu člana 8 st. 2 Konvencije.

Sud nije sumnjao da je zadiranje težilo ostvarenju legitimnog cilja navedenog u stavu 2 člana 8 Konvencije, konkretno – sprječavanju kriminala. Kada je riječ o srazmjernosti sporne mjere, Sud je naglasio da je sudija odobrio primjenu mjere tokom perioda koji je bio kraći od onog koji je policija zahtjevala. Pored toga, navodna djela su izvršena najviše šest mjeseci prije perioda obuhvaćenog mjerom. Andorski organi su poštovali srazmjernost efekata sporne mjere i cilja prevencije kriminala i primjenili su neintruzivni način koji „omogućava otkrivanje, sprječavanje ili gonjenje djela sa odgovarajućom djelotvornošću”. Sud je, shodno tome, zaključio da je ostvarena odgovarajuća ravnoteža između prava na privatni život i prevencije kriminala, te da nije prekršen član 8 Konvencije.

Član 6 Konvencije

Podnosilac predstavke je u pogledu člana 6 Konvencije tvrdio da domaće odluke nijesu bile dovoljno obrazložene, a da su u postupku pred Ustavnim sudom korišćeni opšti uslovi ugovora sa telefonskom kompanijom koji nijesu predočeni nižim sudovima.

Sud je ponovio da obaveza sudova da obrazlože svoje odluke ne iziskuje detaljni odgovor na svaki argument. Andorski sudovi su pružili dovoljno obrazloženje. Po mišljenju Suda, iako je Konvencijom zajemčeno pravo na pravično suđenje, njome nije uređena prihvatljivost dokaza ili njihovo ocjenjivanje, pitanja kojima prvenstveno treba da se bave nacionalni sudovi i domaće pravo. Podnosilac predstavke je imao priliku da osporava dokaze izvedene pred Ustavnim sudom, a odluka tog suda nije se mogla smatrati proizvoljnom ili nerazumnom.

Sud je stoga odbio pritužbu o povredi člana 6 Konvencije kao očigledno neosnovanu.

Komentari ministra unutrašnjih poslova dan poslije hapšenja podnosioca predstavke na osnovu kojih je javnost stekla utisak da je podnosilac vođa kriminalne grupe i obrazloženje sudije zašto produžava njegov pritvor predstavljali su proglašenje krivice, čime je prekršeno njegovo pravo na pretpostavku nevinosti zajemčeno članom 6

PRESUDA U PREDMETU
GUTSANOV I PROTIV BUGARSKA

(predstavka br. 34529/10)
15. oktobar 2013. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnijelo četvoro lica – poznati lokalni političar, njegova supruga i njihove dvije maloljetne kćeri, rođene 2002. i 2004. godine. Vlasti su sumnjičile podnosioca predstavke za umiješanost u djelovanje kriminalne grupe optužene za zloupotrebu vlasti i pronevjeru javnih sredstava. Oko 6.30 ujutru 31. marta 2010. specijalni tim, koji su činili naoružani i maskirani policajci, stigao je do kuće podnosioca predstavke. Nastojnik ih je upozorio da se u stanu nalaze supruga i djeca podnosioca predstavke. Policajci su nasilno ušli u stan pošto se podnosilac predstavke nije povinovao naredbi da otvori vrata. Pretresli su kuću i odneli razne stvari kao dokazne predmete. Po tvrdnjama podnosioca predstavke, maskirani policajci su ušli u spavaću sobu u koju su roditelji odveli djecu i u njih uperili vatreno oružje sa montiranim baterijskim lampama. Pošto su vezali podnosioca predstavke lisicama, policajci su prvoj podnositeljki predstavke naložili da djecu prekrije jorganom kako bi ih spriječila da vrište i plaču od straha. Policija je osporavala ove tvrdnje, navodeći da njeni službenici nijesu ušli u spavaću sobu kako bi podnosiocu predstavke stavili lisice, da se nikada nijesu obratili podnositeljicama predstavke i da su u spavaću sobu ušli naoružani elektrošokerima samo kako bi podnosiocu predstavke pomogli da se obuče.

Podnosilac predstavke je uhapšen i pod pratnjom izveden iz stana u 13 časova, a sve su to snimali novinari i televizijska ekipa koji su se okupili ispred kuće. Istog dana je održana konferencija za štampu na kojoj je tužilac saopštio koje se optužbe stavljaju na teret uhapšenim pojedincima, uključujući i podnosioca predstavke, kao učesnicima u kriminalnoj grupi. Tužilac je u 22.55 časova zvanično optužio podnosioca predstavke za razna krivična djela i odredio njegov pritvor u trajanju od 72 sata, kako bi se osiguralo da će se pojaviti pred sudom. Jedne novine

su 1. aprila objavile govor tužioca, zajedno sa izvodima iz intervjua sa ministrom unutrašnjih poslova, u kome je on govorio o bliskosti podnosioca predstavke s drugim osumnjičenima i o njihovom zajedničkom učešću u „zavjeri”. Sud je podnosiocu predstavke 3. aprila 2010. odredio pritvor uz obrazloženje da postoji opasnost da bi mogao da učini novo krivično djelo. Premijer je 5. aprila 2010. dao uživo intervju o aktuelnoj situaciji i na kraju tog intervjua, pošto je zamoljen da prokomentariše nedavna hapšenja, u odgovoru je pomenuo bliskost podnosioca predstavke s drugim osumnjičenima i „materijalnu dobit” koju su stekli.

Podnosilac predstavke je uložio žalbu na rješenje o pritvoru 13. aprila 2010. i podnio je zahtjev za puštanje na slobodu 18. maja 2010, ali su i žalba i zahtjev odbijeni. Apelacioni sud je 25. maja 2010. donio rješenje o kućnom pritvoru podnosioca predstavke, uz obrazloženje da više ne postoji opasnost da će izvršiti nova krivična djela. Sudskim rješenjem od 26. jula 2010. pušten je na slobodu uz kauciju. Optužnica protiv podnosioca predstavke bila je i dalje na snazi u vrijeme kada je Sud izrekao ovu presudu.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su tvrdili da su bili izloženi ponižavajućem postupanju tokom akcije policije u njihovom domu. Podnosilac predstavke se žalio i na povredu članova 5 i 6 u pogledu raznih pitanja, između ostalog, da nije blagovremeno izveden pred sudiju i da su izjave za štampu državnih službenika kršile njegovu pretpostavku nevinosti. Podnosioci predstavke su tvrdili i da su im prekršena prava zajemčena članom 8, konkretno – da je pretresanje njihovog doma predstavljalo neopravdano zadiranje u njihovo pravo na poštovanje doma i porodičnog života, kao i na povredu njihovih prava iz člana 13, jer nijesu na raspolaganju imali djelotvorno pravno sredstvo.

Član 3

Sud je utvrdio da je akcija policije težila ostvarenju legitimnog cilja hapšenja i pretresanja sprovedenih u opštem interesu gonjenja krivičnih djela. Međutim, policija tokom planiranja i izvršenja akcije nije u obzir uzela nekoliko važnih faktora, kao što su karakter krivičnih djela za koja je podnosilac predstavke optužen, činjenica da ranije nije bio nasilan, kao i prisustvo njegove supruge i male djece u kući. Ovi su faktori ukazivali na to da je raspoređivanje naoružanih i maskiranih agenata i pribjegavanje metodama poput dolaska u zoru bilo pretjerano i da nije bilo strogo nužno za hapšenje osumnjičenog i prikupljanje dokaza. Četvoro

podnosioca predstavke je bilo izloženo psihičkoj traumi koja je kod njih izazvala osjećanja straha, tjeskobe i bespomoćnosti. Stoga je Sud zaključio da su akcije policije predstavljale ponižavajuće postupanje u smislu člana 3, te da je prekršen taj član.

Član 5

Član 5 st. 3 – izvođenje pred sudiju

Podnosilac predstavke je u pritvoru proveo tri dana i šest sati, ali se od njega nije očekivalo da učestvuje u bilo kojim istražnim mjerama poslije prvog dana. Nije se sumnjičio za učešće u bilo kakvoj nasilnoj aktivnosti, a nalazio se u psihički osjetljivom stanju tokom prvih faza pritvora nakon ponižavajućeg postupanja kojem je bio izložen tokom akcije policije, a koje je bilo dodatno pogoršano jer je bio poznat u javnosti. Uprkos tome što je bio poznat u javnosti, određen mu je pritvor u istom gradu u kojem se nalazi sud, a on nije imao koristi od bilo kakvih vanrednih bezbjednosnih mjera. Ovi su elementi naveli Sud da zaključi da je prekršen uslov iz člana 5 o izvođenju osumnjičenog pred sudiju bez odlaganja.

Član 5 st. 3 – dužina lišenja slobode

Podnosilac predstavke je bio lišen slobode 118 dana (od 31. marta do 30. jula 2010), od čega je dva mjeseca proveo u kućnom pritvoru. Odluka domaćih sudova da ga zadrže u pritvoru zasnivala se na uvjerenju o postojanju opasnost da bi mogao da učini novo krivično djelo, konkretno – da bi mogao da uništi dokaze. Međutim, Apelacioni sud je 25. maja 2010. zaključio da je ta opasnost prošla, pošto je podnosilac predstavke podnio ostavku na funkciju. Međutim, protivno obavezama koje ima po osnovu domaćeg prava, isti sud je podnosiocu predstavke odredio kućni pritvor, pri čemu u obrazloženju nije naveo nijedan konkretan razlog za tu odluku. Stoga je Sud zaključio da vlasti nijesu ispunile svoju obavezu da predoče uvjerljive i dovoljne razloge za lišenje slobode podnosioca predstavke poslije 25. maja 2010, čime su prekršile član 5 st. 3 Konvencije.

Član 5 st. 5 – naknada štete

U Zakonu o odgovornosti države nije bilo propisano djelotvorno pravno sredstvo koje bi podnosilac predstavke mogao da uloži radi naknade štete koju je pretrpio tokom lišenja slobode, budući da je to zavisilo od formalnog zaključka domaćeg suda da je lišenje slobode bilo nezakonito. Budući da je postupak protiv

podnosioca predstavke i dalje bio u toku, domaći sudovi su i dalje smatrali da je njegovo lišenje slobode zakonito, tako da Zakon o odgovornosti države nije bio primjenljiv. Budući da u domaćem pravu nije postojala nijedna druga odredba o naknadi štete, Sud je utvrdio povredu člana 5 st. 5.

Član 6

Sud je razmotrio tvrdnje podnosioca predstavke o tome da su razni državni zvaničnici povrijedili njegovo pravo na pretpostavku nevinosti. Pošto je ustanovio da premijer u svom intervjuu i tužilac na konferenciji za štampu nijesu prekršili Konvenciju, Sud je razmotrio intervju ministra unutrašnjih poslova tokom kojeg je taj zvaničnik izjavio da to što su „[podnosilac predstavke i drugi osumnjičeni] činili predstavlja detaljnu zavjeru kovanu u periodu od nekoliko godina”. Sud je utvrdio da se taj intervju, koji se isključivo odnosio na policijsku akciju, po svojoj prirodi razlikuje od riječi koje je predsjednik Vlade spontano izgovorio nekoliko dana ranije. Sud je, pored toga, značaj pridao i činjenici da je taj govor objavljen jedan dan poslije hapšenja podnosioca predstavke, a pre njegovog izvođenja pred sud i da ga je održao visoki državni zvaničnik koji je u datim okolnostima trebalo da preduzme mjere predostrožnosti kako bi se izbjegla konfuzija. Riječi koje je izgovorio ministar unutrašnjih poslova nijesu bile samo puko prenošenje informacija već su sugerisale krivicu podnosioca predstavke. Sud je stoga zaključio da je prekršen član 6 st. 2. Konačno, sudija koji je 18. maja 2010. odbacio zahtjev za puštanje na slobodu podnosioca predstavke saopštio je da sud „i dalje stoji na stanovištu da je izvršeno krivično djelo i da je optuženi u to umiješan”. Sud je smatrao da ova izjava prevazilazi puki opis sumnje, već da predstavlja proglašenje krivice pre nego što je donijeta bilo kakva odluka o meritumu. Stoga je zaključio da je i ovom izjavom prekršeno pravo podnosioca predstavke na pretpostavku nevinosti zajemčeno članom 6 st. 2.

Član 8

Sud je konstatovao da je pretresanje o kojem je riječ bilo zasnovano na zakonskim odredbama koje uopšte nijesu problematične u pogledu pristupačnosti i predvidljivosti da bi se moglo otvoriti pitanje da li je pretresanje „u skladu sa zakonom”. Kada je riječ o posljednjem kvalitativnom uslovu koji je domaće pravo moralo da ispuni – konkretno, kada je riječ o saglasnosti sa vladavinom prava – Sud je podsjetio da on u kontekstu pretresa i oduzimanja od domaćeg prava iziskuje postojanje adekvatnih garancija od proizvoljnosti. U ovom predmetu je pretresanje kuće podnosilaca predstavke izvršeno bez prethodnog odobrenja

sudije. Takvo pretresanje je dopušteno ako ga sud retroaktivno razmotri kako bi se uvjerio da su bili ispunjeni određeni materijalni i procesni uslovi. Sudija o kome je ovdje riječ nije naveo nikakvo obrazloženje za odobrenje koje je dao – jednostavno ga je potpisao i udario pečat iza riječi „odobreno“. Stoga je Sud zaključio da sudija nije ispoljio djelotvornu kontrolu nad zakonitošću i neophodnošću pretresanja, te je zaključio da zadiranje u pravo na poštovanje doma nije bilo „u skladu sa zakonom“ i da je prekršen član 8.

Član 13 zajedno sa članovima 3 i 8

U domaćem pravu nije postojao djelotvoran pravni lijek kojim bi podnosioci predstavke mogli da afirmišu svoje pravo da ne budu podvrgnuti postupanju protivnom članu 3 i na poštovanje doma saglasno članu 8. Stoga je Sud zaključio da je došlo do povrede člana 13 zajedno sa ta dva člana.

Član 41

Sud je svim podnosiocima predstavke zajedno dosudio 40.000 eura na ime pravičnog zadovoljenja i 4.281 euro na ime sudskih troškova i izdataka.

Tajno presretanje telefonskih razgovora preko internog telekomunikacionog sistema koje je podnositeljka predstavke vodila u službenim prostorijama bez adekvatnog upozorenja, obavještenja i u odsustvu domaćeg pravnog lijeka i propisa bilo je protivno članovima 8 i 13 Konvencije

PRESUDA U PREDMETU
HALFORD PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

(predstavka br. 20605/92)
25. jun 1997. godine

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke je rođena 1940. godine i živjela je u mjestu Wirral. Ona je od 1962. do 1992. godine bila zaposlena u policiji.

Podnositeljka predstavke je maja 1983. godine imenovana za pomoćnicu šefa policije u mjestu Merseyside. Nakon unaprijeđenja joj je dodijeljena sopstvena kancelarija i dva telefonska aparata – jedan za službene, a drugi za privatne razgovore. Oba telefona su bila dio interne telefonske mreže policije i nijesu podlegala propisima o javnim telekomunikacijama. Podnositeljka predstavke nije obaviještena o konkretnim ograničenjima niti je dobila konkretne smjernice o korišćenju ova dva aparata.

Podnositeljka predstavke je tokom narednih sedam godina više puta konkurisala za mjesto zamjenice šefa policije, a za ovo imenovanje je morala da dobije saglasnost Ministarstva unutrašnjih poslova. Po njenim tvrdnjama, šef policije Merseyside-a je bio protiv toga da žene zauzimaju rukovodeće položaje i intervenisao je kako bi joj bila uskraćena saglasnost Ministarstva. Pošto je februara 1990. još jednom odbijen njen zahtjev za unaprijeđenje, podnositeljka predstavke je pokrenula postupak protiv šefa policije i ministra unutrašnjih poslova, formalno se žaleći na diskriminaciju na osnovu pola.

Juna 1990. formiran je Specijalni odbor zadužen za ispitivanje navoda o diskriminaciji. Podnositeljka predstavke je tvrdila da je lokalni policijski organ tada pokrenuo osvetničku kampanju protiv nje, uključujući i presretanje njenih ličnih telefonskih razgovora kako bi prikupio informacije koje bi mogao da iskoristi protiv nje kako u postupku o diskriminaciji, tako i u disciplinskom postupku protiv nje. Disciplinski postupak je kulminirao u septembru 1990, kada je protiv nje podnijeta

pisana prijava kojom se teretila za povredu dužnosti. Podnositeljka predstavke je suspendovana sa funkcije decembra 1990. godine. Disciplinski odbor je početkom 1991. odlučio da protiv nje formalno pokrene postupak.

Viši sud je na kraju ukinuo optužnicu protiv podnositeljke predstavke zbog moguće nepravičnosti organa vlasti. Podnositeljka predstavke je u julu 1991. prihvatila poravnanje i pristala da se penzioniše, navodno iz zdravstvenih razloga. Ministarstvo unutrašnjih poslova je pristalo da sprovede razne predloge Komisije za jednake prilike i da preispita interne postupke izbora policijskih zvaničnika.

Evropska komisija za ljudska prava^[265] je 2. marta 1995. predstavku proglasila prihvatljivom i zaključila da su prekršeni članovi 8 i 13 zbog presretanja telefonskih razgovora podnositeljke predstavke koje je vodila preko aparata u kancelariji. Premda je tužena država u postupku pred Evropskom komisijom priznala da je podnositeljka predstavke zahvaljujući prikupljenim dokazima dokazala postojanje razumne sumnje da su presretani telefonski razgovori koje je vodila iz kancelarije, odbila je da prizna da je to dokazala i u pogledu razgovora koje je vodila preko kućnog telefona. Ovo utvrđenje su potvrdila dva suda koja su se složila sa tuženom državom, dok je ministar unutrašnjih poslova izjavio da nije nadležan za ovo pitanje. Komisija nije utvrdila povredu ostalih članova na koje se podnositeljka predstavke žalila, uključujući članove 8 i 13 u pogledu njenog kućnog telefona, član 10 u pogledu dva telefona u njenoj kancelariji i član 14 u pogledu navodne diskriminacije po osnovu pola.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke se žalila da su presretanjem njenih telefonskih razgovora, kako preko kućnog tako i preko telefona u kancelariji, prekršena njena prava zajemčena članom 8 (pravo na poštovanje privatnog života) i članom 10 (sloboda izražavanja). Podnositeljka predstavke se takođe žalila na povredu njenog prava na djelotvorni pravni lijek zajemčenog članom 13 i prava na nediskriminaciju zajemčenog članom 14.

---

[265] Evropska komisija za ljudska prava je u periodu od 1954. do 1998. nastupala kao posrednik između pojedinačnih podnosilaca predstavke i Evropskog suda za ljudska prava. Komisija je ukinuta kada je usvojen Protokol br. 11, a podnosioci predstavke se od tada direktno obraćaju Sudu.

Član 8

Sud je napomenuo da su i telefonski razgovori koje je podnositeljka predstavke vodila u svojoj kancelariji i oni koje je vodila kod kuće obuhvaćeni pojmovima „privatnog života” i „prepiske” u smislu člana 8. Budući da podnositeljka predstavke nije primila nikakvo obavještenje da su njeni telefoni podvrgnuti nadzoru, osnovano je mogla da očekuje da su njeni razgovori privatni. Ovo očekivanje je potkrepljivala činjenica da je njena kancelarija bila namijenjena njenom privatnom korišćenju, kao i uvjerenjima organa da može da koristi telefon u kancelariji da obavlja razgovore u vezi sa postupkom koji je pokrenula zbog diskriminacije na osnovu pola.

Štaviše, podnositeljka predstavke je izvela dokaze koji su ukazivali na razumnu sumnju da su njeni razgovori preko telefona u kancelariji presretani kako bi se prikupio materijal koji bi opovrgao njene tvrdnje o diskriminaciji. Da bi zadiranje bilo opravdano, ono mora da je „u skladu sa zakonom” – kako sa postojećim domaćim zakonom, tako i sa opštim pojmovima vladavine prava. Kako bi taj standard bio zadovoljen, nadležni organi su morali da pruže odgovarajuće obavještenje o okolnostima u kojima su ovlašćeni da pribjegavaju tajnim mjerama u odnosu na građane. U domaćem pravu nijesu uopšte postojale takve odredbe kada je riječ o telefonskim razgovorima preko internih komunikacionih sistema.

Kada je riječ o kućnom telefonu podnositeljke predstavke, Sud je prvo povukao razliku između ovog predmeta i predmeta *Klass*^[266] i *Malone*^[267] jer prava podnositeljke predstavke zajemčena članom 8 nijesu bila ugrožena pukim postojanjem mjera tajnog nadzora, već je ona navodno bila podvrgnuta tim mjerama, i to na nezakonit način. Međutim, Sud je zaključio da su dokazi podnositeljke predstavke o presretanju njenih razgovora preko kućnog telefona neuvjerljivi i nedovoljni da bi se utvrdila razumna sumnja da su presretnuti.

Premda su i kancelarijski i kućni telefoni podnositeljke predstavke bili zaštićeni članom 8, Sud je mogao da utvrdi postojanje razumne sumnja o presretanju samo njenog kancelarijskog telefona. S obzirom na nepostojanje pravnih standarda koji bi spriječili zloupotrebu ovlašćenja u vezi sa razgovorima podnositeljke predstavke

---

[266] *Klass i drugi protiv Njemačke*, presuda izrečena 8. septembra 1978, predstavka br. 5029/71, prikaz presude dat u ovoj publikaciji.

[267] *Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda izrečena 2. avgusta 1984, predstavka br. 8691/79, prikaz presude dat u ovoj publikaciji.

preko telefona u kancelariji, Sud je utvrdio da presretanje tih razgovora nije bilo u skladu sa zakonom, te da su njime prekršena prava podnositeljke predstavke na privatni i porodični život zajemčena članom 8.

Član 13

Sud je potvrdio da podnositeljka predstavke ima pravo na djelotvorni pravni lijek zbog povrede njenih prava zajemčenih članom 8 u vezi sa presretanjem razgovora koje je vodila preko telefona u kancelariji. Budući da nijesu postojali nacionalni zakoni kojima se opšte uzev uređuje presretanje razgovora preko internih komunikacionih sistema, kao ni onih preko internih sistema u javnim organima, kao što je policija u Merseyside-u, podnositeljka predstavke nije mogla da zahtjeva pravnu zaštitu.

Kada je riječ o telefonskim razgovorima podnositeljke predstavke preko njenog kućnog telefona, Sud je pažnju pridao činjenici da „zadiranje” u smislu člana 8 iziskuje postojanje razumne sumnja da je podnositeljka predstavke bila podvrgnuta nadzoru. Sud je ponovio da je već utvrdio da su dokazi podnositeljke predstavke u tom pogledu nedovoljni.

Sud stoga nije utvrdio povredu prava na djelotvorni pravni lijek zajemčen članom 13 kada je riječ o žalbi podnositeljke predstavke o presretanju razgovora koje je vodila preko kućnog telefona, ali jeste utvrdio povredu tog prava kada je riječ o presretanju razgovora koje je vodila preko telefona u kancelariji.

Članovi 10 i 14

Sud je zaključio da nije neophodno posebno razmotriti navode podnositeljke predstavke o povredi članova 10 i 14, budući da je te stvari ispitao kada je razmatrao njene pritužbe o povredi člana 8.

Član 50 (sada član 41)

Sud je podnositeljki predstavke dosudio 10.600 eura na ime materijalne i nematerijalne štete i 25.000 eura na ime sudskih troškova i izdataka.

*Praktično neograničena ovlašćenja nacionalne obavještajne službe
prilikom sprovođenja operacije tajnog nadzora i zadržavanje podataka koji
potpadaju pod pravila o povjerljivosti bili su protivni pravu podnosioca
predstavke na poštovanje privatnog života zajemčenog članom 8*

PRESUDA U PREDMETU
HAŠČÁK PROTIV SLOVAČKE

(predstavke br. 58359/12, 27787/16 i 67667/16)

23. jun 2022. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen 1969. godine i živio je u Bratislavi. Njegove tri predstavke su se odnosile na razne činjenice vezane za operaciju tajnog nadzora osumnjičenih u predmetu javne korupcije koju je Slovačka obavještajna služba (SOS) sprovela tokom 2005. i 2006. godine, a na osnovu dva rješenja Regionalnog suda u Bratislavi (RSB), koji je odobrio tajni nadzor. Tajni nadzor je sproveden u cilju praćenja privatnih aktivnosti g. Zoltána Varge i neimenovanog saradnika, a podnosilac predstavke je tvrdio da je to lice bio on. Javnost je upoznata sa postojanjem ove operacije pod šifrom „Gorila” 2011. godine, kada je dio materijala navodno vezan za operaciju anonimno objavljen na internetu. Sud je o povezanim pritužbama g. Varge odlučio u presudi u predmetu *Zoltán Varga protiv Slovačke*.^[268]

Ustavni sud Slovačke je 2012. godine izrekao presudu u korist g. Varge, koji je podnio tužbu u vezi sa istragom „Gorila”, i ukinuo prvobitna rješenja RSB-a o tajnom nadzoru jer su tokom istrage povrijeđena prava na privatnost g. Varge. Primarni materijal prikupljen tokom tajnog nadzora već je navodno bio obrisano 2008. godine, ali je SOS zadržala izvedeni materijal, koji su mogli da čine rezimee, belješke i analitički dokumenti, a za koji je Ustavni sud utvrdio da nije nadležan. Prema zakonu, tom izvedenom materijalu je pristup imao samo nadležni sud.

Kada je materijal iz istrage „Gorila” anonimno objavljen na internetu 2011. godine, podnosilac predstavke je utvrdio da se njegovo ime pominje više od 800 puta u tom materijalu. Podnosilac predstavke je podnio zahtjeve raznim državnim organima da obrišu sav materijal vezan za istragu, ali su svi oni bili bezuspješni

---

[268] *Zoltán Varga protiv Slovačke*, presuda objavljena 20. jula 2021, predstavke br. 58361/12, 25592/16 i 27176/16.

jer nijedan organ nije bio hijerarhijski nadređen SOS-u. Nekoliko mjeseci kasnije, ministar unutrašnjih poslova je obavijestio javnost da SOS zapravo i dalje vodi istragu „Gorila” i da je potvrđeno da neki od materijala objavljenih na internetu potiču iz te istrage. Država je u više navrata obaviještavala javnost o toku tekuće istrage javne korupcije. Protiv podnosioca predstavke formalno nije podignuta optužnica. On je u više navrata pokretao razne postupke pred domaćim organima osporavajući odluku tužene države da ga obuhvati istragom i tražeći pristup i brisanje materijala o njemu koji je pribavljen tajnim nadzorom.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na povredu člana 6 (pravo na pravično suđenje) i člana 8 (pravo na poštovanje privatnog života), jer nije postojao djelotvorni nadzor i kontrola nad sprovođenjem dva rješenja o tajnom nadzoru, budući da važeći okvir nije pružao nikakvu zaštitu pojedincima koji su nasumice bili pogođeni mjerama tajnog nadzora i jer interna pravila o čuvanju obavještajnog materijala nijesu bila adekvatna.

Član 8

Prvo, kada je riječ o obimu predmeta, Sud je konstatovao da se podnosilac predstavke nije žalio na curenje informacija od strane SOS-a niti u vezi sa praktičnim i procesnim statusom audio-snimka koji su istražitelji pribavili 2018. godine.

Nije bilo sporno da je podnosilac predstavke bio podvrgnut tajnom nadzoru na osnovu dva rješenja i da su SOS i RSB u vrijeme presude Suda i dalje bili u posjedu različitih materijala pribavljenih na taj način, od kojih se bar dio odnosio na njega. Sud je utvrdio da izvršenje rješenja i zadržavanje prikupljenog materijala predstavljaju zadiranje u pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog privatnog života u smislu stava 1 člana 8.

Kako bi utvrdio da li je zadiranje predstavljalo povredu člana 8 Konvencije, Sud je morao da ispita da li je ono bilo „u skladu sa zakonom”, da li je težilo ostvarenju jednog ili više legitimnih ciljeva definisanih u drugom stavu tog člana, kao i da li je bilo „neophodno u demokratskom društvu” radi ostvarenja tih ciljeva. Kada je riječ o izrazu „u skladu sa zakonom”, Sud je u svojoj praksi naveo da to iziskuje utvrđivanje da li je zadiranje u skladu sa domaćim pravom i da li je sâmo domaće pravo u skladu sa vladavinom prava. Da bi neki zakon bio u skladu sa vladavinom

prava, on mora da pruža određeni stepen pravne zaštite od proizvoljnog zadiranja u prava zajemčena stavom 1 člana 8 od strane organa javne vlasti. Opasnost od proizvoljnosti je očigledna kada je vršenje izvršne vlasti tajno. Budući da primjena mjera tajnog nadzora u praksi ne podliježe kontroli lica na koje se odnose ili šire javnosti, u zakonu mora biti dovoljno jasno propisan obim svake takve diskrecije povjerene nadležnim organima i način njene primjene, imajući u vidu legitimni cilj mjere o kojoj je riječ, kako bi pojedinac imao adekvatnu zaštitu od proizvoljnog zadiranja ili neograničenog vršenja izvršne vlasti.

Kada je riječ o izvršenju sudskih rješenja, Sud je utvrdio da zaključci koje je izveo u presudi u predmetu *Zoltán Varga* neposredno važe i u ovom predmetu. Sud je bio utvrdio da – s obzirom na nedovoljno jasna važeća pravila o nadležnosti i nepostojanje postupaka za primjenu postojećih pravila, kao i greške u njihovoj primjeni (ove manjkavosti je utvrdio Ustavni sud, koji ih je pripisao RSB-u – sudu koji je izdao rješenje) – SOS je prilikom izvršenja rješenja praktično uživala diskreciju koja je bila jednaka neograničenim ovlaštenjima, koja nijesu bila propraćena određenom mjerom zaštite od proizvoljnog zadiranja, što znači da izvršenje rješenja nije bilo „u skladu sa zakonom” u smislu člana 8 st. 2 Konvencije. Situaciju u ovom predmetu su dodatno pogoršala dva faktora. Prvo, nije bilo naznaka da se rješenje iz 2005. zapravo odnosilo na podnosioca predstavke, što je vodilo ka mogućnosti da je slučajno pogođen vršenjem ovlaštenja tajnog nadzora od strane organa javne vlasti. Drugo, u važećem pravnom okviru je postojala kontinuirana fundamentalna neizvjesnost u pogledu praktičnog i procesnog statusa navodno procurelog primarnog materijala pribavljenog izvršenjem dva rješenja.

Kada je riječ o čuvanju izvedenog materijala pribavljenog izvršenjem dva rješenja, Sud je ponovo utvrdio da u ovom predmetu neposredno važe zaključci koje je izveo u presudi u predmetu *Zoltán Varga*. Sud je utvrdio da čuvanje izvedenog materijala pribavljenog izvršenjem dva rješenja nije bilo „u skladu sa zakonom”, jer je čuvanje tog materijala bilo uređeno pravilima o povjerljivosti koje je SOS i usvojila i primjenjivala, pri čemu nije postojao nijedan element spoljne kontrole. Ova pravila nijesu bila dostupna i nijesu podnosiocu predstavke pružala nikakvu zaštitu od proizvoljnog zadiranja u pravo na poštovanje njegovog privatnog života.

S obzirom na izvršenje dva rješenja i čuvanje izvedenog materijala pribavljenog njihovim izvršenjem od strane SOS-a, Sud je zaključio da je došlo do povrede prava na poštovanje privatnog života podnosioca predstavke zajemčenog članom 8.

Član 6

Kako bi neka pritužba potpala pod obim člana 6, podnosilac predstavke bi morao da bude optužen za neko krivično djelo. Sud je utvrdio da podnosioca predstavke u položaj lica optuženog za neko krivično djelo nijesu stavile ni sporne javne izjave ni bilo koje druge okolnosti na koje je on ukazao. Stoga je Sud zaključio da pritužbe podnosioca predstavke o povredi člana 6 nijesu spojive sa Konvencijom *ratione materiae*.

Član 41

Sud je podnosiocu predstavke dosudio 9.750 eura na ime nematerijalne štete.

Snimanje razgovora upotrebom prislušnog uređaja skrivenog ispod odjeće i presretanje telefonskih razgovora, kao i potonje korišćenje prikupljenih informacija u krivičnom postupku, bilo je protivno članu 8, ali ne i članu 6

PRESUDA U PREDMETU
HEGLAS PROTIV REPUBLIKE ČEŠKE

(predstavka br. 5935/02)

1. mart 2007. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen 1976. godine i živio je u Republici Češkoj. On je uhapšen i zajedno sa još jednim licem (A. M.) proglašen je krivim za razbojništvo. Dokazi na osnovu kojih je Gradski sud u Pragu izrekao osuđujuću presudu su, između ostalog, obuhvatali: (1) spisak telefonskih razgovora između podnosioca predstavke i A. M. (u daljem tekstu: spisak razgovora); i (2) transkript razgovora između podnosioca predstavke i jedne druge osobe (A. B.), koji je snimljen upotrebom policijskog prislušnog uređaja sakrivenog ispod njene odjeće, a tokom kojeg je podnosilac predstavke priznao da je razbojništvo organizovao uz pomoć A. M. (u daljem tekstu: transkript). Prvostepeni sud je transkript opisao kao ključni dokaz.

Podnosilac predstavke i A. M. izjavili su žalbe na odluku prvostepenog suda, u kojima su osporavali zakonitost transkripta i spiska razgovora. Viši sud u Pragu je odbacio obje žalbe. I Ustavni sud je odbacio žalbu podnosioca predstavke o povredi njegovih prava zajemčenih članovima 6 i 8 Evropske konvencije o ljudskim pravima. Taj je sud, između ostalog, stao na stanovište da je podnosilac predstavke osuđen na osnovu nekoliko dokaza koji nijesu dovedeni u pitanje.

Ustavni sud je smatrao da korišćenje prislušnog uređaja nije zabranjeno Zakonom o krivičnom postupku (ZKP), ali da transkript nije trebalo koristiti kao dokaz u krivičnom postupku. Kako je zaključio, to, međutim, ne znači da su odluke usvojene u tom postupku neustavne, budući da je osuda podnosioca predstavke bila zasnovana na nekoliko dokaza.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio da su tajno snimanje njegovog razgovora sa A. B., presretanje telefonskih razgovora na spisku i potonje korišćenje transkripta i

spiska razgovora kao dokaza u krivičnom postupku bili protivni članu 8 i 6 st. 1 Konvencije.

Član 8

Kada je riječ o korišćenju spiska telefonskih razgovora između podnosioca predstavke i A. M., Sud je u skladu sa svojom ranijom praksom zauzeo stav da tajno presretanje telefonskih razgovora, uključujući informacije o datumima telefonskih razgovora, brojevima telefona preko kojih su razgovori vođeni i dužini telefonskih razgovora, otvara pitanje poštovanja člana 8. Dakle, korišćenje spiska poziva kao dokaza u krivičnom postupku zadiralo je u pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog privatnog života zajemčenog članom 8.

Osnovno pitanje jeste da li je to zadiranje bilo u skladu sa zakonom, kao što nalaže član 8 st. 2. Sud je konstatovao da je presretanje i snimanje telefonskih razgovora u periodu od 21. januara do 21. februara 2000. u skladu sa ZKP-om naložio okružni sudija. Spisak razgovora o kojem je riječ takođe je sačinjen na zahtjev policije u skladu sa odredbama ZKP-a i Zakona o telekomunikacijama (u daljem tekstu: Zakon). Međutim, relevantne odredbe ZKP-a i Zakona još nijesu bile na snazi u dotično vrijeme. Član 88a ZKP-a i član 84 st. 7 Zakona, odredbe kojima su organi krivičnog gonjenja bili ovlašćeni da pribave spiskove telefonskih razgovora, stupili su na snagu tek 1. januara 2002, odnosno 1. jula 2000. godine.

Pored toga, čak i da je u domaćem pravu bio propisan pravni osnov za presretanje telefonskih razgovora, domaćim sudovima je predložen spisak poziva počev od 19. januara 2000, dakle dva dana prije datuma početka presretanja koje je naložio okružni sudija.

Dakle, zadiranje nije bilo u skladu sa zakonom i prekršen je član 8. Sud je smatrao da nema potrebe da razmotri da li je zadiranje bilo opravdano.

Kada je riječ o tajnom snimanju razgovora između podnosioca predstavke i A. B. i potonjem korišćenju transkripta tog razgovora kao dokaza u krivičnom postupku, Sud je zaključio da je to predstavljalo zadiranje u pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog privatnog života zajemčeno članom 8.

Sud je smatrao da snimanje telefonskog razgovora i korišćenje transkripta nije bilo dozvoljeno zakonom koji zadovoljava kriterijume propisane u praksi Suda. Razgovor je snimljen u skladu sa praksom za koju nije postojao konkretan

pravni osnov sa dovoljno preciznim uslovima kada do takvog zadiranja može doći, uključujući uslove vezane za prihvatljivost, obim, kontrolu i upotrebu svih informacija prikupljenih na taj način.

Sud je zaključio da tužena država nije dokazala da je zadiranje bilo u skladu sa zakonom, te da je prekršen član 8. Smatrao je da nema potrebe da ispituje da li je ovo zadiranje bilo opravdano.

Član 6

Podnosilac predstavke je tvrdio da je upotreba transkripta i spiska poziva kao dokaza u krivičnom postupku zadirala u njegovo pravo na pravično suđenje. Napomenuo je da je domaći Ustavni sud u jednom drugom predmetu zaključio da je upotreba spiska sa informacijama o telefonskim razgovorima kao dokaza nezakonita.

Pozvavši se na svoju raniju praksu, Sud je podsjetio da iako je članom 6 zajemčeno pravo na pravično suđenje, njime nije uređena prihvatljivost dokaza i da to pitanje prvenstveno treba da bude regulisano domaćim pravom. Sud stoga neće u načelu da se izjašnjava o prihvatljivosti određenih vrsta dokaza, uključujući dokaze koji su možda nezakonito pribavljeni po domaćem pravu. Sud će, naprotiv, ispitati da li je postupak, uključujući način pribavljanja dokaza, u cjelini bio pravičan. To iziskuje razmatranje nezakonitosti o kojoj je riječ i prirode eventualne povrede nekog drugog prava zajemčenog Konvencijom. Sud će pritom razmotriti i da li su poštovana prava optuženog na odbranu, uključujući da li mu je pružena prilika da dovede u pitanje autentičnost dokaza i da se usprotivi njihovom korišćenju tokom postupka. Javni interes krivičnog gonjenja i krivične sankcije takođe se može razmotriti i odmjeriti u odnosu na interese optuženog. Međutim, javni interes ne može da opravda mjere koje narušavaju samu suštinu prava na pravično suđenje.

Sud je u ovom predmetu konstatovao da je podnosilac predstavke bio u mogućnosti da iznese sve neophodne napomene o transkriptu i spisku poziva pred prvostepenim sudom, a potom i pred Višim sudom i Ustavnim sudom. Dakle, podnosilac predstavke je osuđen nakon kontradiktornog postupka. Štaviše, iako ih je smatrao najvažnijim ili ključnim, transkript i spisak poziva nijesu bili jedini dokazi na kojima je prvostepeni sud zasnovao svoju odluku. Kada je riječ o javnom interesu korišćenja ovih dokaza za osudu podnosioca predstavke, Sud je konstatovao da su mjere preduzete protiv lica koje je izvršilo teško krivično djelo i koje je kasnije osuđeno na kaznu zatvora od devet godina.

Sud je zaključio da upotrebom transkripta i spiska poziva u domaćem krivičnom postupku nije prekršeno pravo podnosioca predstavke na pravično suđenje.

Član 41

Sud podnosiocu predstavke nije dosudio naknadu materijalne i nematerijalne štete i smatrao je da utvrđenje povreda Konvencije predstavlja dovoljno pravično zadovoljenje. Sud je podnosiocu predstavke dosudio 1.018 eura na ime sudskih troškova i izdataka.

Nalog za anonimizaciju identiteta učinioca krivičnog djela u članku u elektronskoj arhivi novina zbog njegovog „prava na zaborav“ nije bio protivan članu 10

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U PREDMETU **HURBAIN PROTIV BELGIJE**

(predstavka br. 57292/16)

4. jul 2023. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen 1959. godine i živio je u Belgiji. Bio je izdavač belgijskog dnevnog lista *Le Soir*. U štampanom izdanju tog dnevnika je 1994. objavljen članak o nekoliko saobraćajnih nezgoda, uključujući jednu koja je za posljedicu imala smrt dvoje ljudi, dok je troje ljudi zadobilo povrede (u daljem tekstu: članak). U članku je navedeno puno ime i prezime vozača koji je prouzrokovao nezgodu (u daljem tekstu: G.). G. je 2000. godine osuđen. Kaznu je odslužio i rehabilitovan je 2006. godine.

Dnevnik *Le Soir* je 2008. na svojoj internet stranici postavio elektronsku verziju svoje arhive, uključujući i članak. G. je 2010. godine podnio zahtjev ovom dnevnom listu da ukloni članak iz elektronske arhive ili da ga bar anonimizuje, što je dnevnik odbio da učini. G. je u zahtjevu pomenuo da je po profesiji ljekar i da se članak pojavljuje među rezultatima kada se njegovo ime i prezime ukucaju u programe za pretraživanje. G. je kasnije podnio tužbu protiv podnosioca predstavke u svojstvu urednika dnevnog lista, tražeći da anonimizuje članak. Pozivao se na pravo na privatni život, koje, po belgijskom pravu, obuhvata i „pravo na zaborav“.

Belgijski prvostepeni sud je 2013. potvrdio sve zahtjeve G., a prvostepenu odluku je 2014. godine potvrdio Apelacioni sud u Liježu. Kasacioni sud je 2016. godine odbio žalbu podnosioca predstavke. Domaći sudovi su izdali naloge podnosiocu predstavke da anonimizuje članak.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio da su građanske presude kojima mu se nalaže da anonimizuje arhiviranu verziju članka protivne njegovom pravu zajemčenom članom 10 Konvencije. Vijeće Suda je u presudi izrečenj 22. juna 2021. zauzelo

stav da nije prekršen član 10. Predmet je na zahtjev podnosioca predstavke prosljeđen na razmatranje Velikom vijeću u skladu sa članom 43.

Član 10

Nije bilo spora da je nalog za anonimizaciju predstavljao zadiranje u slobodu izražavanja zajemčenu članom 10. Veliko vijeće se saglasilo i sa zaključkom vijeća da je to zadiranje bilo u skladu sa zakonom. Strane u postupku nijesu sporile da je zadiranje težilo ostvarenju legitimnog cilja, konkretno – pravu G. na poštovanje njegovog privatnog života zajemčenog članom 8. Sud je stoga ispitao da li je zadiranje neophodno u demokratskom društvu.

Sud je zanimala samo verzija članka postavljena na internet stranici dnevnog lista *Le Soir*. U pitanju je bila kontinuirana dostupnost informacija na internetu, a ne njihovo prvobitno objavljivanje. Sud je takođe naglasio da je objavljivanje originalnog članka u štampanom izdanju bilo zakonito i da on nije bio klevetnički.

Sud je ponovio stavove koje je zauzeo ranije u praksi o značaju slobode izražavanja i ulozi štampe, koja obuhvata čuvanje novinske arhive. Internet/digitalne arhive značajno doprinose čuvanju vijesti i informacija i njihovoj javnoj dostupnosti, a predstavljaju i dragocjen izvor za obrazovanje i istorijska istraživanja. Arhive bi, opšte uzev, trebalo da budu autentične, vjerodostojne i potpune. To od štampe iziskuje da čuva sveobuhvatnu evidenciju. Sud je smatrao da integritet digitalne arhive štampe treba da bude vodeće načelo u temelju svakog zahtjeva za uklanjanje ili mijenjanje cijelog ili dijela arhiviranog članka, naročito ako zakonitost članka nikada nije dovedena u pitanje.

Kada je riječ o „pravu na zaborav“, Sud je priznao da lice koje je predmet onlajn članka može imati interes da se izbrišu ili izmjene informacije u članku ili da se ograniči pristup tim informacijama. Lične informacije koje se na internetu nalaze neko vrijeme mogu imati dalekosežne negativne efekte, npr. na javno mnjenje ili kada se lice prijavljuje za posao. „Pravo na zaborav“ je u praksi Suda povezano sa članom 8, konkretno – sa pravom na ugled. Ono ne predstavlja samostalno pravo po Konvenciji i obuhvaćeno je članom 8 samo u određenim situacijama i u pogledu određenih informacija.

Sud je takođe razmotrio širu sudsku praksu o „pravu na zaborav“, uključujući i onu u nacionalnim pravnim sistemima i pravu Evropske unije (EU). Kada je riječ o pravu EU, Sud je ukazao na odluke Suda pravde Evropske unije u predmetu *Google*

Španija^[269] i kasnijim predmetima o „pravu na zaborav”, konkretno – o operacijama koje vrši neki program za pretraživanje. Sud je, između ostalog, ukazao na to da je presudom u predmetu *Google Španija* istaknut značaj zaštite ličnih podataka, efekat kontinuirane dostupnosti podataka na internetu na privatni život nekog lica i pojačavajući efekat programa za pretraživanje, kao i različitih faktora koji se mogu odnositi na zahtjeve upućene operaterima programa za pretraživanje, ali ne i izdavaču internet stranice.

Sud je stao na stanovište da se moraju prilagoditi kriterijumi koji su ranije razvijeni za rješavanje sukoba između prava zajemčenih članovima 10 i 8 s obzirom na činjenicu da se predmet odnosi na elektronski arhivirani članak, a ne na njegovo prvobitno objavljivanje. U kontekstu zahtjeva za izmjenu novinskog sadržaja koji je arhiviran na internetu potrebno je imati u vidu sljedeće kriterijume: „(i) prirodu arhiviranih informacija; (ii) protok vremena od događaja i od prvobitnog i onlajn objavljivanja; (iii) aktuelno interesovanje za informacije; (iv) da li je lice koje smatra da ima pravo na zaborav poznato i njegovo ponašanje nakon događaja; (v) negativne posljedice kontinuirane dostupnosti informacija na internetu; (vi) stepen dostupnosti informacija u digitalnoj arhivi; i (vii) efekat mjere na slobodu izražavanja, i, preciznije, na slobodu štampe”. Sud je takođe napomenuo da programi za pretraživanje i internet stranice izdavača predstavljaju različite oblike obrade. Lica na koja se podaci odnose nijesu u obavezi da kontaktiraju internet stranicu kako bi bila u mogućnosti da ostvaruju svoja prava vezana za programe za pretraživanja i obrnuto.

Kada je riječ o ovom predmetu, Sud je ponovio zaključke iz svoje ranije prakse o polju slobodne procjene koju državni organi imaju prilikom rješavanja sukoba između članova 8 i 10. Apelacioni sud u Liježu je u obrazloženju svoje odluke u obzir uzeo nekoliko kriterijuma. Sudu bi morali da budu predočeni jaki razlozi da stavove domaćeg suda zamijeni vlastitim stavovima ako je ocjena tog suda u skladu sa (gorenavedenim) kriterijumima koje je Sud utvrdio, a tokom čije se primjene u obzir moraju uzeti i posebne karakteristike predmeta vezanih za mijenjanje onlajn arhiva.

Kada je riječ o prirodi arhiviranih informacija, bilo je neophodno utvrditi da li se te informacije odnose na privatni, profesionalni ili javni život lica o kome je riječ i da li su imale socijalne efekte ili su potpadale pod intimnu sferu privatnog

---

[269] *Google Spain SL and Google Inc. v. Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González* (presuda izrečena 13. maja 2014, C-131/12, EU:C:2014:317).

života. Iako su se podaci odnosili na krivične stvari klasifikovane kao „osjetljive”, Sud je ukazao na to da informacije o osobi o kojoj se radi predstavljaju važan aspekt novinskih članaka o krivičnom postupku. Sud se u ovom predmetu složio sa zaključcima Apelacionog suda u Liježu da su informacije objavljene u članku bile sudskog karaktera, budući da su u članku objavljene činjenice koje su kasnije dovele do krivične osude. Sud je, međutim, stao na stanovište da se te činjenice ne odnose na kategoriju krivičnih djela čiji se značaj ne mijenja protokom vremena zbog njihove težine. Sud je takođe primijetio da događaji nijesu privukli veliki pažnju javnosti, te da je članak o kojem je riječ predstavljao jedini medijski tekst o njima (i Apelacioni sud u Liježu je razmotrio ovaj faktor).

Kada je riječ o vremenu koje je proteklo od događaja i od prvobitnog i onlajn objavljivanja članka, relevantnost informacija je povezana sa njihovom aktuelnošću. Sud se složio sa Apelacionim sudom u Liježu da bi protok značajne dužine vremena bio značajan. U ovom je predmetu prošlo 16 godina od prvobitnog objavljivanja članka i prvog zahtjeva za anonimizaciju. G. je rehabilitovan 2006. godine i imao je legitimni interes da se reintegriše u društvo.

Kada je riječ o aktuelnom interesovanju za informacije, ono bi moglo obuhvatati pitanje da li članak nastavlja da doprinosi raspravi od javnog interesa, da li je interesantan iz istorijskih, istraživačkih ili statističkih razloga i da li je i dalje relevantan za određivanje konteksta nedavnih događaja. Javno interesovanje, međutim, nije isto što i žed javnosti za informacijama o privatnom životu drugih. Sud u ovom predmetu nije vidio razloga da u pitanje dovodi obrazloženu ocjenu Apelacionog suda u Liježu da članak daje samo statistički doprinos javnoj raspravi o bezbjednosti saobraćaja i da nema nikakav istorijski značaj, budući da nije bilo ni tvrdnji ni dokaza da je novinska priča, premda tragična, izazvala posebnu zabrinutost javnosti.

Sud je ukazao na značaj kriterijuma koji se odnosi na to da li je lice koje tvrdi da ima „pravo na zaborav” poznato i kako se ponašalo poslije događaja. Stepenu u kojem neko lice ima javni profil, koji se ocjenjuje u vrijeme kada je ono iznijelo svoj zahtjev, utiče na zaštitu koju mu treba pružiti u skladu sa članom 8. Ponašanje nekog lica može da opravda kako odluku da mu se uskrati zahtjev na „pravo na zaborav”, tako i odluku da mu se taj zahtjev odobri. Apelacioni sud u Liježu je u ovom predmetu konstatovao da G. ne vrši nijednu javnu funkciju, a smatrao je da puka činjenica da je on doktor ne opravdava njegovu kontinuiranu identifikaciju u članku. Sud se složio sa Apelacionim sudom u Liježu i takođe je konstatovao da G. nije javna ličnost, da predmet nikada nije privukao veliku pažnju javnosti i da ništa

ne ukazuje na to da je G. pokušao da razglasi situaciju u kojoj se našao. Naprotiv, G. je svojim cjelokupnim ponašanjem iskazivao želju da ostane van medijskih reflektora.

Kada je riječ o negativnim posljedicama kontinuirane dostupnosti informacija na internetu, lice koje zahtijeva mijenjanje članka sačuvanog u digitalnoj arhivi štampe mora da bude u stanju da iznese valjano potkrijepljenu tvrdnju o velikoj šteti koju članak nanosi njegovom privatnom životu. Kada je riječ o informacijama sudskog karaktera, značajan je efekat njihove kontinuirane dostupnosti na reintegraciju tog lica u društvo. Potrebno je utvrditi da li je osuda lica uklonjena iz krivične evidencije, premda činjenica da je lice rehabilitovano sama po sebi ne može da opravda zahtjev za „pravo na zaborav”. U ovom je predmetu Apelacioni sud u Liježu konstatovao da se članak pojavljivao prilikom pretraživanja imena i prezimena G. u programima za pretraživanje. Time su saznanja o osudi G. bila lako dostupna širokoj javnosti, koja je, budući da je G. ljekar, obuhvatala i njegove pacijente, kolege i poznanike. Po mišljenju Apelacionog suda u Liježu, ovo je nesumnjivo nanosilo štetu G. Sud nije vidio nijedan jak razlog da dovede u pitanje obrazloženu odluku Apelacionog suda u Liježu u vezi sa ovim kriterijumom.

Kada je riječ o stepenu dostupnosti informacija u digitalnoj arhivi, Sud je ponovio da premda internet stranice predstavljaju informativnu i komunikacionu alatku koja se razlikuje od štampanih medija i rizikuju da nanijesu veću štetu, konsultovanje arhive opšte uzev iziskuje aktivno pretraživanje internet stranice na kojoj se nalazi. Međutim, u ovom predmetu, kao što su domaći sudovi primijetili, pristup digitalnoj arhivi dnevnog lista *Le Soir* bio je besplatan, a stepen njene dostupnosti je bio visok. Sud stoga nije uvidio nijedan jak razlog da u pitanje dovede obrazloženu odluku Apelacionog suda u Liježu da kontinuirano prisustvo članka u arhivi nesumnjivo škodi G. s obzirom na visok stepen dostupnosti.

Kada je riječ o efektu mjere na slobodu izražavanja i slobodu štampe, Sud je ukazao na razvoj raznih mjera u cilju zaštite ugleda i prava drugih u pogledu informacija u digitalnoj sferi. S obzirom na značaj integriteta digitalne arhive štampe, prednost treba dati mjeri koja je najpogodnija za ostvarivanje cilja kojem se teži i koja istovremeno najmanje ograničava slobodu štampe. Apelacioni sud u Liježu je u ovom predmetu utvrdio da anonimizacija članka predstavlja najdjelotvorniji način za zaštitu privatnosti G., a da se pri tome ne zadire nesrazmjerno u slobodu izražavanja podnosioca predstave. Drugi načini (npr. dodavanje informacija članku ili zahtijevanje njegovog uklanjanja iz programa za pretraživanje) ne bi bili prikladni ili mogući ili nijesu bili predmet zahtjeva G. nižim

sudovima. Sud je pored toga ukazao na svoju raniju praksu u kojoj je zaključio da anonimizacija opšte uzev manje škodi slobodi izražavanja od uklanjanja cijelog članka. Pored toga, Apelacioni sud u Liježu se potrudio da ocijeni implikacije te mjere na G., javnost i podnosioca predstavke. Taj je sud takođe u obzir uzeo značaj koji treba pridati integritetu arhive. Sud je dodao da se odluka Apelacionog suda u Liježu odnosila isključivo na anonimizaciju verzije koja se nalazi u onlajn arhivi, dok je arhiva štampanih izdanja ostala netaknuta, pa je svako zainteresovan mogao da ima uvid u nju.

Kada je riječ o mogućem odvrćajućem efektu na slobodu štampe, Sud je smatrao da obaveza anonimizacije članka koji je zakonito objavljen može u načelu da potpada pod dužnosti i obaveze štampe. U svakom slučaju, ne čini se da je nalog za anonimizaciju članka narušio sposobnost dnevnog lista *Le Soir* da obavlja svoje novinarske zadatke.

Sud je zaključio da su nacionalni sudovi u okviru svog polja slobodne procjene pažljivo odmjerili prava o kojima je riječ u skladu sa Konvencijom i da su na koherentan način uzeli u obzir relevantne kriterijume. Nacionalni sudovi su zaključili da je zadiranje u slobodu izražavanja podnosioca predstavke bilo ograničeno na ono što je zaista nužno i što se u okolnostima ovog predmeta može smatrati neophodnim u demokratskom društvu i srazmjernim. Sud nije vidio nijedan jak razlog da stav domaćeg suda zamijeni vlastitim ili da prenebregne ishod odmjeravanja prava koje su sproveli.

Mjerama tajnog nadzora nije prekršeno pravo na privatni život, a ograničenja u postupku osporavanja tih mjera nijesu bila protivna pravu na pravično suđenje

PRESUDA U PREDMETU
KENNEDY PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

(predstavka br. 26839/05)
18. maj 2010. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen 1946. godine i živio je u Ujedinjenom Kraljevstvu. Tvrdio je da su britanske državne agencije presretale njegovu službenu poštu, telefon i elektronsku komunikaciju zato što je bio osuđen u javnosti poznatom krivičnom postupku i zato što je kasnije vodio kampanju protiv sudskih grešaka.

Podnosilac predstavke je pokrenuo postupak pred Tribunalom za istražna ovlašćenja (u daljem tekstu: IPT), žaleći se na presretanje njegove komunikacije. Takođe je podnio zahtjev da se postupak vodi na poseban način kako bi se obezbijedila njegova pravičnost, što je obuhvatalo javnu raspravu i uzajamni uvid strana u iskaze svjedoka i dokaze.

IPT nije donio odluku u njegovu korist i utvrdio je da ili uopšte nije došlo do presretanja komunikacije podnosioca predstavke ili do je ono bilo zakonito ako je do njega uopšte došlo.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio da su navodnim presretanjem njegove komunikacije prekršena njegova prava zajemčena članom 8. Pored toga se žalio na neusaglašenost britanskog zakonodavnog režima, konkretno – Zakona o uređenju istražnih ovlašćenja iz 2000. godine (u daljem tekstu: RIPA) sa članom 8. Podnosilac predstavke se žalio da nijesu postojale odgovarajuće garancije tokom rasprave pred IPT-om, te da su prekršena njegova prava na pravično suđenje zajemčena članom 6. Takođe se žalio da mu je uskraćen djelotvorni pravni lijek, protivno članu 13.

Član 8

Sud je prvo stao na stanovište da su pritužbe o povredi člana 8 prihvatljive iako podnositelj predstavke nije pred IPT-om iznio argumente osporavajući opštu usaglašenost RIPA sa Konvencijom. Kako bi neka država tvrdila da podnositelj predstavke nije iscrpio pravne lijekove, ona mora uvjeriti Sud da je predloženi pravni lijek djelotvoran. Iako je IPT mogao da izrekne opštu javnu odluku o usaglašenosti RIPA sa Konvencijom, nije bilo jasno da li bi od takve odluke uopšte bilo koristi i kakve, budući da odredbe RIPA predstavljaju primarno zakonodavstvo. Dakle, podnositelj predstavke nije bio u obavezi da pred IPT-om iznese svoju pritužbu o opštoj neusaglašenosti RIPA sa članom 8.

Prešavši potom na razmatranje merituma pritužbe podnosioca predstavke, Sud je ponovio da kada se podnositelj predstavke žali na presretanje svoje komunikacije, Sud mora biti uvjeren da postoji razumna vjerovatnoća da je do toga došlo. Sud donosi ocjenu u svjetlu svih okolnosti, a nijesu neizostavno potrebni neposredni dokazi da je do nadzora došlo. Prilikom razmatranja da li podnositelj predstavke može tvrditi da je došlo do zadiranja u njegova prava zbog postojanja zakonodavstva kojim se odobrava nadzor, Sud razmatra raspoloživost pravnih lijekova i opasnost od primjene mjera tajnog nadzora u odnosu na podnosioca predstavke. Potreba da Sud razmotri pitanje tajnog nadzora veća je kada ne postoji mogućnost osporavanja navodne primjene mjera tajnog nadzora na domaćem nivou, čak i kada je stvarna opasnost od tog nadzora niska.

Pritužbe podnosioca predstavke da su domaći organi ometali pozive i da je dobijao lažne pozive nijesu ukazivale na razumnu vjerovatnoću da je njegova komunikacija zaista presretana. Međutim, budući da je podnositelj predstavke tvrdio da je presretanje imalo za cilj da ga zastraši, nije se mogla isključiti mogućnost da je bio podvrgnut ili da se nalazio u opasnosti da će biti podvrgnut mjerama tajnog nadzora.

Kada je riječ o opravdanosti zadiranja, Sud je konstatovao da države uživaju određeno polje slobodne procjene, ali je napomenuo da on ima nadzornu ulogu da utvrđuje da li su postupci nadzora nad nalaganjem i sprovođenjem mjera presretanja dovoljni da „zadiranje” ograniče na ono što je „neophodno u demokratskom društvu”.

Sud je konstatovao da bi zadiranje, ako je do njega došlo, trebalo da teži ostvarenju legitimnih ciljeva zaštite nacionalne bezbjednosti i ekonomske

dobrobiti zemlje i sprječavanja kriminala, kao što je navedeno u RIPA i Kodeksu prakse presretanja komunikacija (u daljem tekstu: Kodeks). U režimu Ujedinjenog Kraljevstva dovoljno su precizno bili određeni slučajevi kada je presretanje dozvoljeno i nije bio potreban iscrpan spisak djela protiv nacionalne bezbjednosti kada se presretanje komunikacija moglo naložiti.

Kada je riječ o kategorijama lica podvrgnutim mjerama tajnog nadzora, Sud je napomenuo da iako je na osnovu RIPA bilo moguće presretati komunikacije bilo kog lica u UK, bio je potreban nalog u kojem je jasno precizirano lice koje je predmet presretanja, bilo navođenjem njegovog imena i prezimena bilo njegovim opisivanjem. Neselektivno presretanje ogromnih količina komunikacija nije bilo dozvoljeno. U RIPA su takođe bili jasno navedeni rok važenja naloga za presretanje i uslovi pod kojima se presretanje može produžiti, što je takođe iziskivalo odobrenje ministra. Trajanje bilo koje mjere presretanja zavisi od složenosti i dužine istrage i nije bilo nerazumno prepustiti ovu stvar slobodnom nahođenju domaćih organa, pod uslovom da postoje odgovarajuće garancije.

RIPA i Kodeks su sadržali nekoliko jemstava kada je riječ o postupku proučavanja, upotrebe i pohranjivanja podataka, kao i obrade presretnutog materijala i davanja uvida u njega. RIPA je sadržao obavezu bezbjednog pohranjivanja svih presretnutih podataka, kao i odredbe kojima se uređuje davanje uvida u njih. Kodeksom su propisana razna ograničenja, uključujući postupke bezbjednog pohranjivanja podataka, stroga ograničenja broja lica koja bi mogla imati uvid u presretnuti materijal, obavezu da samo lica koja su prošla bezbjednosnu provjeru mogu da ostvare uvid u podatke, ograničenje davanja uvida u podatke samo onima koji „moraju da znaju” i objelodanjivanje isključivo rezimea, a ne svih podataka gdje god je to moguće. Presretnuti materijal, kao i sve kopije, morali su biti uništeni čim više nije postojao osnov za njihovo zadržavanje, a osnovanost daljeg zadržavanja je trebalo preispitivati u redovnim vremenskim razmacima.

Režim propisan RIPA takođe se nalazio pod dovoljnim nadzorom. Povjerenik za presretanje komunikacija, koji je bio nezavisan od izvršnih i zakonodavnih vlasti, bio je zadužen za nadzor nad opštim funkcionisanjem režima tajnog nadzora i odobravanje naloga za presretanje u određenim slučajevima. Sva lica koja sumnjaju da su njihove komunikacije bile ili jesu presretane mogla su da se požale IPT-u, nezavisnom i nepristrasnom telu koje je imalo pristupa tajnom materijalu.

Sud je stoga zaključio da su u domaćem pravu bili dovoljno jasno propisani postupci odobrenja i izvršenja naloga za presretanje, kao i obrade, davanja uvida

i uništenja svih prikupljenih presretnutih materijala. Takođe nije bilo nikakvih dokaza o bilo kakvim značajnim nedostacima u primjeni i radu režima nadzora. S obzirom na postojeće garancije, sve mjere nadzora, čak i da su primijenjene u odnosu na podnosioca predstavke, bile bi opravdane prema članu 8 st. 2.

Član 6 st. 1

Sud je prvo stao na stanovište da u ovom predmetu nije neophodno donijeti zaključak o tome da li se postupak odnosi na „građanska prava i obaveze” u pogledu kojih važi član 6, budući da je smatrao da je poslovnik IPT-a u svakom slučaju u skladu sa uslovima navedenim u članu 6 st. 1.

Sud je ponovio da i u krivičnom i građanskom postupku pravo na potpuno kontradiktoran postupak može biti ograničeno kada je to neophodno zbog snažnog javnog interesa, kao što je nacionalna bezbjednost. Suđenje, međutim, neće biti pravično ako sve teškoće pričinjene optuženom ograničenjem njegovih prava nijesu dovoljno neutralisane postupkom koji primjenjuju sudski organi. Sud je istakao da potreba očuvanja tajnosti osjetljivih i povjerljivih informacija opravdava ograničenja u postupcima pred IPT-om. Međutim, pitanje je da li su ograničenja u cjelini bila nesrazmjerna ili narušavala samu suštinu prava podnosioca predstavke na pravično suđenje.

Sud je podsjetio da ne postoji apsolutno pravo na objelodanjivanje relevantnih dokaza. On se u ovom predmetu složio sa tuženom državom da je objelodanjivanje redigovanih dokumenata ili imenovanje posebnih zastupnika kojima bi se dao uvid u podatke nemoguće jer se time ne bi očuvala tajnost da li je došlo do ikakvog presretanja. Obaveza održavanja rasprave nije apsolutna, a nacionalna bezbjednost može predstavljati opravdanje za isključenje javnosti iz postupka. Obaveza obrazlaganja odluke može se takođe razlikovati u zavisnosti od prirode odluke i okolnosti predmeta. Sud je u kontekstu postupka pred IPT-om stao na stanovište da je dovoljno što je izjavio da nije donio nikakvu odluku u korist podnosioca predstavke, a da je njegova pritužba urodila plodom, on bi imao pravo i na informacije o činjeničnom stanju.

Sud je zaključio da su ograničenja postupka pred IPT-om neophodna i srazmjerna potrebi obezbjeđivanja djelotvornosti režima tajnog nadzora i da njima nije narušena sama suština prava podnosioca predstavke na pravično suđenje. Sud je prilikom izvođenja ovog zaključka istakao mogućnost obraćanja IPT-u širokog dijapazona ljudi koji se žale na presretanje, kao i odsustvo njihove obaveze da predoče dokaze za svoju pritužbu.

Član 13

S obzirom na svoje zaključke o članu 8 i članu 6, Sud je smatrao da je IPT podnosiocu predstavke pružio djelotvoran pravni lijek u mjeri u kojoj se njegova pritužba odnosila na navodno presretanje njegovih komunikacija. Kada je riječ o opštoj pritužbi podnosioca predstavke da su režimom presretanja prekršena njegova prava iz člana 8, Sud je ponovio da članom 13 nije propisana obaveza djelotvornog lijeka kada je navodna povreda prouzrokovana primarnim zakonodavstvom. Stoga je zaključio da nije došlo do povrede člana 13.

Upotreba nezakonito pribavljenog audio-snimka i nepostojanje djelotvornog pravnog lijeka bili su protivni članovima 8 i 13, ali ne i članu 6 Konvencije

PRESUDA U PREDMETU
KHAN PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

(predstavka br. 35394/97)
12. maj 2020. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je zajedno sa svojim rođakom N. letom iz Pakistana stigao na aerodrom u Mančesteru 17. septembra 1992. Organi su kod N. pronašli heroin čija je ulična vrijednost procijenjena na skoro 100.000 funti. N. je saslušan, a potom uhapšen i optužen. Kod podnosioca predstavke nije pronađena nikakva droga i on je pušten bez optužbe. Podnosilac predstavke je 26. januara 1993. posetio prijatelja B. u Šefildu, koji je bio pod istragom zbog sumnje da preprodaje heroin. Šef policije Južnog Jorkšira odobrio je postavljanje prislušnog uređaja u stanu B. 12. januara 1993, budući da se uobičajenim metodama nadzora nijesu mogli obezbijediti dokazi da preprodaje drogu. Policija je preko prislušnog uređaja pribavila audio-snimak razgovora tokom kojeg je podnosilac predstavke priznao da je učestvovao u pokušaju njegovog rođaka da unese drogu 17. septembra 1992. Podnosilac predstavke je uhapšen 11. februara 1993, a on i N. su zajedno optuženi za djela inkriminisana Zakonom o carini i akcizama iz 1979. godine i Zakonom o zloupotrebi droge iz 1991. godine. Podnosilac predstavke je tokom suđenja priznao da se nalazio u stanu u Šefildu i da je njegov glas jedan od onih snimljenih na traci. Iako je država prihvatila da nema nikakve dokaze protiv podnosioca predstavke osim snimka, sudija je zaključio da su dokazi prihvatljivi, a podnosilac predstavke je 14. marta 1994. osuđen na kaznu zatvora u trajanju od tri godine. Podnosilac predstavke je izjavio žalbu Apelacionom sudu, tvrdeći da je sud dokaze trebalo da proglašuje neprihvatljivim. Kada je njegova žalba odbijena, podnosilac predstavke je podnio žalbu Domu lordova, koji je takođe odbio njegovu žalbu.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na povredu prava zajemčenih članom 8, jer je korišćen skriveni prislušni uređaj za snimanje privatnog razgovora u kojem je učestvovao u stanu B. Žalio se da je prekršeno njegovo pravo na pravično suđenje iz člana 6, jer su jedini dokazi protiv njega pribavljeni protivno članu 8, te nijesu

zadovoljavali zahtjev vezan za „pravično suđenje”. Konačno, podnosilac predstavke se žalio na povredu njegovog prava na djelotvorni pravni lijek zajemčenog članom 13, tvrdeći da su domaći sudovi morali da uzmu u obzir činjenicu da su dokazi pribavljeni suprotno Konvenciji.

Član 8

Sud je naveo da u ovom predmetu osnovno pitanje jeste da li je zadiranje bilo opravdano shodno članu 8 st. 2, što se utvrđuje razmatranjem da li ono ispunjava dva kriterijuma, konkretno – da li je „u skladu sa zakonom” i „neophodno u demokratskom društvu”. Sud je prilikom razmatranja ova dva kriterijuma konstatovao da mjerodavnim domaćim pravom mora biti obezbijeđena zaštita od svakog proizvoljnog mešanja u prava nekog lica po osnovu člana 8 u kontekstu tajnog nadzora od strane organa javne vlasti. Zakon mora biti i „predvidljiv”, odnosno dovoljno jasan kako bi javnost imala adekvatne naznake okolnosti i uslova u kojima organi imaju pravo da pribjegu primjeni tajnih mjera.

Sud se pozvao na svoju raniju praksu i naveo da u to vrijeme nije postojao domaći zakon ili zakonski sistem kojim bi se uređivala upotreba skrivenih prislušnih uređaja, a da Smjernice Ministarstva unutrašnjih poslova nijesu bile ni pravno obavezujuće ni javno dostupne. Sud je stoga zaključio da zadiranje nije bilo „u skladu sa zakonom”, te da nema potrebe da ispita da li je bilo neophodno u demokratskom društvu, kao i da je došlo do povrede člana 8.

Član 6

Sud je prvo napomenuo da u ovom predmetu osnovno pitanje jeste da li je postupak u cjelini bio pravičan, te da njegova uloga nije da se bavi povredama materijalnog ili procesnog prava koje je navodno napravio nacionalni sud, osim ako njima nijesu narušena prava i slobode zajemčeni Konvencijom. Članom 6 se garantuje pravo na pravično suđenje, ali u njegovim odredbama nijesu propisana ikakva pravila o prihvatljivosti dokaza, uključujući, kao u ovom predmetu, nezakonito pribavljene dokaze. Za razliku od sličnih predmeta koje je ranije razmatrao, postavljanje prislušnog uređaja i snimanje razgovora podnosioca predstavke nije bilo nezakonito u smislu da je bilo protivno domaćem krivičnom pravu, već usljed činjenice da nije postojalo zakonsko ovlašćenje za zadiranje u pravo podnosioca predstavke na privatni život, te da, shodno tome, ovo zadiranje nije bilo „u skladu sa zakonom”.

Sud je zatim konstatovao da je snimak razgovora podnosioca predstavke predstavljao jedini dokaz i da je podnosilac predstavke priznao krivicu zato što je sudija odlučio da je taj dokaz prihvatljiv. Ponovo se pozvavši na sličnu raniju praksu, Sud je ukazao na to da je podnosilac predstavke imao brojne prilike da osporava kako autentičnost, tako i korišćenje snimka i da su domaći sudovi na svim nivoima nadležnosti ocijenili efekat prihvatanja dokaza na pravičnost suđenja. Sud je stao na stanovište da domaći sudovi imaju diskreciono ovlašćenje i priliku da isključe dokaze ako bi njihovo prihvatanje dovelo do značajne nepravičnosti. S obzirom na ocjenu pravičnosti prihvatanja dokaza, Sud je zaključio da upotreba snimka nije bila protivna pravu na pravično suđenje zajemčenom članom 6 st. 1, te da nije došlo do povrede člana 6.

Član 13

Sud je prvo konstatovao da sudovi koji vode krivični postupak ne mogu da obezbijede pravni lijek, jer njihova uloga nije da se bave suštinom pritužbe o povredi Konvencije da zadiranje i pravo podnosioca predstavke na privatni život nije „u skladu sa zakonom”. Sud je prihvatio argument podnosioca predstavke da u domaćem pravu ne postoji praktično i djelotvorno pravno sredstvo, kao što iziskuje član 13, i pozvao se na raniji zaključak Evropske komisije za ljudska prava o povredi člana 13 u sličnim okolnostima. Pošto je razmotrio druge mogućnosti koje je podnosilac predstavke imao na raspolaganju u pogledu pritužbe o povredi člana 8, Sud je zaključio da sistem razmatranja pritužbi ne zadovoljava potreban standard nezavisnosti da bi dosegao prag dovoljne zaštite od zloupotrebe ovlašćenja i tako pruži djelotvorni pravni lijek u smislu člana 13. Shodno tome je zaključio da je došlo do povrede člana 13.

Član 41

Sud je smatrao da utvrđenje povrede člana 8 samo po sebi predstavlja pravično zadovoljenje za svu štetu koju je podnosilac predstavke eventualno pretrpio i dosudio mu je 11.500 funti na ime sudskih troškova i izdataka.

Premda su lica pogođena postojanjem ovlaštenja tajnog nadzora nad građanima predstavljala „žrtve“ u kontekstu prihvatljivosti predstavke, te mjere nijesu bile protivne članovima 6, 8 i 13 Konvencije, budući da su bile i zakonite i srazmjerne jer su postojale odgovarajuće mjere zaštite od zloupotreba, a bile su i neophodne za zaštitu državne bezbjednosti

PRESUDA U PREDMETU
KLASS I DRUGI PROTIV NJEMAČKE

(predstavka br. 5029/71)
6. septembar 1978. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku su podnijeli njemački državljani koji su po zanimanju bili advokati i sudije. Podnosioci predstavke su se juna 1971. žalili Evropskoj komisiji za ljudska prava^[270] na povredu člana 10 st. 2 Osnovnog zakona i Zakona o ograničenjima tajnosti pisama, pošte i telekomunikacija (*Gesetz zur Beschränkung des Brief-, Post- und Fernmeldegeheimnisses*, u daljem tekstu: G 10), na osnovu kojih su organi vlasti ovlašćeni da nadziru privatnu prepisku podnosilaca predstavke bez obaveze da ih o tome obavijeste, čime je isključena mogućnost osporavanja tih mjera, protivno njihovim pravima na osnovu članova 6, 8 i 13 Konvencije.

Premda nijesu bili neposredna meta državnog nadzora, podnosioci predstavke su naglasili da je ipak moglo da dođe do zadiranja u njihovu privatnu prepisku u slučaju da su bez njihovog znanja nadzoru podvrgnute njihove stranke. Tužena država nije osporavala da su podnosioci predstavke bili podvrgnuti nadzoru usmjerenom na treće lice.

Komisija je argumente podnosilaca predstavke proglasila prihvatljivim. Prema njenom mišljenju, iako sami podnosioci predstavke možda nijesu neposredno pogođeni navodnom povredom, ipak ih treba smatrati „žrtvama“ ponašanja o kojem je riječ i dozvoliti im da se obrate Sudu. Lica podvrgnuta tajnim mjerama organa vlasti nijesu uvijek bivala naknadno obavještavana o mjerama preduzetim protiv njih. Imajući ovu činjenicu u vidu, Evropska komisija za ljudska prava je

---

[270] Evropska komisija za ljudska prava je u periodu od 1954. do 1998. nastupala kao posrednik između pojedinačnih podnosilaca predstavke i Evropskog suda za ljudska prava. Komisija je ukinuta kada je usvojen Protokol br. 11, a podnosioci predstavke se od tada direktno obraćaju Sudu.

stala na stanovište da podnosioci predstavke treba da imaju prava na podnošenje predstavke iako ne mogu uvijek da dokažu povredu svojih prava.

2. Odluka Suda

Svi podnosioci predstavke su se žalili da su dva njemačka zakona kojima se uređuje nadzor nad privatnim komunikacijama, Osnovni zakon i G 10, protivna njihovim pravima iz članova 6, 8 i 13 Konvencije. Konkretno, podnosioci predstavke su se žalili da ove odredbe dozvoljavaju organima vlasti da sprovode tajni nadzor bez znanja lica koja su mu podvrgnuta i da ne sadrže jasne obaveze organa da o njemu obavijeste ta lica nakon njegovog okončanja, čime je zapravo isključena njihova mogućnost da se žale sudu.

Član 25 (sada član 34)

Evropski sud je prvo razmotrio status podnosioca predstavke kao „žrtava” u smislu člana 25 i njegov efekat na prihvatljivost predstavke. Potvrdivši zaključak Evropske komisije za ljudska prava da podnosioci predstavke imaju status žrtve, Sud je ponovio da član 25 ne dozvoljava nekom podnosiocu predstavke da apstraktno tvrdi da je neki zakon ili postupak države protivan Konvenciji.

Sud je, međutim, naglasio da je član 25 od temeljnog značaja u mehanizmu za ostvarivanje prava i sloboda zajemčenih Konvencijom i da zavisi od pristupa pojedinca Evropskoj komisiji za ljudska prava. Zatim je naglasio da bi tajni nadzor, o čijem postojanju pogođena lica nijesu obaviještena, te ga ne mogu ni osporavati, mogao da dovede do potpunog obezvrjeđivanja člana 8. Sud je neprihvatljivom ocijenio mogućnost da nekom licu bude uskraćeno pravo i mogućnost da se žali samo zato što nije obaviješteno da je lišeno tog prava. Sud je u svjetlu ovog načela prihvatio da neko lice može s pravom tvrditi da je žrtva povrede na osnovu pukog postojanja zakonodavstva kojim je omogućena primjena tajnih mjera protiv njega.

Sud je zaključio da je nadležan da odlučuje mogu li podnosioci predstavke da tvrde da su žrtve u smislu člana 25, kao i da mogu da podnesu takvu pritužbu.

Član 8

Sud je priznao da telefonski razgovori opšte uzev podliježu zaštiti na osnovu člana 8, te da postojanje zakonodavstva kojim se dozvoljava tajni nadzor bez adekvatnih garancija može ugroziti tu zaštitu. Ovlašćenja države da sprovedi

tajni nadzor, naglasio je Sud, mogu se tolerisati samo ako su zaista neophodna za zaštitu demokratskih institucija.

Sve strane u postupku su prihvatale legitimnost ciljeva tužene države, koji su konkretno obuhvatali zaštitu nacionalne bezbjednosti, zaštitu prava drugih i sprječavanje kriminala. Sud je istakao da je tajni nadzor ponekad neophodan kako bi se djelotvorno spriječile novonastale opasnosti, poput tehničkog napretka sredstava za špijunažu i rasta terorizma. Sud je ipak istakao da takve mjere prijete da podriju demokratiju uprkos tvrdnjama da je štite, te da su zato neophodne odgovarajuće mjere zaštite od njihove zloupotrebe.

Budući da je karakter tajnih mjera prijetio da pojedincima uskrati pravo da samostalno traže djelotvorni pravni lijek, Sud je utvrdio da je od ključnog značaja da uspostavljeni postupci sami po sebi adekvatno štite pojedinačna prava. Sud je naročitu pažnju pridao stepenu u kojem je predmetno zakonodavstvo pružalo takve garancije, uključujući dovoljno detaljnu definiciju okolnosti u kojima se može pokrenuti nadzor, ograničenje obima i trajanja nadzora, ograničenje strana koje mogu da odobre nadzor, postojanje ustaljenih mehanizama za izvještavanje kako bi se pratio napredak i obim nadzora, napori da se nakon nadzora obavijeste subjekti nadzora, dostupni pravni lijekovi za one koji smatraju da su protivpravno podvrgnuti nadzoru, kao i postupci za okončanje nadzora za koji se utvrdi da je prekomjeran ili je izašao iz okvira zakona.

Pošto je utvrdio postojanje ovih garancija, Sud je prešao na utvrđivanje da li su postojeći standardi dovoljno restriktivni kako bi ograničili mjere tajnog nadzora na one koje su zaista neophodne u jednom demokratskom društvu. U kontekstu ovog predmeta, to je iziskivalo ostvarivanje odgovarajuće ravnoteže između prava lica zajemčenih članom 8 i neophodnosti uvođenja tajnog nadzora radi zaštite demokratskog društva u cjelini.

Sud je stao na stanovište da ova ravnoteža nije nužno ugrožena jer lica nijesu obaviještena o nadzoru. Iako su podnosioci predstavke tvrdili da su prava zajemčena članom 8 iluzorna zbog nepostojanja djelotvorne kontrole nakon okončanja nadzora, Sud se usredsredio na stepen u kojem se te mjere oslanjaju na tajnost kako bi ostvarile svoje legitimne ciljeve. Budući da je tajnost od ključnog značaja za efikasnost „zadiranja“, držanje podnosilaca predstavke u neznanju samo po sebi nije moglo biti nekompatibilno u mjeri u kojoj je zadiranje u njihova prava bilo u skladu sa zakonom i srazmjerno legitimnim ciljevima čijem se ostvarenju težilo. Sud je ipak naveo da pogođeno lice mora da bude obaviješteno o nadzoru

nakon njegovog okončanja, čim se tim obavještanjem ne ugrožavaju legitimni ciljevi države.

Utvrdivši da su mjere tajnog nadzora ponekad neophodne u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbjednosti i radi sprječavanja nereda i zaključivši da su zakonodavstvom o kojem je riječ uspostavljene adekvatne garancije i pravna sredstva kako bi se izbjegla zloupotreba diskrecionih ovlaštenja, Sud je zaključio da nije prekršen član 8.

Član 13

U skladu sa svojim zaključcima da državni nadzor ponekad mora biti neophodan u savremenom društvu u interesu nacionalne bezbjednosti i radi sprječavanja nereda ili kriminala, Sud je zaključio da okolnosti predmeta podnosioca predstavke ne obuhvataju povredu člana 13.

Sud je potom utvrdio da su domaći lijekovi na raspolaganju podnosiocima predstavke na osnovu njemačkog prava, premda ograničene djelotvornosti, djelotvorni koliko se to može očekivati ili poželjeti u datim okolnostima.

Sud je jednoglasno zaključio da nije prekršen član 13.

Član 6

U svjetlu zaključka da nadzor od strane državnih organa nije protivan članu 8, Sud je prilikom razmatranja člana 6 smatrao da mora da povuče razliku između faze prije i faze poslije obavještanja o okončanju nadzora. Sud je naglasio da su podnosioci predstavke u svakom slučaju imali na raspolaganju nekoliko pravnih lijekova za moguće povrede njihovih prava i da ti lijekovi zadovoljavaju zahtjeve člana 6.

Sud je shodno tome zaključio da član 6 nije prekršen.

Sistematsko objavljivanje ličnih podataka poreskih dužnika, uključujući njihove kućne adrese, predstavljalo je povredu člana 8 Konvencije

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U PREDMETU
L. B. PROTIV MAĐARSKE

(predstavka br. 36345/16)
9. mart 2023. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen 1966. godine i živio je u Budimpešti.

Nacionalna Uprava za poreze i carine (u daljem tekstu: Poreska uprava), u skladu sa mađarskim poreskim propisima, bila je u obavezi da u izuzetnim situacijama objavljuje podatke o poreskim obveznicima, koji su inače povjerljivi, kada je to u javnom interesu. To je obuhvatalo situacije kada poreski dug obveznika premaši 10 miliona mađarskih forinti (oko 28.000 eura) u slučaju fizičkih lica ili 100 miliona mađarskih forinti (oko 280.000 eura) u slučaju pravnih lica.

Prema članu 55 st. 3 Zakona o poreskoj administraciji iz 2003. godine (u daljem tekstu: ZPA), Poreska uprava je bila u obavezi da objavljuje spiskove velikih poreskih dužnika u kojima su navedeni njihovo ime i prezime, kućna adresa, poslovni prostor, poreski identifikacioni broj i iznos poreskog duga. Nakon usvajanja konačne odluke kojom se utvrđuju poreski dugovi iz prethodnog kvartala, Poreska uprava je takođe bila u obavezi da objavi pravne posljedice neizmirenja duga u propisanom roku.

Potom je Zakonom o izmjenama i dopunama ZPA iz 2006. godine (u daljem tekstu: Zakon iz 2006. godine) dopunjen član 55 Zakona o poreskoj upravi, kojem je dodat stav 5, kojim se Poreska uprava obavezuje da objavljuje spiskove velikih poreskih dužnika koji duguju više od 10 miliona forinti duže od 180 dana, a u kojima će biti navedeni njihovo ime i prezime / naziv i kućna adresa / adresa registrovanog sjedišta.

Na dan 3. jula 2013, nakon poreske inspekcije sprovedene ranije te godine, Poreska uprava je zaključila da podnosilac predstavke ima značajan poreski deficit koji je okvalifikovala kao poreski dug i koji je drugostepeni poreski organ u žalbenom postupku smanjio na 227.985.686 forinti (oko 625.000 eura).

Podnosilac predstavke je zatražio preispitivanje drugostepene odluke, ali je njegov zahtjev odbio Upravni i radni sud u Budimpešti, koji je utvrdio da je podnosilac predstavke izdavao fiktivne fakture za deoničarsko društvo s kojim tada više nije bio uopšte povezan. Novac je uplaćivan na bankovni račun preduzeća, s kojeg je podnosilac predstavke podigao 715.025.000 forinti, pri čemu nije platio porez na prihod za taj iznos. Preduzeće nije imalo ni ljudske ni materijalne resurse neophodne za obavljanje bilo kakve smislene aktivnosti.

Podnosilac predstavke je potom podnio zahtjev za reviziju Vrhovnom sudu Mađarske, koji je potvrdio prvostepenu presudu i složio se sa obrazloženjima obeju odluka nižih organa. Podnosilac predstavke je na kraju podnio ustavnu žalbu, koja je proglašena neprihvatljivom.

Poreska uprava je na svojoj internet stranici objavila lične podatke, uključujući ime i prezime i kućnu adresu podnosioca predstavke, na spisku velikih poreskih dužnika tokom posljednjeg kvartala 2014. godine, a u skladu sa članom 55 st. 3 ZPA. Potom je na svojoj internet stranici objavila ime i prezime i kućnu adresu podnosioca predstavke na spisku velikih poreskih dužnika u skladu sa stavom 5 člana 55 ZPA.

Jedan novinski internet portal je 16. februara 2016. objavio interaktivnu mapu pod nazivom „nacionalna mapa poreskih dužnika”. Na njoj je kućna adresa podnosioca predstavke, kao i adrese drugih poreskih dužnika, bila označena crvenom tačkom. Lični podaci (ime i prezime i kućna adresa) mogli su se otkriti kada bi se kliknulo na crvenu tačku, tako da su ovi podaci podnosioca predstavke postali dostupni svim čitaocima.

Lični podaci podnosioca predstavke su uklonjeni sa spiska velikih poreskih dužnika 5. jula 2018, kada je njegov dug zastario.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio da je objavljivanjem njegovog imena i prezimena i kućne adrese na spisku velikih poreskih dužnika na internet stranici Poreske uprave prekršeno njegovo pravo na poštovanje privatnog života zajemčeno članom 8 Konvencije, jer je povrijeđeno njegovo pravo na poštovanje ličnih podataka. Vijeće Suda je u presudi izrečenju 12. januara 2021. stalo na stanovište da nije došlo do povrede člana 8. Predmet je upućen na razmatranje Velikom vijeću u skladu sa članom 43 Konvencije, a na zahtjev podnosioca predstavke.

Prihvatljivost

Veliko vijeće je svoje razmatranje ograničilo na pritužbu podnosioca predstavke na objavljivanje njegovih ličnih podataka na spisku velikih poreskih dužnika u skladu sa članom 55 st. 5 ZPA. Stoga nije razmotrio pritužbu o objavljivanju njegovih ličnih podataka na „nacionalnoj mapi poreskih dužnika” od strane onlajn portala, budući da to pitanje nije bilo dio predstavke koju je vijeće proglasilo prihvatljivom, te nije potpadalo pod opseg predmeta koji je upućen Velikom vijeću. Međutim, Veliko vijeće nije isključilo mogućnost da u okviru svoje opšte ocjene razmotri i opasnost od objavljivanja spiska na internet portalu.

Član 8

Sud je zaključio da se objavljivanje ličnih podataka podnosioca predstavke može smatrati zadiranjem u njegovo pravo na poštovanje privatnog života, kao i da je sporna mjera uvedena u skladu sa zakonom.

Podnosilac predstavke je osporavao tvrdnju da je zadiranje u njegovo pravo na poštovanje privatnog života težilo ostvarenju legitimnog cilja. Tvrdio je da je objelodanjivanje njegovih podataka imalo za cilj da ga javno osramoti. Sud je, međutim, utvrdio da je sporna mjera težila ostvarenju legitimnog cilja u interesu ekonomske dobrobiti države, optimizacije poreskih prihoda i obezbjeđivanja naplate poreza. Ta mjera, koja je bila usmjerena na one koji ne poštuju poreske propise, imala je za cilj da unaprijedi efikasnost poreskog sistema. Prihvatio je da je cilj mjere da unaprijedi poresku disciplinu i da se moglo očekivati da će objelodanjivanje ličnih podataka poreskih dužnika imati odvratajuće dejstvo. Sud je, pored toga, prihvatio da se ovim mjerama unaprjeđuje transparentnost i pouzdanost u poslovnim odnosima jer se omogućuje uvid u fiskalnu situaciju poreskih dužnika, čime one štite „prava i obaveze” trećih lica.

Sud je potom razmotrio da li je zadiranje bilo „neophodno u demokratskom društvu” i da li je ostvarena pravična ravnoteža između javnog interesa obezbjeđivanja poreske discipline, ekonomske dobrobiti zemlje i interesa potencijalnih poslovnih partnera putem uvida u određene podatke fizičkih lica koje posjeduje država, sa jedne, i interesa fizičkih lica da zaštite određene vrste podataka koje država čuva u cilju naplate poreza, sa druge strane.

Sud je istakao da objavljivanje o kojem je riječ nije predstavljalo individualnu odluku Poreske uprave, već dio sheme sistematskog objavljivanja ličnih podataka

velikih poreskih dužnika koji ispunjavaju objektivne kriterijume pobrojane u članu 55 st. 5 ZPA na internet stranici Poreske uprave koju je uspostavio zakonodavac. On se primjenjivao na sve poreske obveznike koji su na kraju svakog kvartala dugovali velike iznose poreza duže od 180 dana zaredom, bez obzira na činjenice svakog slučaja. U obzir nijesu uzimane ni pojedinačne okolnosti ni postojanje bilo kakve subjektivne krivice. Ovo je predstavljalo opštu mjeru usmjerenu na suzbijanje nepoštovanja obaveza plaćanja poreza.

Sud je s obzirom na opšti kontekst razmotrio da li je ova zakonska shema u okviru polja slobodne procjene države. Države imaju široko polje slobodne procjene kada ocjenjuju potrebu za uspostavljanjem sheme za objelodanjanje ličnih podataka poreskih obveznika koji ne namiruju svoje poreske obaveze kao načina za obezbjeđivanje valjanog funkcionisanja sistema za naplatu poreza. Prilikom određivanja granica tog polja, Sud, međutim, mora biti uvjeren da su nadležni domaći organi valjano odmjerili suprotstavljene interese.

Sud je istakao značaj ove opšte mjere za svoje zaključke. Konkretno, odredbama o shemi objavljivanja ZPA Poreskoj upravi nije nametnuta obaveza da odmjerava suprotstavljene pojedinačne i javne interese ili da sprovodi procjenu srazmjernosti u pojedinačnim slučajevima. Iako opšta shema sama po sebi nije bila problematična, kao što to nije bilo ni objavljivanje podataka poreskih obveznika, ovaj se predmet izdvajao po tome što su podaci koje je Poreska uprava objavljivala obuhvatali i kućnu adresu. Kako bi utvrdio da li je tužena država postupala u okviru svog polja slobodne procjene, Sud je ispitao kvalitet parlamentarnog preispitivanja neophodnosti zadiranja i da li je zakonodavno tijelo primjereno odmjerilo suprotstavljene interese prije nego što je usvojio spornu mjeru.

Sud je konstatovao da su ciljevi zakonodavnog tijela, kada je 2006. godine dopunilo član 55 ZPA novim stavom 5, obuhvatali „izbjeljivanje ekonomije” i jačanje kapaciteta poreskih i carinskih organa. Međutim, pripremni radovi nijesu ukazivali na to da je uopšte izvršilo procjenu primjerenosti ili efekta postojećih shema objavljivanja na poštovanje poreskih obaveza, niti su ti radovi ukazivali na to da je razmotrena neka potencijalna dopunska vrijednost sheme propisane članom 55 st. 5 osim predvidljive posljedice narušavanja ugleda koje neko lice može pretrpjeti jer je na spisku označeno kao veliki poreski obveznik.

Pored toga, premda se u obrazloženju ZPA iz 2003. godine pominje pravo poreskih obveznika na privatnost kako bi se opravdala stroga pravila o povjerljivosti,

nije bilo dokaza da je ista pažnja posvećena tom faktoru kada je riječ o shemi objavljivanja uvedenoj stavom 5 člana 55.

Konačno, nije bilo očigledno da je dužna pažnja posvećena neograničenom potencijalnom domašaju sredstva objavljivanja osjetljivih podataka, putem interneta na internet stranici Poreske uprave.

Sud je stoga zaključio da se čini da Parlament nije razmotrio mjeru u kojoj je objavljivanje ovih osjetljivih kategorija ličnih podataka poreskih obveznika bilo neophodno za ostvarivanje deklarirane svrhe te mjere u interesu ekonomike dobrobiti zemlje. Država nije dokazala da je zakonodavno tijelo pokušalo da ostvari pravičnu ravnotežu između javnih i privatnih interesa u nastojanju da obezbijedi srazmjernost zadiranja. Iako je zaključio da su razlozi zbog kojih je mađarsko zakonodavno tijelo usvojilo član 55 st. 5 ZPA relevantni, Sud nije bio uvjeren da su oni dovoljni da dokažu da je zadiranje „neophodno u demokratskom društvu” uprkos polju slobodne procjene, imajući u vidu sistematski karakter objavljivanja osjetljivih podataka. Stoga je zaključio da je prekršen član 8 Konvencije.

Član 41

Sud je smatrao da utvrđenje povrede predstavlja dovoljno pravično zadovoljenje za svu nematerijalnu štetu koju je podnosilac predstavke pretrpio. Dosudio mu je 20.000 eura na ime sudskih troškova.

Prihvatanje i korišćenje ličnih zdravstvenih podataka i njihovo potonje objelodanjivanje tokom brakorazvodne parnice bili su protivni članu 8

PRESUDA U PREDMETU
L. L. PROTIV FRANCUSKE

(predstavka br. 7508/02)
10. oktobar 2007. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen 1957. godine i živio je u Francuskoj. Njegova supruga je 5. februara 1996. podnijela zahtjev za razvod braka. Nadležni sud je u presudi od 4. septembra 1998. odobrio razvod braka utvrdivši isključivu odgovornost podnosioca predstavke.

Podnosilac predstavke je izjavio žalbu na presudu i zatražio da sud utvrdi odgovornost oba supružnika za razvod. Takođe je zahtijevao od suda da iz spisa predmeta ukloni dokument iz njegove zdravstvene evidencije koji je njegova supruga navodno pribavila bez njegove saglasnosti, a na koji se pozivala kako bi dokazala da je alkoholičar. Dokument je predstavljao izvještaj o operaciji sačinjen 2. aprila 1994. godine o splenektomiji kojoj je podnosilac predstavke bio podvrgnut. Hirurg gastroenterolog je u tom dokumentu koji je pisanim putem prosljedio ljekaru opšte prakse podnosioca predstavke pomenuo napad akutnog pankreatitisa i istoriju alkoholizma i ukazao na to da se posljedice pankreatitisa mogu staviti pod kontrolu isključivo ako pacijent prestane da konzumira alkohol.

Apelacioni sud je u presudi izrečenoj 21. februara 2000. potvrdio prvostepenu presudu i između ostalog se pozvao na dokaze o nasilju podnosioca predstavke nad suprugom pod dejstvom alkohola, svjedočenje o alkoholizmu podnosioca predstavke i na medicinsku evidenciju koju je predočila supruga podnosioca predstavke. Apelacioni sud je, međutim, potvrdio prava podnosioca predstavke na kontakte i viđanje djece, čime je on bio zadovoljan.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke je tvrdio da su kreiranje i korišćenje dokumenata o njegovom zdravstvenom stanju u sudu bez njegove saglasnosti predstavljali

neopravdano zadiranje u njegovo pravo na poštovanje privatnog života zajemčeno članom 8 Konvencije.

Član 8

Kako bi zaključio da li je došlo do kršenja člana 8, Sud mora da utvrdi 1) da li su postupci tužene države predstavljali zadiranje u pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog privatnog života, 2) da li je to zadiranje bilo u skladu sa zakonom, 3) da li je težilo ostvarenju legitimnog cilja i 4) da li je bilo opravdano, odnosno srazmjerno i neophodno u demokratskom društvu.

Podaci u zdravstvenoj dokumentaciji podnosioca predstavke odnosili su se na njegov privatni život budući da su sadržali lične i medicinske informacije. Zdravstveni podaci predstavljaju lične podatke prema definiciji u Konvenciji Savjeta Evrope o zaštiti lica u odnosu na automatsku obradu ličnih podataka iz 1981. godine. Apelacioni sud je svoju odluku djelimično zasnovao na sadržaju medicinskih podataka, navodeći aspekte ljekarskog izvještaja u svom mišljenju. Budući da su odluke o razvodu dostupne javnosti, lični zdravstveni podaci podnosioca predstavke su objelodanjeni, jer ih je sud prihvatio u brakorazvodnom postupku i naveo u svom mišljenju. Evropski sud je zaključio da je sudijino proglašenje prihvatljivosti zdravstvenih podataka koje je supruga podnosioca predstavke predočila kao dokaze predstavljalo zadiranje u pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog privatnog života zajemčeno članom 8 st. 1.

Prema domaćem pravu, strane u brakorazvodnom postupku mogu da predoče neograničeni broj dokaza svojih pritužbi, i to na bilo koji način, osim onih za koje se dokaže da su pribavljeni prinudom, prevarom ili da su izvještaji sačinjeni na zahtjev jednog od supružnika podrazumijevali nezakoniti upad u dom ili nezakonito zadiranje u privatni život drugog supružnika. U ovom predmetu nijedan od predočenih dokaza nije ukazivao na to da su medicinski izvještaji pribavljeni prinudom, prevarom ili nezakonitim upadom u dom podnosioca predstavke. Stoga je Sud zaključio, a strane su se sa njim saglasile, da je zadiranje bilo „u skladu sa zakonom” u smislu člana 8 st. 2.

Zadiranje u ovom predmetu je težilo ostvarenju legitimnog cilja „zaštite prava i sloboda drugih”, konkretno – prava supruge da predoči dokaze koji će potkrijepiti njene tvrdnje. Sud je stoga zaključio da je zadiranje težilo ostvarenju legitimnog cilja u smislu člana 8 st. 2.

Kako bi utvrdio da li je zadiranje bilo „neophodno u demokratskom društvu“, Sud je razmotrio da li su razlozi koji su navedeni kako bi ga opravdali bili relevantni i dovoljni, kao i da li je ono bilo srazmjerno legitimnom cilju čijem je ostvarenju težilo. Sud je ponovio da je zaštita zdravstvenih podataka od temeljnog značaja za uživanje prava na poštovanje privatnog života nekog lica. Stoga domaće pravo mora da pruža odgovarajuće mjere zaštite od objelodanjivanja ličnih zdravstvenih podataka. Sud je takođe konstatovao da se ovaj predmet odnosio na građanski postupak u oblasti razvoda, koji po definiciji predstavlja postupak u kojem može doći do objelodanjivanja informacija o intimnosti privatnog i porodičnog života i u kojem je zapravo sud, između ostalog, dužan da zadire u privatnu sferu bračnog para kako bi odmjerio sukobljene interese i riješio spor koji su iznijeli pred njega. Međutim, svako neizbježno zadiranje u privatnu sferu bračnog para treba da bude ograničeno samo na ono što je strogo nužno zbog konkretnih odlika postupka ili činjeničnog stanja.

Sud je utvrdio da zadiranje nije bilo srazmjerno cilju čijem se ostvarenju težilo, te da stoga „nije bilo neophodno u demokratskom društvu radi zaštite prava i sloboda drugih“ budući da ovi dokazi nijesu bili od odlučujućeg značaja za odobrenje zahtjeva za razvod braka, a i korišćeni su kao alternativni i sekundarni u odnosu na druga svjedočenja. Sud je smatrao da bi sudija donio istu odluku na osnovu primarnih dokaza da su ovi dokazi bili proglašeni neprihvatljivim.

Sud je konstatovao da domaće pravo nije sadržalo dovoljne garancije u pogledu korišćenja i objavljivanja ličnih podataka vezanih za privatni život strana u postupku ove prirode, te da je došlo do povrede člana 8.

Član 41

Sud nije dosudio obeštećenje podnosiocu predstavke budući da nije utvrdio nikakvu uzročno-posljedičnu vezu između utvrđene povrede i navodne materijalne štete, a smatrao je da utvrđenje povrede predstavlja dovoljno pravično zadovoljenje za pretrpljenu nematerijalnu štetu.

Tajno presretanje privatne komunikacije u cilju otkrivanja krivičnog djela nije bilo u skladu sa zakonom i bilo je protivno pravu na poštovanje privatnog života zajemčenom članom 8 jer nijesu postojali jasni i predvidljivi propisi i pravni standardi kojima se ograničava obim policijskih ovlaštenja

PRESUDA U PREDMETU
MALONE PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

(predstavka br. 8691/79)
2. avgust 1984. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen u Ujedinjenom Kraljevstvu 1937. godine. On i njegova supruga, prodavci antikviteta, uhapšeni su 1977. godine i optuženi su za preprodaju krađenih stvari. Na kraju su oslobođeni optužbe kako zbog nedostatka dokaza, tako i zbog podijeljene porote.

Podnosilac predstavke se poslije suđenja žalio na to da je policija 1974. počela da presreće njegovu prepisku i telefonske razgovore i da je nastavila da ga nadzire i pošto je oslobođen optužbe. Iako je tužena država, opšte uzev, odbijala da neposredno odgovori na ove navode, tokom suđenja je postalo jasno da je telefon podnosioca predstavke bio „prisluškivan“ bar jedanput i da je tom prilikom policija snimila jedan njegov privatni razgovor. Država je priznala da je tom prilikom telefonski razgovor podnosioca predstavke presretnut, u skladu sa nalogom ministra unutrašnjih poslova, a u cilju otkrivanja krivičnog djela.

Detalji o zakonodavstvu i praksi presretanja privatnih komunikacija prvobitno su utvrđeni u Izvještaju Birketovog odbora, formiranog 1957. godine. Taj je odbor utvrdio da, iako je nejasno porijeklo ovlaštenja ministra unutrašnjih poslova da presreće privatnu komunikaciju, ono se legitimno vrši već nekoliko vjekova u pogledu pisane prepiske, kao i telefona otkad je izumljen. U Bijeloj knjizi Vlade, objavljenoj 1980. godine, potvrđeni su zaključci Birketovog odbora: da ministar unutrašnjih poslova može da odobri presretanje privatne prepiske u cilju otkrivanja teških krivičnih djela i zaštite bezbjednosti države. U Bijeloj knjizi je precizirano da krivično djelo mora biti teško, da su se ostali načini otkrivanja tog djela pokazali neuspješnim i da mora postojati osnovni razlog za uvjerenje da će presretanje dovesti do hapšenja i osuđujuće presude.

Godine 1969. usvojen je Zakon o pošti, kojim je promijenjen status Pošte od državnog odjeljenja pod kontrolom ministra u javnu korporaciju. U tom su zakonu navedene funkcije i dužnosti Pošte s obzirom na promjenu njenog statusa, uključujući izričite zakonske odredbe u članu 80 o presretanju komunikacija na osnovu naloga ministra unutrašnjih poslova. Pošta je kasnije, 1981. godine, britanskim Zakonom o telekomunikacijama podijeljena na dva odjeljenja: Poštu, odgovornu za poštu, i britanski Telekom, odgovoran za telefone, pri čemu u tom zakonu nije propisana nikakva funkcionalna razlika kada je riječ o presretanju.

Podnosilac predstavke je u postupku protiv tužene države pred Visokim sudom neuspješno zahtijevao od nje da izjavi da je nadzor kojem je bio podvrgnut bio nezakonit, protivno njegovim pravima zajemčenim članom 8. Tvrdio je da država češće pribjegava presretanju nego što priznaje, i to iz razloga koji nijesu navedeni ni u Izvještaju Birketovog odbora ni u Bijeloj knjizi. Sudija je utvrdio da u engleskom pravu ne postoji opšte pravo na privatnost, da nadzor nad telefonom nije izričito zabranjen i da u slučaju podnosioca predstavke nijesu zadovoljeni uslovi vezani za član 8 u „predmetu *Klass*“.^[271] Preporučio je usvajanje propisa kojima se uvode trenutno nepostojeće mjere zaštite privatnih telekomunikacija, ali je tužena država odbila da usvoji tu preporuku. Podnosilac predstavke je stoga tvrdio da je iscrpio sve domaće pravne lijekove koje je imao na raspolaganju i podnio je predstavku Komisiji,^[272] koja ju je prosljedila Sudu.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio na to da je bio podvrgnut neopravdanom tajnom nadzoru tužene države, protivno njegovom pravu na poštovanje privatnog života zajemčenom članom 8. Pored toga se žalio da je karakter tajnog nadzora, opšte uzev, takav da žrtvi može zapravo da bude uskraćen pristup djelotvornom lijeku, protivno članu 13, budući da žrtva možda nikad ni ne sazna da se nalazila pod nadzorom i da li su tokom nadzora poštovane odgovarajuće mjere zaštite ili postupci, kao i da možda nikada neće imati pristupa dokazima koji su joj potrebni da bi tužila državu.

---

[271] *Klass i drugi protiv Njemačke*, presuda izrečena 8. septembra 1978, predstavka br. 5029/71, prikaz dat u ovoj publikaciji.

[272] Evropska komisija za ljudska prava je u periodu od 1954. do 1998. nastupala kao posrednik između pojedinačnih podnosilaca predstavke i Evropskog suda za ljudska prava. Komisija je ukinuta kada je usvojen Protokol br. 11, a podnosioci predstavke se od tada direktno obraćaju Sudu.

Član 8

Sud je prvo suzio obim predmeta, naglašavajući da treba da se usredsredi samo na presretanje privatnih komunikacija u svrhu policijske istrage, a ne i na šire pitanje nadzora države nad građanima u drugim kontekstima.

Sud se pozvao na raniju analizu Evropske komisije za ljudska prava, u kojoj je utvrđeno da presretanje poštanskih i telefonskih komunikacija u cilju otkrivanja nekog krivičnog djela predstavlja zadiranje u prava podnosioca predstavke zajemčena članom 8. Pitanje je da li je to zadiranje bilo opravdano, u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu radi sprječavanja zločina. Konkretno, pritužbe podnosioca predstavke su otvarale pitanje da li postupci kojima se uređuje presretanje privatnih komunikacija mogu biti u skladu sa zakonom ako nijesu neposredno uređeni zakonom i da li ti postupci pružaju odgovarajuće garancije.

Sud je naglasio da predvidljivost predstavlja neophodnu pravnu zaštitu od proizvoljnog zadiranja u nekom demokratskom društvu. Neki zakon mora biti dovoljno pristupačan kako bi pojedinac mogao da izmijeni svoje ponašanje kako bi ono bilo u skladu sa zakonom. Sud je pored toga istakao da propisi moraju jasno ukazati na obim ovlašćenja nadležnog organa kako bi adekvatno spriječili njihovu zloupotrebu. Dakle, pitanje na koje je trebalo da odgovori jeste da li je obim ovlašćenja u slučaju presretanja privatnih komunikacija bio dovoljno pristupačan, predvidljiv, ograničen i definisan.

Sud nije prihvatio argument tužene države da je članom 80 Zakona o pošti iz 1969. definisano i ograničeno policijsko ovlašćenje da presreće komunikaciju, pri čemu se pozivala na vremenska ograničenja i ograničenja načina presretanja i primalaca presretnutih informacija. Sud je naglasio da je nejasno koji aspekti presretanja ostaju u apsolutnoj diskreciji ministra i da postoji vidljivo odsustvo jasnih ograničenja „svrha” ili „načina” presretanja. Sud je naročito ukazao na definiciju „teškog krivičnog djela” koja je vremenom proširena, kao i neslaganje unutar tužene države u pogledu stepena u kojem je član 80 obavezujući.

Sud je potvrdio da u demokratskom društvu u smislu stava 2 člana 8, naročito u savremenom društvu, može biti neophodan određeni stepen ovlašćenja za presretanje komunikacija u cilju sprječavanja ili otkrivanja krivičnih djela. Međutim, kako bi to zadiranje bilo ne samo neophodno već i u skladu sa demokratskim društvom, ono se može smatrati neophodnim samo ako u usvojenom sistemu

postoje odgovarajuće mjere zaštite od zloupotrebe. Budući da je predvidljivost jedna od tih garancija, Sud je ukazao na to da, premda zakoni moraju građane na odgovarajući način da obavijeste o okolnostima u kojima se može primjenjivati tajni nadzor, oni ne moraju biti toliko detaljni da bi pojedincima omogućili da prilagode svoje kriminalno ponašanje kako bi izbjegli otkrivanje.

Sud je potom razmotrio takozvano mjerenje – evidentiranje brojeva koji se pozivaju sa određenog telefonskog aparata i dužine tih telefonskih razgovora, kao posebnog vida zadiranja države u privatnu komunikaciju. Nije prihvatio argument tužene države da mjerenje nikad ne može dovesti do povrede člana 8 i da ga treba razlikovati od ostalih vidova nadzora koji jasno otvaraju pitanja povrede člana 8.

Sud je stao na stanovište da nije postojao minimalni nivo jasnoće potrebne da bi građani bili zaštićeni od proizvoljnog zadiranja vlasti, kako u pogledu tradicionalnih vidova presretanja, tako i u pogledu mjerenja, te da se ne može zaključiti da je presretanje bilo „u skladu sa zakonom”. S obzirom na ovaj zaključak, Sud je smatrao da nije nužno razmotriti da li su prakse tužene države „neophodne u demokratskom društvu”.

Član 13

Sud je smatrao da nije nužno da razmotri pritužbu o povredi člana 13.

Član 50 (sada član 41)

Sud je smatrao da pitanje pravičnog zadovoljenja nije spremno za odlučivanje, te je to pitanje vratio vijeću. Podnosilac predstave i tužena država kasnije su postigli sporazum o poravnanju.

Nalog grčkog javnog tužioca da se objavi javno saopštenje, fotografija podnositeljke predstavke i detalji krivičnih optužbi protiv nje bio je protivan članu 8

PRESUDA U PREDMETU
MARGARI PROTIV GRČKE

(predstavka br. 36705/16)
20. jun 2023. godine

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke je rođena 1978. godine i živjela je u Grčkoj. Zajedno sa još šest lica je uhapšena 16. novembra 2015. godine i optužena za pomaganje i podsticanje prevare, krivotvorenja, korišćenja krivotvorenih isprava i za učešće u kriminalnoj organizaciji u cilju izvršenja prevara u vezi sa kupoprodajom nekretnina. Podnositeljka predstavke i ostali uhapšeni bili su optuženi da su stekli više od 70.000 eura lažno se predstavljajući kao agenti za nekretnine i koristeći krivotvorene isprave kako bi kontaktirali vlasnike i potencijalne kupce nekretnina i na prevaru primili i krali kaparu. Na dan 25. novembra 2015, Odjeljenje javne bezbjednosti policije u Istočnoj Atini podnijelo je zahtjev javnom tužiocu Prvostepenog suda u Atini da objavi lične podatke i fotografije optuženih. Javni tužilac je potom izdao nalog kojim je odobrio svim sredstvima javnog informisanja da objavljuju fotografije i podatke optuženih tokom narednih šest mjeseci, od 2. decembra 2015. do 2. juna 2016. Taj je nalog odobrio javni tužilac Apelacionog suda u Atini, koji je smatrao da su ispunjeni svi zakonski uslovi za izdavanje naloga. U nalogu je ime i prezime podnositeljke predstavke navedeno na četvrtom mjestu i u njemu su precizirana krivična djela za koja se teretio svaki optuženi. U saopštenju koje je objavljeno na internet stranici grčke policije 16. decembra 2015. bili su pomenuti „članovi kriminalne organizacije koji su izvršili prevare na uštrb vlasnika nekretnina” i navedene razne optužbe protiv optuženih. Podnositeljka predstavke je bila treća osoba pomenuta u saopštenju, u kojem nije povučena razlika između optužbi protiv nje i optužbi protiv ostalih optuženih. Podnositeljku predstavke su 26. decembra 2015. njeni prijatelji, a ne organi vlasti, obavijestili da su njeni lični podaci objavljeni u raznim sredstvima javnog informisanja i na raznim internet stranicama. Podnositeljka predstavke je 22. juna 2017. proglašena krivom i osuđena na kaznu zatvora u trajanju od 11 godina i šest mjeseci, pri čemu žalba nije odlagala izvršenje kazne. Podnositeljka predstavke i ostali optuženi izjavili su žalbu, ali se podnositeljka predstavke nije pojavila pred žalbenim sudom i nije je zastupao pravobranilac. Sud je njenu žalbu odbacio jer je nije zastupao

pravobranilac, a smatralo se da je u bjekstvu u vrijeme kada je Evropski sud za ljudska prava razmatrao njenu predstavku.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke se žalila da je povrijeđeno njeno pravo na poštovanje privatnog života zajemčeno članom 8 Konvencije i da nije na raspolaganju imala djelotvorno pravno sredstvo iz člana 13, jer je štampa objavljivala njenu fotografiju i lične podatke tokom perioda od šest mjeseci pošto je optužena za krivična djela.

Prethodno pitanje

Sud je prvo konstatovao da iako nije siguran da li podnositeljka predstavke i dalje želi da njena pritužba bude razmotrena, on prema članu 37 ima slobodu da nastavi sa razmatranjem „ako je to potrebno radi poštovanja ljudskih prava ustanovljenih Konvencijom i protokolima uz nju”. Smatrajući da objavljivanje ličnih podataka od strane organa gonjenja u kontekstu tekućeg krivičnog postupka predstavlja posebno važno pitanje ljudskih prava, Sud je odlučio da nastavi sa razmatranjem merituma predstavke.

Član 8

Podnositeljka predstavke je tvrdila da je došlo do povrede člana 8 jer su njena fotografija i lični podaci objavljeni, a da ona o tome nije prethodno obaviještena, jer nije bila u mogućnosti da osporava tu odluku i jer nije povučena razlika između krivičnih djela koja su stavljena njoj na teret i onih koja su stavljena na teret ostalim optuženima. Strane nijesu sporile da je došlo do zadiranja u pravo podnositeljke predstavke na poštovanje privatnog života, te je Sud prešao na razmatranje opravdanosti tog zadiranja. Utvrdio je da je zadiranje bilo u skladu sa zakonom i naveo je odredbu grčkog prava kojom je javni tužilac bio ovlašćen da naloži objavljivanje ličnih podataka. Sud je zatim razmotrio da li je objavljivanje težilo ostvarenju legitimnog cilja i utvrdio je da je objavljivanje fotografije i podataka težilo ostvarenju legitimnog cilja zaštite prava i sloboda drugih, pri čemu se pozvao na obrazloženje naloga u kojem je navedeno da objavljivanje doprinosi krivičnoj istrazi drugih krivičnih djela koja su podnositeljka predstavke i ostali optuženi možda učinili.

Sud je potom prešao na razmatranje pitanja da li je objavljivanje fotografije i ličnih podataka bilo neophodno u demokratskom društvu. Istakao je zahtjev

vezan za srazmjernost i priznao da bi nacionalnim organima trebalo da bude dozvoljeno da ostvare pravičnu ravnotežu između suprotstavljenih javnih i privatnih interesa da se ove informacije objavljuju. Sud je posebno razmotrio objavljivanje fotografije i objavljivanje podataka i konstatovao da objektivna korist od objavljivanja fotografije proističe iz činjenice da podnositeljka predstavke nije bila u pritvoru i da su organi mogli da iskoriste fotografiju kako bi legitimno zatražili javnu podršku i istražili sva druga krivična djela koja su možda izvršili podnositeljka predstavke i ostali optuženi. Kada je riječ o podacima, Sud je konstatovao da su objavljene samo informacije neophodne za ostvarenje legitimnog cilja i da nijednom rečenicom u nalogu nije bila prekršena pretpostavka nevinosti.

Sud je zatim ocijenio srazmjernost saopštenja i odredbu grčkog domaćeg prava koja je dozvoljavala odstupanje od dva jemstva (prava na žalbu i prava na prethodno obavještanje o objavljivanju podataka) za određena krivična djela. Budući da je podnositeljka predstavke bila optužena za jedno od tih djela, konkretno – za članstvo u kriminalnoj organizaciji, policija je mogla da objavi saopštenje, a da je prethodno o tome ne obavijesti, pri čemu ona nije imala mogućnost da izjavi žalbu na tu odluku. Privatni život nekog lica nije lišen šire zaštite usljed činjenice da se protiv njega vodi krivični postupak, a podnositeljka predstavke je trebalo prethodno da bude obaviještena o objavljivanju njenih podataka. Pored toga, usljed nepostojanja mehanizma koji bi podnositeljka predstavke mogla da iskoristi kako bi izjavila žalbu na tužiočev nalog o objavljivanju njene fotografije i ličnih podataka, proces nije bio pravičan i njime nije obezbijeđeno dovoljno poštovanje pojedinačnih prava zajemčenih Konvencijom. Sud je istakao da iako član 8 Konvencije ne sadrži nikakve izričite zahtjeve, za djelotvorno uživanje prava zajemčenih tom odredbom važno je da relevantni postupak odlučivanja bude pravičan i da se njime obezbjeđuje dužno poštovanje interesa koje ona štiti.

Sud je na kraju ukazao na razliku između informacija navedenih u nalogu i onih navedenih u saopštenju i istakao da je u nalogu podrobno i precizno opisano za koje se krivično djelo tačno tereti svaki od optuženih, dok u saopštenju nije povučena nikakva razlika između podnositeljke predstavke i ostalih optuženih. Budući da su mediji objavili saopštenje, a ne nalog, Sud je zaključio da podaci nijesu precizno odrazili situaciju i optužbe protiv podnositeljke predstavke, te da je došlo do nesrazmjernog zadiranja u njeno pravo na poštovanje privatnog života. Sud je stoga utvrdio povredu člana 8.

Član 13

Sud je smatrao da nema potrebe da posebno razmotri pritužbu o povredi člana 13 s obzirom na zaključke o povredi člana 8.

Član 41

Sud je stao na stanovište da zaključak o povredi člana 8 predstavlja dovoljno pravično zadovoljenje i nije dosudio podnositeljki predstavke nikakav iznos.

*Proizvoljan i nedozvoljen tajni nadzor i prisluškivanje
mobilnih telefonskih komunikacija u Rusiji*

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U PREDMETU
ROMAN ZAKHAROV PROTIV RUSIJE

(predstavka br. 47143/06)

4. decembar 2015. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, Roman Zaharov (*Zakharov*), ruski je državljanin rođen 1977. godine i glavni je urednik jedne izdavačke kuće. On kao pretplatnik koristi usluge nekoliko mobilnih operatera.

On je decembra 2003. godine pokrenuo sudski postupak protiv tri operatera mobilne telefonije, koje je tužio zbog miješanja u njegovo pravo na poštovanje privatnosti telefonske komunikacije. Tvrdio je da su, saglasno relevantnom domaćem zakonodavstvu – imajući tu prije svega na umu Uredbu br. 70 Ministarstva saobraćaja, mobilni operateri instalirali opremu koja snagama bezbjednosti omogućuje da bez sudskog odobrenja neograničeno presreću sve telefonske komunikacije. Zatražio je od nadležnog okružnog suda da donese rješenje o demontiranju opreme instalirane saglasno Uredbi br. 70, koja inače nikada nije javno objavljena, i da obezbijedi da pristup telekomunikacijama imaju isključivo ovlašćena lica. U decembru 2005. godine, Okružni sud u Sankt Peterburgu odbacio je tužbu podnosioca predstavke, uz obrazloženje da ta oprema, sama po sebi, ne narušava privatnost komunikacija, kao i da podnosilac predstavke nije predočio dokaze da su njegovi telefonski razgovori presretani.

Podnosilac predstavke je uložio žalbu na tu odluku. U žalbi je naveo da je Okružni sud odbio da kao dokazni materijal prihvati nekoliko dokumenata, uključujući sudska rješenja kojima se odobrava presretanje mobilnih telefonskih komunikacija nekolicine ljudi, što, po mišljenju podnosioca predstavke, dokazuje da su operateri mobilne telefonije i policijske snage tehnički sposobni da presreću sve telefonske komunikacije bez sudskog odobrenja takvih radnji. Gradski sud u Sankt Peterburgu je aprila 2006. u žalbenom postupku potvrdio odluku Okružnog suda.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se pozvao na član 8 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava kako bi se požalio na sistem prikrivenog presretanja mobilnih telefonskih komunikacija u Rusiji, tvrdeći da relevantno domaće zakonodavstvo dopušta službama bezbjednosti da presreću komunikacije svakog lica, a da prethodno nijesu dobile sudsko odobrenje. Osim toga, pozvao se na član 13 kako bi se požalio na to što u unutrašnjem pravu ne postoji djelotvoran pravni lijek kojim bi se osporilo takvo zakonodavstvo.

Član 8

Prema mišljenju Suda, iako Konvencija ne sadrži odredbu o pokretanju onoga što bi se zvalo *actio popularis*, podnosilac predstavke ima pravo da tvrdi da je žrtva povrede prava po Konvenciji iako je naveo da je došlo do zadiranja u njegova prava samim tim što postoji zakonodavstvo koje dopušta mjere tajnog nadzora i uprkos tome što on sam nije bio predmet konkretne mjere tajnog nadzora. S obzirom na tajnu prirodu mjera nadzora koje su omogućene navedenim zakonodavstvom i na širok obuhvat tih mjera koje pogađaju sve korisnike mobilne telefonije, kao i na to da ne postoje djelotvorni pravni lijekovi kojima bi se te mjere mogle osporiti na nacionalnom nivou, Sud je smatrao da je razmatranje relevantnog zakonodavstva *in abstracto* opravdano. S obzirom na sve navedeno, Sud je zaključio da nije potrebno da podnosilac predstavke dokazuje da je lično izložen opasnosti da njegove komunikacije budu presretnute budući da sâmo postojanje spornog zakonodavstva predstavlja zadiranje u njegova prava utvrđena članom 8.

Pošto je utvrdio da presretanje razgovora mobilnim telefonima ima osnov u ruskom zakonodavstvu – konkretno u Zakonu o operativno-istražnim radnjama (u daljem tekstu: ZOPA), Zakonu o krivičnom postupku (u daljem tekstu: ZKP) i Uredbi br. 70, koju je izdalo Ministarstvo saobraćaja – radi ostvarenja legitimnog cilja zaštite nacionalne bezbjednosti i javnog reda, Sud je morao da utvrdi da li je domaće pravo dostupno i da li sadrži odgovarajuće i djelotvorne garancije i jemstva.

Dostupnost domaćeg prava

Evropski sud je ocijenio da je za žaljenje to što dopune Uredbe br. 70 nikada nijesu objavljene u nekoj svima dostupnoj zvaničnoj publikaciji. Međutim, s obzirom na to da su te dopune objavljene u zvaničnom časopisu Ministarstva, kao

i da im je javnost mogla pristupiti preko privatne internet baze pravnih propisa, Sud nije smatrao da je potrebno dalje razmatrati pitanje dostupnosti domaćeg zakonodavstva.

Obim primjene mjera tajnog nadzora

U ruskom zakonodavstvu je u dovoljnoj mjeri bila objašnjena priroda krivičnih djela uslijed kojih bi moglo biti donijeto rješenje o presretanju razgovora. U isto vrijeme, Sud je sa zabrinutošću primijetio da se u zakonu nedovoljno jasno objašnjavaju neke kategorije lica čiji bi razgovori mogli biti presretani, prije svega lica koja bi mogla imati informacije o krivičnom djelu ili informacije koje su značajne za neki krivični predmet, kao i lica umiješana u aktivnosti koje ugrožavaju nacionalne, vojne, ekonomske ili ekološke interese Rusije. U tom smislu, ZOPA daje vlastima gotovo neograničena diskreциона prava kada je riječ o odlučivanju o tome šta predstavlja takvu prijetnju i da li je prijetnja dovoljno ozbiljna da opravda tajni nadzor.

Trajanje mjera tajnog nadzora

Sud je ustanovio da ruski zakoni sadrže jasna pravila o trajanju i obnavljanju mjera presretanja uz odgovarajuće mehanizme koji štite od zloupotreba. Ipak, Sud je konstatovao da se zahtjev za obustavu mjera presretanja, onda kada one više nijesu potrebne, pominje isključivo u ZKP-u, ali ne i u ZOPA. Iz toga slijedi da ima više zaštitnih mehanizama kada je riječ o presretanju u okviru krivičnog postupka nego kada je riječ o presretanju koje se sprovodi u vezi sa aktivnostima koje ugrožavaju nacionalnu, vojnu, ekonomsku ili ekološku bezbjednost Rusije.

Postupci pohranjivanja, korišćenja, prenosa i uništavanja presretnutih podataka

Evropski sud se uvjerio u to da rusko zakonodavstvo sadrži jasna pravila u vezi sa pohranjivanjem, korišćenjem i prenosom presretnutih podataka, što omogućuje da se na minimum svede opasnost od neovlašćenog pristupa ili objelodanjivanja tih podataka.

Međutim, kada je riječ o uništavanju takvog materijala, Sud je ustanovio da rusko zakonodavstvo nije u dovoljnoj mjeri jasno, budući da je njime predviđeno automatsko šestomjesečno pohranjivanje beznačajnih podataka ako protiv lica o kome je riječ nije podignuta krivična optužba, dok u slučajevima kada je lice optuženo za krivično djelo nije jasno u kakvim će se okolnostima presretnuti materijal čuvati i uništiti po okončanju suđenja.

Postupak odobrenja presretanja

Sud je primijetio da rusko zakonodavstvo sadrži jednu važnu mjeru zaštite od proizvoljnog i opšteg tajnog nadzora jer nalaže da svako presretanje prethodno mora da odobri sud. Policija mora sudiji da podnese obrazloženi zahtjev za odobrenje presretanja, a sudija u svojoj odluci kojom odobrava presretanje mora navesti razloge zbog kojih je to učinio.

Kada je riječ o obimu sudskog preispitivanja, ono je ograničeno i, uprkos preporukama Ustavnog suda, sudije ne provjeravaju da li postoji „osnovana sumnja” protiv bilo kog lica čije se prisluškivanje traži, niti ispituju da li je to presretanje potrebno i opravdano. Usljed toga, zahtjevi za odobravanje presretanja često nijesu praćeni nikakvim dopunskim dokaznim materijalom i sudije nikada ne traže od agencije koja vrši presretanje da takav materijal dostavi, već se smatra da je samo pominjanje da postoje informacije o krivičnom djelu ili aktivnostima koje ugrožavaju nacionalnu, vojnu, ekonomsku ili ekološku bezbjednost dovoljno za izdavanje odobrenja.

Kada je riječ o sadržaju rješenja kojim se odobrava presretanje, Sud je uočio da ZOPA, za razliku od ZKP-a, daje veoma široka diskreciona prava policijskim organima. U odredbama ZOPA nijesu propisani uslovi u vezi sa sadržajem zahtjeva za presretanje, kao ni u vezi sa sadržajem rješenja kojim se odobrava presretanje, što znači da sudovi ponekad izdaju rješenja u kojima se uopšte ne pominje konkretno lice niti broj telefona koji će biti prisluškivan, već izdaju odobrenja za presretanje svih telefonskih komunikacija u području u kome je navodno počinjeno krivično djelo, katkad i ne pominjući rok važenja rješenja kojim odobravaju presretanje. Pored toga, ZOPA predviđa i vansudski „hitni postupak” – u skladu s kojim je moguće presretati komunikacije u trajanju do 48 sati bez prethodnog sudskog odobrenja – a odredbe o tom postupku ne sadrže dovoljna jamstva da će se on primjenjivati isključivo u propisno opravdanim slučajevima. Sud je zaključio da se postupkom izdavanja odobrenja ne može obezbjediti da se mjere tajnog nadzora neće uvoditi nasumice, nezakonito ili bez propisnog i temeljitog razmatranja.

Osim toga, Sud je stao na stanovište da je vjerovatnoća od zloupotreba posebno velika kada postoji sistem kao što je onaj u Rusiji, u kome tajne službe i policija imaju neposredan pristup mobilnim telefonskim razgovorima svih građana i nijesu dužne da predočavaju odobrenje za presretanje operaterima mobilne telefonije. Upravo je zbog toga posebno velika potreba za postojanjem djelotvornih mehanizama zaštite od proizvoljnosti i zloupotreba.

Nadzor nad sprovođenjem mjera tajnog nadzora

Sud je ispitao da li je nadzor nad presretanjem u skladu sa zahtjevima utvrđenim u Konvenciji po kojima nadzorni organi moraju biti nezavisni, otvoreni za javnu kontrolu i raspolagati dovoljnim ovlaštenjima i stručnošću da budu u stanju da sami sprovede djelotvornu i trajnu kontrolu.

Prvo, Sud je primijetio da zabrana registrovanja ili snimanja presretnutih razgovora, koja je utvrđena u ruskom zakonodavstvu, onemogućuje nadzornom organu da otkrije presretanje koje se vrši bez odgovarajućeg sudskog odobrenja. U kombinaciji s tehničkom sposobnošću organa reda da neposredno presreću sve komunikacije, taj zakon dovodi do toga da nijedan nadzorni mehanizam više nije u stanju da detektuje nezakonito presretanje, pa samim tim postaje nedjelotvoran.

Drugo, nadzor nad presretanjem sprovedenim na osnovu valjanog sudskog odobrenja povjeren je predsjedniku, Parlamentu i Vladi, ali u ruskom zakonodavstvu nema nikakvih indicija kako bi oni mogli da nadziru presretanje. Nadzor je, takođe, povjeren i nadležnim tužiocima, čiji način imenovanja i stapanje funkcija – pošto isto tužilaštvo odobrava zahtjeve za presretanje u krivičnom postupku, a potom nadzire sprovođenje istog – mogu izazvati sumnje u pogledu njihove nezavisnosti. Osim toga, ovlaštenja i nadležnosti tužilaca veoma su ograničeni, nadzor koji oni sprovedu ne podliježe kontroli javnosti, a njihovi kratki polugodišnji izvještaji o operativno-istražnim mjerama predstavljaju povjerljive dokumente koji se ne objelodanjuju i nijesu dostupni javnosti.

Konačno, Sud je stao na stanovište da tužilački nadzor nad presretanjem ne može da pruži odgovarajuća i djelotvorna jamstva protiv zloupotreba. U tom smislu, podnosilac predstave je predočio dokumente koji dokazuju nemogućnost tužilaca da dobiju pristup povjerljivom materijalu o presretanju, dok tužena država u isto vrijeme nije predočila nijedan inspekcijski izvještaj, niti tužilačku odluku kojom bi bilo naloženo okončanje mjera ili ispravljanje uočene povrede zakona.

Obavještenje o presretanju komunikacija i raspoloživi pravni lijekovi

Pitanje obavještanja o presretanju komunikacija neraskidivo je povezano s djelotvornošću pravnih lijekova koji se mogu izjaviti pred sudovima. Sud je uočio da u Rusiji lica čije su komunikacije bile presretane nijesu ni na koji način obavještene o tome – osim kada ta informacija postane poznata zbog toga što je

korišćena u sklopu dokaznog materijala u krivičnom postupku – kao i da praktično nije moguće pribaviti informacije o presretanju.

Pravni lijek je dostupan samo onim licima koja posjeduju informacije o tome da su njihove komunikacije presretane. Stoga je djelotvornost pravnog lijeka o kome je riječ podrivena činjenicom da ne postoji obaveza obavješćavanja lica da je (bilo) predmet presretanja, niti postoji odgovarajuća mogućnost da se lice obrati vlastima, zatraži i dobije informacije o presretanju. Prema tome, rusko zakonodavstvo ne pruža djelotvoran pravni lijek koji bi predstavljao zaštitu od mjera tajnog nadzora kada protiv lica podvrgnutih tim mjerama nije pokrenut krivični postupak. Isto tako, rusko zakonodavstvo ne obezbjeđuje djelotvoran pravni lijek licu koje sumnja da je podvrgnuto tajnom nadzoru. Time što je uskratilo djelotvornu mogućnost retroaktivnog osporavanja presretanja licu koje je predmet presretanja, rusko zakonodavstvo je izbjeglo jedan od važnih mehanizama zaštite od nepropisne primjene mjera tajnog nadzora.

Zaključak

Sud je zaključio da odredbe ruskog zakonodavstva kojima se uređuje pitanje presretanja komunikacija ne sadrže dovoljna i djelotvorna jamstva protiv proizvoljnosti i opasnosti od zloupotreba. Ti nedostaci pravnog okvira koje je Sud identifikovao ukazuju na to da postoji praksa proizvoljnog i nedozvoljenog tajnog nadzora, zato što ruski zakoni ne zadovoljavaju zahtjev koji se postavlja u pogledu „kvaliteta zakona” i nijesu kadri da ograniče primjenu metoda tajnog nadzora samo na one slučajeve u kojima je to „neophodno u demokratskom društvu”.

Prema tome, u ovom slučaju bio je prekršen član 8 Konvencije.

Član 13

Imajući na umu zaključke donijete u vezi sa članom 8, Sud je zaključio da nema potrebe da zasebno razmatra pritužbu o povredi člana 13.

Član 41

Evropski sud je stao na stanovište da utvrđenje povrede prava po Konvenciji predstavlja dovoljno pravično zadovoljenje na ime bilo kakve nematerijalne štete koju je podnosilac predstavke pretrpio. Pored toga, Sud je presudio da je Rusija dužna da podnosiocu predstavke isplati iznos od 40.000 eura na ime sudskih i ostalih troškova.

Povreda člana 8 jer su organi sačuvali otiske prstiju i profile DNK

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U PREDMETU
S. I MARPER PROTIV UJEDINJENOG KRALJEVSTVA

(predstavke br. 30562/04 i 30566/04)

4. decembar 2008. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavki, S. i Majkl (*Michael*) Marper, rođeni su 1989, odnosno 1963. godine, i živjeli su u Ujedinjenom Kraljevstvu.

Dana 19. januara 2001. godine, prvi podnositelj predstavke je uhapšen i optužen za pokušaj pljačke. U tom trenutku je imao 11 godina. Uzeti su mu otisci prstiju i uzorci DNK. Oslobođen je 14. juna 2001. godine. Drugi podnositelj predstavke je uhapšen 13. marta 2001. godine i optužen je za zlostavljanje svog partnera. Uzeti su mu otisci prstiju i uzorci DNK. Istraga je zvanično obustavljena 14. juna 2001. pošto su se on i njegov partner pomirili.

Kada su postupci obustavljeni, oba podnosioca predstavki bezuspješno su zahtijevala da budu uništeni njihovi otisci prstiju, histološki uzorci i uzorci i profili DNK. Ti podaci su pohranjeni na osnovu zakona koji dopušta čuvanje podataka na neograničeno vrijeme.

2. Odluka Suda

Podnosioci su podnijeli predstavke žaleći se da su vlasti prekršile njihova prava zajemčena članovima 8 i 14 Konvencije, jer su sačuvali njihove otiske prstiju, histološke uzorke i DNK profile čak i nakon što su njih dvojica oslobođena, odnosno puštena na slobodu.

Član 8

Sud je stao na stanovište da histološki uzorci i DNK profili, kao i otisci prstiju, sadrže osjetljive podatke o ličnosti i da njihovo čuvanje predstavlja zadiranje u prava podnosioca predstavki na poštovanje njihovih privatnih života, u smislu člana 8 st. 1 Konvencije. Sud je takođe primjetio da je čuvanje otisaka prstiju, bioloških uzoraka i DNK profila podnosioca predstavki imalo jasnu osnovu u

unutrašnjem pravu shodno Zakonu o policiji i krivičnim dokazima iz 1984. godine, kao i da se time težilo ostvarivanju legitimnog cilja, konkretno – otkrivanju, a samim tim i sprječavanju, krivičnih djela.

Sud je ukazao na to da je unutrašnje zakonodavstvo dužno da obezbijedi odgovarajuće mjere zaštite i bezbjednosti kako bi spriječilo da se takvi podaci o ličnosti koriste na bilo koji način koji bi bio u neskladu sa jemstvima iz člana 8. Pored toga, potreba za takvim mjerama bezbjednosti utoliko je veća ukoliko je riječ o zaštiti od automatske obrade podataka o ličnosti, naročito u policijske svrhe.

Pitanje koje je u ovom slučaju Sud trebalo da razmotri odnosilo se na to da li je čuvanje otisaka prstiju i uzoraka DNK podnosilaca predstavki, kao lica koja su bila osumnjičena, ali ne i osuđena za izvjesna krivična djela, bilo neophodno u demokratskom društvu.

Sud je na odgovarajući način uzeo u obzir osnovna načela relevantnih instrumenata Savjeta Evrope i pravo i praksu drugih visokih strana ugovornica, u skladu sa kojima čuvanje takvih podataka treba da bude srazmjerno svrsi prikupljanja podataka i vremenski ograničeno.

Ujedinjeno Kraljevstvo je, po svemu sudeći, u to vrijeme predstavljalo jedinu državu članicu Savjeta Evrope koja je dozvoljavala neograničeno čuvanje otisaka prstiju i DNK materijala bilo kog lica bilo kog uzrasta ako je to lice bilo osumnjičeno za bilo koje krivično djelo za koje je predviđena kazna zatvora. Podaci o kojima je riječ mogli su se čuvati bez obzira na prirodu ili težinu djela za koje je to lice izvorno bilo osumnjičeno i bez obzira na uzrast osumnjičenog. Čuvanje tih podataka nije bilo vremenski ograničeno, postojale su samo ograničene mogućnosti da se pojedinac koji je oslobođen svake sumnje izbori da ti njegovi podaci budu uklonjeni iz nacionalne baze podataka ili da taj materijal bude uništen.

Sud je izrazio posebnu zabrinutost zbog opasnosti od stigmatizacije, koja proističe iz činjenice da su lica koja se nađu u položaju ovih podnosilaca predstavki – koji nijesu bili osuđeni ni za kakvo krivično djelo i imali su pravo na pretpostavku nevinosti – bila tretirana na isti način na koji se postupa prema osuđenim licima. Čuvanje podataka o ličnosti lica koja nijesu osuđena moglo bi biti posebno štetno onda kada je riječ o maloljetnicima, kao što je prvi podnosilac predstavke u ovom slučaju, s obzirom na poseban položaj tih lica i na važnost njihovog razvoja i integrisanja u društvo.

U zaključku, Sud je zauzeo stav da opštom i nediskriminativnom prirodom ovlaštenja za uzimanje i čuvanje otisaka prstiju, histoloških uzoraka i DNK profila lica koja su osumnjičena ali nijesu osuđena za krivična djela, kao što je to bio slučaj kod ovih podnosilaca predstavki, nije ostvarena pravična ravnoteža između suprotstavljenih javnih i privatnih interesa, te da je iz tih razloga tužena država prekoračila svako prihvatljivo unutrašnje polje slobodnog procjene na tom planu. Shodno tome, čuvanje otisaka prstiju i histoloških uzoraka u ovom slučaju predstavljalo je nesrazmjerno zadiranje u prava podnosilaca predstavki na poštovanje njihovog privatnog života i ne može se smatrati neophodnim u demokratskom društvu. Sud je zaključio da je u ovom slučaju došlo do povrede člana 8.

Član 14 u vezi sa članom 8

U svjetlu razmišljanja koje je rezultiralo gore navedenim zaključkom u vezi sa članom 8, Sud je stao na stanovište da nije neophodno odvojeno razmatrati pritužbu o povredi člana 14.

Član 41

Sud je zauzeo stav da se konstatovanje povrede Konvencije, uz posljedice koje će to imati u budućnosti, može tretirati kao dovoljno pravično zadovoljenje u pogledu nematerijalne štete koju su podnosioci predstavki pretrpjeli. Na ime sudskih i ostalih troškova Sud je podnosiocima predstavki dosudio iznos od 42.000 eura, od koga treba odbiti iznos koji im je već isplaćen na ime pravne pomoći.

Član 46

Sud je konstatovao da je, shodno članu 46 Konvencije, tužena država dužna da pod nadzorom Komiteta ministara primjeni odgovarajuće opšte i/ili pojedinačne mjere kako bi ispunila svoje obaveze u pogledu obezbjeđivanja prava podnosilaca predstavki i drugih lica koja se nađu u njihovom položaju na poštovanje njihovog porodičnog života.

*Upotreba nezakonito pribavljenog snimka telefonskog razgovora
kako bi se podnosilac predstavke osudio za podstrekivanje
na ubistvo u pokušaju nije bila protivna članu 6*

PRESUDA U PREDMETU
SCHENK PROTIV ŠVAJCARSKÉ

(predstavka br. 10862/84)

12. jul 1988. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen 1912. godine i živio je u švajcarskom mjestu Tartenjenu. Godine 1947. oženio je Žozet P. (*Josette*, u daljem tekstu: gđa Šenk), koja je rođena 1927. godine. Podnosilac predstavke je 1974. godine podnio zahtjev za razvod braka, koji je odobren 10. decembra 1981. godine. Ranije te godine, 28. februara 1981. godine, podnosilac predstavke je otišao u reklamnu agenciju u kojoj je pod pseudonimom platio objavljivanje oglasa sljedeće sadržine: „Traži se bivši pripadnik Legije stranaca ili slične organizacije za povremene poslove; ponudu sa brojem telefonom, adresom i radnom biografijom poslati na RTZ 81 post-restant CH Bazel 2.” Podnosilac predstavke je odabrao g. Rišara Potija (*Richard Pauty*), sa kojim se sreo u nekoliko navrata i kome je platio da obavi razne poslove, uključujući jedan na Haitiju maja 1981. godine. G. Poti se vratio sa Haitija 12. juna i telefonirao gđi Šenk 18. juna. G. Poti je gđu Šenk posjetio narednog dana i rekao joj da ga je njen suprug angažovao da je ubije. Zajedno su otišli do istražnog sudije kantona Vo 20. juna 1981. Istražni sudija je saslušao g. Potija i gđu Šenk u stanici policije. Istražni sudija je 22. juna podnio zahtjev francuskim organima za pomoć u istrazi pokušaja ubistva u kojem je naveo da će izvjesni inspektor Meserli (*Messerli*) biti ovlašćen da učestvuje u njoj.

G. Poti je 24. juna saslušan u prisustvu inspektora Meserlija. G. Poti je, između ostalog, izjavio: „RTZ 81, odnosno g. Pjer Šenk, sigurno će me uskoro kontaktirati da sazna detalje o ubistvu svoje supruge, Žozet Šenk. Treba da mi pošalje ili donese ugovoreni iznos od 40.000 dolara. Zatražili ste od mene da dođem ovdje, a ja bih sada Vas zamolio da me uputite kako da se ponašam kada me g. Šenk kontaktira.” G. Poti je očekivao da će ga podnosilac predstavke pozvati telefonom, pa je postavio kasetofon u kuću svoje majke u mjestu Uilj (*Houilles*), nedaleko od Pariza, i mikrofون povezao za drugu slušalicu telefonskog aparata. Podnosilac predstavke je 26. juna ujutro pozvao g. Potija iz telefonske govornice, a g. Poti je

snimio razgovor. G. Poti je oko 10 ujutro pozvao inspektora Meserlija i pustio mu snimak razgovora i pitao ga da li bi želio da mu da kasetu. Inspektor Meserli je odgovorio potvrdno i g. Poti je oko sat kasnije stigao u prostorije Odjeljenja za kriminal i predao mu kasetu. Inspektor Meserli je 30. juna 1981. pustio snimak gđi Šenk kako bi identifikovala glas svog supruga. Podnosilac predstavke je uhapšen narednog dana, a 13. avgusta 1982. Krivični sud u Rolu proglasio ga je krivim za podstrekivanje na ubistvo u pokušaju i osudio na kaznu zatvora od 10 godina. Podnosilac predstavke je potom izjavio žalbe Krivičnom odjeljenju Kantonalnog suda u Vou i Saveznom sudu, koji su odbili njegove žalbe. Zatim je podnio predstavku Evropskoj komisiji za ljudska prava,^[273] koja je 6. marta 1984. zaključila da nije prekršena Konvencija.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio da su snimanje njegovog telefonskog razgovora sa g. Potijem i potonja upotreba tog snimka kao dokaza bili protivni članu 6 st. 1 Konvencije. Podnosilac predstavke se takođe žalio da zbog upotrebe nezakonito pribavljenog snimka njegova krivica nije dokazana „u skladu sa zakonom” i da nije primijenjeno načelo pretpostavke nevinosti zajemčeno članom 6 st. 2. Podnosilac predstavke se na kraju žalio na kršenje člana 8, tvrdeći da je žrtva povrede prava na poštovanje privatnog života i prepiske, kojim je obuhvaćeno i pravo na povjerljivost telefonskih komunikacija.

Član 6 st. 1

Država nije osporavala da je snimak telefonskog razgovora između podnosioca predstavke i g. Potija pribavljen nezakonitim putem, iako su sva tri domaća suda taj dokaz smatrala prihvatljivim. Budući da u članu 6 nijesu propisana bilo kakva pravila o prihvatljivosti dokaza, Sud je naglasio da njegova uloga jeste da ocijeni da li je suđenje podnosiocu predstavke u cjelini bilo pravično i da ne može principijelno ili apstraktno da isključi mogućnost da bi nezakonito pribavljeni dokazi mogli da budu prihvatljivi. Sud je ukazao na to da nije njegova funkcija niti uloga da razmatra povrede materijalnog i procesnog prava koje je nacionalni sud navodno izvršio izuzev u mjeri u kojoj je prekršio prava i slobode zaštićene Konvencijom.

---

[273] Evropska komisija za ljudska prava je u periodu od 1954. do 1998. nastupala kao posrednik između pojedinačnih podnosilaca predstavke i Evropskog suda za ljudska prava. Komisija je ukinuta kada je usvojen Protokol br. 11, a podnosioci predstavke se od tada direktno obraćaju Sudu.

Sud je potom konstatovao da prava odbrane nijesu prenebregnuta i da je podnosilac predstavke imao prilike da osporava autentičnost snimka i da se usprotivi njegovoj upotrebi kao dokaza protiv njega. Naveo je da je podnosilac predstavke bio svjestan da je snimak nezakonito pribavljen i da se zapravo on prvobitno složio da se snimak pusti u sudnici. Pored toga, pravobranilac podnosioca predstavke nije pokušao da sasluša g. Potija tokom prvog suđenja, a podnosilac predstavke nije pozvao inspektora Meserlija da svjedoči. Sud je zatim konstatovao da bi u svakom slučaju bilo dovoljno saslušati svjedočenje g. Potija o sadržaju snimka, što je bio dodatni razlog zašto kasete nije proglašena neprihvatljivom. Konačno, Sud je konstatovao da snimak nije bio jedini dokaz na koji se Krivični sud u Rolu oslonio kada je osudio podnosioca predstavke i da je u obzir uzeta kombinacija dokaznih elemenata, koji su u potpunosti navedeni u nekoliko stavova presude tog suda. Sud je iz tih razloga zaključio da podnosiocu predstavke nije bilo uskraćeno pravično suđenje zbog upotrebe nezakonito pribavljenog snimka njegovog razgovora sa g. Potijem, te da nije došlo do povrede člana 6 st. 1.

Član 6 st. 2

Podnosilac predstavke se žalio da nije proglašen krivim „u skladu sa zakonom” jer je kao dokaz upotrebljen nezakonito pribavljeni snimak. Podnosilac predstavke je tvrdio da nije primijenjeno načelo pretpostavke nevinosti zajemčeno članom 6 st. 2. Sud je zaključio da ništa ne ukazuje na to da je Krivični sud u Rolu tretirao podnosioca predstavke kao da je kriv prije nego što ga je osudio i da puko uvrštavanje kasete i snimka u dokaze nije potkrijepljivalo tvrdnju podnosioca predstavke da je sud prenebregao pretpostavku nevinosti. Stoga je zaključio da nije došlo do povrede člana 6 st. 2.

Član 8

Podnosilac predstavke je na kraju tvrdio da je žrtva povrede prava na poštovanje privatnog života i prepiske zajemčenog članom 8, koje obuhvata pravo na povjerljivost telefonskih komunikacija.

Sud je konstatovao da je Komisija u svojoj odluci usvojenoj 6. marta 1986. već proglasila ovu pritužbu o povredi člana 8 neprihvatljivom, jer podnosilac predstavke nije iscrpio domaće pravne lijekove. Zato je Sud zaključio da je već razmotrio upotrebu kasete tokom sudske istrage i suđenja s tačke gledišta člana 6 i da nije nužno da ispita mogućnost kršenja člana 8.

Prosljeđivanje podataka koji su zakonito prikupljeni tokom krivične istrage holandskom organu za zaštitu konkurencije i potom iskorišćeni u posebnoj postupku za zaštitu konkurencije nije bilo protivno članu 8

PRESUDA U PREDMETU
**SHIPS WASTE OIL COLLECTOR B.
V. PROTIV HOLANDIJE**^[274]

(predstavka br. 2799/16)
16. maj 2023. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnijelo jedno holandsko preduzeće koje se bavilo sakupljanjem tekućeg otpada brodova u regionu luke u Rotterdamu. Aprila 2008, u okviru krivične istrage o mogućem nezakonitom odlaganju zagađenog otpada, Obavještajna i istražna služba Ministarstva za stanovanje, prostorno planiranje i zaštitu životne sredine uz saglasnost istražnog sudije presrela je i snimila telefonske razgovore između zaposlenog jednog preduzeća koje se nalazilo pod istragom i zaposlenog preduzeća koje je podnijelo predstavku koji su ukazivali na namještanje cijena.

Ocijenjeno je da bi holandski Organ za zaštitu konkurencije (u daljem tekstu: OZK) mogao biti zainteresovan za ove snimke. U skladu sa Zakonom o sudskim i krivičnim podacima, odnosno podacima pribavljenim u kontekstu sudskog postupka ili krivične istrage (*Wet Justitiële en Stravorderlijke gegevens*, WJSG), javno tužilaštvo (u daljem tekstu: JT) odobrilo je prosljeđivanje snimaka OZK-u. Razni su snimci prosljeđeni OZK-u u nekoliko navrata počev od juna 2009. i tokom 2010. godine.

OZK je potom pokrenuo zvaničnu istragu o mogućim povredama Zakona o zaštiti konkurencije (u daljem tekstu: Zakon), nakon koje je utvrđeno da je preduzeće koje je podnijelo predstavku prekršilo član 6 Zakona. OZK je novembra 2011. izrekao novčanu kaznu u iznosu od 834.000 eura preduzeću koje je podnijelo predstavku. Preduzeće koje je podnijelo predstavku i još nekoliko preduzeća za koje je OZK takođe utvrdio da su prekršila član 6 Zakona izjavili su žalbu Regionalnom sudu, koji je ukinuo odluke OZK-a. Tijelo koje je naslijedilo OZK podnijelo je žalbu

---

[274] Zahtjev za iznošenje ovog predmeta pred Veliko vijeće prihvaćen je u skladu sa članom 43 i Veliko vijeće će u ovom predmetu donijeti novu presudu.

Vrhovnom trgovinskom i industrijskom upravnom sudu, a taj je sud jula 2015. ukinuo presudu Regionalnog suda, odbacio protivžalbu preduzeća koje je podnijelo predstavku i predmet vratio na ponovno razmatranje Regionalnom sudu.

2. Odluka Suda

Preduzeće koje je podnijelo predstavku se žalilo na povredu prava na poštovanje privatnog i porodičnog života zajemčenog članom 8 i prava na djelotvorno pravno sredstvo zajemčenog članom 13 Konvencije zbog prosljeđivanja i potonjeg korišćenja podataka koji nijesu bili od značaja za krivičnu istragu.

Član 8

Kako bi ocijenio da li je došlo do povrede člana 8, Sud je razmotrio da li je: (i) došlo do zadiranja; (ii) to zadiranje bilo u skladu sa zakonom; (iii) postojao legitimni interes za to zadiranje; i (iv) da li je to zadiranje bilo neophodno u demokratskom društvu.

Kada je riječ o tome da li je došlo do zadiranja, Sud je ponovio da se pravna lica mogu pozivati na pravo na poštovanje njihovih poslovnih prostorija i prepiske u skladu sa članom 8 i prihvatio je da je prosljeđivanje podataka prikupljenih tokom krivične istrage putem prisluškivanja telefonskih razgovora OZK-u predstavljalo zadiranje u prava preduzeća koje je podnijelo predstavku zajemčena članom 8.

Kada je riječ o tome da li je to zadiranje bilo u skladu sa zakonom, Sud je prvo naglasio da su se pritužbe preduzeća koje je podnijelo predstavku odnosile na prosljeđivanje podataka koji su bili zakonito prikupljeni u okviru krivične istrage i na potonje korišćenje tih podataka u postupku za zaštitu konkurencije. Pritužbe preduzeća koje je podnijelo predstavku nijesu se odnosile na sâmo presretanje podataka, čija zakonitost nije bila sporna. Sud je stoga nastavio da razmatra ovaj predmet uvjeren da su podaci prikupljeni primjenom metoda koji su bili u skladu sa članom 8.

Sud je priznao da činjenica da su podaci prosljeđeni OZK-u bez znanja preduzeća koje je podnijelo predstavku otvara pitanje da li zakon zadovoljava uslov predvidljivosti u kontekstu tajnog nadzora. Preduzeće koje je podnijelo predstavku je tvrdilo da se nije moglo predvidjeti da se podaci koji nijesu bili ni od kakvog značaja za krivičnu istragu mogu smatrati „krivičnim podacima” u smislu WJSG, te da se mogu prosljediti. Preduzeće koje je podnijelo predstavku

je takođe tvrdilo da prosljeđivanje podataka nije bilo predvidljivo, budući da u zakonodavstvu nije dovoljno detaljno preciziran stepen diskrecije organa da vrše svoja ovlašćenja u skladu sa WJSG.

Pozvavši se na svoju raniju praksu, Sud je ukazao na zahtjev da nacionalno pravo mora biti dovoljno predvidljivo kako bi omogućilo pojedincima da postupaju u skladu sa njim i pojasnio je da taj zahtjev vezan za predvidljivost u kontekstu tajnog nadzora ne može značiti da pojedinac treba da bude u stanju da predvidi kada postoji mogućnost da će organi presretati komunikacije. Budući da su podaci presretnuti i potom prosljeđeni u okviru dvije odvojene krivične istrage, Sud je stao na stanovište da zahtjev vezan za predvidljivost ne znači da su organi morali da obavijeste preduzeće koje je podnijelo predstavku da će „krivični podaci” biti prosljeđeni OZK-u. Sud je zaključio da je zadiranje bilo zasnovano na zakonu, na članu 39f WJSG, u kojem su propisana ograničenja i uslovi za prosljeđivanje podataka od strane JT. Sud je konstatovao da se članom 39f izričito ovlašćuju organi zaduženi za sprovođenje zakona da primaju „krivične podatke” i smatrao je očiglednim da je OZK bio zadužen za sprovođenje Zakona o zaštiti konkurencije. Dakle, Sud je zaključio da je dovoljno predvidljivo da je OZK ovlašćen da prima „krivične podatke” i da je prosljeđivanje tih podataka bilo u skladu sa zakonom.

Kada je riječ o tome da li je postojao legitimni interes za zadiranje, Sud se pozvao na ranije predmete o zaštiti konkurencije i prihvatio argument tužene države da je očigledno da je prosljeđivanje podataka služilo ostvarenju legitimnog cilja zaštite ekonomske dobrobiti zemlje.

Kada je riječ o tome da li je zadiranje bilo neophodno u demokratskom društvu, Sud je ukazao na to da su u članu 39f WSJG propisana ograničenja i uslovi za prosljeđivanje „krivičnih podataka” od strane JT, što predstavlja dovoljne mjere zaštite kako bi se spriječila zloupotreba zadiranja. Sud je takođe ukazao na zakonodavnu istoriju WJSG, u kojoj se „snažni opšti interes” eksplicitno dovodi u vezu sa legitimnim ciljevima navedenim u stavu 2 člana 8 Konvencije. Pošto je priznao značaj *ex post facto* nadzornog sudskog postupka i zaključio da su domaći sudovi sproveli potrebno odmjeravanje suprotstavljenih interesa preduzeća koje je podnijelo predstavku i interesa organa da štite ekonomsku dobrobit zemlje, Sud je zaključio da je zadiranje bilo neophodno u demokratskom društvu.

Sud je stoga utvrdio da je prosljeđivanje podataka o kojima se radi bilo u skladu sa članom 8, te da nije došlo do povrede tog člana.

Član 13

Sud je zaključio da preduzeću koje je podnijelo predstavku nije bio uskraćen djelotvorni pravni lijek zato što nije bilo unaprijed obaviješteno o prosljeđivanju podataka, a tokom ispitivanja pritužbe o povredi člana 8 je zaključio da je ono imalo načina da istakne svoje pritužbe, te da nije došlo do povrede člana 13.

Konceptom „doma“ su obuhvaćene i poslovne prostorije, a pretresi i zapljene dokumenata u prostorijama preduzeća u skladu sa uredbom o suzbijanju ekonomskog kriminala i bez sudskog odobrenja bili su protivni članu 8

PRESUDA U PREDMETU
SOCIÉTÉ COLAS EST I DRUGI PROTIV FRANCUSKE

(predstavka br. 37971/97)
16. april 2002. godine

1. Osnovne činjenice

Predstavku su podnijela tri preduzeća u raznim regionima Francuske koja su gradila javne puteve. Nakon pritužbi o određenim nezakonitim praksama velikih građevinskih firmi, preduzeća koja su podnijela predstavku postala su predmet velike istrage ponašanja izvođača javnih radova tokom lokalnih tenderskih postupaka kojom je obuhvaćeno 56 kompanija u 17 departmana, a koju je sprovodilo Odjeljenje za konkurenciju, potrošače i sprječavanje prevara (u daljem tekstu: DGCCRF).

Inspektori DGCCRF su 19. novembra 1985. istovremeno upali i sproveli pretres ovih 56 preduzeća bez odobrenja njihove uprave i zaplenili su nekoliko hiljada dokumenata. Uslijedile su dodatne istražne radnje koje su sprovedene 15. oktobra 1986. sa ciljem prikupljanja iskaza. Inspektori su ušli u poslovne prostorije preduzeća koja su podnijela predstavku u skladu sa odredbama Uredbe br. 45-1484, usvojene 30. juna 1945, o utvrđivanju, gonjenju i eliminaciji povreda finansijskog zakonodavstva, na osnovu kojih su bili ovlašćeni da vrše pretres i zapljenu bez sudskog odobrenja ili nadzora.

Inspektori su tokom upada zaplijenili razne dokumente koji dokazuju da su firme sklopile nezakonite sporazume vezane za konkretne ugovore koji nijesu bili uvršteni u spisak ugovora na koje se istraga odnosila. Ovi su dokumenti predstavljali osnov da ministar privrede, finansija i privatizacije i DGCCRF zatraže od Savjeta za zaštitu konkurencije da istraži navodne nezakonite prakse, nakon čega su preduzećima koja su podnijela predstavku određene značajne novčane kazne.

Preduzeća koja su podnijela predstavku osporavala su pred Apelacionim sudom u Parizu zakonitost pretresa i zapljena koji su sprovedeni bez sudskog odobrenja u skladu sa uredbom iz 1945. Nakon ponovljenog postupka, taj je sud potvrdio

novčane kazne, ali je smanjio njihov iznos. Njihova potonja žalba Kasacionom sudu je odbijena.

2. Odluka Suda

Preduzeća koja su podnijela predstavku pozvala su se na član 8 Konvencije, žaleći se da su upadi koje su državni inspektori izvršili u njihove poslovne prostorije 19. novembra 1985. i 15. oktobra 1986. bez ikakvog nadzora ili ograničenja predstavljali povredu njihovog prava na poštovanje doma.

Član 8

Sud je prvo ponovio načela uspostavljena u skladu sa članom 8 Konvencije i da ona važe i u pogledu „domova“ pravnih lica, poput preduzeća koja su podnijela predstavku. Ponovivši da je Konvencija živ instrument, zaključio je da se u određenim okolnostima može smatrati da prava zajemčena članom 8 obuhvataju i pravo na poštovanje registrovanog sjedišta, ogranaka ili drugih poslovnih prostorija nekog preduzeća.

Sud je utvrdio da su pretresi kako glavnih tako i lokalnih kancelarija preduzeća koja su podnijela predstavku radi zapljene dokumenata, a u cilju prikupljanja dokaza o nezakonitim sporazumima između izvođača javnih radova kojima su dodijeljeni ugovori o izgradnji puteva, predstavljali zadiranje u pravo ovih preduzeća na poštovanje njihovog doma. Pored toga, zaključio je da su oni sprovedeni u skladu sa zakonom i radi ostvarenje legitimnih ciljeva u smislu člana 8 st. 2, kako u interesu ekonomske dobrobiti zemlje, tako i radi sprječavanja krivičnih djela.

Sud je potom prešao na pitanje da li se sporno zadiranje može smatrati „neophodnim u demokratskom društvu“. Stao je na stanovište da, iako je takvo zadiranje možda bilo opravdano potrebom za sprovođenjem opsežnih operacija radi sprječavanja nestanka ili sakrivanja dokaza o praksama protivnim propisima o konkurenciji, mjerodavnim zakonodavstvom i praksama je ipak trebalo da budu obezbijeđene primjerene i djelotvorne mjere zaštite od zloupotrebe. Sud je utvrdio da to nije bio slučaj u ovom predmetu. Prema uredbi iz 1945. godine, koja je tad bila na snazi, budući da zakonodavne reforme iz 1986. još nijesu bile stupile na snagu, nadležno odjeljenje je imalo veoma široka ovlašćenja koja su mu dozvoljavala da ono sâmo odlučuje o cjelishodnosti, broju, trajanju i opsegu tih operacija. Pored toga, ove su operacije sprovedene bez ikakvog prethodnog sudskog rješenja i u odsustvu više rangiranog službenika policije.

Iako je Sud prihvatio da pravo države da zadire u pravo zajemčeno članom 8 može biti šire kada je riječ o komercijalnim prostorijama preduzeća, zaključio je da se nije moglo smatrati da su sporni pretresi i zapljene bili srazmjerni legitimnim ciljevima čijem su ostvarenju težili s obzirom na njihov karakter. Stoga je zaključio da je prekršen član 8 Konvencije.

Član 41

Sud je svakom preduzeću koje je podnijelo predstavku dosudio po 5.000 eura na ime štete i 6.700 eura, odnosno 12.000 eura, odnosno 4.400 eura na ime sudskih troškova i izdataka.

Objelodanjivanje identiteta podnosioca predstavke u objavljenoj presudi, u kojoj je samo lokalni organ vlasti, a ne i on bio strana u postupku i u kojoj su optuženi za sramotno ponašanje, bilo je protivno pravu na poštovanje privatnog života zajemčenom članom 8

PRESUDA U PREDMETU
VICENT DEL CAMPO PROTIV ŠPANIJE

(predstavka br. 25527/13)
6. novembar 2018. godine

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je rođen 1957. godine i živio je u španskom gradu Leónu. Radio je kao profesor i šef odjeljenja u lokalnoj javnoj Umjetničkoj školi. Jedna njegova kolegica i profesorica u njegovom odjeljenju je počev od 2006. godine podnijela nekoliko pritužbi protiv podnosioca predstavke lokalnoj i regionalnoj školskoj upravi, u kojima ga je optuživala za psihičko zlostavljanje na radnom mjestu.

Pošto su lokalni i regionalni prosvjetni organi odbacili njene pritužbe, kolegica je pokrenula sudski postupak protiv regionalne školske uprave jer nije spriječila navodno zlostavljanje. Podnosilac predstavke nije bio svjestan da je ona to učinila. Viši sud u regionu Kastilji Leonu je 2011. godine utvrdio da je postojalo kontinuirano zlostavljanje, uključujući redovno javno ponižavanje i prijetnje smrću i naveo je ime podnosioca predstavke u presudi. Viši sud je regionalnoj školskoj upravi naložio da plati odštetu u iznosu od 14.500 eura.

Podnosilac predstavke je naknadno saznao za presudu iz lokalnog novinskog izvještaja i zatražio je da postane strana u postupku. Viši sud je odbio njegov zahtjev, zaključivši da se ne može smatrati „zainteresovanom stranom” u postupku protiv školske uprave.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio da mu je Viši sud prekršio prava zajemčena članom 8 Konvencije, jer ga je javno doveo u vezu sa stigmatizirajućom optužbom za zlostavljanje, što je negativno uticalo na njegov privatni i porodični život, ugled i izgled za zaposlenje. Podnosilac predstavke se pored toga žalio da mu je Viši sud

uskratio pravo na pristup sudu, a time i pravo na djelotvorni pravni lijek, protivno članu 6, odnosno članu 13 Konvencije jer je odbio njegov zahtjev da postane strana u postupku.

Član 8

Sud je naglasio da Viši sud može i da je u obavezi da preduzme odgovarajuće mjere kako bi zaštitio ugled i privatni život strana u postupku, da ima slobodu da u presudi ne objelodanjuje imena kako bi izbjegao identifikovanje neidentifikovanih učesnika u postupku kada god je to moguće, kao i mogućnost da ograniči objavljivanje ili pristup presudi kako bi zaštitio identifikovane pojedince.

Sud je zaključio da su postupci Višeg suda zadirali u prava podnosioca predstavke zajemčena članom 8. Kada je Viši sud utvrdio da su navodni postupci predstavljali kontinuirano psihičko zlostavljanje i kada je podnosioca predstavke poimence naveo u presudi, izložio ga je stigmatizaciji koja je mogla da ima značajne efekte na njegov lični život. Ti efekti su obuhvatali potencijalni gubitak uživanja privatnog i porodičnog života, štetu njegovom ugledu i odnosima sa drugim ljudima, kao i štetu njegovom moralnom integritetu i ličnoj časti.

Viši sud je postupao u skladu sa zakonom i težio je ostvarenju legitimnih ciljeva sudske transparentnosti, obeshrabrujući zlostavljanje na radu i smatrajući lokalnu školsku upravu odgovornom za sprječavanje tog zlostavljanja. Sud je, međutim, zaključio da je Viši sud odbio da svoje obrazloženje ograniči na neposredna pitanja da li je navodno postupanje predstavljalo zlostavljanje i, ako jeste, da li je školska uprava bila isključivo odgovorna za propust da zaštiti koleginicu. Kada je riječ o mjerodavnom domaćem pravu i praksi, odgovornost školskog organa nije zavisila od identifikovanja lica koje je vršilo zlostavljanje; odluka da se ime podnosioca predstavke navede u presudi nalazila se u diskreciji Višeg suda. Zadiranje u prava podnosioca predstavke zajemčena članom 8 bilo je, dakle, neopravdano.

Pored toga, presuda se po izricanju objavljivala, postajala dostupna trećim licima i medijima i nalazila van supervizorske kontrole Višeg suda. Ovaj predmet je imao značajan odjek u medijima, što djelimično dokazuje i činjenica da je podnosilac predstavke za postupak saznao iz članka u lokalnim novinama. Budući da podnosilac predstavke nije bio strana u postupku, da nije bio pozvan na ročište niti obaviješten o toku postupka, objelodanjivanje njegovog identiteta se nije moglo smatrati predvidljivom posljedicom njegovih postupaka. Sud je naglasio

da je podnosiocu predstavke uskraćena mogućnost kako da se brani, tako i da zahtijeva da se ne objelodanjuje njegov identitet.

Zaštitne mjere su bile dostupne i mogle su znatno da ublaže štetu po privatni život podnosioca predstavke. Pored toga, Viši sud je imao pozitivnu obavezu da štiti pravo strana u postupku na ugled iz člana 8. Imajući sve ovo u vidu, propust Višeg suda da uvede djelotvorne i raspoložive mjere zaštite bez adekvatnog opravdanja bio je nesrazmjeran legitimnom cilju čijem se ostvarenju težilo.

Stoga je Sud zaključio da je prekršeno pravo podnosioca predstavke na poštovanje njegovog privatnog života zajemčeno članom 8.

Član 6 st. 1

Sud je zaključio da nije neophodno da posebno razmatra ovu pritužbu pošto je utvrdio da su argumenti podnosioca predstavke u pogledu člana 6 st. 1 povezani sa uskraćivanjem njegovih prava po osnovu člana 8.

Član 13

Sud je zaključio da nije neophodno da posebno razmatra ovu pritužbu pošto je utvrdio da su argumenti podnosioca predstavke u pogledu člana 13 povezani sa uskraćivanjem njegovih prava po osnovu člana 8.

Član 41

Sud je podnosiocu predstavke dosudio 12.000 eura na ime nematerijalne štete i 9.268,60 eura na ime sudskih troškova i izdataka.

Štit privatnosti, koji je predviđao mehanizam za prenos ličnih podataka iz država članica EU u SAD, proglašen je nevažećim jer nije bio dovoljan da obezbijedi primjerenu zaštitu ličnih podataka. Standardne ugovorne klauzule i dalje u načelu predstavljaju valjani mehanizam za prenos podataka, ali rukovaoci moraju da preduzmu dodatne korake kako bi obezbijedili da treća zemlja pruža ekvivalentnu zaštitu podataka

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA SPEU U PREDMETU
**POVJERENIK ZA ZAŠTITU PODATAKA
PROTIV FACEBOOK IRELAND LIMITED
I MAXIMILLIANA SCHREMSA**

(predmet br. C-311/18)
16. jul 2020. godine

1. Osnovne činjenice

Irski Visoki sud je podnio SPEU zahtjev za prethodnu odluku o valjanosti Odluke EU o primjerenosti prenosa ličnih podataka u SAD (poznate i pod nazivom *Štit privatnosti*, engl. *Privacy Shield*)^[275] i valjanosti Odluke EU o standardnim ugovornim klauzulama o prenosu ličnih podataka trećim zemljama.

Opštom uredbom o zaštiti podataka (OUZP) ograničen je prenos ličnih podataka van granica EU, ali je njome predviđen niz mehanizama za prenos podataka koje rukovaoci mogu da koriste kako bi prenijeli lične podatke iz jedne države članice EU u treću zemlju (kao što je to bilo predviđeno i Direktivom 95/46/EZ o zaštiti lica u vezi sa obradom ličnih podataka prije nego što je OUZP stupila na snagu). Opštom uredbom su dozvoljeni transferi ličnih podataka obuhvaćeni odlukom o primjerenosti, odnosno odlukom Evropske komisije da treća zemlja obezbjeđuje primjereni nivo zaštite ličnih podataka. U odsustvu odluke o primjerenosti, najčešća alternativa podrazumijeva upotrebu standardnih ugovornih klauzula (u daljem tekstu: SUK) koje odobrava Evropska komisija.

Maximillian Schrems, državljanin Austrije, koristi socijalnu mrežu Facebook od 2008. godine. Schrems je 2013. podnio pritužbu irskom povjereniku za zaštitu podataka (u daljem tekstu: povjerenik), zahtjevajući da zabrani preduzeću Facebook u Irskoj da prenosi njegove lične podatke u Sjedinjene Američke Države.

---

[275] U skladu sa Implementacionom odlukom Evropske komisije (EU) 2016/1250.

Schrem je tvrdio da odluka Evropske komisije o primjerenosti američkih subjekata koji su prihvatili obaveze iz sporazuma EU i SAD o međusobnom prenosu i zaštiti podataka iz 2000. godine pod nazivom *Sigurna luka (Safe Harbour)* nije valjana jer važeće američko pravo i praksa ne jemče primjerenu zaštitu ličnih podataka, naročito od aktivnosti tajnog nadzora koje vrše američke državne agencije.

SPEU je *Sigurnu luku* proglasio nevažećom u presudi izrečenoj 6. oktobra 2015. u predmetu *Schrems I* (predmet br. C-362/14), a predmet je vratio irskom Visokom sudu, koji mu je i uputio zahtjev za prethodnu odluku. Visoki sud je odluku poslao povjereniku na ponovno razmatranje. Povjerenik je tokom istrage utvrdio da je velika količina ličnih podataka prenijeta u SAD na osnovu standardnih ugovornih klauzula u prilogu Odluke 2010/87/EU, izmijenjene Implementacionom odlukom Evropske komisije (EU) 2016/2297 (Odluka o SUK), a ne u skladu sa *Sigurnom lukom*, te je povjerenik pozvao Schrems-a da preformuliše svoju pritužbu.

Schrems je preformulisao pritužbu u kojoj je u pitanje doveo valjanost Odluke o SUK, a irski Visoki sud je Sudu pravde EU podnio novi zahtjev za prethodnu odluku.

SPEU je prešao na razmatranje valjanosti Odluke o SUK i Odluke o primjerenosti prenosa ličnih podataka u SAD (*Štita privatnosti*, koji je naslijedio *Sigurnu luku*) s obzirom na osnovno načelo da se mora obezbijediti primjereni zaštita podataka koji se prenose u treću zemlju koja je ekvivalentna onoj koja je unutar EU zajemčena Opštom uredbom o zaštiti podataka.

2. Pitanja koja je postavio nacionalni sud

Irski Visoki sud je prvo pitao da li pravo EU važi u pogledu prenosa ličnih podataka iz neke države članice EU u neku treću zemlju, a koji neko privatno preduzeće vrši u skladu sa Odlukom o SUK, pri čemu se ti lični podaci mogu dalje obrađivati u svrhu nacionalne bezbjednosti i očuvanja reda u trećoj zemlji, bez obzira na član 4 st. 2 Ugovora o Evropskoj uniji i na član 3 st. 2 Direktive o zaštiti podataka.

Drugo, nacionalni sud je pitao koji nivo zaštite iziskuju odredbe u stavu 1 i stavu 2 tačke (c) člana 46 OUZP kada je riječ o prenosu ličnih podataka u treću zemlju na osnovu SUK.

Treće, nacionalni sud je pitao da li tačke (f) i (j) stava 2 člana 58 OUZP znače da nadležni nadzorni organ mora da obustavi ili zabrani prenos ličnih podataka

u treću zemlju u skladu sa SUK ako smatra da se u toj trećoj zemlji te klauzule ne poštuju ili ne mogu da se poštuju i da se u njoj ne može obezbijediti zaštita prenijetih podataka (koja je propisana OUZP i Poveljom Evropske unije o osnovnim pravima), kao i da li je vršenje tih ovlaštenja ograničeno na izuzetne slučajeve.

Konačno, nacionalni sud je pitao da li je Odluka o SUK valjana u svjetlu članova 7, 8 i 47 Povelje i da li je *Štitom privatnosti* u suštini obezbijeđen adekvatni nivo zaštite (iako je zahtjev za prethodnu odluku podnijet prije njegovog usvajanja).

3. Odluka SPEU

U odgovoru na tvrdnje da zahtjev za prethodnu odluku nije prihvatljiv jer je Direktiva o zaštiti podataka ukinuta i zamijenjena Opštom uredbom o zaštiti podataka (OUZP), SPEU je stao na stanovište da je Direktiva 95/46/EZ bila na snazi kada je podnijet zahtjev za prethodnu odluku i da su u OUZP u suštini preuzeti razni relevantni članovi Direktive 95/46/EZ. SPEU je presudu zasnovao na OUZP, a ne na direktivi koja joj je prethodila jer irski povjerenik za zaštitu podataka još nije bio usvojio konačnu odluku o pritužbi Schrems-a (koja se odnosila na buduću obradu) kada je OUZP stupila na snagu.

Kada je riječ o prvom pitanju, SPEU je zaključio da bez obzira na ograničenja polja dejstva OUPZ u pogledu nacionalne bezbjednosti i odbrane, ta se uredba odnosi na prenos ličnih podataka koje privatno preduzeće u državi članici EU vrši privatnom preduzeću u trećoj zemlji, bez obzira na to da li postoji mogućnost da će vlasti te treće zemlje u vrijeme prenosa ili kasnije obrađivati te podatke radi nacionalne ili javne bezbjednosti ili odbrane zemlje. Obrada podataka od strane trećeg lica u te svrhe ne može biti van polja dejstva OUZP, između ostalog, jer je Evropska komisija u obavezi da prilikom procjene primjerenosti stepena zaštite u trećoj zemlji posebno uzima u obzir zakone te treće zemlje, „uključujući zakonodavstvo o javnoj bezbjednosti, odbrani, nacionalnoj bezbjednosti i krivičnom pravu, pristupu organa javne vlasti ličnim podacima, kao i sprovođenje tog zakonodavstva” (član 45 st. 2 t. (a) OUZP).

Kada je riječ o drugom pitanju, SPEU je zaključio da odgovarajuća jemstva, izvršiva prava i djelotvorni pravni lijekovi koji se zahtijevaju odredbama člana 46 st. 1 i 2 t. (c) OUZP moraju obezbijediti da prava lica čiji se lični podaci prenose trećoj zemlji u skladu sa SUK uživaju nivo zaštite koji je „suštinski ekvivalentan” onoj zajemčenoj Opštom uredbom o zaštiti podataka tumačenom u svjetlu Povelje. Prilikom procjene jednakosti nivoa zaštite u obzir se moraju uzeti kako ugovorne

klauzule koje su ugovorili rukovalac/obrađivač podataka i njihov primalac u trećoj zemlji, tako i pravni sistem treće zemlje (uključujući faktore koji nijesu iscrpno pobrojani u članu 45 st. 2 OUZP).

Kada je riječ o trećem pitanju, ukoliko ne postoji valjana odluka Evropske komisije o primjerenosti, nadzorni organ države članice mora da obustavi ili zabrani prenos podataka u treću zemlju u skladu sa SUK Evropske komisije ako, s obzirom na okolnosti transfera, smatra da treća zemlja ne poštuje ili ne može da poštuje SUK i ne može da obezbijedi potreban nivo zaštite. Nadzorni organi država članica su zaduženi za nadzor nad poštovanjem OUZP i obezbjeđivanje njene primjene. Čak i kada postoji odluka o primjerenosti, nadležni nacionalni nadzorni organ mora biti u stanju da nezavisno ocijeni da li je prenos relevantnih podataka u skladu sa OUZP i da po potrebi pokrene postupak pred nacionalnim sudovima ili podnese SPEU zahtjev za prethodnu odluku o valjanosti odluke o primjerenosti. Međutim, kada postoji odluka o primjerenosti, nacionalni nadzorni organ nije ovlašten da obustavi ili zabrani prenos podataka zato što, suprotno odluci Evropske komisije, smatra da nijesu obezbijeđeni primjereni nivoi zaštite, izuzev ako SPEU proglaši odluku o primjerenosti nevažećom i dok to ne učini.

SPEU je zaključio da je Odluka o SUK valjana, ali da odluka o *Štiti privatnosti* nije valjana. SPEU je primjerenost zaštite predviđene ovom potonjom Odlukom EU o primjerenosti prenosa ličnih podataka u SAD doveo u pitanje usredsredivši se na američke programe nadzora PRISM i Upstream, koji su podrazumijevali davanje raznim američkim javnim organima vlasti masovni pristup određenim ličnim podacima ljudi koji nijesu američki državljani i ne žive u SAD. SPEU je zaključio da je obrada podataka opsežnija od onog što je nužno potrebno prema pravu EU. Konkretno, konstatovao je da građani koji nijesu državljani SAD nemaju ista prava kao državljani SAD da pred sudom osporavaju odluke američkih organa vezane za njihove lične podatke. U okviru *Štita privatnosti* je uveden mehanizam ombudsmana, ali je SPEU zaključio da on ne može da nadomjesti praznine u sudskoj zaštiti lica čiji su lični podaci prenijeti u SAD, budući da ombudsman nije ovlašten da usvoji odluku koja bi bila obavezujuća po obavještajne službe SAD. Usljed ovog nepostojanja sudske zaštite, SPEU je konstatovao da *Štit privatnosti* ne obezbjeđuje „suštinski ekvivalentan” nivo zaštite koji pruža OUZP i da nije saglasan sa tom uredbom, te ga je proglasio nevažećim.

Budući da SUK obavezuju samo rukovaoca/obrađivača u EU i primaoca podataka koji se prenose u treću zemlju (kao ugovorne strane), ali ne i organe vlasti treće zemlje o kojoj je riječ, SPEU je zaključio da postoje okolnosti u kojima

SUK mogu biti nedovoljne za obezbjeđivanje primjerene zaštite podataka; to je, na primjer, slučaj kada zakoni treće zemlje omogućuju organima javnih vlasti da nesrazmjerno zadiru u prava lica na koja se podaci odnose. Konstatovao je da se mehanizam prenosa podataka u skladu sa SUK razlikuje od mehanizma prenosa podataka na osnovu odluke o primjerenosti jer ne podrazumijeva proučavanje zakonodavstva treće zemlje, a rukovaoci/obrađivači uspostavljeni u EU u obavezi su da u svakom slučaju pojedinačno utvrde da li su potrebne dodatne zaštitne mjere da dopune jemstva propisana SUK kako bi se obezbijedio nivo zaštite koji je u suštini ekvivalentan onom u EU. Prema SUK, uvoznik podataka u trećoj zemlji u obavezi je da obavijesti rukovaoca u EU ako nije u mogućnosti da poštuje SUK.

U Direktivi 2006/24 nijesu propisana jasna i precizna pravila kojima se uređuje stepen zadiranja u osnovna prava zajemčena članovima 7 i 8 Povelje osnovnih prava. Dakle, Direktiva 2006/24 podrazumijeva opsežno i naročito ozbiljno zadiranje u ova osnovna prava pravnog poretka EU, pri čemu to zadiranje nije precizno ograničeno odredbama koje bi osigurale da je zaista limitirano na ono što je nužno potrebno. Stoga je SPEU zaključio da Direktiva 2006/24 nije valjana.

PRESUDA (VELIKOG VIJEĆA) SPEU U PREDMETU
**RIGHTS IRELAND LTD PROTIV MINISTRA
ZA KOMUNIKACIJE, MORSKE I PRIRODNE
RESURSE I DRUGIH I U PREDMETU
POKRAJINSKA VLADA KORUŠKE I DRUGI**

(predmeti br. C-293/12 i C-594/12)

8. april 2014. godine

1. Osnovne činjenice

Ovi su predmeti formirani na osnovu zahtjeva za prethodnu odluku koje su podnijeli Visoki sud Irske i Ustavni sud Austrije u pogledu obaveza pružalaca javno dostupnih elektronskih komunikacijskih usluga ili javnih komunikacijskih mreža da čuvaju podatke o saobraćaju i lokacijama koje su kreirali ili obrađivali i u pogledu valjanosti Direktive 2006/24/EZ usvojene 15. marta 2006. godine (u daljem tekstu: Direktiva o čuvanju podataka).

Osnovni cilj Direktive o čuvanju podataka bio je da uskladi domaće odredbe država članica koje se odnose na obaveze pružalaca javno dostupnih elektronskih komunikacijskih usluga ili javnih komunikacijskih mreža da čuvaju određene podatke koje skupljaju ili obrađuju kako bi se osigurala dostupnost tih podataka u svrhu sprječavanja, istrage, otkrivanja i gonjenja teških krivičnih djela. Prema Direktivi o čuvanju podataka, pružaoci su bili u obavezi da čuvaju podatke tokom razdoblja koje nije kraće od šest mjeseci ni duže od dvije godine od dana komunikacije. Pored toga, Direktivom o čuvanju podataka je bilo propisano čuvanje metapodataka (poznatih i kao podaci o saobraćaju), ali nije bilo propisano čuvanje sadržaja komunikacija između pretplatnika ili korisnika.

2. Pitanja koja su postavili nacionalni sudovi

Digital Rights Ireland Ltd, irska organizacija za zaštitu digitalnih prava, u predmetu C-293/12 osporila je zakonitost nacionalnih zakonodavnih i upravnih mjera u vezi sa čuvanjem podataka o elektronskim komunikacijama. Ova organizacija je podnijela zahtjev Visokom sudu Irske da stavi van snage Direktivu o čuvanju podataka i Dio 7 Zakona o krivičnom pravosuđu (terorističkim krivičnim djelima) iz 2005. godine. Smatrajući da nije u mogućnosti da odluči o pitanjima u vezi s nacionalnim pravom, a da se prethodno ne ispita valjanost Direktive o čuvanju podataka, Visoki sud je odlučio da zastane sa postupkom i Sudu pravde uputi razna pitanja na dalje razmatranje.

Predmet C-594/12 se odnosio na zahtjev za prethodnu odluku koji je Sudu pravde podnio austrijski Ustavni sud u vezi sa tužbama koje su mu podnijeli pokrajinska Vlada Koruške, g. Seitlinger, g. Tschohl i još 11.128 lica, koji su osporavali saglasnost zakona kojim se Direktiva o čuvanju podataka transponuje u austrijsko nacionalno pravo sa Saveznim ustavnim zakonom. Tvrdili su da su prekršena njihova osnovna prava. Austrijski Ustavni sud je izrazio sumnju u to da Direktiva o čuvanju podataka može da ostvari svoje ciljeve i u srazmjernost njenog zadiranja u osnovna prava o kojima se radi.

3. Odluka SPEU

SPEU je smatrao da mora da razmotri pitanje valjanosti Direktive o čuvanju podataka u svjetlu prava na privatnost i prava na zaštitu podataka zajemčenih članovima 7 i 8 Povelje Evropske unije o osnovnim pravima (u daljem tekstu: Povelja).

Sudu pravde nije bilo teško da zaključi da Direktiva o čuvanju podataka zadire u zaštitu ova dva prava, pri čemu je konstatovao da „činjenica da se podaci čuvaju i naknadno koriste bez obavještanja pretplatnika ili registrovanog korisnika može kod tih lica stvoriti osjećanje da je njihov privatni život predmet stalnog nadzora”. Stoga se on u analizi usredsredio na opravdanost ovog zadiranja.

Pravila o opravdanosti zadiranja u prava zajemčena Poveljom propisana su u članu 52 st. 1 Povelje. Svako ograničenje pri ostvarivanju prava i sloboda priznatih ovom Poveljom mora biti propisano zakonom i mora poštovati suštinu tih prava i sloboda. Takva ograničenja, pod uslovom poštovanja načela srazmjernosti, mogu biti dopuštena samo ako su neophodna i ako zaista ispunjavaju ciljeve od opšteg interesa koje priznaje Unija ili potrebu zaštite prava i sloboda drugih.

SPEU se pozvao na javni interes, konkretno – na javnu bezbjednost, kao opravdanje za ograničenje prava iz Povelje o kojima je riječ. Takođe je konstatovao da nije pogođena suština tih prava jer, kada je riječ o pravu na privatnost, nije dopušten uvid u sadržaj komunikacija kao takav, dok, kada je riječ o pravu na zaštitu podataka, moraju se poštovati određena pravila obrade i bezbjednosti podataka.

Stoga je srazmjernost zadiranja u prava zajemčena Poveljom bila ključno pitanje o kojem je SPEU odlučivao. SPEU je ukazao na to da bi sudsko preispitivanje širine ovlašćenja zakonodavca EU moglo biti ograničeno u zavisnosti od brojnih faktora, uključujući, naročito, oblast prava o kojoj se radi, prirodu konkretnog prava zajemčenog Poveljom, prirodu i težinu zadiranja, kao i njegovu svrhu.

Prvi aspekt srazmjernosti – prikladnost zadiranja u pravo za ostvarivanje cilja – bio je ispunjen budući da bi se podaci o kojima se radi mogli pokazati korisnim u istragama. Međutim, SPEU je zaključio da je Direktiva o čuvanju podataka problematična kada je riječ o drugom aspektu srazmjernosti – o neophodnosti mjere o kojoj je riječ. SPEU je zaključio da borba protiv teškog kriminala i terorizma, iako predstavlja izuzetno važan cilj u opštem interesu, ne može sama po sebi da opravda čuvanje podataka.

SPEU je u nastavku istakao opšti značaj jemstava kada je riječ o zaštiti prava na privatnost i na zaštitu podataka, pri čemu se nadovezao na praksu Evropskog suda za ljudska prava. Ova su jemstva još neophodnija kada se podaci automatski obrađuju i postoji opasnost od nezakonitog pristupa njima.

SPEU je sproveo ovaj test i predočio tri razloga zašto pravila u Direktivi o čuvanju podataka nijesu nužno potrebna. Prvo, domašaj Direktive o čuvanju podataka je izuzetno širok, budući da se odnosi na sva sredstva elektronske komunikacije, čija je upotreba rasprostranjena i koja imaju sve veći značaj u svakodnevnom životu. SPEU je naveo da Direktiva, štaviše, obuhvata zadiranje u osnovna prava praktično cjelokupnog evropskog stanovništva.

Drugo, pored opšteg nepostojanja ograničenja u Direktivi o čuvanju podataka, njome se organima za sprovođenje zakona ne ograničava pristup podacima o kojima se radi i potonja upotreba tih podataka. Direktivom o čuvanju podataka naročito nije ograničena svrha potonjeg pristupa tim podacima, nije ograničen broj lica koja mogu da pristupe datim podacima, a pristup podacima nije uslovljen prethodnim nadzorom suda ili nezavisnog upravnog tijela.

Konačno, Direktiva o čuvanju podataka ne sadrži dovoljna jamstva u pogledu perioda čuvanja podataka i zaštite podataka od nezakonitog pristupa i upotrebe, nje se ne jamči uništenje podataka nakon isteka perioda čuvanja, kao ni čuvanje podataka isključivo unutar EU.

Pravilo o zabrani opšteg i neselektivnog čuvanja metapodataka i dalje važi, ali zakonodavne mjere koje omogućuju prikupljanje podataka kada postoji ozbiljna prijetnja nacionalnoj bezbjednosti mogu biti dozvoljene ako su vremenski ograničene na ono što je nužno potrebno i u skladu sa osnovnim slobodama i opštim načelima prava EU

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA SPEU U SPOJENIM PREDMETIMA
**LA QUADRATURE DU NET I DRUGI PROTIV
PREDSJEDNIKA VLADE I DRUGIH , FRENCH DATA
NETWORK I DRUGI PROTIV PREDSJEDNIKA
VLADE I DRUGIH, KAO I ORDRE DES BARREAUX
FRANCOPHONES ET GERMANOPHONE I
DRUGI PROTIV SAVJETA MINISTARA**

(predmeti br. C-511/18, C-512/18 i C-520/18)

6. oktobar 2020. godine

1. Osnovne činjenice

Ova tri predmeta se odnose na zahtjeve za preliminarnu odluku o tumačenju člana 15 st. 1 Direktive 2002/58/EZ, usvojene 12. jula 2002. godine (Direktiva o privatnosti i elektronskim komunikacijama), koje su Sudu pravde podnijeli francusko Državno vijeće (*Conseil d'État*) i belgijski Ustavni sud. Prema članu 15 st. 1 ove direktive, države članice mogu zakonom da propišu ograničenje prava i obaveza propisanih određenim drugim članovima te direktive, uključujući ograničeno čuvanje podataka, kada to ograničenje predstavlja neophodnu, prikladnu i srazmjernu mjeru za zaštitu nacionalne bezbjednosti, odbrane, javne bezbjednosti i za sprječavanje, istragu, otkrivanje i gonjenje krivičnih djela ili neovlašćene upotrebe elektronskih komunikacionih sistema.

Prvi se predmet odnosio na zahtjeve koje su brojne neprofitne organizacije i zagovaračke grupe u Francuskoj podnijele Državnom vijeću da ukine nekoliko francuskih uredbi koje su, po njihovim tvrdnjama, protivne francuskom Ustavu i Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, kao i Direktivi o privatnosti i elektronskim komunikacijama i Direktivi 2000/31/EZ, usvojenoj 8. juna 2000. godine (Direktiva o elektronskoj trgovini), tumačenim u svjetlu članova 7, 8 i 47 Povelje Evropske unije o osnovnim pravima (u daljem tekstu: Povelja).

Drugi predmet se odnosio na zahtjev uglavnom iste grupe organizacija da se ukinu zakonski propisi koji su navodno protivni članu 15 st. 1 Direktive o privatnosti i elektronskim komunikacijama (tumačenom u svijetlu članova 7, 8 i 11 Povelje), jer je njima uvedena obaveza opšteg neselektivnog čuvanja podataka o komunikacijama u sudske svrhe, a u vezi sa krivičnim djelima.

Treći se predmet odnosio na razne postupke koje je niz organizacija pokrenuo pred Ustavnim sudom Belgije, zahtijevajući ukidanje belgijskih propisa kojima je regulisano čuvanje podataka. One su tvrdile da ti propisi ne sadrže primjerena jamstva za zaštitu sačuvanih podataka, protivno belgijskom Ustavu, raznim odredbama Konvencije, Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima i članu 4 st. 2 Ugovora o Evropskoj uniji (u daljem tekstu: UEU).

2. Pitanja koja su postavili nacionalni sudovi

Nacionalni sudovi koji su podnijeli zahtjeve za preliminarnu odluku u sva tri predmeta u suštini su pitali da li član 15 st. 1 Direktive o privatnosti i elektronskim komunikacijama isključuje postojanje nacionalnog zakonodavstva koje pružaoce elektronskih komunikacionih usluga obavezuje na opšte i neselektivno čuvanje podataka o saobraćaju i lokacijama.

Državno vijeće je u predmetu C-511/18 takođe pitalo da li član 15 st. 1 Direktive o privatnosti i elektronskim komunikacijama ne dozvoljava postojanje nacionalnog zakonodavstva koje od pružalaca elektronskih komunikacionih usluga zahtijeva da u svojim mrežama primjenjuju mjere koje omogućuju (i) automatsku analizu i prikupljanje podataka o saobraćaju i lokacijama u realnom vremenu; i (ii) prikupljanje u realnom vremenu tehničkih podataka o lokaciji korišćene terminalne opreme (a da nije predviđeno obavještanje lica čiji su podaci obuhvaćeni tom obradom i prikupljanjem).

Državno vijeće je u predmetu C-512/18 takođe pitalo da li odredbe Direktive o elektronskoj trgovini, tumačene u svjetlu članova 6, 7, 8, 11 i 52 st. 1 Povelje, ne dozvoljavaju postojanje nacionalnog zakonodavstva koje pružaoce onlajn komunikacionih usluga i usluga hostinga obavezuje na opšte i neselektivno čuvanje ličnih podataka vezanih za te usluge.

Belgijski Ustavni sud je u predmetu br. C-520/18 u suštini pitao da li nacionalni sud može da primijeni odredbu nacionalnog prava koja ga ovlašćuje da vremenski ograniči efekte utvrđenja nezakonitosti koju mora da utvrdi u pogledu nacionalnog

zakonodavstva koje pružaocima elektronskih komunikacionih usluga nameće obavezu opšteg i neselektivnog čuvanja podataka o saobraćaju i lokacijama (radi ostvarenja svrhe zaštite nacionalne bezbjednosti i borbe protiv kriminala), jer to zakonodavstvo nije saglasno članu 15 st. 1 Direktive o privatnosti i elektronskim komunikacijama, tumačenim u svjetlu članova 7, 8, 11 i 52 st. 1 Povelje.

3. Odluka SPEU

SPEU je stao na stanovište da je nacionalno zakonodavstvo koje pružaocima elektronskih komunikacionih usluga nameće obavezu da čuvaju podatke o saobraćaju i lokacijama u cilju zaštite od ozbiljnih prijetnji po nacionalnu bezbjednost i borbe protiv kriminala potpada pod polje dejstva Direktive o privatnosti i elektronskim komunikacijama. Izjavio je da ova direktiva za cilj ima da zaštititi korisnike od rizika kojima mogu biti izloženi njihovi lični podaci i privatnost, uključujući zabranu pohranjivanja ličnih podataka korisnika bez njihove saglasnosti, te da odstupanje od mjerodavnih odredaba nužno otvara pitanje saglasnosti sa članovima Povelje kojima se jemče pravo na privatnost, zaštitu ličnih podataka i sloboda izražavanja.

SPEU je u pogledu prvog i trećeg pitanja zaključio da prilikom vršenja ovlašćenja, bilo u skladu sa članom 15 st. 1 Direktive o privatnosti i elektronskim komunikacijama bilo u skladu sa članom 23 Direktive o elektronskoj trgovini, države članice ne mogu da usvajaju zakonodavne mjere koje u preventivne svrhe predviđaju opšte i neselektivno čuvanje podataka o saobraćaju i lokacijama ili koje pružaocima onlajn komunikacionih i hosting usluga nameću obavezu opšteg i neselektivnog čuvanja ličnih podataka vezanih za te usluge. Kada bi to mogle, s obzirom na opasnost od utvrđivanja profila na osnovu tih podataka, one bi podrile pravo na poštovanje privatnog života, pored drugih prava zajemčenih Poveljom, a odstupanje bi bilo moguće samo ako je srazmjerno i nužno potrebno. Korišćenje podataka nije neophodno, njihovo puko čuvanje (imajući u vidu količine podataka o kojima se radi u kontekstu usluga elektronskih komunikacija) sa sobom povlači opasnost od zloupotreba i nezakonitog pristupa.

Međutim, države članice mogu da propišu čuvanje podataka o saobraćaju i lokacijama u određenim okolnostima u cilju očuvanja nacionalne bezbjednosti, borbe protiv teškog kriminala i/ili sprječavanja ozbiljnih prijetnji po javnu bezbjednost, pri čemu treba da predvide jasna i precizna pravila u skladu sa Poveljom i djelotvorne mjere zaštite od mogućnosti zloupotrebe. Na primjer, mehanizmi koji državnim organima omogućuju da nalože pružaocima elektronskih

komunikacionih usluga da čuvaju podatke zbog stvarne ili predvidljive opasnosti po nacionalnu bezbjednost jesu dozvoljeni, kao što je dozvoljeno i ciljano čuvanje podatka o saobraćaju i lokacijama koje je po obimu i trajanju ograničeno na osnovu objektivnih i nediskriminatornih kriterijuma na ono što je nužno potrebno. Takođe je dozvoljeno čuvanje podataka na osnovu kojih nije moguće utvrditi profil privatnog života lica na koje se podaci odnose.

Kada je riječ o automatizovanoj analizi i prikupljanju podataka u realnom vremenu bez obavještanja korisnika, SPEU je smatrao da član 15 st. 1 Direktive o privatnosti i elektronskim komunikacijama tumačen zajedno sa članovima 7, 8, 11 i 52 st. 1 Povelje ne sprječava države članice da u nacionalnom zakonodavstvu propišu obaveze pružalaca elektronskih komunikacionih usluga da automatski analiziraju i u realnom vremenu prikupljaju podatke o saobraćaju i lokacijama ili tehničke podatke o lokaciji korišćene terminalne opreme. Međutim, automatizovana analiza treba da bude ograničena na situacije u kojima se neka država članica suočava sa ozbiljnom prijetnjom po nacionalnu bezbjednost, koja je stvarna, prisutna i predvidljiva, a sud ili neko drugo upravno tijelo, čija je odluka obavezujuća, mora da bude u mogućnosti da djelotvorno preispita opravdanost te mjere i nadzire poštovanje uslova i jemstava koja su uspostavljena. Isto tako, prikupljanje podataka u realnom vremenu treba da bude ograničeno na lica u odnosu na koja postoje valjani razlozi za sumnju da su umiješana u terorističke aktivnosti i treba da podliježe prethodnom preispitivanju suda ili nekog drugog upravnog tijela čija je odluka obavezujuća kako bi se obezbijedilo da se prikupljanje podataka u realnom vremenu odobrava samo u granicama onoga što je nužno potrebno.

Konačno, kada je riječ o vremenskim ograničenjima efekta utvrđenja nezakonitosti nacionalnog prava za koje je ustanovljeno da nije u skladu sa pravom EU, SPEU je stao na stanovište da nacionalni sudovi ne mogu da primjenjuju te odredbe. Pravo EU ima primat nad pravom država članica i, za razliku od povrede procesnih obaveza, nepoštovanje člana 15 st. 1 Direktive o privatnosti i elektronskim komunikacijama podrazumijeva nametanje pružaocima elektronskih komunikacionih usluga obaveza koje ozbiljno zadiru u osnovna prava lica čiji se podaci čuvaju.

Nacionalni krivični sudovi moraju da izdvoje informacije i dokaze pribavljene putem opšteg i neselektivnog čuvanja podataka o saobraćaju i lokacijama protivno pravu EU u krivičnim postupcima protiv lica koja nijesu u mogućnosti da se djelotvorno izjasne o tim informacijama i/ili dokazima koji potiču iz oblasti u

pogledu koje sudije ne raspolažu znanjem i koji mogu prevagnuti prilikom ocjene činjenica. SPEU je, međutim, zaključio da je (u načelu) isključivo na nacionalnom pravu da odredi pravila o prihvatljivosti i procjeni informacija i dokaza pribavljenih u krivičnom postupku takvim čuvanjem podataka protivno pravu EU.

Pravo EU ne dozvoljava nacionalno zakonodavstvo kojim se u odsustvu stvarne, prisutne ili predvidljive opasnosti od terorizma sa kojom se suočava država članica o kojoj je riječ uspostavlja sistem prenosa koji obavljaju avio-prevoznici i turoperator, kao i obrada, koju sprovode nadležni organi, podataka iz PNR o svim letovima unutar EU i prevozu obavljenom drugim sredstvima unutar EU, iz te države članice, prema njoj ili pak prolaskom kroz nju, u svrhu borbe protiv krivičnih djela terorizma i teških krivičnih djela. Primjenu sistema uspostavljenog Direktivom 2016/681 treba ograničiti na prenos i obradu podataka iz PNR o letovima i/ili prevozu koji se, između ostalog, odnose na određene linije ili obrasce putovanja ili pak određene aerodrome, stanice ili morske luke za koje postoje indicije koje mogu opravdati tu primjenu

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA SPEU U PREDMETU
**LIGA ZA LJUDSKA PRAVA PROTIV
SAVJETA MINISTARA**

(predmet br. C-817/19)
21. jun 2022. godine

1. Osnovne činjenice

Ovaj predmet se odnosio na zahtjev za prethodnu odluku koju je belgijski Ustavni sud podnio Sudu pravde EU o tumačenju Direktive EU 2016/681, usvojene 27. aprila 2016. godine, kojom je uređena upotreba podataka iz evidencije podataka o putnicima (*passenger name record*, u daljem tekstu: PNR) u svrhu sprječavanja, otkrivanja, istrage i krivičnog gonjenja djela terorizma i teških krivičnih djela (u daljem tekstu: Direktiva o PNR).

Direktiva o PNR je usvojena nakon terorističkih napada u Parizu 2015. i Briselu 2016. godine. Njome je uspostavljen pravni okvir EU za prikupljanje i upotrebu ličnih podataka putnika aviona koji doljeću u EU iz trećih zemalja ili u njih odlijeću. Države članice su ovlašćene da primjenjuju Direktivu o PNR unutar EU. Prema toj direktivi, države članice su u obavezi da osnuju ili odrede tijelo nadležno da djeluje kao njena Jedinica za informisanje o putnicima (*Passenger Information Unit*, u daljem tekstu: PIU).

Pored toga, države članice moraju da obavežu avio-prevoznike da podatke iz PNR navedene u Prilogu br. 1 Direktive o PNR elektronskim putem prenesu u bazu podataka PIU. Podaci iz PNR se mogu obrađivati samo u cilju sprječavanja,

otkrivanja, istrage i gonjenja terorističkih i teških krivičnih djela. Podaci iz PNR se moraju depersonalizovati šest mjeseci nakon prijema, a uništiti po isteku perioda od pet godina.

Međutim, organizacije za ljudska prava su tvrdile da čuvanje podataka u skladu sa Direktivom o PNR od strane organa reda i drugih organa predstavlja neopravdano zadiranje u prava na privatnost i zaštitu podataka zajemčena članovima 7 i 8 Povelje EU o osnovnim pravima (Povelja). Liga za ljudska prava (*Ligue des droits humains*, u daljem tekstu: LDH) sa sjedištem u Belgiji i druge organizacije za ljudska prava 2017. godine osporile su Direktivu o PNR pred jednim belgijskim sudom. Tvrdile su da je ovom direktivom dozvoljeno prikupljanje isuviše velikog broja podataka, što bi moglo rezultirati masovnim nadzorom, diskriminacijom i određivanjem profila putnika.

2. Pitanja koja je postavio nacionalni sud

Zahtjev za prethodnu odluku, koji je potekao iz postupka između LDH i belgijskog Savjeta ministara, odnosio se na Zakon o obradi podataka putnika, usvojen 25. decembra 2016. godine (*loi du 25 décembre 2016, relative au traitement des données des passagers*).

Belgijski Ustavni sud je postavio nekoliko osnovnih pitanja o usaglašenosti Direktive o PNR sa članovima 7, 8 i 52 st. 1 Povelje.

U članu 52 st. 1 Povelje propisana su pravila za opravdavanje zadiranja u prava i slobode iz Povelje. Svako ograničenje pri ostvarivanju prava i sloboda priznatih Poveljom mora biti propisano zakonom i mora poštovati suštinu tih prava i sloboda. Takva ograničenja, pod uslovom poštovanja načela srazmjernosti, mogu biti dopuštena samo ako su neophodna i ako zaista ispunjavaju ciljeve od opšteg interesa koje priznaje EU ili potrebu zaštite prava i sloboda drugih.

Belgijski ustavni sud je takođe postavio konkretna pitanja o belgijskom zakonodavstvu kojim je Direktiva o PNR transponovana u nacionalno pravo. Belgijskim zakonodavstvom su uređene aktivnosti obavještajnih i bezbjednosnih službi u čijoj se nadležnosti nalaze svrhe zbog kojih se obrađuju podaci iz PNR i njime se PIU ovlašćuje da dozvoli pristup podacima iz PNR starijim od šest mjeseci.

3. Odluka SPEU

Kada je riječ o valjanosti Direktive o PNR u svijetlu članova 7, 8 i 52 st. 1 Povelje, SPEU je ponovio da „neki akt EU mora u najvećoj mogućoj mjeri da se tumači na način koji ne dovodi u pitanje njegovu valjanost i koji je u skladu sa cjelokupnim primarnim pravom, a naročito odredbama Povelje”.

Budući da podaci o PNR sadrže informacije o identifikovanim fizičkim licima, SPEU je stao na stanovište da razni oblici obrade kojima ti podaci mogu biti podvrgnuti utiču na pravo na privatnost zajemčeno članom 7 Povelje. SPEU je takođe izrazio stav da prosljeđivanje ličnih podataka nekoj trećoj strani, poput organa javne vlasti, predstavlja zadiranje u prava na privatnost i zaštitu podataka zajemčena članovima 7 i 8 Povelje, bez obzira na potonju upotrebu prosljeđenih informacija. Zaključio je da „Direktiva o PNR nesumnjivo podrazumijeva ozbiljno miješanje u prava zajemčena članovima 7 i 8 Povelje u mjeri u kojoj, između ostalog, nastoji da uvede režim nadzora koji je stalan, neselektivan i sistematski, uključujući automatizovanu procjenu ličnih podataka svih lica koja koriste usluge avio-prevoza”.

SPEU je, međutim, rekao da je cilj Direktive o PNR da osigura unutrašnju bezbjednost EU, a da borba protiv terorističkih akata i borba protiv teških krivičnih djela predstavljaju ciljeve od opšteg interesa EU koji mogu da opravdaju čak i ozbiljno miješanje u prava o kojima se radi. Takođe je naveo da se Direktivom o PNR i dalje poštuje suština osnovnih prava zajemčenih članovima 7 i 8 Povelje, budući da su u njoj precizno propisani obim ograničenja ostvarivanja prava o kojima je riječ, svrhe obrade podataka iz PNR, kao i podrobna pravila kojima se uređuju ovi postupci obrade.

Kada je riječ o primjeni Direktive o PNR na putnike koji lete između EU i trećih zemalja, SPEU je stao na stanovište da Direktiva o PNR ne prekoračuje granice onoga što je nužno potrebno samo zato što države članice obavezuje na sistematski prenos i prethodnu procjenu podataka iz PNR o svim tim putnicima.

SPEU je takođe razmotrio prethodnu procjenu podataka iz PNR putem automatske obrade. Zaključio je da se u cilju jačanja zaštite osnovnih prava u svijetlu naučnog i tehnološkog razvoja mora obezbijediti da nadležni organi ne usvoje nikakvu odluku koja bi proizvela štetni pravni učinak ili značajno uticala na neko lice isključivo na osnovu automatizovane obrade podataka iz PNR. Štaviše, sama PIU može podatke iz PNR da proslijedi tim organima tek nakon što ih

podvrgne neautomatizovanoj pojedinačnoj provjeri. Povrh ovih provjera koje PIU i nadležni organi treba sami da sprovedu, zakonitost svih automatizovanih obrada treba da podliježe nadzoru službenika zaduženog za zaštitu ličnih podataka, nacionalnog nadzornog organa i, u kontekstu pravne zaštite, nacionalnih sudova.

SPEU je potom pojasnio kako se mora organizovati prethodna procjena podataka iz PNR putem automatizovane obrade kako bi bila saglasna sa Poveljom. Jedine baze podataka sa kojima PIU mogu da porede podatke iz PNR jesu one o licima ili predmetima koji se traže ili za koje postoji upozorenje, u skladu s pravilima EU, te međunarodnim i nacionalnim pravilima koja važe u pogledu tih baza podataka. Te se baze podataka mogu koristiti samo u vezi sa borbom protiv terorističkih i teških krivičnih djela, koja po svojoj prirodi mogu biti, makar i posredno, objektivno povezana sa avio-prevozom putnika.

SPEU je na kraju zaključio da se čini da čuvanje podataka iz PNR svih avio-putnika tokom početnog perioda od šest mjeseci „u odsustvu bilo kakvih indicija da su umiješani u teroristička ili teška krivična djela, prekoračuje granice onog što je nužno potrebno u mjeri u kojoj omogućuje istrage koje su nužne za identifikaciju lica koja nijesu bila osumnjičena za sudjelovanje u terorističkim ili teškim krivičnim djelima”.

SPEU je, s druge strane, konstatovao da petogodišnji period čuvanja podataka iz PNR svih avio-putnika propisan Direktivom o PNR, bez ikakve veze između podataka iz PNR i ciljeva Direktive o PNR, „sa sobom nosi opasnost od prekomjerne upotrebe i zloupotrebe”.

Član 15 st. 1 Direktive 2002/58/EZ ne dozvoljava državama članicama da usvoje zakonodavne mjere koje u preventivne svrhe predviđaju opšte i neselektivno čuvanje podataka o saobraćaju i lokacijama u cilju borbe protiv teškog kriminala ili sprječavanja ozbiljnih prijetnji po nacionalnu bezbjednost. Međutim, kada se član 15 st. 1 Direktive 2002/58/EZ tumači u svjetlu članova 7, 8, 11 i 52 st. 1 Povelje EU o osnovnim pravima, on ne sprječava države članice da usvajaju određene zakonodavne mjere pod uslovom da one sadrže jasna i precizna pravila kojima se osigurava da čuvanje podataka o kojima je riječ podliježe poštovanju važećih materijalnih i procesnih uslova i da lica o kojima se radi imaju na raspolaganju djelotvorne mjere zaštite od opasnosti od zloupotrebe

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA SPEU U PREDMETU
**SAVEZNA REPUBLIKA NJEMAČKA PROTIV
SPACENET AG I TELEKOM DEUTSCHLAND GMBH**

(predmeti br. C-793/19 i C-794/19)
20. septembar 2022. godine

1. Osnovne činjenice

Predmet se odnosio na zahtjev za prethodnu odluku o opštem i neselektivnom čuvanju podataka o saobraćaju i lokacijama u skladu sa članom 15 st. 1 Direktive o privatnosti i elektronskim komunikacijama koji je Sudu pravde EU podnio njemački Savezni upravni sud.

Njemačka preduzeća *SpaceNet AG* i *Telekom Deutschland GmbH* bave se informacionim tehnologijama (IT). Ona fizičkim i pravnim licima pružaju javno dostupne usluge pristupa internetu. *Telekom Deutschland* takođe pruža i telefonske usluge. Ova dva preduzeća su pokrenula postupak pred Upravnim sudom u Kelnu (*Verwaltungsgericht Köln*), osporavajući obavezu propisanu njemačkim Zakonom o telekomunikacijama, usvojenim 22. juna 2004, da počev od 1. jula 2017. čuvaju podatke o saobraćaju i lokacijama telekomunikacija svojih klijenata. Upravni sud u Kelnu je 20. aprila 2018. zaključio da su obaveze čuvanja podataka protivne pravu EU. Savezna Republika Njemačka je stoga izjavila žalbu na ovu odluku njemačkom Saveznom upravnom sudu (*Bundesverwaltungsgericht*).

Prema njemačkom Zakonu o telekomunikacijama, pružaoci telekomunikacionih i IT usluga imaju obavezu opšteg i neselektivnog čuvanja većine podataka o saobraćaju i lokacijama svojih krajnjih korisnika. Podaci o lokacijama se moraju

čuvati četiri nedelje, dok se ostali podaci moraju čuvati deset nedjelja u cilju gonjenja teških krivičnih djela ili sprječavanja određene opasnosti po nacionalnu bezbjednost.

2. Pitanja koja je postavio nacionalni sud

Nacionalni sud je podnio zahtjev SPEU da protumači član 15 st. 1 Direktive o privatnosti i elektronskim komunikacijama u svjetlu članova 6–8, 11 i 52 st. 1 Povelje EU o osnovnim pravima (u daljem tekstu: Povelja) i člana 4 st. 2 Ugovora o Evropskoj uniji (u daljem tekstu: UEU).

Konkretno, njemački sud je pitao SPEU da li EU pravo ne dozvoljava usvajanje nacionalnog zakonodavstva koje pružaoce internet usluga obavezuje na čuvanje komunikacionih podataka.

Pozvavši se na prethodne odluke SPEU, njemački sud je doveo u pitanje zakonitost obaveze čuvanja podataka propisane njemačkim zakonom budući da se obaveza odnosi na manji broj podataka i predviđen je kraći period čuvanja nego što je to bio slučaj u nacionalnom zakonodavstvu koje je SPEU već razmotrio (na primjer, u presudi u spojenim predmetima C-511/18, C-512/18 i C-520/18 *La Quadrature du Net i drugi*).

Njemački sud je tvrdio da ovi elementi njemačkog Zakona o telekomunikacijama smanjuju opasnost da će sačuvani podaci omogućiti izvođenje preciznih zaključaka o privatnom životu klijenata čiji su podaci sačuvani. Pored toga, njemački sud je smatrao da njemački Zakon o telekomunikacijama pruža zaštitu sačuvanim podacima od rizika od zloupotreba i nezakonitog pristupa.

3. Odluka SPEU

SPEU je utvrdio da je ovo čuvanje podataka u cilju borbe protiv teškog kriminala protivno pravu EU i Povelji budući da je na osnovu tih podataka moguće utvrditi sveobuhvatan profil privatnog života ljudi. Mogućnost utvrđivanja profila nečijeg života mogla bi imati ozbiljne implikacije bez obzira na period čuvanja podataka ili količinu ili prirodu sačuvanih podataka.

SPEU je, međutim, potvrdio da pravo EU ne sprječava postojanje nacionalnog zakonodavstva koje:

- » omogućuje pružiocima telekomunikacionih i IT usluga opšte i neselektivno čuvanje podataka o saobraćaju i lokacijama radi zaštite nacionalne bezbjednosti kada se država članica suočava sa ozbiljnom prijetnjom po nacionalnu bezbjednost koja je stvarna, prisutna i predvidljiva, a sud ili neko drugo upravno tijelo čija je odluka obavezujuća mora da bude u mogućnosti da djelotvorno preispita opravdanost te mjere i nadzire poštovanje potrebnih uslova i jemstava, pri čemu se takav nalog može izdati samo na ograničeni vremenski period koji je nužno potreban, ali se može produžiti ako prijetnja potraje;
- » omogućuje ciljano čuvanje podataka o saobraćaju i lokacijama radi zaštite nacionalne bezbjednosti, borbe protiv teškog kriminala i sprječavanja ozbiljnih prijetnji po javnu bezbjednost, pri čemu ta mjera mora biti ograničena na određeno geografsko područje ili određene kategorije ljudi;
- » predviđa opšte i neselektivno čuvanje IP adresa dodijeljenih izvoru internet veze na period koji je vremenski ograničen na ono što je nužno potrebno u cilju borbe protiv teškog kriminala i sprječavanja ozbiljnih prijetnji po javnu bezbjednost;
- » predviđa opšte i neselektivno čuvanje podataka o građanskom identitetu korisnika elektronskih komunikacionih sistema u cilju borbe protiv teškog kriminala i sprječavanja ozbiljnih prijetnji po javnu bezbjednost; ili
- » predviđa, u cilju borbe protiv teškog kriminala i sprječavanja ozbiljnih prijetnji po javnu bezbjednost, izdavanje naloga pružiocima elektronskih komunikacionih usluga, formulisanog u odluci nadležnog organa koja podliježe djelotvornom sudskom nadzoru, da tokom navedenog vremenskog perioda hitno sačuvaju (brzo zamrznu) podatke o saobraćaju i lokacijama kojima ti pružaoci usluga raspolažu.

Mjere zaštite propisane njemačkim Zakonom o telekomunikacijama o kojima je riječ u glavnom postupku treba da zaštite sačuvane podatke od rizika od zloupotrebe i svakog nezakonitog pristupa. SPEU je, međutim, izjavio da čuvanje i pristup tim podacima predstavljaju različite vrste zadiranja u osnovna prava zajemčena Poveljom, te da je za svako od njih potrebno posebno opravdanje u skladu sa Poveljom.

Lice na koje se podaci odnose, a koje se poziva na pravo na brisanje i zahtjeva uklanjanje netačnih informacija iz rezultata pretraživanja, mora da dokaže da su te informacije očigledno netačne, a operater pretraživača nema aktivnu obavezu da istražuje te tvrdnje. Procjena zahtjeva za uklanjanje minijature iz rezultata pretraživanja slika treba da se zasniva na informacijama koje su neposredno dostupne iz rezultata pretraživača, nezavisno od konteksta u kojima su izvorno objavljene na internet stranici do koje minijatura vodi

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA SPEU U PREDMETU
**GOOGLE (DÉRÉFÉRENCEMENT D'UN
CONTENU PRÉTENDUMENT INEXACT)**

(predmet br. C-460/20)
8. decembar 2022.

1. Osnovne činjenice

Savezni sud pravde Njemačke je Sudu pravde EU podnio zahtjev za prethodnu odluku o pravu na brisanje (poznatom pod nazivom „pravo na zaborav“) i o dokazivanju netačnosti prilikom odlučivanja o zahtjevu za brisanje.

TU i RE su bili fizička lica koja su imala interese u raznim preduzećima. Na internet stranici u vlasništvu jedne kompanije u SAD objavljeni su članci u kojima je kritikovan model poslovanja ovih preduzeća, a u nekima od njih su objavljene slike TU i RE. Ti članci i minijature fotografija (*thumbnails*) TU i RE pojavili bi se kada bi se u pretraživaču Gugla ukucala njihova imena i prezimena i nazivi njihovih preduzeća. Ove minijature i članci nijesu više bili dostupni na internet stranici ili u pretraživaču Gugla od septembra 2017, odnosno od juna 2018. godine.

TU i RE su od Gugla kao rukovaoca ličnim podacima koji se obrađuju putem njegovog pretraživača zahtijevali da iz rezultata pretraživanja ukloni linkove ka člancima i minijature jer sadrže netačne navode i klevetničke stavove. Gugl je odbio zahtjev jer su članci i fotografije objavljeni u profesionalnom kontekstu, pri čemu je naveo da nije svjestan navodne netačnosti informacija u člancima.

TU i RE su 2015. podnijeli tužbu Zemałjskom sudu u Kelnu, u Njemačkoj, zahtijevajući od tog suda da naloži uklanjanje linkova i fotografija. Zemałjski sud je odbio njihov zahtjev u presudi izrečenoj 22. novembra 2017. Viši zemałjski sud u Kelnu je novembra 2018. odbio žalbu TU i RE na prvostepenu odluku jer

nijesu dokazali da su članci netačni, te je zaključio da ni Gugl nije u mogućnosti da sprovede konačnu ocjenu članaka i da nije dužan da ukloni linkove ka njima. TU i RE su potom podnijeli žalbu njemačkom Saveznom sudu pravde, koji je podnio zahtjev za prethodnu odluku o tumačenju Opšte uredbe o zaštiti podataka (OUZP).

Pravo na brisanje ličnih podataka lica na koja se podaci odnose nije apsolutno i podliježe izuzecima iz OUZP. U ovom predmetu se radilo o izuzetku propisanom u tački (a) stava 3 člana 17 OUZP, kada je obrada ličnih podataka neophodna za ostvarivanje prava na slobodu izražavanja i informisanja. Kako bi se utvrdilo da li ovaj izuzetak važi, potrebno je odmjeriti prava zajemčena članovima 7 i 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života i pravo na zaštitu ličnih podataka) u odnosu na prava zajemčena članovima 11 i 16 (pravo na slobodu izražavanja i informisanja i sloboda poslovanja) Povelje EU o osnovnim pravima (u daljem tekstu: Povelja).

2. Pitanja koja je postavio nacionalni sud

Njemački Savezni sud pravde prvo je pitao da li je prilikom odmjeravanja prava zajemčenih Poveljom radi odlučivanja o zahtjevu za uklanjanje podnijetom operateru pretraživača zbog netačnosti sadržaja do kojeg vodi link to uklanjanje uslovljeno postojanjem (makar privremene) sudske odluke o tačnosti sadržaja do kojeg vodi link.

Nacionalni sud je takođe pitao da li, kada su fotografije lica na koje se podaci odnose povezane sa njegovim imenom i prezimenom u pretraživaču i kada se pojavljuju kao minijature (najavne sličice), treba uzeti u obzir prvobitni kontekst u kojem su te fotografije objavljene tokom odmjeravanja prava zajemčenih Poveljom prilikom razmatranja zahtjeva za uklanjanje slika podnijetog operateru pretraživača.

3. Odluka SPEU

SPEU je naveo da tačnost sadržaja predstavlja bitan faktor kada se ocjenjuju uslovi iz člana 17 st. 3 t. (a) OUZP i da li sloboda izražavanja pružaoca sadržaja može da pretegne nad pravima na privatnost i zaštitu ličnih podataka lica na koje se podaci odnose. Takođe je konstatovao da treba razlikovati činjenične tvrdnje od vrijednosnih sudova, budući da se potonji ne mogu dokazati (u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava). Sloboda izražavanja ne može da pretegne nad

pravom na privatnost ako sadržaj o kojem se radi predstavlja netačnu činjeničnu tvrdnju. Kada je riječ o nekom vrijednosnom sudu, potrebno je sprovesti istančanje odmjera vanje prava, a obim prava na brisanje je ograničeniji.

Kada je riječ o prvom pitanju, vezanom za dokazivanje netačnosti informacija, SPEU je stao na stanovište da ne postoji uslov po kome tačnost informacija mora da bude predmet sudske odluke, bilo privremene bilo konačne, kada se operateru pretraživača podnosi zahtjev za uklanjanje u skladu sa članom 17 OUZP. Kada je riječ o podjeli odgovornosti između lica na koje se podaci odnose i operatera pretraživača za utvrđivanje tačnosti informacija, SPEU je zaključio da se od potonjeg ne može zahtijevati da igra aktivnu ulogu u istraživanju činjeničnih elemenata koji nijesu potkrijepljeni zahtjevom za uklanjanje linkova kako bi utvrdio osnovanost tog zahtjeva, iako on mora da ima u vidu sve okolnosti predmeta, te da je na licu na koje se podaci odnose da „podnese dokaze za koje se, s obzirom na okolnosti predmeta o kome je riječ, od njega može osnovano zahtijevati da pokuša da pronađe kako bi se dokazala ta očita netačnost informacija u tom sadržaju” (barem jednog dijela tih informacija koji nije neznatan ili svih informacija). Operater pretraživača je u obavezi da ukloni sadržaj kada je netačnost očigledna ili postoji sudska odluka na štetu provajdera internet stranice u kojoj je utvrđena netačnost; operater pretraživača nije u obavezi da ukloni sadržaj ako netačnost nije očigledna ili nije predmet takve sudske odluke. SPEU je takođe naveo da ne bi bilo srazmjerno ukloniti sadržaj kada se dokaže da su netačne samo određene informacije od malog značaja u kontekstu sadržaja u cjelosti.

SPEU je u vezi sa prvim pitanjem takođe istakao značaj mogućnosti lica na koja se podaci odnose da se obrate nekom nadzornom ili sudskom organu ako operator pretraživača ne postupi po zahtjevu za uklanjanje linkova, naročito zato što su sudski organi u najboljem položaju da sprovedu potrebno odmjera vanje suprotstavljenih prava. U takvim okolnostima, operater pretraživača je u obavezi da uz relevantne rezultate pretraživanja doda upozorenje korisnicima interneta o postojanju postupka o kojem je riječ.

Kada je riječ o drugom pitanju, koje se odnosilo na minijature, SPEU je stao na stanovište da informativna vrijednost samih fotografija mora biti uzeta u obzir prilikom ostvarivanja ravnoteže između slobode izražavanja i prava na privatnost (kao što iziskuje član 17 st. 3 t. (a) OUZP). Ova analiza ne zavisi od konteksta u kojima su fotografije izvorno objavljene na internet stranici. Međutim, treba imati u vidu sve tekstualne elemente koji neposredno prate prikazivanje fotografija u rezultatima pretraživanja. SPEU je konstatovao da je pravo na privatnost naročito

važno kada je riječ o slikama, jer je slika nekog lica „jedno od glavnih obilježja njegove ličnosti“. Pored toga, izjavio je da slika predstavlja naročito moćno sredstvo prenošenja informacija korisnicima interneta, kao i da je podložnija od tekstualnih informacija (pogrešnom) tumačenju kada je data izvan konteksta, kao minijatura, a samim time i naročito teškom zadiranju u prava lica na koja se podaci odnose. SPEU je stao na stanovište da treba uzeti u obzir informativnu vrijednost tih fotografija nezavisno od konteksta u kojem su date na internet stranici na kojoj su izvorno objavljene, ali uzimajući u obzir sve tekstualne elemente koji neposredno prate prikazivanje tih fotografija u rezultatima pretraživanja i koji mogu pojasniti njihovu informativnu vrijednost.

Puka povreda OUZP nije dovoljna za naknadu nematerijalne štete: potrebno je da postoji šteta i uzročno-posljedična veza između povrede i štete, ali nije jasno koji je donji prag za „nematerijalnu štetu”

PRESUDA TREĆEG VIJEĆA SPEU U PREDMETU **UI PROTIV AUSTRIJESKE POŠTE (PRÉJUDICE MORAL LIÉ AU TRAITEMENT DE DONNÉES PERSONNELLES)**

(predmet br. C-300/21)
4. maj 2023. godine

1. Osnovne činjenice

Austrijski Vrhovni sud je podnio zahtjev za prethodnu odluku koji se odnosio na tumačenje člana 82 st. 1 Opšte uredbe o zaštiti podataka (u daljem tekstu: OUZP) u pogledu nematerijalne štete i naknade štete licu na koje se podaci odnose.

Austrijska pošta (*Österreichische Post*) od 2017. godine obrađuje lične podatke o političkim uvjerenjima i sklonostima austrijskih državljana. Austrijska pošta je koristila algoritam za obradu ovih podataka i kategorisanje državljana prema njihovoj stvarnoj ili vjerovatnoj naklonosti ka određenim političkim strankama. Podnosilac tužbe, austrijski državljanin, nije bio pristao na tu obradu, a činjenica da je ovo preduzeće čuvalo podatke o njegovim navodnim političkim uvjerenjima kod njega je izazvala osjećanja ozbiljne uznemirenosti i ugroženosti i gubitak povjerenja.

Podnosilac tužbe je podnio zahtjev za zaštitu u podataka Zemaljskom građanskom sudu u Beču, Austriji (*Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien*), tražeći zabranu dalje obrade podataka o kojima je riječ i naknadu nematerijalne štete u iznosu od 1.000 eura u skladu sa članom 82 OUZP. Taj sud je 14. jula 2020. odobrio zahtjev za zabranu obrade podataka, ali je odbio da mu dosudi naknadu štete.

Viši zemaljski građanski sud u Beču (*Oberlandesgericht Wien*) u postupku po žalbi potvrdio je prvostepenu odluku 9. decembra 2020. Naveo je da, prema austrijskom pravu, pravo na naknadu štete zbog povrede pravila o zaštiti podataka nastaje samo kada pretrpljena šteta dosegne određeni prag ozbiljnosti, a negativna osjećanja podnosioca tužbe nijesu bila dovoljno ozbiljna da bi dosegla taj prag.

Podnosilac tužbe se na ovu odluku žalio austrijskom Vrhovnom sudu, koji je na kraju odlučio samo o žalbi po pitanju naknade štete (budući da je u međuvremenu odbio protivžalbu Austrijske pošte na zabranu obrade podataka). Austrijski Vrhovni sud je u prilog svom zahtjevu za prethodnu odluku naveo da odredba člana 82 OUZP o naknadi štete mora biti definisana u skladu sa pravom EU, a ne nacionalnim pravom (zbog formulacije uvodne izjave br. 146 OUZP), da ta naknada štete mora da ima kompenzatornu, a ne kaznenu svrhu i da je treba dosuditi kada postoji materijalna šteta, pa i mala, ali ne kada je šteta potpuno zanemarljiva (kao što je to slučaj kad postoje „puka neprijatna osjećanja”, kako ih je niži sud okvalifikovao).

2. Pitanja koja je postavio nacionalni sud

Austrijski Vrhovni sud je prvo pitao da li je za dosuđivanje naknade štete u skladu sa članom 82 OUZP, pored kršenja odredbi OUZP, potrebno i da je lice pretrpjelo štetu ili je kršenje odredaba OUZP samo po sebi dovoljno za dosuđivanje naknade štete. Drugim riječima, da li pravo na naknadu štete nastaje zbog puke povrede OUZP?

Nacionalni sud je zatim pitao da li određivanje iznosa odštete zavisi od drugih zahtjeva propisanih pravom EU pored načela djelotvornosti i ekvivalentnosti.

Konačno, nacionalni sud je pitao da li je u skladu sa pravom EU stanovište da je uslov za dosuđivanje naknade na ime nematerijalne štete postojanje posljedice ili efekta povrede kojom se nanosi barem znatna šteta koja premašuje puko nezadovoljstvo prouzrokovano povredom. Drugim riječima, postoji li minimalni prag štete potreban za isplatu odštete?

3. Odluka SPEU

SPEU je naveo da su u članu 82 st. 1 OUZP navedena tri uslova koja moraju biti ispunjena da bi neko lice na koje se podaci odnose imalo pravo na naknadu štete: (i) došlo je do obrade ličnih podataka protivno odredbama OUZP; (ii) lice na koje se podaci odnose je pretrpjelo štetu; (iii) postoji uzročno-posljedična veza između nezakonite obrade ličnih podataka i pretrpljene štete. Uslovi u članu 82 OUZP predstavljaju autonomne koncepte u pravu EU, te ih države članice moraju ujednačeno tumačiti, bez pozivanja na nacionalno pravo. Poredeći odredbe sa članovima 77 i 78 (pravni lijekovi vezani za nadzorne organe i povredu) i članove 83 i 84 (administrativne novčane kazne i sankcije), SPEU je konstatovao da

korišćenje riječi „šteta” ukazuje na svrhu te odredbe, koja niti je kaznena niti se usredsređuje na samu povredu. Stoga je zaključio da puka povreda OUZP nije dovoljna da bi lice imalo pravo na naknadu štete.

SPEU je zaključio da član 82 st. 1 OUZP isključuje mogućnost da se nacionalnim pravilima ili praksom uvodi prag ozbiljnosti štete koju je pretrpjelo lice na koje se podaci odnose. Konstatovao je da koncept štete treba autonomno definisati i široko ga tumačiti u skladu sa uvodnom izjavom br. 146, a da bi uvođenje praga ozbiljnosti moglo dovesti do narušavanja koherentnosti pravila propisanih OUZP ako bi se sudovima različitih država članica dozvolilo da primjenjuju različite standarde u pogledu toga kada je moguće dobiti naknadu štete.

SPEU je, međutim, zaključio da u domaćem pravu država članica treba da budu propisana pravila kvantitativne procjene štete u zahtjevima za naknadu štete u skladu sa članom 82 OUZP, kao i procesna pravila za zaštitu prava pojedinaca, pod uslovom da su u skladu sa opštim načelima ekvivalentnosti i djelotvornosti. Sud je dodao da finansijska odšteta mora biti „cjelovita i djelotvorna” i da se njome mora nadoknaditi šteta koju je lice zaista pretrpjelo zbog povrede u cjelini, pri čemu nije potrebno naložiti plaćanje naknade štete u svrhu kažnjavanja.

AIRE centar

AIRE (Advice on Individual Rights in Europe) centar je specijalizovana nevladina organizacija koja promovira primjenu evropskog prava i pruža podršku žrtvama povreda ljudskih prava. Njegov tim međunarodnih pravnika obezbjeđuje stručnu pomoć i praktične savjete o pravnim standardima Evropske unije i Savjeta Evrope. AIRE centar ima bogato iskustvo u postupcima pred Evropskim sudom za ljudska prava i do sada je učestvovao u raspravama u više od 150 predmeta.

AIRE centar je tokom poslednjih 20 godina izgradio veliki ugled na Zapadnom Balkanu, gdje ostvaruje saradnju sa pravosudnim sistemima ovog regiona na svim nivoima. Blisko saraduje sa ministarstvima pravde, centrima za obuku nosilaca pravosudnih funkcija i ustavnim i vrhovnim sudovima na sprovođenju reformskih projekata i pruža podršku i pomoć dugoročnom razvoju vladavine prava. Pored toga, AIRE centar zajedno sa NVO sektorom širom regiona radi na podsticanju pravnih reformi i poštovanja osnovnih prava. Njegov rad se od samog početka temelji na nastojanju da obezbijedi da svi mogu praktično i djelotvorno ostvarivati svoja zakonska prava. To u praksi podrazumijeva unaprijeđivanje i olakšavanje valjane primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima, pružanje podrške procesu evropskih integracija putem jačanja vladavine prava i punog priznanja ljudskih prava, kao i podsticanje regionalne saradnje među sudijama i pravnim stručnjacima širom regiona.

Civil Rights Defenders

Civil Rights Defenders je politički i vjerski nezavisna organizacija koja se bavi zaštitom i unaprijeđenjem ljudskih prava i koja saraduje i podržava branioce ljudskih prava koji rade u nekim od najrepresivnijih regiona u svijetu. Ova organizacija, sa sjedištem u Stokholmu i osam regionalnih kancelarija širom svijeta, sprovodi aktivnosti na četiri kontinenta. Civil Rights Defenders štiti građanska i politička prava ljudi u cijelom svijetu kroz zagovaranje, vođenje sudskih postupaka i javnih kampanja, a istovremeno nadzire i poštovanje građanskih prava u Švedskoj. Organizacija Civil Rights Defenders je osnovana 1982. godine kao švedski Helsinški komitet za ljudska prava.

